

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN YEREL DEMOKRASİ
SÜRECİNE KATILIMI: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Gülistan BAŞCI

Çorum - 2022

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN YEREL DEMOKRASİ SÜRECİNE
KATILIMI: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ**

Gülistan BAŞCI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Fatih DUMAN

Çorum 2022

Gülistan Başcı tarafından hazırlanan “Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi Sürecine Katılımı: Çorum İli Örneği” adlı tez çalışması 10/01/2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet MUTLU

.....

Prof. Dr. Fatih DUMAN (Danışman)

.....

Dr. Öğr. Üyesi Hakan TURAN

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile Gülistan Başcı'nın Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

(İmza)

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

(İmza)

Gülistan BAŞCI

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN
YEREL DEMOKRASİ SÜRECİNE KATILIMI: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ**

Gülistan BAŞCI

ORCID: 0000-0001-5456-1346

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Ocak 2022

ÖZET

Günümüzde temsili demokrasi yerine artık katılımcı demokrasi, yani halkın da karar süreçlerine katılımı önem kazanmıştır. Bununla birlikte yönetim kavramı yerine, yönetim kavramı yani yöneten ile yönetilenlerin yönetim sürecini birlikte gerçekleştirmeleri kabul görmektedir.

Katılımcı demokrasinin en önemli aktörleri olan STK'lar vatandaş ile devlet arasında bir köprü bir sarkaç görevi görmektedir. Aynı zamanda STK'lar, halkın görüş ve taleplerinin karar vericilere aktarılmasında ve devletin uygulayacağı politikaların halka iletilmesinde aracı olurlar. Halkın temsilcisi ünvanı ile demokrasinin yönetim anlayışına yerleşmesinde, uygulanmasında ve korunmasında önemli bir görev üstlenmektedirler. Bu da demokrasinin var olması için STK'ların varlığına ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Yerel yönetimler, demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olmaları ve kamusal hizmetlerin halka götürülmesinde en yakın birimler olması nedeniyle halkın yönetim süreçlerine katılımının ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu durum yerel yönetimlerin yerel ihtiyaçların karşılanmasındaki önemini daha da artırmaktadır.

Sivil toplum örgütlerinin ve kentin diğer paydaşlarının katılımıyla oluşan Kent konseyleri yerel yönetimlerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kent konseyleri, yerel yöneticilerin

çalışmalarını izleyerek, raporlar hazırlayarak ve bu raporları kamuoyu ile paylaşarak, kamuoyunun bilgilenmesini ve konunun tartışılmasını sağlayarak sürece katkıda bulunurlar.

Bu çalışmada, Çorum'da faaliyet gösteren STK'ların, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde ne derecede etkin olabildikleri, diğer bir ifadeyle yerel demokrasi sürecine ne ölçüde katılabildikleri ortaya konulmuştur. Bu amaçla yüz yüze anket tekniği uygulanmış, verilen cevaplar analiz edilmiş, elde edilen sonuçlar yorumlanarak durum tespiti yapılmış ve yapılması gerekenler konusunda öneride bulunulmuştur. Bundan sonraki süreçte ise karar alma süreçlerinde etkinliğin artırılabilmesi için STK'ların ve yerel yönetimlerin neler yapması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Çalışma genel olarak ele alındığında, anket verilerinden elde edilen sonuçlara göre yerel demokrasinin tahsis edilmesi, STK'ların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde daha aktif görev almaları ile mümkün görülmektedir. Yerel yönetimlerin alacakları her kararda STK'ların görüşlerine önem vermesi, onların önerilerini dikkate alması, STK'ların da insan kaynakları ve maddi açısından güçlü olması yerel demokrasinin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlayabilecektir.

Yerel yönetimlerin karar organlarında STK'lara kontenjan ayrılması ve STK'ların üye sayılarını artırması katılımcı demokrasi açısından elzem bir durum olarak görülmektedir. Ayrıca STK'ların siyasal etkilerden ve merkezi yönetimin baskısından uzak kalabildikleri ölçüde verimliliklerinin artacağı görüşü hâkim olmuştur. Çorum Kent Konseyi'nin bilinirliğinin ve faaliyetlerinin artırılması ile STK'ların aktif katılımı sağlanarak, STK'ların karşılaştıkları sorunların çözümünde yerel yöneticilere ulaşmasının daha kolay olacağı anlaşılmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında, halk katılımının sağlanması, yerel demokrasinin gelişmesi ve yerel sorunların çözülmesinin, Çorum Kent Konseyi ve STK'ların iş birliği içerisinde faaliyet yürütmeleri neticesinde gerçekleşebileceğini ifade etmek mümkündür.

Anahtar Kavramlar: Sivil Toplum Kuruluşları, katılım, yerel yönetimler, kent konseyleri, yönetişim

Bilim Kodu: 111610

**PARTICIPATION OF NGO'S ORGANIZATIONS IN THE LOCAL DEMOCRACY PROCESS: THE
CASE OF ÇORUM**

Gülistan BAŞCI

ORCID: 0000-0001-5456-1346

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

January 2022

ABSTRACT

Today, instead of representative democracy, participatory democracy, that is, the participation of the people in the decision processes, has gained importance. However, instead of the concept of management, the concept of governance, that is, the realization of the management process of the ruler and the ruled together, is accepted.

Local governments constitute the first step of the participation of the people in the management processes, as they are an indispensable element of democracy and the closest units in the delivery of public services to the public. City councils, which are formed with the participation of non-governmental organizations and other stakeholders of the city, constitute an important part of local governments. City councils contribute to the process by monitoring the work of local administrators, preparing reports and sharing these reports with the public, informing the public and ensuring that the issue is discussed.

In this study, it has been revealed to what extent CSOs operating in Çorum can be effective in the decision-making processes of local governments, in other words, to what extent they can participate in the local democracy process. When the study is considered in general, according to the results obtained from the survey data, the allocation of local democracy seems possible if NGOs take a more active role in the decision-making processes of local governments. The fact that local governments give importance to the opinions of NGOs in every decision they take, take their suggestions into account, and that NGOs are strong in terms of human resources and financials will contribute to the development of local democracy to a large extent.

The opinion that the productivity of NGOs will increase as long as they can stay away from political influences and the pressure of the central government has prevailed. It has been understood that by increasing the awareness and activities of Çorum City Council, active participation of NGOs will be ensured, and it will be easier for NGOs to reach local administrators in solving the problems they face. In the light of these evaluations, it is possible to state that ensuring public participation, development of local democracy and solving local problems can be realized as a result of the cooperation of Çorum City Council and NGOs.

Key Terms: Non-Governmental Organizations, participation, local governments, city councils, governance

Science Code: 111610

TEŐEKKÖR

“Sivil Toplum Kuruluşları'nın Yerel Demokrasi Sürecine Katılımı: Çorum İli Örneği” adlı tez çalışmasında emeği ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen saygı değer hocam Prof. Dr. Fatih DUMAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca tezimin uygulama bölümündeki analizlerin yapılmasında emeği geçen Doç.Dr. Eőref Savaş BAŞCI'ya teşekkür ederim.

Gülistan BAŞCI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tarihsel Süreçte Sivil Toplum Kavramı.....	4
1.2. Siyasal Kuramcılar Açısından Sivil Toplum.....	5
1.2.1. Thomas Hobbes' göre Sivil Toplum.....	6
1.2.2. John Locke'a göre Liberal Sivil Toplum	7
1.2.3. J.J. Rousseau ve Sivil Toplum Düşüncesi.....	8
1.2.4. Friedrich Hegel' e göre Sivil Toplum Düşüncesi ve Sivil Toplum Siyasal Toplum (Devlet) Ayrılması.....	10
1.2.5. Karl Marx ve Marksizm Düşüncesinde Sivil Toplum.....	11
1.2.6. Antonio Gramsci'ye göre Sivil Toplum ve Hegomanya	13
1.2.7. Althusser'in Sivil Toplum Düşüncesi	15
1.2.8. Alexis De Tocqueville'nin Sivil Topluma İlişkin Görüşleri.....	16
1.3. Günümüzde Sivil Toplum Anlayışı (Kavramı)	18
1.3.1. Günümüzde Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi.....	19
1.3.2. Demokrasi ve Sivil Toplum İlişkisi	21
1.4. Kamusal Alan-Özel Alan Ayırımı	23
1.5. Sivil Toplum Kuruluşları/Örgütleri (STK-STÖ) Tanımı.....	25
1.5.1. STK'ların Özellikleri	26
1.5.2. STK'ların Önem Kazanmasının Sebepleri	28
1.5.3. STK'ların İşlevleri.....	29

1.5.3.1.Siyasal İşlevler	30
1.5.3.2. Kültürel İşlevler.....	31
1.5.3.3. Bireysel İşlevler.....	32
1.5.3.4. Toplumsal İşlevler.....	33
1.6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sınıflandırılması.....	33
1.7. STK'ların Örgütlenme Şekilleri	34
1.7.1. Gönüllü Olarak Oluşan Örgütlenmeler	34
1.7.1.1 Dernekler	34
1.7.1.2. Vakıflar.....	35
1.7.2. Kamu Kurumu Niteliğindeki Örgütlenmeler	35
1.7.2.1. Sendikalar	35
1.7.2.2. Meslek Kuruluşları ve Odalar	36
1.7.3. Diğer Örgütlenme Biçimleri.....	37
1.7.3.1. Yerel Birlik ve Kooperatifler	37
1.7.3.2. Siyasi Partiler	38

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI/ÖRGÜTLERİ

2.1.Türkiye'de Sivil Toplum Kavramının Gelişimi.....	40
2.1.1. Osmanlı Devletinde Sivil Toplum	40
2.1.2. Cumhuriyete Giden Aşamada Sivil Toplum.....	43
2.1.3. 1980 Öncesi Sivil Toplum.....	44
2.1.4. 1980 Sonrası Sivil Toplum	45
2.5. Türkiye'de STK'ların Durumu	47
2.5.1. STK'ların Devletle İlişkisi.....	48
2.5.2. Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişmesini Engelleyen Sebepler, Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	49
2.6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Sürecine Etkileri.....	52
2.6.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Sürecinde Çalışmalarına Etki Eden Faktörler	52
2.6.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal Kararları Etkileme Çalışmaları.....	53
2.6.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kararları Etkileyebilme Çabaları, Baskı ve Yöntemler	55

2.7. Sivil İtaatsizlik Kavramı ve Kapsamı	56
2.7.1. Sivil İtaatsizliğin Unsurları ve Yöntemleri.....	57
2.8. Yerel Yönetimler Kavramı	59
2.8.1. Yerel Yönetimlerde Yerel Demokrasi Kavramı.....	61
2.8.2. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	63
2.8.3. Katılım	64
2.8.4. Yerel Katılım.....	66
2.8.5. Yerel Katılım Yolları.....	66
2.8.5.1. Geleneksel Katılım Yolları	67
2.8.5.2. Yeni Katılım Yolları	67
2.8.6. Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri.....	69
2.8.7. Katılım'da Kent Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisinin Rolü.....	74
2.8.8. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimlerin İlişkileri.....	75

3. BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN YEREL DEMOKRASİ SÜRECİNE KATILIMI: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Çorum Hakkında Bilgi.....	77
3.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	77
3.3. Yöntem ve Araştırma Modeli	77
3.4. Verilerin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması.....	78
3.5. Araştırmanın Evreni.....	79
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Örneklem.....	80
3.7. Anket Uygulamasının Geçerlik ve Güvenirlik Testleri	81
3.8. Anket Uygulaması ve Frekans Tabloları.....	83
3.8. Hipotez Testleri Bulguları.....	118
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	132
KAYNAKÇA.....	137
Ek-1: Etik Belgesi	144
Ek-2: Anket Soruları	145

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 3.1. Çorum'da Faaliyette Bulunan Sivil Toplum Kuruluşları	79
Tablo 3.2. Anket Sorularının Güvenirlik Test Sonucu	81
Tablo 3.3. Anket Sorularının F Testi Sonuçları	81
Tablo 3.4. Anket Sorularının Ortalamalarının Benzersizliği Testi	82
Tablo 3.5. Ankete Katılanların Tutarlılığı Testi	83
Tablo 3.6. Tanımlayıcı İstatistikler	97

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

STK	Sivil Toplum Kuruluşları
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TEMA	Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
İHD	İnsan Hakları Derneği
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
HAK-İŞ	Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
BM	Birleşmiş Milletler

GİRİŞ

Sivil toplum kavramı, insan hakları siyaset bilimi gibi alanlarla ilişkili olduğu gibi, anayasa, demokrasi, devlet iktidarının sınırlandırılması, adalet, eşitlik gibi konularla da yakın bir ilişki içerisinde. Sivil toplum kavramının ortaya çıkışı Antik Yunana kadar dayanmaktadır. Sivil toplum kavramı Antik Yunan da "örgütlü toplum" veya "devlet" ile aynı anlamı taşımaktadır. İlk kez Aristo sivil toplum alanı için, "koinonia politike", "özgür" vatandaşlardan oluşan, şiddetsiz özgürlük alanı olarak ifade edilen Polis devlet şeklinde tanımlama yapmıştır.

Sivil toplum kavramının tarihsel süreçte anlamının değişmesi, 18. Yüzyıla rastlamaktadır. 18. Yüzyıl itibariyle sivil toplum kavramı devlet-dışı anlamında kullanılmıştır. Siyaset düşünürlerinin sivil toplum kavramı ile ifade etmek istedikleri genel olarak bir devlet yapısı değil, özgür, demokratik ve adil bir toplum yapısıdır.

Günümüzde Sivil Toplum Kuruluşları, toplumun lehine toplumun çıkarlarını korumak için bir muhalefet oluşturur ve toplumun dilek ve isteklerinin siyasal karar alma mekanizmalarına iletilmesini sağlar. Kamu bilincinin oluşturulması ve etkinliğin sağlanabilmesi ise, sivil toplum kuruluşlarının birbirleri ile etkileşim içinde olmaları ve demokratik bir ortam sağlaması ile gerçekleşebilir. Sivil toplum kavramı, toplumda özgürlük ve demokrasi ihtiyaçlarının bir aracı olarak görülmektedir.

Katılımcı demokrasinin en önemli aktörleri olan STK'lar vatandaş ile devlet arasında bir köprü bir sarkaç görevi görmektedir. Aynı zamanda STK'lar, halkın görüş ve taleplerinin karar vericilere aktarılmasında ve devletin uygulayacağı politikaların halka iletilmesinde aracı olurlar. Halkın temsilcisi ünvanı ile demokrasinin yönetim anlayışına yerleşmesinde, uygulanmasında ve korunmasında önemli bir görev üstlenmektedirler. Bu da demokrasinin var olması için STK'ların varlığına ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Modern devletlerde mevcut siyasal sistem içerisinde, bireyler tek başlarına fazla etkin olamayabilirler fakat toplu halde örgütlenerek hükümete seslerini daha iyi duyurabilirler. İşte bireylerin seslerini hükümete duyurmada STK'lar arabulucu görevi üstlenirler. Böylece vatandaşlar, kendilerini ilgilendiren durumlarda bilgi sahibi olarak karar alma süreçlerinde daha etkin olurlar. Hükümet de, uygulamak istediği politikaları STK'lar aracılığıyla daha kolay duyurabilir ve halkın bu politikaları daha hızlı ve kolay benimsemesinde destek olurlar. Böylece STK'lar vatandaşların siyasal karar alma mekanizmalarına olan güveninin de artmasına neden olurlar. Bu da devlet ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkinin olumlu bir noktaya gelmesini sağlar.

Türkiye'de sivil toplum kavramının ortaya çıkması eski dönemlere, Osmanlı Devletine kadar uzanmaktadır. Türkiye de bu uzun geçmişe rağmen, sivil toplumun gelişimi batı toplumlarından her zaman farklı olmuştur. Türkiye'de sivil toplum alanında 1980 sonrası dönemde önemli değişiklikler olmuş, batı tarzı bir sivil toplum anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Sivil toplum kuruluşlarının sayısı artarak, halkın sesini merkezi idareye duyuran

bir aracı görevi üstlenmeye başlamışlardır. Bu dönemde Türkiye de toplumsal farklılıklar temelinde oluşturulan sivil toplum kuruluşları demokratik Türkiye'nin gelişmesi için en önemli unsur olmuştur.

Sivil Toplum Kuruluşları toplum yarına çalışan kâr amacı gütmeyen, demokratik, belirli bir hedefi olan, bu hedefi gerçekleştirmek için lobi çalışmaları yapan ve gelirlerini kendi sağlayan örgütlerdir (İlter, 2009, s.16). Özellikle demokratikleşmeye sağladığı katkı, toplumun her kesiminin talep ve şikayetlerini karar mercilerine iletebilme ve böylece toplumsal refahı sağlama misyonları bu kuruluşların öneminin daha da artmasına neden olmuştur. Günümüzde pek çok ülkede sosyal politikaların çözüme kavuşturulmasında ve karar alma mekanizmalarını merkezi ve yerel düzeyde etkilemede Sivil Toplum Kuruluşları önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları'nın öneminin karar alma mekanizmaları üzerindeki etkisinin, birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de gelecek yıllarda daha da artacağı düşünülmektedir.

Katılımcı ve çağdaş demokrasinin gelişmesi ile birlikte yönetimin yeniden düzenlenmesi konusunda çalışmalar hız kazanmış ve yerel yönetimlerin tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemi artmıştır. Yerel yönetimlerin önem kazanması ile birlikte de yerel demokrasi kavramı demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olarak toplumdaki yerini korumuştur. Yönetişim ilkesinin yani toplumdaki bireyler ile karar vericilerin birlikte yönetmesi anlayışının yönetimde kabul görmesi katılımcı demokrasi anlayışının gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Katılımcı demokrasi kavramı, karar alma süreçlerine halkın da katılmasını sağlayarak yönetimde söz sahibi olmalarını gerektirmektedir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle yerel politikaların oluşturulmasında, kentin vizyonunun belirlenmesinde, halkın yaşam seviyesinin artırılmasında ve hemşehrilik bilincinin gelişmesinde demokrasi ve işbirliği anlayışı ile etkin ve verimli bir işleve sahip olmaları gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının bu işlevlere sahip olmaları, ancak yerel yönetimler ile kuracakları güçlü işbirliği ile sağlanabilir. STK'ların, yerel sorunların belirlenmesinde ve çözümünde, yerel politikaların oluşturulmasında yerel yönetimlere yol gösteren bir işlevleri de bulunmaktadır. Toplumun beklentilerinin ve şikayetlerinin hızlı bir şekilde yerel yöneticilere iletilmesine aracı olarak, problemlerin kısa yoldan çözülmesini sağlarlar.

Yerel yönetimlerin ise STK'ların sağlayacağı katkıyı kabullenerek onları önemsemesi ve karşılıklı işbirliğine açık olması gerekmektedir. Bu işbirliğinin güçlendirilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmış olması gerekir. 5393 sayılı Belediye Kanununun "Kent Konseyi" başlıklı 76. maddesi doğrudan kent konseyi uygulamasını düzenlemektedir. Kent konseyleri, STK'lar ile yerel yönetimleri buluşturan demokratik bir oluşumdur. Yerel sorunların tespit edilerek çözülmesinde örgütlü yapılanmalar olarak STK'ların mutlaka Kent konseyleri oluşumunda yer alması gerekmektedir.

Katılımcı demokrasinin en başarılı örneklerinden biri sayılan kent konseylerinin en önemli işlevlerinden birisi, kentteki tüm paydaşları bir araya getirerek, tüm kenti kucaklayan bir ortak

akıl oluşturulmasıdır. Kent konseyi aracılığıyla kentin gelişmesine ve kalkınmasına katkı sağlayacak bireylerin fikirlerinden yararlanma fırsatı sağlanır. Kent konseyi hangi siyasi görüşten olursa olsun her kesime açık bir platformdur. Herkesin katılacağı ortak akıl ile kentin lehine faaliyetler yürütülür. Bunların yanı sıra Kent konseyleri, hemşehrlik bilincinin yaygınlaştırılması ve yerel anlamda demokratik katılımın artırılması fonksiyonlarını da yerine getirmektedir. Vatandaşların karar alma süreçlerine etkin katılımı ile birlikte şeffaflık, hesap verebilirlik ve denetlenebilirlik ilkeleri işlerlik kazanacaktır. Kent konseyi toplantılarında alınan kararlar belediye meclisinde gündeme gelmektedir. Fakat belediye meclisinin takdir yetkisi vardır ve alınan bu kararları uygulamak zorunda değildir. Dolayısıyla alınan kararlar belediye meclisini bağlamamaktadır. Bu durum bize kent konseylerinin belediyeler üzerinde bir yaptırım gücünün olmadığını göstermektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde, sivil toplum kavramına değinilecek olup, tarihsel süreçte günümüze gelene kadar bu kavramda nasıl değişiklik olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca ilk dönemlerden günümüze siyasal kuramcılarının sivil toplum kavramına ilişkin düşünceleri, sivil toplum kavramının önemi ve demokrasi için nedenli önemli olduğu ortaya konulacaktır. İkinci bölümde ise Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, Osmanlı’dan günümüze ele alınacaktır. Sivil Toplum kavramı tanımlanmaya çalışılacak olup, sivil toplum ile devlet ve demokrasi arasındaki ilişki incelenecektir. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin özellikleri ve örgütlenme şekilleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu analiz yapılırken, konu ile ilgili kitap, dergi ve makalelerden literatür taraması yapılacaktır. Sonrasında ise günümüzde STK’ların demokrasi için karar süreçlerine katılımında çok önemli bir rol oynadıkları ve etkinliklerinin mutlaka artırılması gerektiği üzerinde durulacaktır. Yerel yönetimler kavramı, yerel demokrasi ve katılım kavramlarının önemi üzerinde durularak, Kent Konseylerinin katılımdaki rolü ve STK’lar ile ilişkisine değinilecektir. Üçüncü bölümde ise, Çorum ilinde faaliyet gösteren STK’lara, Yerel Yönetimlerin Karar Süreçlerine ne ölçüde katıldıklarını ölçmek için yüz yüze anket uygulanacaktır. Verilen cevaplar analiz edilerek, elde edilen sonuçlar yorumlanarak sonuç ve öneriler ile bitirilecektir.

1. BÖLÜM

SİVİL TOPLUM VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tarihsel Süreçte Sivil Toplum Kavramı

Sivil toplum kavramı ilk kez Adam Ferguson tarafından 1767 yılında “Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme” isimli çalışmasında günümüzdeki anlamıyla kullanılmıştır. Sivil toplum düşüncesinin gelişmesine birçok düşünür katkıda bulunmuş, bugünkü anlamına ulaşması ise uzun bir süreç sonrasında gerçekleşmiştir. Sivil sözcüğü, Latince “civis” kökünden türemiş, “civilis” sözcüğünden gelmekte olup, yurttaş veya kenttaş anlamında kullanılmaktadır. Bu sözcük ile anlatılmak istenen temel düşünce ise, uygarlığın kentlerin oluşumu ile ilerleme kaydettiği fikridir. Sivil toplum kavramı ise, Fransızca “societe civile”, İngilizce “civil society, Almanca “bürgerliche gessel schaft” deyimlerinin Türkçe karşılığı olarak açıklanabilir (Akbal, 2017, s.16). Sivil sözcüğü toplumda kullanılış biçimiyle ise, halktan olan, herhangi bir resmi veya askeri görevi olmayan birey anlamını taşımaktadır. Sivilleşmek ise, kentleşmek yani sivil hale gelmeyi ifade eder (Kaypak, 2012, s. 36).

Sivil toplum kavramının ortaya çıkışı Antik Yunana kadar dayanmaktadır. Sivil toplum kavramı Antik Yunan’da “örgütlü toplum” veya “devlet” ile aynı anlamı taşımaktadır. İlk kez Aristo sivil toplum alanı için, “politike koinonia”, “özgür” vatandaşlardan oluşan, şiddetsiz özgürlük alanı olarak ifade edilen Polis devlet şeklinde tanımlama yapmıştır. Aristo yönetim biçiminin “politie” olarak insanlar açısından en uygun yapı olduğunu savunurken; insanların belirli kurallar sisteminde yasalarla belirlenmiş haklarının özgür ve eşit olması gerektiğini ve bu durumun da siyasal toplumu yani polisi ortaya çıkardığını savunmuştur (Duman, 2010, s. 348). Sonraki dönemde Latince’de “societas civilis” olarak adlandırılan sivil toplum kavramı, Türkçede uygarlık ve medeniyet anlamına gelmekte olup, devlet veya siyasal toplumdan farklı ve karşıt olarak tanımlanmaz. Bu düşüncede, sivil toplum, devlet ve siyasal toplum ile aynı anlamı ifade etmektedir.

Onikinci yüzyıldan itibaren feodalitenin hakim olduğu Batı devletlerinde kentleşme ile birlikte sivil toplumun gelişmesi için zemin hazırlanmıştır. Kentsel gelişimin sonucu olarak ortaya çıkan sivil toplum, sonraki süreçte de gelişimine devam etmiştir (Duman, 2007, s. 348). Özellikle Ortaçağın sonlarında kentlerde ticaretin gelişmesi, esnaf ve tüccarların ekonomik özerklik elde etmeleri ve yönetimde söz sahibi olmaları da sivil toplumun gelişmesinde ve şekillenmesinde büyük fayda sağlamıştır. Kent yaşamında elde edilen birtakım kazanımlar, merkezi otoritenin dışında bazı özerk kurumların oluşmasını sağlamıştır. Bu durum toplumsallaşmaya giden yolda büyük bir adım olmuştur. Bu toplumsal alanın oluşmasında etkisi olan bireyler devlet iktidarı karşısında bir sınırlandırıcı rol üstlenmişlerdir (Canikoğlu, 2007, s. 15-16).

Aristo'dan, 18. Yüzyıla kadar geçen sürede sivil toplum ile siyasal toplum arasında ayırım yapılmamış, batı siyasal düşüncesinin önemli fikir adamları arasında sayılan doğa hukukçuları da sivil toplum ile siyasal toplumu aynı anlamda kullanmışlardır (Keane, 1994, s. 74). "18.yüzyıl sonlarında Batı'da sanayi devriminin yaşanması", geleneksel ve siyasal değişimler sonucunda sivil toplum kavramı gelişmiş ve modernleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 17. yüzyıl boyunca, pazar ekonomisinin büyümesi, emek ve sermayenin ticarileşmesi, yeni keşiflerin meydana gelmesi v.b. birtakım gelişmeler siyasal düzen ve otoritenin tartışılmasını sağlamıştır. 18. yüzyıl başlarında ise devlet, birey ve toplum gibi kavramlar yeniden anlam kazanmıştır. Bu kavramların yeniden biçimlendirilmesi ve değer kazanması sivil toplum sürecinin gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır (Çaha, 2016, s.25). Bunların yanı sıra özellikle sanayi devriminin başlamasıyla birlikte kent yaşamının canlanması, ticaretin artması, çağdaş anlamda toplumsal grupların ortaya çıkması, siyasi otoritenin paylaşılması, bireysel hak ve özgürlüklerin değer kazanmasının da sivil toplum kavramının gelişmesinde büyük etkisi olmuştur (Onbaşı, 2005, s.15).

Sivil toplumun bağımsız hale gelmesinin bir sonucu olarak iktidar kavramı ilahi olmaktan öte dünyevi hale gelmiştir. Sivil toplum kavramının oluşmasına etki eden diğer faktörler arasında ise, devlet yapısının anayasada işlenmesi, toplumun yaşayışı ve ülkenin ekonomik durumu sayılabilir. Sivil toplumun amaçları arasında devletin anayasa ile sınırlandırılmasının yanı sıra hiçbir zaman için iktidarı ele geçirmek ya da siyaset yapmak yer almamıştır (Tumay ve Okatan, 2015, s. 3).

Batıda sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunan toplumsal sözleşme teorisyenleri Hobbes, Locke, Rousseau, Ferguson ve Paine olurken; klasik çatışmacı düşünceyi temsil eden ve modern anlamda sivil toplum anlayışına dönüştüren ise Hegel, Marx ve Gramsci olmuştur (Arslan, 2001, s. 39).

1.2. Siyasal Kuramcılar Açısından Sivil Toplum

Toplumsal Sözleşme Kuramcıları olarak bilinen Hobbes, Locke ve Rousseau, insanların devletli bir topluma geçmeden önce eşit haklara sahip olduğu bir doğa düzeninden bahsetmektedirler. İnsanların yapmış oldukları bir sözleşme ile doğa durumundan, yani siyaset öncesi devletsiz bir toplumdan siyaset sonrası devletli uygar topluma geçtiklerini, sivil toplum kavramının ise devlet ya da politik toplumdan ayrı bir statüsünün olmadığını savunmuşlardır. Kuramsal açıdan sivil toplumun karşısı devlet değil, doğa durumudur. Yani onlara göre sivil toplum ile siyasal toplum arasında bir fark yoktur (Duman, 2010, s.349).

Doğa hukukçularından Locke'a göre doğa halinin tamamen reddedilmesi değil, doğal toplum biçiminin kendi kendine devam ettiği bir düzen içinde bulunan toplum anlayışı mevcuttur. Doğa öncesi toplumda devletin "a sosyal devlet" olduğuna inanılmış ve bu devlet toplumsal ilişkilerin egemen olduğu sosyal devletin temelini oluşturmuştur (Akbal, 2017, s.18). Bireyler arasında yapılacak bu toplumsal sözleşme sonunda "medeni toplum" yani sivil toplum ortaya

çıkacaktır. Medeni toplumlar, bireylerin ilişkilerini hukuksal kurallara göre düzenleyen toplumlardır. Yani toplumsal sözleşme kuramcılarında sivil toplum, geleneksel toplumda özel alana karşı ortaya çıkan kamusal alan merkezinde siyasal bir yapılanmayı ifade eder (Çaha, 1997, s. 29).

1.2.1.Thomas Hobbes' göre Sivil Toplum

Onyedinci yüzyıl siyasal düşünürlerinden Hobbes'a göre sivil toplum, kavgacı ve aç gözlü bireyler arasında şiddetli bir rekabet olarak düşünülmektedir. Toplamların medenileşmek, uygarlık yaratabilmek ve sivil bir toplumu oluşturabilmeleri için doğal hallerini terk etmeleri gerekmektedir. Doğada insanlar eşit bir şekilde yaşarlar. Bu eşit koşullar içinde insanlar, birbirleriyle bir mücadele içindedir ve birbirlerini yok etmeye çalışırlar. Bu durum toplumda bir savaş halini doğurmaktadır. Bu durumdan kurtulmanın yolu ise, insanları kontrol altına alacak bir gücün var olmasıdır. Bireylerin bu gücün kontrolü sağlaması için, kendi güçlerini başka bir egemen güce devretmeleri gerekmektedir. Hobbes'un Leviathan olarak tanımlamış olduğu bu güç ile toplumdaki huzursuzluk ve kargaşa bitecek, ölüm korkusu olmayacak ve uygar bir sivil topluma geçilecektir (Biber, 2009, s. 31).

Hobbes'a göre bireyler arasındaki çatışmanın 3 temel nedeni vardır. Bunlar şeref, rekabet ve çekingenlik olarak nitelendirilir. Bireylerin elde etme, güvenlik ve şöhret duyguları insanı saldırgan olmaya iten duygulardır. Bu duygular insanların korku içinde yaşamalarının da temelini oluşturmaktadır. Hobbes'a göre akıl insanın bu savaş durumundan çıkmasını sağlamaktadır. Bu korkularına son vermek isteyen insanlar, bir sözleşme ile sınırsız özgürlük haklarından egemen güç adına vazgeçmişlerdir. Bu güç insanları temsil edecek ve huzuru sağlayacaktır (Akbal, 2017, s.19). Hobbes "insan insanın kurdudur" sözü ile bireylerin bireylerle savaşını tanımladığı toplum düzeninden bahsetmektedir. Hobbes'un Leviathan olarak tanımladığı devlet bu şekilde ortaya çıkmıştır. Böylece doğa durumundan, devletin kontrolü altında izni olmadan kimsenin hak iddia edemediği devletli topluma yani sivil ve politik topluma geçilmiştir. Yani Hobbes'un anlayışında sivil toplum, siyasal toplum ile yani devlet ile aynı anlamı taşımaktadır (Onbaşı, 2005, s.20).

Hobbes'a göre, dinsel kurumlar da dahil olmak üzere tüm sivil toplum devletin çatısı altında birleşecektir. Dinsel yasalara gerek kalmayacak, devlet her türlü yasanın yapıcısı olacaktır. Politik idarenin mutlak iradesi, tüm toplumsal yaşama nüfuz ederek, homojen ve türdeş bir kamusal alanın doğmasına neden olacaktır (Çaha, 2016, s.29).

Hobbes, sivil toplumda insanların negatif bazı özgürlüklerini kullanabilecekleri özel bir alanın var olduğundan bahsetmektedir. Bunlar egemen gücün yapılmasına izin verdiği bazı faaliyetlerdir. Örneğin, bireylerin kendi aralarında sözleşme yapmaları, satın alma ve satma, yapacakları işleri seçme ve çocuklarını kendi istedikleri şekilde yetiştirme özgürlüğünden oluşmaktadır. Bu faaliyetler, egemen gücün etki alanı dışında bireylere özgü özel bir hürriyet alanı oluşturmaktadır. Devletin etki alanının dışında kalan bu alan, doğa durumunun özünün

bir kısmının korunduğunu ifade etmektedir (Arslanel, 2017, s. 26). Hobbes'a göre de kamusal alan ile özel alan birbirinden ayrı olmalıdır. Sivil toplum devletli toplumdur.

Sonuç olarak, hükümetin otoritesi mutlak olmalıdır; aksi durumda insanların bencilliklerinden kaynaklanan çatışma engellenemez bir duruma gelir. Devlet ise, toplumda bu dengeyi sağlayan, bireyleri temsil eden ve barışı sağlayacak olandır. İnsanlar ise, devlete şartsız bir şekilde itaat edeceklerdir. Hobbes'un fikirleri kendinden sonra gelen birçok düşünür için yol gösterici olmuştur. Özellikle John Locke bu düşünürlerin başında gelmektedir (Akbal, 2017, s.20).

1.2.2. John Locke'a göre Liberal Sivil Toplum

On yedinci yüzyılın önemli düşünürleri arasında olan Locke da Hobbes gibi fikirlerini doğa durumu varsayımından hareket ederek, toplum sözleşmesine dayandırır. Onun için de önemli olan bireylerin mutluluğudur. Locke'un sivil toplum-toplum ayrımı Hobbes'dan farklı olarak daha belirgindir. Locke'a göre insanlar doğa durumunda eşit ve özgür olmalarının yanısıra, mülkiyet hakkına da sahiptirler. Ona göre mülkiyet, insan emeğinin kutsallaştırılmış halidir ve bunun tek sahibi de insandır (Akbal, 2017, s. 21). Locke' un düşüncesinde doğal hukukun varlığı özgürlük ve mülkiyet haklarını kapsamaktadır. Doğal hukuk kurallarının çiğnenmesi durumunda, bu durumu düzeltmek için bir otoritenin olmaması nedeniyle doğa durumu biter ve insanlar doğa durumundan siyasal topluma-sivil topluma geçerler. İnsanlar ise cezalandırma haklarını sözleşme ile sivil topluma-siyasal topluma verirler. Yasama ise kutsal ve egemendir fakat sınırsız değildir. Toplumun genelinin çıkarlarını korumalı ve iyi olmasını sağlamalıdır. Yasama ve yürütme gücüne sahip olan iktidar zorba olamaz ve keyfi davranamaz (Çiğdem, 1993, s.65-66). Locke'un düşüncelerinin temelinde anayasal devlet olgusu bulunmaktadır.

Locke'a göre tabii durumda akıl bütün bireylere eşitliği ve özgürlüğü öğrettiği gibi, aynı zamanda hiç kimsenin de diğerinin yaşamına, özgürlüğüne ve mülkiyet hakkına müdahale etmemesi gerektiğini de öğretmiştir (Arnhart, 2005, s.273). Bu doğrultuda Hobbes'un görüşlerinden farklı olarak Locke, doğa durumunda bireylerin özgürce her istediğini yapan vahşi bir hayvan olmadığına, aklının direktifleri doğrultusunda hareket ettiğine inanmaktadır (Arnhart, 2005, s.274). Doğa durumunda insanların birbirlerini cezalandırma hakkına sahip olması ve insanların artık bu durumdan hoşnut olmamaları sebebiyle tabii durumdan medeni toplum durumuna geçmek bir zorunluluk olmuştur. Artık düzeni sağlamak gerekmektedir. Düzeni sağlamak için de şu aksaklıkların giderilmesi gerekmektedir:

1. Yasalar düzenlenmeli
2. Otoriteye sahip olan tarafsız yargıçların varlığı
3. Yargıçların kararlarını uygulayabilecek toplumsal bir iktidardır (Arnhart, 2005, s. 312).

Toplumsal sözleşme ile oluşturulan bu medeni toplum bahsi geçen bu aksaklıkların giderilmesini sağlayacaktır. Ayrıca medeni toplum, mülkiyetin korunması noktasında doğa

durumundan daha iyi sonuçlar verecektir (Şenel, 2002, s. 131). Locke'a göre uygar toplumda çoğunluğun yönetimi insanların karar alma süreçlerine eşit bir şekilde katılabilmeleri için tek yoldur. Çoğunluk, toplumu harekete geçirmede en önemli güçtür. Bütün bireyler ise karar süreçlerine katılmada eşit haklara sahip olacaktır (Arnhart, 2005, s. 293-296). Bireyler tüm egemenlik haklarını devlete devretmiş olmalarına rağmen bu mutlak değildir. Bu yetkiyi isterlerse geri alabilirler.

Devletin temel görevi kamu yararını gözetmektir. Devlet çoğunluğun görüşleri doğrultusunda topluma yön vermektedir. Kadınlar ve çocuklar ise bu çoğunluk içerisinde yer almamaktadır. Bunların dışındakiler çoğunluğu oluşturmaktadır ve yurttaş olarak kabul edilmektedir. Bu durum Locke' un özgürlükçü fikirleri ile çelişen bir durum olarak görülmektedir (Şenel, 2002, s. 134).

Locke, Hobbes'a göre farklı bir bakış açısı yaratmış olup, sınırsız devlet gücüne karşılık sınırlı devlet gücü fikrini benimsemiştir. Siyasal alanın statüsünün artık farklı olduğu, devletin yetkisinin mümkün olduğu kadar sınırlandırılması gerektiği üzerinde durmuştur (Tosun, 2001, s.32). Locke, sivil topluma devlete karşı güç kazandırmak istemiştir.

Locke'a göre, Hobbes' un düşündüğü gibi doğa durumu insanın insanla savaştığı bir durum değildir. Mülkiyet hakkı, özgürlük hakkı ve yaşam hakkı doğa durumunda kutsal ve doğal haklardır. Fakat bu doğal hakların birileri tarafından çiğnenmesi nedeniyle, zarar görenlerin haklarının korunması ve zarar verenlerin de cezalandırılması gerekir. Bu durumda insanlar kendileri ile ilgili cezalandırma haklarını devlete devretmişlerdir. Devlet de gerekli yargılama ve cezalandırma sürecini işleterek, mevcut durumunu değiştirerek sivil toplumun oluşmasına katkı sağlayan politik bir yapıya geçmektedir (Duman, 2010, s. 350).

Locke'a göre devlet insanların özgürlük haklarını ihlal ederek aslında onların temel yaşam ve mülkiyet haklarını da ihlal etmiş sayılır. Bu durumda devlet sözleşmeyi bozduğu için, Locke insanların kendilerini savunma ve direnme hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir. Locke, siyasal görüşlerinin temelinde bireysel hak ve özgürlüklerin korunması yattığını ve bunun da devletin görevi olduğunu düşünmektedir. Devletin devamlılığı bu hakların güvence altına alınmasına bağlıdır.

Locke'un kuramlarında Hobbes'un kuramlarında olduğu gibi sivil toplum ve politik toplum aynı anlama gelmektedir. Locke' un kuramlarında daha çok mülkiyet vurgusu yapılmıştır. Bireylerin mülkiyet hakkı vardır ve kişiler mallarını korumaya çalışacaktır. Bu çaba daha çok Liberalizm olarak adlandırılan bir düşüncedir. Liberalizm düşüncesi daha sonrasında Adam Smith ile somut bir hal alacaktır. Smith'e göre klasik liberalizm, kamusal alan ile özel alan, politik otorite alanı ile özel ilişkiler alanı ayrımından oluşmaktadır. Bir tarafta devlet, bir tarafta sivil toplum bulunmaktadır. Hobbes ve Locke'un kuramlarında devlet/sivil toplum ikilemi değil, sivil toplum/sivil olmayan toplum karşıtlığı vardır (Akal, 1990, s.29).

1.2.3. J.J. Rousseau ve Sivil Toplum Düşüncesi

Toplumsal sözleşme kuramı çerçevesinde doğa durumu varsayımı ile hareket eden bir başka düşünür ise Jean Jacques Rousseau'dur. Rousseau, Hobbes ve Locke'un doğa durumundaki kuramlarını karşılaştırarak bir senteze ulaşmıştır. Bu sentezleme sonucunda iki farklı doğa durumu ortaya koymuştur. Bu, I ve II. doğa durumu olarak nitelendirilmektedir (Şenel, 2002, s. 359).

Birinci doğa durumunda, Rousseau, ilkel toplumu insanların insanlar üzerinde baskı kurmadığı, eşitsizlik ve lüksün bireylerin ahlaklarını bozmadığı özgürlük ve adaletin hakim olduğu toplum olarak nitelendirmiştir. Bu doğa durumunda insan kültür ve sosyal sistemlere uzak, çevresi ile barış içinde yaşar ve fiziksel olarak bir hayvana benzer. Bütün insanlar kendi işleri ile uğraşırlar. Bireysel ve vahşi bir yaşam vardır (Şenel, 2002, s. 152).

İkinci doğa durumunda insanlar, doğal afetlerle başa çıkabilmek için bir araya gelerek toplumu oluştururlar. Bu toplum yapısı, insanın bazı insani özelliklerini yitirdiği, ahlakı ve erdemini kaybettiği, özgürlük yerine tutsaklığın hakim olduğu medeni bir toplumdur. Bu medeni toplumun oluşmasıyla, insanlar arasında çatışmalar da başlamıştır. Mülkiyet ilişkilerinin başlaması ile bu doğal ortam bozulmuştur. Bu durum karşısında insanlar, siyasal iradeleri doğrultusunda sözleşme ile politik toplumun kurulmasını sağlamışlardır (Çaha, 1996, s. 25). Hobbes' un fikirlerinin aksine oluşturulan bu yapı insanların gönüllü katılımları ile değil, gönülsüz olarak katıldıkları bir yapıdır. Özellikle mülkiyet hakkı ve üretim tekniklerinin gelişmesi ile insanların huzuru bozulmuş, insanların hep daha fazlasını isteme arzusu sonucunda fakir/zengin ayrımı başlamıştır (Akbal, 2017, s.26).

Rousseau'ya göre devlet adil ve demokratik bir sözleşme ile oluşmuştur. Bireyler kendi rızaları dahilinde haklarını topluma devredecek ve iktidara katılacaktır. Böylece doğrudan demokrasi uygulanacaktır. Bu düşünce, Aydınlanma fikrine destek olurken, diğer yandan özel mülkiyet ile sömürü arasında bir ilişki kurarak Aydınlanma fikri'nin dışına çıkmıştır (Aksoy, 1994, s. 48-49).

Sonuçta, toplumsal sözleşme kuramcılarının ortak fikri, politik iktidarın ve devletin temelini bireye dayandırmalarıdır. Bu açıdan ele alındığında, sözleşme kuramcılarının bu fikirleri liberal birtakım kuramların gelişmesine katkı sağlarken, liberal ideoloji üzerinde de etkili olmuştur. Bunların yanı sıra modern-ulus devletlerin temelini atılmasında da büyük katkı sağlamıştır. Özellikle günümüz demokratik rejimlerinin oluşmasında sözleşme kuramcılarının fikirleri önemli yer tutmuştur. Düşünürlerin amacı, sadece devletin nasıl doğduğunu ortaya koymak değil, aynı zamanda devletin temelini topluma dayandırılmasının gerekliliğidir (Akbal, 2017, s. 27-28).

Sözleşme kuramcılarına göre sivil toplum, toplumsal sözleşme ile ortaya çıkmış olup, siyasal toplumun kendisi sivil toplumdur. Sivil toplumun temelinde insan odaklı bazı kuralların işleyişi vardır. Yalnız burada ortaya konulan faaliyetler erkeklere göre kurgulanmıştır. Kadınlar ise, "toplumsal sözleşme" yerine "evlilik sözleşmesi" ne dahil olarak özel alanda aile

yaşamı ile toplumda var olabilmıştır. Bu durum bize doğa hukukçularının düşüncelerinin dayanaklarının Eski Yunan olduğunu göstermektedir (Çaha, 1999, s. 28).

1.2.4. Friedrich Hegel' e göre Sivil Toplum Düşüncesi ve Sivil Toplum Siyasal Toplum (Devlet) Ayrılması

Sivil toplum düşüncesinin gelişmesine katkı sağlayan Hegel, sivil toplumu devletten ayrı olarak gören, bugün kullandığımız anlamda bir kavram olarak kullanan ilk düşünürdür. Hegel'den önceki düşünürler sivil toplum ile siyasal toplumu aynı anlamda kullanmışlardır (Arslanel, 2017, s. 28). Hegel devlete kutsal bir anlam yükleyerek onu yüceltmıştır. Ona göre devlet kavramının özünde ulus kavramı bulunmaktadır. Hegel'in 1821'de yazmış olduğu "Hukuk Felsefesi" adlı eserinde sivil toplum-devlet ayrımından bahsetmiştir. Hegel'e göre aile toplumsal birliğin ilk formunu oluşturur ve gelişerek sivil topluma geçer (Akbal, 2017, s. 30).

Hegel'e göre sivil toplum "burjuva toplumu" dur. Modern dünyanın bir başarısı olan sivil toplum, çalışmaları medeni hukuk kuralları ile belirlenen, özel gruplardan oluşan ve devlete doğrudan bağlı olmayan kurumların oluşturduğu bir yapılanmadır (Biber, 2009, s. 31). Sivil toplum sözleşme ile gerçekleşmemiş olup, özgürlüklerin teminatı da değildir. Tarihsel bir süreç içinde medeni toplumda oluşan sosyal sınıflar, pazar ekonomisi, ekonomik şirketler ve devletten bağımsız kurum ve kuruluşları oluşturur (Bayhan, 2002, s.5).

Hegel sivil toplum-devletin birbirinden ayrılmasında politik etiğin etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Bu etik, "aile, "sivil toplum" ve "devlet" olmak üzere üç ana kısma ayrılır ve her alan farklı değerlere sahiptir. Aile hayatı, karşılıklı sevginin fedakarlığın, birlikteliğin, işbölümü ve dayanışmanın olduğu değerlerden meydana gelmektedir. Sivil toplum ise, çıkarların, çatışmanın, rekabetin ve hırsların olduğu, bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda oluşan kurallar çerçevesinde gelişir. Sivil toplum, aile bireyleri arasındaki bağları zayıflatarak, uyumsuzluk yaratır ve bireyler arasında çekişme yaratır (Çaha, 2016, s. 32).

Devlet ise tarafsızlığın hakim olduğu bir alandır. Hegel'in anlayışında devlet sivil toplum ilişkisi iki yönlüdür. Bunlar bir taraftan karşıtlık, diğer taraftan da bağımlılık ilişkisidir. Devlet sivil toplumdaki sorunları, sivil toplumun özgün yapısını koruyarak bütünsellik içinde çözer. Sivil toplum bu anlamda devlete bağımlıdır. Hegel'e göre artık pozitif bir nitelik taşımayan sivil toplum, hiyerarşik olarak kendisinden üstün olan devletin müdahalesi ile sorunlarını çözebilecektir (Duman, 2010, s.353). Devlet sivil toplumun çıkarlarının korunmasını sağladığı gibi aynı zamanda sivil toplumun işleyişini düzenleyerek toplumun çıkarları ile bireylerin çıkarları arasında dengeyi sağlayacaktır (Arslanel, 2017, s. 28).

Hegel'e göre "ihtiyaç" sivil toplumda mevcut olan etiğin anahtarını ve bu alandaki mücadelenin objesini oluşturur. İhtiyaç, siyasal sistem içinde karşılıklı ilişkilerin gelişmesinin temel sebebini oluşturur. Toplumda birey, ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla başkalarını kullanır ve onlarla rekabet içerisine girer. Bu sebeple ihtiyaç, zorunlu olarak "ihtirası"

beraberinde getirir ve sivil toplumda güvensizlik, mücadele, çatışma ve farklılıklara sebep olur. Yani Hegel'e göre sivil toplum çekişme, çıkarlar ve farklılıklar alanıdır (Çaha, 2016, s. 33).

Hegel'in sivil toplum ile ilgili düşünceleri Alman toplumunun oluşmasını sağlayan lonca ve meslek birlikleri, dernekler ve yerel toplulukların modern anlamda bir çözümlemesini oluşturur. Bunları bireyler için vazgeçilmez kabul eder. Ona göre meslek birlikleri "kamu otoritesi" nin evrenselliğini tamamlayan unsurlardır. Meslek birlikleri sivil toplum özelliğine sahip birliklerdir. Meslek birliklerine üye olan bireyler, kendi geçimlerini sağlamanın yanı sıra başkaları için de çalışmaktadırlar. Bu da meslek birliklerinin birey açısından önemli bir özelliğini oluşturmaktadır. Benzer şekilde zümreler de sivil toplumdan devlete geçişte sivil toplumun bir parçası olarak önemli bir organı oluşturmaktadır (Arslanel, 2017, s.29).

Hegel'in sivil toplum anlayışında, bireyler arasındaki çatışmanın son bulabilmesi için egemen bir güç olarak devlete ihtiyaç vardır (Arslan, 2001, s.52). Devlet sivil toplumda var olan çatışmalar arasında bir denge unsuru oluşturmayı amaçlar. Hegel'e göre devlet ile sivil toplum arasındaki ilişki daha çok sözleşmeden ziyade bireylerin devletin iktidarını benimsemesi temeline dayanır. Güçlü ve egemen devlet, toplumdaki özgürlüklerin sosyal dengeyi koruyarak yaşayabilmesinin temel şartıdır. Sivil toplumun var olması, donanımlı ve iktidar sahibi bir devleti ortaya çıkarmaktadır (Çaha, 2016, s.34).

Hegel, sivil toplumun bazı kesimlerinin diğer kesimlere göre fazlaca gelişmesinin diğer kesimler üzerinde bir baskı oluşturacağını ifade etmiştir. Sivil toplum kendi içinde yaşadığı çatışmaları ve sorunları tek başına çözebilme gücüne sahip olmadığı için devletin kontrolüne ihtiyaç duyar. Yani devlet sivil toplumun hem denetleyicisi hem de koruyucusudur. Devlet sivil toplumun birliğini temsil ederek, adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri gidermek için müdahalede bulunabilir (Tamer, 2010, s. 97).

Sonuç olarak Hegel'in fikirlerinin çağdaş demokrasi anlayışı çerçevesinde insan haklarının egemen olduğu hukuk devleti temelli olduğu görülmektedir. Hegel tabii durum-sivil toplum ayrımı yerine, sivil toplum-devlet ayrımını ortaya koymuştur. Devleti ise, sivil toplumdan bağımsız ve toplumdaki sorunların üstesinden gelebilecek bir güç olarak görmüştür (Arslanel, 2017, s. 29).

Hegel'in sivil toplum kavramı "Doğa Hukukçuları" ile karşılaştırıldığında, onlara göre bazı açılardan daha geniş, bazı açılardan ise daha dardır. Örneğin, Hegel'in sivil toplumu sadece ekonomik ilişkilerin var olduğu ve sınıfların oluşturduğu bir alan değil, adalet yönetimi ve polis gücünün de hakim olduğu geleneksel kamu hukukunu içermesi açısından daha geniştir. Sivil toplum, aile ve devlet üçlü sisteminde ise sivil toplumun alanı dar bir kısmı kapsamaktadır (Akbal, 2017, s. 38).

1.2.5. Karl Marx ve Marksizm Düşüncesinde Sivil Toplum

Marx'a göre sivil toplum Hegel'in görüşlerinden farklıdır ve onun görüşlerine karşı eleştirel bir bakış açısı getirmiştir. Marx'a göre Hegel, sivil toplum ve devleti birbirinden ayırmış, devleti toplum hayatının temeli olarak nitelendirmekte ve sivil topluma şekil veren bir güç olarak görmektedir. Marx'a göre ise devlet, insanların gelişmesinin önündeki büyük bir engeldir (Mardin, 1994, s.14). Marx'ın düşüncesine göre ise Hegel'den farklı olarak belirleyici olan devlet değil, sivil toplumdur. Ekonomik ilişkilerin içerisinde yer alan sivil toplum, sınıflar arasındaki eşitsizliği, yoksulluğu ve çatışmaları içerir. Devlet toplumdaki sınıf çatışmasının bir ürünüdür. Marx'a göre sivil toplum, tüm tarihi dönemlerde var olan üretici güçler tarafından biçimlendirilen sınıfsal ilişkiler bütünüdür. Devlet, doğal hukukçuların belirttiği gibi doğa durumundaki olumsuzlukları çözen bir araç değil, tam tersi oradaki güç ilişkilerinin sürekliliğini sağlayan bir araçtır (Doğan, 2015, s. 207).

Marx'a göre sivil toplum alt yapıyı oluştururken, devlet ise üst yapıyı oluşturur. Onun için toplumsal yaşamın bütün alanlarının belirleyicisi sivil toplumdur, devlet değildir. Siyasal yaşam sivil toplum tarafından belirlenir. Devlet sivil toplumun yansımasıdır. Yani sivil toplum ne ise devlet de odur. Sivil toplum içerisinde güçlü ve hakim olan sınıf, devleti ve onun koyacağı kuralları da belirler. Sivil toplum, üretim faaliyetleri çerçevesinde sınıflar arası ekonomik sömürü ilişkilerinin ortaya çıktığı alandır (Çaha, 2007, s. 30).

Marx, özel mülkiyetin insana derin bir bencillik kazandırdığını ve böylece onu toplumdan ayırdığını düşünmektedir. Bu sebeple Marx, özel mülkiyeti kötülüklerin kaynağı olarak görmektedir. Dinin, ailenin ve özel mülkiyetin kurumsallaşması ile sivil toplum oluşur. Ona göre sivil toplum hem iktisadi ilişkilerin belirlendiği alan hem de bencil kişiliğin yaratıldığı alandır. Devlet alanının dışındaki sivil toplumda, bu bencil yaşamın tüm koşulları mevcuttur (Çaha, 2016, s. 58).

Marx'ın fikirlerinin temelinde devletin varlığına gerek bulunmadığı vardır. Onun bu fikirleri ise birçok siyasal düşünür tarafından eleştirilmiştir. Çünkü, bu düşünürlere göre, sivil toplumun kontrol altında tutulması için devlete ihtiyaç olduğu düşünülür. Ayrıca devlet, sivil toplumun korunması için bir kalkan görevi görmektedir (Arslan, 2001, s. 55).

Marksizm 19. yüzyılda ortaya çıkmış olan bir kuramdır. Önemli belirgin özelliklerinden biri ise, ortaya çıktığı döneme gelinceye kadar bütün dönemlerde birçok alanda elde edilmiş olan bilgilerin ve tecrübelerin toplandığı bir kuram olmasıdır (Atılğan ve Aytekin, 2013, s. 329). Bu durum Marksist kuramın popülerliğini sağlamıştır. Popüler olmasında sadece felsefi açıdan yaklaşımları değil, aynı zamanda toplumsal olaylar üzerindeki değerlendirmeleri ve tespitleri de etkili olmuştur. Marks'ın toplumsal çözümlemesinde, kendi döneminden önceki dönemler ile kendi döneminin toplumsal sisteminin karşılaştırmasının yanı sıra, geleceğe yönelik bir model geliştirme çabasının olduğu da görülmektedir. Bu model kurmanın amacı sadece mevcut düzeni anlamaya ve çözümlenmeye çalışmak değil, aynı zamanda bu düzeni kendi yarattığı forma dönüştürmektir (Akbal, 2017, s.39).

Marksizm'in temelinde Liberalizm eleştirisi bulunmakla birlikte, toplumsal çıkarlar için birey ve bireyin çıkarlarını gözardı etmektedir. Toplumun kurtuluşu bireyin kurtuluşundan daha önemlidir. Marksizm insanın toplumsal bir varlık olduğunu ve toplum içinde önem kazandığını ileri sürmektedir. Bu sebeple toplumun çıkarlarının sağlanabilmesi için birey bir araç olarak görülmüştür (Akbal, 2017, s.39).

Marksizm'e göre oluşan üretim ilişkileri içerisinde üretim araçlarının sahipleri ve üreticiler bulunmaktadır. Bu bölünme ile birlikte sınıflar yaratılmış olur. Üretim ilişkileri çerçevesinde mülkiyet fikri ve hukuk kuralları oluşturulur. Üretim araçlarına hakim olan sınıf egemen güç olarak devleti oluşturur ve iktidarı ele geçirir. Egemen güç kendi çıkarları doğrultusunda toplumu kontrol altına alır ve toplumun çıkarlarıymış gibi inançlarını, fikirlerini ve çıkarlarını tüm topluma yayarak amacını gerçekleştirmeye çalışır. Bu ideoloji üst yapıyı yani devleti şekillendirir. Alt yapı ise ekonominin oluşturduğu alandır (Akbal, 2017, s. 43).

Hegel'de olduğu gibi Marx'ın kuramında da, sivil toplum kapitalist sistemin etkin olması ile ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Sarıbay, 1998, s.112). Doğa hukukçularının farklı olarak Marx'da Hegel gibi fikirlerinin temelinde devlet-sivil toplum arasındaki ikiliğe dikkat çekmiştir.

Marksizm'de özgürlük anlayışı ise, toplumda bireylerin özgürlüğe zarar veren din ve devlet gibi her türlü güce ve baskıya karşı çıkan ve bu baskı unsurlarını yok etmek için müdahaleyi haklı gören pozitif özgürlüktür. Ona göre özgürlük sadece bu baskıların yok edilmesi değil, bu baskıların olmadığı yerde oluşan bir durumdur. Birey, emeğine, etkinliklerine yabancılaşmış ise bireyin özgürlüğünden bahsedilemez. Yani özgürlük için bireyi kendi emeğine yabancılaştıran etkenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir (Akbal, 2017, s. 48).

Sonuç olarak Marx'ın kuramında sivil toplum devlete bağımlı değil, devlet topluma bağımlıdır ve sivil toplum tarafından belirlenir. Sivil toplum devletin, sosyo-ekonomik altyapısını belirlemektedir. Sivil toplum burjuvazi düzenidir ve sözleşme ilişkileri de kapitalist girişimcilerin menfaatine oluşturulur. Bu nedenle, devletin uygulamaları da egemen sınıfın çıkarları doğrultusunda oluşur (Erdoğan, 1999, s.14).

1.2.6. Antonio Gramsci'ye göre Sivil Toplum ve Hegomanya

Gramsci'ye göre sivil toplum üst yapının bir parçası olup, çözümlerinin temelinde hukuk, siyaset, ideoloji v.b. üstyapıyı oluşturan kurumlar yer almaktadır. Düşünöre göre, üretim ilişkilerindeki değişiklikler bu üst yapının belirlenmesini sağlar. Aslında Gramsci, hegomanyanın fabrikalarda ortaya çıktığını söylerken, üstyapının ne kadar belirleyici olduğuna da değinmiştir (Dural ve Kaymaz, 214:455). Marx'ın düşüncesinin tezatını oluşturur. Sivil toplum, toplumsal rızanın etkin olduğu alan olurken, devlet ise egemenliğin ve emir vermenin etkin olduğu alandır. Gramsci'ye göre kilise, devlete karşı sivil toplumun korunma alanlarından birisidir. Kilise sivil toplumun önemli bir varlığını oluşturur. Örneğin, devlet temsilcileri ile kilisenin temsilcilerinin toplumsal konularda bir uzlaşma içinde olması, sivil toplumda önemli kazanımlar yaratırken aynı zamanda kilise de ideolojik yapısının önemiyle

toplum üzerindeki etkinliğini yaratmayı başarır (Dural ve Kaymaz, 214:453) Gramsci'nin "Hapishane Defterleri" adlı eserinde, devlet-sivil toplum-siyasal toplum kavramları hakkında birçok değerlendirmesi bulunmaktadır.

Gramsci'ye göre sivil toplum toplumsal sınıflar arasındaki kültürel, siyasal ve ideolojik çekişmenin yani hegemonya mücadelesinin mevcut olduğu bir alandır. Bu mücadelede başarılı olabilmeyi sağlayan sınıf, kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarıymış gibi gösterebilmeyi ve böylece toplumun değişik sınıflarının olumlu kanaatini almayı başaran sınıftır. Hakim sınıf sivil toplumu etkisi altına alarak kendi düşüncelerini ve yaklaşımlarını toplumun büyük bir kısmına benimsetebilmektedir. Fakat unutulmaması gereken bir nokta da şudur ki, devlet iktidarındaki uygulamalarda hem rıza hem de zorlama olduğu gibi, sivil toplumda da hem rızayı hem de zorlamayı içeren ilişkiler mevcuttur (Onbaşı, 2005, s.39).

Gramsci'ye göre sivil toplumu oluşturan öğeler devlet dışında yer alan, özel olarak nitelendirilen aile, vakıf, dernek, sendika, basın, kilise gibi kurumlardan oluşur. Siyasal toplumu oluşturan araçlar ise bir baskı unsuru olarak ordu, polis ve cezaevleridir. Gramsci ideolojik ve kültürel dönüşümün sağlandığı sivil toplumda "aydınlara" önemli görevler yükler ve sivil toplumu asıl yönlendiren aydınlar grubu'nun "organik aydınlar" olduğunu belirtir. Bu aydınlar kültürel ve ideolojik açıdan değerlendirildiğinde toplumda var olan bazı sınıflarla bağı olan aydınlardır (Arslan, 2001, s.57).

Gramsci, toplumdaki mücadelenin alt yapıdan bağımsız soyut ve gereksiz bir mücadele olmadığını, tam tersi bu mücadelenin alt yapıdaki maddi güçler arasında önemli bir yeri olduğunu vurgulamaktadır. Felsefe, sanat, kültür vb. toplumsal unsurların alanını oluşturan sivil toplum, entelektüel ve ideolojik mücadelelerin etkin olduğu hegemonya'nın alanıdır. Ona göre ideoloji sadece üst yapıda etkin olan bir unsur değil, üretim süreçlerinin oluşmasında etkin olan ve alt yapı ile üst yapının uyumunu sağlayan temel öğelerden biridir (Üşür, 1997, s.29).

Gramsci'ye göre sivil toplum alt yapısal bir alan değil, üst yapısal bir alandır. Sivil toplum genel ve özel çıkarların alanıdır. Hegemonya'nın kültürel ve politik olmak üzere iki kısmı vardır. Sivil toplum hegemonya'nın kültürel kısmını oluştururken, politik kısmını devlet oluşturur. Devlet otoritesini korumak ve sürekliliğini sağlamak için hegemonyanın baskıcı tarafını, zor kullanma ve ceza verme kısmını oluştururken, sivil toplum hegemonyanın ikna gücünden meydana gelir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, hegemonyanın oluşumunda siyasal liderler ve grupların dışında, sivil toplum kuruluşları ve önderleri de vardır. Yani hegemonyada, devleti temsil edecek bir iktidarın yanı sıra, toplumun bütününe yön verecek genel bir irade öngörülmektedir. Bu hegemonya içerisinde sivil toplum önemli bir görevi yerine getirmektedir (Çaha, 2007, s.32).

Gramsci, hegemonya kavramını Lenin'den almış ve Lenin'den daha geniş bir anlamda kullanmıştır. Kavramı, anlam ve içerik bakımından daha zengin bir hale getirmiştir. Lenin ise

hegemonyayı öncelikle işçi sınıfının köylüler üzerinde kurduğu hegemonya anlamında, ikinci olarak ise, yarı feodal bir yapıdan sosyalist bir yapıya geçiş sürecinde işçi sınıfının durumunu ve diğer sınıflarla olan ilişkisini belirlemek için kullanmıştır (Aksoy, 1994, s.160-161). Gramsci'ye göre hegemonya bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki üstünlüğüdür. Hegemonya hakim olan bir sınıfa hakimiyet kazandırma pratiğidir.

Ona göre devlet-sivil toplum karşıtlığı hegemonya kavramı içinde vardır. "Siyasal hegemonya"nın karşısında "sivil hegemonya" vardır. Devlet, sivil toplum üzerindeki hakimiyetini sürdürür ve onu yönlendirir. Devletin hegemonyasını sürdürdüğü alan sivil toplumdur (Akbal, 2017, s. 65).

Gramsci'ye göre sivil toplum, üretim ilişkileri temeline dayanan pratik ve ideolojik toplumsal ilişkileri kapsayan bir olgudur. Sadece çıkar grupları ve siyasi partiler değil, aile, okul, medya, kiliseler içinde de egemen sınıfın kültürel değerleri toplumun bütününe nüfuz eder. Bunlar ise, kapitalist toplumun egemen sınıfının kendi çıkarlarını topluma benimsetme araçlarıdır (Erdoğan, 1999, s. 15).

1.2.7. Althusser'in Sivil Toplum Düşüncesi

Althusser, Gramsci'nin yolundan giderek, baskı ile sınıf hegemonyası arasındaki bağı yorumlamıştır. Özellikle Marksist kurama yönelik birtakım eleştirilerde bulunmuştur. Althusser, "İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları" adlı eserinde devlet-toplum arasındaki ilişkiyi yorumlamaya çalışmıştır (Althusser, 2000, s. 25).

Marksistlerin hepsinin genel kanaati devletin bir baskı aracı olduğu görüşüdür. Devlet, toplumda sömürülen sınıfın bu sömürüye karşı gelmemesi için diğer bir ifadeyle burjuva sınıfının işçi sınıfının üzerindeki baskısını meşrulaştırıcı bir baskı aracıdır. Ayrıca devlet, proletaryaya karşı burjuvazinin uyguladığı üstünlük mücadelesinde önemli bir faktördür (Althusser, 2000, s. 27).

Althusser'e göre devlet ile devlet iktidarı birbirinden farklı kavramlardır. Devlet iktidarı olan hükümettir. Hükümeti ele geçirmek devleti ele geçirmektir. Proletaryanın amacı, devlet iktidarını ele geçirerek, burjuva sınıfının hakimiyetindeki devleti yıkmaktır. Ona göre devletin sahip olduğu ideolojik unsurlar ve baskı unsurları vardır. Bunlar birbirinden farklıdır. Devletin baskı unsurlarını, hükümet, ordu, polis, mahkemeler, hapisaneler vb. oluştururken, ideolojik unsurlarını din, eğitim, aile, hukuk, medya, kültür oluşturur. Ona göre ahlaki, siyasal, dini, hukuksal ideoloji aslında bireylerin dünya görüşünü yansıtır. İdeoloji, gerçek dünyanın hayali bir tasarımıdır (Althusser, 2000, s. 33-34).

Althusser de sivil toplum konusunda dikkate değer görüşlere sahiptir. Althusser de Marx'ın devlet anlayışında olduğu gibi devleti, iktidarı elinde bulunduran sınıfın bu iktidarı devam ettirmek için diğer sınıflar üzerinde uyguladığı bir baskı aracı olarak görmektedir. Althusser'deki devletin ideolojik aygıtları Gramsci'nin görüşündeki sivil topluma denk

gelmektedir. Gramsci bir sınıfın sivil toplumu ele geçirmeden iktidar olamayacağını belirtirken, Althusser de bu durum devletin ideolojik aygıtları ele geçirilmeden iktidar olunamayacağı şeklindedir. Yani Gramsci'nin sivil toplum anlayışı ile Althusserin devletin ideolojik aygıtları görüşü aynı şeydir (Özbek, 2000, 145). Althusser'e göre ideoloji medyanın dahil olduğu sivil toplum kurumları tarafından üretilir. İdeolojiler, düşünce ve eylem arasındaki ilişkinin nasıl olacağını çıkar sahiplerinin amaçları doğrultusunda şekillendirir.

1.2.8. Alexis De Tocqueville'nin Sivil Topluma İlişkin Görüşleri

Onsekiz ve Ondokuzuncu yüzyıllarda önemli düşünürlerin başında gelen Montesquieu ve Tocqueville otoritenin merkezileşmesine karşı çıkarak, bu gücün kötüye kullanılmasının önüne geçebilmek için sivil toplumu bir kalkan gibi görmüşlerdir (Gözübüyük Tamer, 2010, s. 99). Tocqueville'ye göre otoritenin merkezileşmesi ve tek elde toplanması birey özgürlükleri için tehlikeli bir durum yaratmaktadır. Bu tehlikeleri minimize edecek olan sivil toplumdur ve devletin sınırlandırılması ile özgürlüklerin korunması noktasında en önemli unsur sivil toplumdur (Doğan, 2002, s. 92-93). Ona göre devlet, sivil özgürlükleri kısıtlamamalıdır. Sivil toplumda önemli işlevleri yerine getiren kurumsal yapılardan olan dernekler ve diğer örgütlenmeler ise, devlet iktidarının sınırlandırılmasında etkili olan yapılanmalardır. Dernek vb. örgütlenmelere üyelik zorunlu olmayıp, gönüllülük esastır.

Tocqueville'ye göre sivil toplum kuruluşları, birey ile devlet arasında bir sarkaç görevi görerek, birey haklarını devlet karşısında koruma altına alır (Gözübüyük Tamer, 2010, s. 102). Ona göre, sivil toplum kuruluşlarına üyelik rızaya dayanmalı ve devlet iktidarından ayrı bir alan olarak görülmelidir. Tocqueville'de sivil toplum kavramının gelişmesinde Amerika'daki deneyimleri büyük katkı sağlamıştır.

Tocqueville, sivil toplum anlayışı çerçevesinde A.B.D. ile doğduğu ülke olan Fransa'nın karşılaştırmasını yaparak, iki önemli faktör üzerinde durmuştur. İlk olarak, A.B.D.'de anayasa temelli bir demokrasi rejimi etkin iken, Fransa'da monarşik bir egemenlik mevcuttur. İkinci olarak, A.B.D.'de merkezi yönetimlerin yerine yerel yönetimler önem kazanmış, böylece gücün merkezde toplanması engellenmiştir. Bu durum A.B.D.'de sivil toplumun gelişmesi için gerekli zemini sağlamıştır (Tumay ve Okatan, 2015, s. 327).

Tocqueville'nin Amerika ile Fransa karşılaştırmasında Fransa da halk ile devletin arasında tampon görevi görecektir herhangi bir organizasyonun bulunmamasına karşılık Amerika'da halk ile devlet arasında tampon görevi görecektir sivil toplum kuruluşlarının bulunduğunu ve Amerikan halkının karşılaştıkları sorunları dernekler ve vakıflar aracılığıyla çözmeye gayret ettiğini görmüştür (Gözübüyük Tamer, 2010, s. 102).

Tocqueville'ye göre Amerikalılar tesis etmiş oldukları sivil toplum yapısı ile toplumsal gelişmişliği ve demokratikleşmeyi yakalamışlardır. Toplumdaki demokratikleşmenin ana

sebebi ise, mülkiyet esaslı aristokrasinin reddedilerek, eşitlik ve adaletin hakim olduğu bir anlayışın benimsenmesidir (Tumay ve Okatan, 2015, s. 336). Ayrıca Tocqueville Amerika'nın gelişmişlik düzeyi ile Avrupa'yı kıyaslayarak, Amerika'nın özellikle ekonomik ve siyasal alanda gelişmesinin temel sebebini sivil toplum kuruluşlarının var olmasına bağlamıştır (Bayram, 2006, s. 74).

Tocqueville sivil toplumu tanımlarken "çoğulcu örgütlenmeler sistemi" olarak nitelendirmiştir. Diğer bir ifadeyle sivil toplum ihtiyaçların karşılanabilmesi için çözüm bulan, devletin baskıcı olduğu durumlarda müdahale edebilen, aslında toplumun kendini güvence altına alabilmek için meydana getirdiği bir örgütlenmedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sivil toplumun tek hedefi olmaktadır, bu da bir fikri yaymak ve o fikri güçlü kılmaktır. Tocqueville'ye göre devletin sadece özgürlük ve eşitlik kavramlarına önem vermesi yeterli değildir. Devlet aynı zamanda sivil toplumun oluşmasına da ortam sağlamalıdır. Çünkü örgütlenme hürriyeti bireysel hürriyet kadar büyük öneme sahiptir (Tumay ve Okatan, 2015, s. 328)

Hatta ona göre, örgütlenme hürriyetine olumsuz anlamda yapılacak bir müdahale toplumun derinden sarsılmasına yol açacaktır. Tocqueville demokrasinin en önemli temelini sivil toplumun olduğunu vurgulamış, toplumda uzlaşmanın sivil toplum ile sağlanacağını savunmuştur. Diğer bir ifadeyle sivil toplumu, siyaset ile iç içe olan siyasal partiler, devlet ve yerel yönetimlerden ayırarak, bu organlardan farklı bir örgütlenme alanı şeklinde yorumlamıştır. Tocqueville "Amerika'da Demokrasi" adlı kitabında Amerika'nın totaliter bir rejim yerine demokrasiyi getirdiğini ve bu demokrasi rejiminin sürdürülmesinin de sivil toplum ile sağlandığını vurgulamıştır (Tumay ve Okatan, 2015, s. 329)

Tocqueville'e göre, devletin merkezi yapıda olması özgürlükleri engelleyebilmektedir. Onun için yerel yönetimlerin özerkliğinin demokrasi için gerekli olduğunu ifade ederek, devlet otoritesi ne kadar genişlerse, bireylerin de özgürlük alanının o derece daralacağını vurgulamıştır.

Sivil toplumda gönüllülük ve rızanın esas olduğunu vurgulamış, ülke ekonomilerinin kalkınmasında bile sivil toplumun etkili olduğunu ifade etmiştir. Anayasal devlet, düzenli seçimler ve kuvvetler ayrılığı ilkesi devletin sahip olduğu iktidarın sınırlanması için geliştirilmiş yöntemlerdir. Sivil toplum ise bu iktidarı sınırlayan bir başka faktördür (Tumay ve Okatan, 2015, s. 330).

Tocqueville'e göre Amerika'da sivil toplum örgütlerinin fazla olması, halkın kültürünün bir yansımasıdır. Tocqueville, toplumdaki işbirliğini artırmak amacıyla gazetelerin sivil toplum kuruluşlarını desteklemeleri gerektiğini, toplumdaki işbirliğinin sağlanabilmesi için önemli bir yöntem olduğunu ifade eder. Sivil toplumun, demokrasiyi güçlendiren ve destekleyen bir unsur olduğu bilinmekte olup, gazetelerin de sivil toplumun en büyük destekçisi olduğu bilinmektedir.

Sivil toplum kavramına birçok yenilik getiren Tocqueville; günümüzden yaklaşık iki yüz yıl önce sivil toplumun önemini vurgularken anayasal demokrasi varlığını koruduğu sürece, sivil toplumun da varlığını koruyacağını savunmuştur (Hira ve Şan, 2007, s. 385).

1.3. Günümüzde Sivil Toplum Anlayışı (Kavramı)

Sivil toplum, kavram olarak Antik Yunan'dan günümüze gelene kadar birçok siyasal düşünür tarafından farklı yaklaşımlarla değerlendirilmiştir. Özellikle Hobbes, Locke, Hegel, Gramsci gibi düşünürler sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir (Hakyemez, 2011, s. 50). Sivil toplum kavramının anlam ve özellikleri itibariyle günümüze gelene kadar önem kazanmasında ve gündem yaratmasında birtakım krizlerin etkili olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda birbiriyle ilişkili dört krizden bahsedilebilir. İlk kriz, dünya ekonomisinde meydana gelen değişim ve bütünleşmeyle beraber Sovyet ekonomik sisteminin ve bu sistemi uygulayan ülkelerin yok olmaya başlaması ve devlet iktidarının hantal, verimsiz ve iyi işlemeyen bir mekanizma olduğuna ilişkin fikirlerin artması. İkinci kriz, ilk kriz doğrultusunda Sovyet ekonomik sistemlerinin egemenliğinin gölgelenmesidir. Üçüncü kriz, sosyal demokrat partilerin kapitalizmin işçi sınıfına yönelik negatif etkilerini minimize etmeye yönelik çabalarının Batı Avrupa'da başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. Dördüncü kriz ise, devlet odaklı stratejilerin iyi planlanmaması nedeniyle iktidarda ve muhalefette meydana gelen aşınmadır (Erdoğan Tosun, 2001, s. 50-53). Sivil toplumun popüleritesinin artmasıyla birlikte kavramın yeniden anlam kazanması ve gelişmesi sağlanmıştır.

Bugünkü anlamda sivil toplum kavramının liberal politikalar temelinde gelişip anlam kazandığını söyleyebiliriz. Liberal kuramda sivil toplum, devlet denetiminin dışında kalan, bağımsız, gönüllülük temelinde rızaya dayalı oluşturulmuş organizasyonlardır (Duman, 2007, s. 357). Sivil toplum kuruluşları devletten ayrı, gönüllülük esasıyla ve kişilerin rızalarıyla oluşturulmuş yapılardır.

Sivil toplum tanımlanırken devlet ile olan ilişkisi temel alınır. Sivil toplumcu anlayış, sivil toplum ile devleti birbirinin karşıtı olarak görmektedir. Çünkü, devletin etki alanı arttıkça sivil toplumun alanı daralmakta, güçlendikçe de sivil toplumun güçsüz hale geldiği düşünülmektedir. Yani güçlü bir sivil toplum yaratmak için, sivil toplumun özellikle ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda gücünün artırılması gerekmektedir. Ayrıca siyasal katılım mekanizmalarının harekete geçirilmesi ve vatandaşların siyasal haklarını kullanabilmesi, devletin dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin kanunlar önünde herkesi eşit kabul etmesi, ekonomik alanda da devletin aşırı müdahaleden kaçınması ve ekonomik özgürlüğün mevcut olması gerekmektedir (Duman, 2007, s. 357). Etkin bir sivil toplum için devlet karşısında sivil toplumun etki alanının genişletilmesi gerekir. Sivil toplum demokratik hayatın vazgeçilmez bir unsurudur.

Günümüzde ise, devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkinin olumlu bir şekilde yürütülebilmesi için öncelikli olarak devletin hukuk ilkeleri çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir.

Duman'a göre, çağdaş ve demokratik bir toplumun kurulabilmesi için, devletin iktidarının sınırlandırılması ve hukuki ilkelere bağlı kalınmasının yanı sıra, şu şartları da sağlaması gerekmektedir: Öncelikle, toplumda mevcut olan ideolojik, siyasi, ekonomik, kültürel ve etnik farklılıkların özgürce varlıklarını devam ettirebilmeleri gerekmektedir. İkinci olarak bu alanlarda bireylerin örgütlenme özgürlüğünün olması ve baskıya maruz kalmadan rahat hareket edebilmeleri gerekmektedir. Üçüncü olarak, bu örgütlenmelerin rızaya dayalı gönüllülük çerçevesinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Zira sivil toplumun temel özelliği gönüllülük esasına dayanmasıdır. Dördüncü olarak da, sivil toplum kuruluşlarının devletten bağımsız bir şekilde, şiddete başvurmadan, hukuk temelinde demokratik bir baskı unsuru olarak faaliyetlerini sürdürmeleri gerekmektedir (Duman, 2007, s. 357-358).

Sivil toplum kavramının gelişmesine Locke, Hegel, Marx, Gramsci gibi birçok düşünür katkıda bulunmuş, fakat modern anlamda günümüzdeki kullanımına en yakın tanımlama Tocqueville tarafından yapılmıştır. Tocqueville'nin yaklaşımında sivil toplum toplumdaki adalet ve eşitliğin sağlandığı, sivil özgürlüklerin olduğu yani tam bir demokratik hukuk devleti tanımlamasıdır (Hira ve Şan, 2007, s. 385).

1.3.1. Günümüzde Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi

Sivil toplum kavramı, devletin ve yönetici sınıfın bireylerin hak ve özgürlük alanından yavaş yavaş ayrılarak, bireylerin hak ve hürriyetlerini kullanmada daha rahat oldukları, geniş özel alanların olduğu toplumsal ve ekonomik bir aşamadır. Şerif Mardin bu açıdan sivil toplumu uygarlığın bir aşması olarak nitelendirmiş ve sivil topluma ilişkin iki noktaya dikkat çekmiştir. İlk olarak, devletin dışında özel alandaki yaşamın garanti altında olması, ikinci olarak ise, ekonomik uygulamaların devletin kontrolü altında olsa bile serbest bir şekilde yapılabilmesidir (Mardin, 1992, s. 10). Bu açıdan değerlendirildiğinde, devletin hakim olduğu kamu alanının daraltılarak, özel alanın genişletilmesi sivil toplum organizasyonlarına ilişkin en önemli değerlendirme olmaktadır.

Sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkinin incelenmesinde öncelikle tarihsel açıdan bir değerlendirme yapmak daha uygun olabilir. Sivil toplum kavramı ilk başlarda devlet ile aynı anlamda kullanılmış, ilerleyen süreçte ise devlet/sivil toplum karşıt anlamda kullanılmıştır. Sivil toplum devlet ayrımında üç aşamadan bahsedebiliriz. İlk olarak, doğa durumunda sivil toplum ile devletin aynı anlamda kullanılması. İkinci olarak, sivil toplum ile devletin birbirinden farklı anlamlarda kullanılması. Son olarak da devlet sonrası dönemde yani sivil toplumun içinde Marksist kuramda yer alan siyasal toplumun (devletin) sona ermesi olarak açıklanmaktadır (Duman, 2007, s. 359).

Günümüzde medeni toplumların sahip oldukları çoğulcu demokrasilerin temel şartı sivil toplum ile devlet arasındaki ayrımıdır. Özellikle Avrupa'da etkili olmaya başlayan milliyetçilik akımı ile birlikte devlet ile sivil toplum arasındaki farklılıklar daha da keskin bir şekilde belirginleşmeye başlamıştır. Ayrıca merkezi gücün de etkisiyle yönetenler ile yönetilenlerin

arasındaki ideolojik birtakım farklılıklar da bu farklılıkların artmasına neden olmuştur (Tosun, 2001, s. 64).

Devlet sözcüğünü ilk olarak Machiavelli onbeşinci yüzyılda kullanmıştır. Devleti, belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların üzerindeki otoriteyi ve yönetim biçimini ifade etmek için kullanmıştır. “Stao” kelimesi devlet teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır (Tosun, 2011, s.65). Devlet aynı zamanda, kamusal alanda gücü elinde bulunduran, kamu tarafından finanse edilen ve otorite uygulama yetkisini elinde bulunduran siyasi birlik olarak da tanımlanabilmektedir.

Sivil alan ile kamusal alan sivil toplumun mevcut alanının belirlenmesinde temel faktörlerdir. Sivil alan ile kamusal alan ayrımı ilk kez Hegel’de ortaya çıkmıştır. Hegel’e göre devletin denetimi altındaki ve egemen olduğu alan kamusal alandır. Devletin dışındaki alan ise sivil toplumun hakim olduğu alandır (Kalaycıoğlu, 1997, s.11-12). Hegelden sonra bu ayrım kamusal alan/özel alan şeklinde de tanımlanmıştır. Özel alan, aile, bireyin yaşamı, ideolojisi, kültürü ve statüsü gibi unsurları kapsarken, kamusal alan, hukuk prensipleri ile donatılmış siyasal toplumu ifade etmektedir.

Politik düşünce yapısında sivil toplum ve devlet her ne kadar birbirine karşıt kavramlar gibi görünse de aslında birbirlerini de tamamlayan kavramlardır. Sivil toplumun gelişmiş olduğu modern toplumlarda devlet sınırlı, hukuksal ve araçsal bir yapıda iken, sivil toplumun güçsüz ve sönük olduğu toplumlarda devletin bütün alanlarda özellikle ekonomik, siyasal ve ideolojik açıdan daha hakim olduğu görülmektedir (Çaha, 1999, s.115). Sivil toplumun gelişmiş olduğu yerlerde, devlet topluma belirli bir fikri ya da yaşam şeklini zorla benimseten bir yapılanma değil, tam tersi toplumdaki insanlara hizmet eden, onların çıkarlarını ve haklarını koruyan bir kurum olur.

Walzer’e göre, sivil toplumu tamamen dışlamış ve görmezden gelen bir devlet uzun süre varlığını devam ettiremez. Bu devletler zamanla sahip oldukları gücü de kaybederler. Bağlılık, uygarlık, siyasal yetkinlik ve iktidara güvenme gibi birtakım özelliklerin devlet tarafından tek başına gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu özelliklerin devletin tekelinde olması devletin çöküşünü hızlandırmaktadır (Walzer, 1992, s. 39). Walzer’in burada bahsettiği demokratik bir devlettir ve sadece demokratik devletler güçlü bir sivil toplum yaratabilir. Demokratik sivil toplum da demokratik devletin koruyucu kalkanıdır. Medenilik ise, demokratik ve adil politikanın oluşmasını sağlar; o da sadece sivil toplumda var olan gruplarda gerçekleşir (Walzer, 1992, s. 40).

Sivil toplum devletten ayrıdır fakat devlete de tamamen yabancı değildir. Diğer bir ifadeyle, devlet iktidarına karşı kontrollü fakat saygılıdır. Sivil toplum hiçbir grubun, topluluğun ya da bireyin çıkarlarının tamamını temsil etmez ve hiçbir hakim ideolojinin rehberliğine ihtiyaç duymaz. Sivil toplumun gelişmesi ile insanların geleceklerini belirleyecek konularda seçtikleri

temsilcilere ihtiyaç duymadan doğrudan söz sahibi olmak istemeleri, katılımcı demokrasinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır (Sarıbay, 1994, s. 91).

Sonuç olarak, devletin hakim olduğu yerde sivil olunamadığı gibi, demokrasinin de tesis edilmesi zordur. Demokrasi toplumun örgütlenmesinde yönlendirici olması, kültürel anlamda toplum tarafından benimsenmesi, siyasal ve iktisadi gelişimini de toplum içinde oluşturması nedeniyle mücadelesini de toplumda verir. Toplum bireyleri de bu mücadeleye katılarak sivil toplum olur (Akbal, 2017, s. 83).

1.3.2. Demokrasi ve Sivil Toplum İlişkisi

Sivil toplum ve devletin arasındaki ilişkinin anlamlandırılmasında en önemli kavram “demokrasi” dir. Sivil toplum içerisinde, demokratik prensipler ile hareket eden pek çok organizasyon bulunmaktadır. Sivil toplum ve demokrasi arasındaki ilişkinin daha iyi değerlendirilebilmesi için ise öncelikle demokrasi kavramını açıklamak gerekmektedir (Yıldırım, 2012, s. 226).

Demokrasi kavramı ilk kez Yunanlı tarihçi Herodot tarafından, Grekçe demos yani halk ve kretain (yönetmek) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Demokrasinin tanımında ise çoğu zaman “halk yönetimi” şeklinde bir açıklama yapılmaktadır (Erdoğan, 1999, s. 205). Fakat bu açıklama kavramı tanımlamak için yeterli değildir. Tarihsel süreçte en ilkel toplumlardan günümüze gelene kadar modern toplumlarda dahil olmak üzere hiçbir toplumda halk eşit bir şekilde yönetimde söz sahibi olamamış ve karar süreçlerine katılamamıştır. Dolayısıyla çoğunluğun yönetimi halkın yönetimi olarak tanımlanırken, yönetimi oluşturan çoğunluğun karşısında azınlık olan grupların hakları demokrasi açısından bir sorun oluşturmaktadır (Hazır, 1994, s. 154).

Demokrasi farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte önemli olan nokta ise, “olması gereken” (ideal) demokrasi ile “olan demokrasiyi” iyi bir biçimde ayırt edebilmektir. Sözcük anlamı ile demokrasi halkın kendi kendini yönetmesidir. Halkın kendi kendini yönetebilmesi için ise, yönetenler ile yönetilenlerin bazı farklılıklarının bulunması gerekmektedir. Yani daha önce Marksizm kuramında bahsedildiği üzere devletin varlığının sona ermesi gerekmektedir. Bu şekilde ideal bir demokrasi anlayışının tesis edilmesi günümüze kadar gerçekleşmemiş olup, bundan sonraki süreçte de gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir. Bir bakıma olması gereken yani ideal demokrasi fikri mevcut demokratik sistemlere uzak bir anlayış olarak görülmektedir (Hazır, 1994, s. 154).

Liberal demokrasi anlayışında, devletin hakim olduğu alanlar sınırlı tutularak, sivil toplumun alanının genişletilmesi hedeflenmektedir. Liberal anlayışta öncelikle devleti anayasal çerçevede insan haklarına saygı, birey hürriyetlerinin ön planda tutulması ve piyasa ekonomisi gibi konularda sınırlayarak, sivil toplumu bireylerin bir güvencesi haline getirmektir. Liberal demokraside sivil toplum anlayışında farklılıklar, çeşitlilik ve çoğulcu yapı ön planda tutulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, klasik liberalizm evrensel ve ortak bir insan doğasından

temellenirken, modern anlamda liberalizm ise, kültürel ve sosyolojik açıdan çeşitliliklerin hakim olduğu bir anlayış temelinde şekillenmektedir (Çaha, 1996, s. 203).

Katılımcı demokrasi düşüncesi ise, liberalizmden farklı olarak bireysel hürriyetlerden ziyade, demokratik meşruluk fikrinden temellenmektedir. Katılımcı demokrasi vatandaşların kendileri ile ilgili alınacak tüm kararlara katılabilmeleri ve toplumun her kesiminde etkin bir adem-i merkezîyetçilik anlayışı ile bunun sağlanmasıdır (Sarıbay, 1996, s.71). Katılımcı demokrasi anlayışını savunanlar, günümüz gelişmiş çağdaş toplumların birçoğunun siyasal katılım açısından değerlendirildiğinde halk tarafından yönetim modelini etkinleştirecek bir düzeye gelmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca günümüz demokrasilerini cılız demokrasiler olarak nitelendiren katılımcı demokrasi görüşünü benimseyenler, katılımcı fikirlerinin demokrasiyi güçlendiren önemli bir unsur olduğunu ileri sürmüşlerdir (Bulut, 1998, s.66).

Demokratik toplumlarda sivil toplum ile devlet arasında karşılıklı bir işbirliği vardır. Ginner, sadece demokratik devletin demokratik bir sivil toplum yaratabileceğini söylemiştir. Demokratik sivil toplum, demokratik bir devletin varlığını devam ettirmesini sağlar (Akpınar, Gönenç, 2001, s. 50). Devlet ve sivil toplum ilişkisinde üzerinde durulması gereken noktalardan birisi de devletin konumudur. Çünkü devletin koyacağı yasalar ile sivil toplumun ve toplumsal çevrenin şartları belirlenmektedir. Bu nedenle, demokratik bir sivil toplumun oluşması ancak demokratik prensiplere sahip devlet ile mümkün olabilmektedir (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2011, s. 292).

Politik sistemlerin demokratik bir biçimde oluştuğu devletlerde sivil toplum da demokratik özelliklere sahiptir. Politik sistemleri baskıyla oluşturulmuş devletlerde ise sivil toplum gelişmemiş veya az gelişmiştir (Ulaç, 2013, s.403). Demokrasi ile sivil toplumun birbirleriyle karşılıklı bağlantı içinde olduğu değerlendirmeleri, Avrupa'da yaşanan tecrübeler sonrasında oluşmuştur. Liberal politikaları benimsemiş olan Batı Avrupa'da sivil toplum ve demokrasinin gelişmesi bir paralellik gösterirken, daha çok sosyalist politikaları benimsemiş olan Doğu Avrupa'da ise sivil toplum ve demokrasi aynı doğrultuda gelişmemiştir. 1980'lerden sonra sosyalist rejimle yönetilen ülkelerde çoğulcu demokrasi anlayışı ve özgürlükçü fikirler doğrultusunda hareket etmeleri ile birlikte sivil toplum var olmaya ve faaliyet göstermeye başlamıştır (Gümüş, 2014, s.543).

Demokrasinin gelişmesi için demokratik sivil toplumların varlığı tek şart gibi görünse de aslında sadece var olmak yeterli değildir. Sivil toplum yapısının da faaliyetlerini demokratik ilkeler çerçevesinde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çünkü sivil toplumların özünde farklılıkları barındıran, çoğulculuğun benimsendiği, bireylerin çıkarlarını koruyan bir anlayış yatmaktadır (Ulaç, 2013, s.402-403). Sivil toplumların demokratik birer organizasyon olma özelliklerini taşıyabilmeleri için, bütüncül ve tek tipçi bir yapısının olmaması gerekmektedir. Çoğulcu anlayışa sahip, içinde çeşitlilikleri barındıran ve farklılıkları yaşatabilen bir sivil toplum demokratik bir sivil toplumdur. Ayrıca devlette ve sivil toplumda demokratik siyasal kültür benimsendiği takdirde demokratik siyaset oluşur. Yani demokratik bir sivil toplumun

oluşması, katılımcı, hoşgörüyü barındıran, uzlaşmanın olduğu, şiddete başvurmadan olayları çözümlen bir siyasal yapıda gerçekleşmektedir (Duman, 2007, s.364).

Gerçek anlamda demokrasinin yerleştirilebilmesi, özellikle çoğulcu katılım ve özgür düşüncenin sağlanabilmesi için sivil topluma birtakım görevler düşmektedir. Bu noktada sivil toplumun amacı, bireysel özgürlüklerin artırılmasını ve bireylerin karar süreçlerine katılımını sağlayarak demokratik bir ortam oluşturmaktır. Modern devletlerde, güçler ayrılığı ve seçimler gibi demokratik araçlar devlet iktidarının tek elde toplanmasını engelleseler bile, iktidarı sürekli denetim altında tutacak ve hukuk prensiplerine işlerlik kazandıracak ilave bir güce ihtiyaç bulunmaktadır. İşte bu noktada sivil toplum kuruluşları devlet iktidarının kontrol altında tutulmasında önemli bir araç olup, devlet ile sivil toplumun arasında olumlu ilişkilerin kurulmasında ve bireyin özgürlük haklarının korunmasında önemli bir role sahip olacaktır (Gümüş, 2014, s. 542).

Sivil topluma düşen görevlerden biri de, çoğunluğun iktidarının oluşmasına izin vermemektir. Demokrasiler için en büyük tehdit çoğunluğun iktidarındır. Bu durumun oluşmaması için, devlet iktidarının makamlar arasında dengeli bir şekilde dağıtılması, güçler ayrılığı, bağımsız yargı ve birey hak ve özgürlüklerinin sağlanması gibi fonksiyonlar etkinleştirilmelidir. Ayrıca bireyin karar süreçlerine katılması ve kendini özgürce ifade etmesi sağlanmalıdır. Çoğulcu yapının hakim olduğu demokrasilerde sivil toplum kuruluşları, çok çeşitliliğin ve çok sesliliğin oluşum aracıdır (Gümüş, 2014, s.545). Bu oluşum toplumdaki farklı grupların, azınlıkların haklarının ve özgürlüklerinin tahsis edilmesine de aracı olmaktadır. Ayrıca sivil toplum devleti ulaşılamaz ve eleştirilemez bir güç olmaktan çıkarıp, eleştirilebilen, ulaşılabilen ve gerektiğinde yanlış uygulamalarını sorgulayabilen halka hizmet için var olan teknik bir organizasyon haline getirmektedir (Çaha, 2012, s. 69).

1.4. Kamusal Alan-Özel Alan Ayırımı

1962 yılında Habermas "Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi Üzerine Araştırmalar" adlı eserinde "Kamusal alan" kavramını ilk olarak ifade eden kişi olmuştur. Bu eserin basımı sonrasında özellikle Avrupa'daki azınlıklar, göçmenler ve mülteciler gibi farklı toplumsal kesimlerin, toplumsal alanda azınlıkların da hakim olmasını istemeleri sebebiyle kamusal alan kavramı tartışılmaya başlamıştır. Dolayısıyla kamusal alan kavramı akademik çalışmalarda incelenmeye başlamış ve siyasi tartışmaların da odak noktası haline gelmiştir. Habermas ile başlayan kamusal alan tartışmaları Batı ve Doğu Avrupa ülkelerinde de tartışılmaya devam etmiş, özellikle toplumsal dönüşümler, siyasal meşrutiyet tartışmaları ile bağlantılı olmuştur (Akbal, 2017, s.84).

Öncelikle Avrupa'da uzun yıllar tartışılan kamusal alan kavramı, 1980'li yıllardan sonra Türkiyede de etkisini göstermeye ve tartışılmaya başlandı. Özellikle 1980 askeri darbesi sonrasında, Cumhuriyet rejimine zarar vereceği düşüncesiyle, gözlerden uzak tutulan

azınlıklar, etnik ve kültürel kimliklerinin devletçe tanınması yönündeki isteklerini dile getirmeye başlamışlardır. 1990'lı yıllardan sonra ise bazı akademik çalışmalarda ele alınmaya ve değerlendirilmeye başlamıştır (Akbal, 2017, s.84).

Kamusal alan kavramı, "kamu oyunun içinde var olduğu alan" olarak dar anlamda tanımlanabilmektedir. Geniş anlamda ise, "özel kişilerin kendileri ile ilgili ortak bir sorun karşısında akıl yürütüp, bir beyin fırtınası yarattığı ve sonuçta da o sorun hakkında ortak fikirleri sonucunda kamuoyu yarattıkları alan" olarak tanımlanmaktadır (Habermas, 2004, s.94-95). Burada Habermas'ın vurguladığı kamusal alan tüm vatandaşların erişebildiği bir alandır.

Kamusal alan demokrasinin uygulanabilir alanı olan, fikir ve ifade özgürlüğünü, entelektüel ve sanatsal üretimi kapsayan, her türlü fikrin konuşulabildiği, yani özel yaşamın dışında kalan geniş bir alandır (Kentel, 1991, s.40).

Kamusal alan herkesin girebildiği, buluşma ve tartışma alanıdır. Herkese açıktır. Bireysel ve toplumsal hakların diğer haklar üzerinde baskı kurmadan gerçekleştiği bir alandır. Kamusal alan pazar ekonomisinin gelişmesine paralel olarak, bireylerin kamusal organizasyon içinde örgütlenebildiği bir alan haline gelmiştir (Habermas, 2004, s.64). Kamusal alan içindeki bireyler, özel alana dahil olan iş insanları veya profesyoneller ile devlet bürokrasisinin baskılarına maruz kalan anayasal düzene tabi bireylerden farklı davranırlar. Vatandaşlar olarak isimlendirilen bu bireyler, toplumda herhangi bir sınırlama olmaksızın kendi fikirlerini özgürce yayma ve örgütlenme hakkına sahip oldukları gibi, kamusal alan içinde herkesi ilgilendiren sorunlara çözüm bulmaya çalışırlar.

Habermas, kamusal alan/özel alan ayrımının ilk kez burjuva toplumunda ortaya çıktığını ifade etmiştir. Burjuva döneminde üretim ve ailenin yerini piyasa almış ve aile hayatı da bu duruma uygun bir şekilde değişim göstermiştir. Yani aile özel alan olarak tanımlanırken, mal ve hizmet üretiminin yapıldığı alanlar kamusal alan olarak tanımlanmıştır. Burjuvanın hakim olduğu kamusal alan, ailenin özel alanını sınırlayarak aile hayatının da siyasal bir niteliğe bürünmesine neden olmuştur. Böylece toplum ile devlet arasındaki belirleyici olan sınırlar daralmış ve ailenin mahremiyeti devletin müdahalesi altında kalmış ve özerkliğini kaybetmiştir. Ailenin yanı sıra kamusal alan da özerkliğini kaybederek, iletişim, reklam ve tüketim anlayışının etkisinde kalmıştır (Akbal, 2017, s.85).

Günümüzde iletişimin sağlanabilmesi ve bilginin iletilebilmesi için bireyleri etkileyecek birtakım araçlara ihtiyaç bulunmaktadır. Kamusal alan içinde bu bilgiyi iletmeyi sağlayacak medya, basın, radyo-televizyon gibi araçlardan faydalanılır. Böylece vatandaşlar kamu yararı sağlayacak konularda ortak kanaat ile hareket ederek, sorunların çözümünde büyük bir birliktelik oluştururlar (Habermas, 2004, s. 95).

1.5. Sivil Toplum Kuruluşları/Örgütleri (STK-STÖ) Tanımı

Sivil Toplum Örgütleri ya da Kuruluşları, toplumsal ve siyasal yaşamdaki etkinlikleri nedeniyle demokratik hayatın vazgeçilmez unsuru olmuştur. Sivil toplumun faaliyet alanları incelendiğinde öne çıkan unsurların; çoğulcu demokrasinin desteklenmesi, iyi bir yönetişime sahip olunması ve insan hak ve özgürlüklerine olan saygının artırılması olduğu düşünülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları'nın en önemli özelliği halkı etkileme ve yönlendirme gücünün olmasıdır.

Örgütlü bir yapılanma olarak sivil toplum, gönüllü olarak bir araya gelen kişilerden oluşan, devletten bağımsız, özel alan ile devlet arasındaki aracı olma misyonunu üstlenen bir yapılanmadır. STK'lar için literatürde birçok kavram kullanılmıştır. Bu kavramlar, sivil toplum kuruluşu, sivil toplum örgütü, sivil toplum kurumu, hükümet dışı kuruluşlar, üçüncü sektörel kuruluşlar gibidir (Kutlu ve Usta, 2005, s.199).

Sivil Toplum Kuruluşları daha çok sivil alanda çalışmalar yapan örgütlenmelerdir. Terim anlamı olarak ise İngilizcede "non-governmental organizations" hükümet dışı örgütlenmeler olarak ifade edilmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde ise, gönüllü kamu kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Türkçede ise, geçmiş dönemlerde cemiyetler, demokratik örgütlenmeler, kulüpler gibi kavramlar kullanılmış olup, bugün ise en yaygın kullanım Sivil Toplum Kuruluşu şeklindedir (Eroğlu, 2006, s. 199).

Literatürde sivil toplum örgütü yerine sivil toplum kuruluşu kavramı daha yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarını diğer örgütlenmelerden ayıran temel unsur, bu kuruluşların toplum ile yakın ilişki içinde olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, "sivil toplum kuruluşu" kavramı, "sivil toplum örgütü" kavramına göre çok daha kapsamlı, geniş bir yapılanmayı ifade etmek için kullanılmaktadır (Duman, 2010, 365). Yıldırım ise, Sivil toplum kuruluşlarını dar ve geniş olmak üzere iki şekilde tanımlamıştır. Geniş anlamda Sivil toplum kuruluşlarını devletten bağımsız ve sivil alanda çalışmalar yapan örgütlenmeler olarak tanımlarken, dar anlamda ise, gönüllük esasına dayanan, kar amacı gütmeyen, sosyo-ekonomik hayata katkı sağlayan özerk örgütlenmeler olarak tanımlamıştır (Yıldırım, 2004, s.51-52).

Duman'a göre ise, Sivil Toplum Örgütleri; kamu yararı düşüncesi çerçevesinde demokratik anlayışa sahip, gönüllü, kar amacı gütmeyen, belirli bir toplumsal hedef için bir araya gelmiş kişilerden oluşan dernek, vakıf, meslek odaları ve sendikalar gibi kuruluşlardır. Yine aynı şekilde hemşehri dernekleri, kadın grupları gibi oluşumlar da STK içinde yer alır (Duman, 2010, s. 366). Başka bir tanımlamaya göre STK'lar, vatandaşların talep ve şikayetlerinin devlete bildirmesinde ve çıkarlarının korunmasında çaba gösteren ve faaliyette bulunan kuruluşlardır (Yiğit, 2005, s.31).

Özetle sivil toplum kuruluşları, devletten bağımsız, kar amacı gütmeyen gönüllü olarak toplum yararına çalışan, demokratik ortamın gelişmesi için katkı sağlayan, belirlenen toplumsal

hedeflere ulaşmak için lobi çalışmaları yürüten, gelirlerini kendileri finanse eden kuruluşlardır (İlter, 2009, s.16).

1.5.1. STK'ların Özellikleri

Sivil Toplum Kuruluşları yaptıkları hizmetler, çalışma şekilleri, kapasiteleri ve meydana gelme biçimleri açısından birbirlerinden farklıdır. Birçok farklı özelliğe sahip olan STK'ların en temel özelliği; toplumun çıkarları için uğraşan, bireylerin sorunlarını çözmek için devlet ile birey arasında arabuluculuk rolü üstlenen örgütlenmeler olmasıdır. Ayrıca kar amacı gütmeyen, gönüllülük esasına dayanan, devlet karşısında birey haklarını savunan ve birey ile devlet arasında bir sarkaç görevi üstlenen kuruluşlardır (Akatay ve Harman, 2014, s. 83-85).

STK'lar genel olarak birtakım benzer özelliklere sahiptir. Öncelikle, STK'lar kurumsallaşmış örgütlenmelerdir ve devletten bağımsızdır. Ayrıca, bu kurumların özerk olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu kuruluşların işleyişine devlet tarafından müdahale edilmemeli ve baskı kurulmamalıdır. Sivil Toplum, yönetimde bağımsız olmalı ve kendi kendini yönetebilmelidir. STK'lar yapacağı çalışmaları kendi belirleyebilmeli, organlarını hür bir şekilde oluşturabilmeli ve alınan kararları hiçbir baskı altında kalmadan özgürce uygulayabilmelidir. Bu özerkliğin bir sonucu olarak STK'lar siyasi iktidara bağımlı olmadığı için, gereken durumlarda siyasi iktidara karşı tavır alabilirler. STK'lar sahip oldukları bu özerkliği siyasi otoritenin dışında ve hukuka uygun bir şekilde kullanmalıdırlar (Erdoğan, 2011, s. 57).

STK'lar kişisel kazanç ya da kar elde etme amacı taşımayan kuruluşlardır. Fakat, bu kuruluşlarda devamlı olarak çalışan bireyler, bu çalışma karşılığında ücret alabilirler. STK'lar kar amacı gütmeyen elde ettikleri gelirleri sosyal fayda sağlamak için kullanmanın yanı sıra elde ettikleri gelirleri üyelerine dağıtamazlar (Akatay ve Harman, 2017, s. 81-82).

STK'lara katılımda gönüllülük esas olmalıdır. Çünkü bireyin kendi hür iradesi ile yapılan faaliyetlerin meşruluk kazanması için gönüllü olarak katılım sağlanmalıdır ve bu katılım ile amaçlanan ise toplum faydasına çalışmalar yapmaktır (Basel ve Şenocak, 2009, s.159). Gönüllülük, bireylerin sosyal sorumluluk düşüncesi ile hiçbir karşılık beklemeden, belirlenen hedeflere ulaşmak ve kamu yararı sağlamak amacıyla birtakım gruplar oluşturmaları veya bu gruplarda çalışmalarıdır. Gönüllülük tamamen bireyin rızasına dayanmaktadır. Takım ruhunun geliştirilmesi, ortak paylaşım ve karşılıklı işbirliği ve güven gönüllüğün temelini oluşturmaktadır.

STK'lar devletin tamamen ortadan kalkmasını değil, müdahale yetkisinin sınırlandırılmasını, devletin şeffaf, hesap verebilir ve etkin olması gerektiğini savunur. STK'ların temel hedefi, devlet karşısında zayıf olan topluluklara destek sağlayarak, bilinçli bir şekilde katılımı

güçlendirmektir. STK'lar başkaları üzerinde otorite kurmadan faaliyette bulunarak, toplumsal yardımseverliğe katkı sağlayan kuruluşlardır (Akatay ve Harman, 2017, s. 83).

STK'lar siyasal partilerden farklı olarak siyasal iktidara gelmeyi amaçlamazlar ve onların aksine, problemler karşısında daha cesur, net ve radikal kararlar verebilirler. STK'ların amacı siyasal iktidarı lobicilik yaparak etkileyerek, örgütsel çıkarlar doğrultusunda karar alınmasını ve alınan kararların hayata geçirilmesini sağlamaktır (Belge, 2001, s.33). STK'lar hangi görüşten olursa olsun, bütün insanların ortak ilkeler çerçevesinde hareket edebilecekleri görüşüne sahiptir.

STK'ların faaliyetleri sadece belirlemiş oldukları amaçlar ile sınırlı olmayıp, sosyal ve ekonomik refahın sağlanması, birey hak ve hürriyetlerinin korunması, lobicilik yapma, vatandaşlar ile devlet arasında arabuluculuk yapma, çeşitli kampanyalar yürütme, toplumda sesini duyuramayan azınlıkların seslerini duyurmasına yardımcı olma, başka ülkelere sosyal yardımlar yapma gibi birçok alanda önemli görevler yapmaktadırlar (Akatay ve Harman, 2014, s.81-83). STK'lardan bazıları ise çevre sorunları, insan hakları, kadın hakları v.b. konularda bir kamuoyu yaratarak, karar alma süreçlerini etkilemeye çalışırlar. Örneğin Uluslararası Af Örgütü, Greenpace, TEMA, Türk Kadını Güçlendirme ve Tanıtma Vakfı gibi (Duman, 2010, s.366). STK'lar aslında toplumun sesi olurlar.

STK'lar, çok çeşitliliğe sahip olan heterojen yapılanmalardır. Vakıfları, dernekleri, meslek örgütlerini, üniversiteleri, sendikaları, sanayi ve ticaret odalarını da kapsayan birbirinden farklı organize bir oluşumu ifade ederler. Bu çeşitliliklerinin temelinde ise, ulaşmayı amaçladıkları hedef kitlelerin ve örgüt yapılanmalarının farklı olması, yöneticilerinin değişik ideolojik görüşlere sahip olması ve faaliyet alanlarının farklı olması gibi sebepler yer almaktadır (Şahin, 2010, s. 29-30).

STK'lar ile ilgili bir sınıflama yapıldığında, eğitim, sosyal dayanışma, ekonomik ve kültürel alanda faaliyet gösteren STK'ların birinci sırada yer aldıkları görülmüştür. Öncelikli yapılan hizmetler ise, okul ve cami yaptırma, çocuklar ve kadınlar için pozitif ayrımcılığın yapılması, dayanışma ve yardımlaşma faaliyetleri olmaktadır. Ayrıca bir toplumda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, çevre ve ekolojik dengenin korunması, spor ve kültür merkezlerinin kurulması gibi rolleri de üstlenirler (Akatay ve Harman, 2017, s. 248).

STK'lar devlet iktidarının bir parçası değildirler. Özellikle idari ve mali açıdan bağımsızdırlar. Ancak devlet politikalarını etkilemek için yoğun bir çaba içerisinde bulunurlar. STK'lar yasalara göre düzenlenmiş yapılanmalardır. Mevzuata göre sivil toplum örgütlerinin kurulması zorunlu olmadığı gibi, kurulması da engellenmemelidir (Yıldırım, 2004, s.63). Ayrıca STK'lar, dernek veya vakıf olarak kurulup, kar amacı olmadan belli grupları ya da toplumun tamamını ilgilendiren problemlerin çözümü için faaliyette bulunurlar.

STK'lar kendi iç işleyişlerinde insan haklarına saygıyı ön planda tutmaktadır. Bu durum üyeler arasındaki karşılıklı hoşgörü ve dayanışmayı sağlayarak, sivil davranış ruhunun gelişmesine

katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, kendi denetimlerini kurmuş oldukları denetim organları aracılığıyla yaparlar. Bu da dışardan gelecek herhangi bir baskı ile karşılaşmalarını engellemektedir (Doğan, 2002, s. 275-276).

Uluslararası standartlarda STK olarak kabul edilmeyen birçok kuruluş, Türkiye’de STK olarak kabul edilmiştir. Bir kuruluşun STK olarak kabul edilebilmesi için öncelikle devletin dışında örgütlenmesi ve gerektiğinde de özgür bir biçimde inisiyatif kullanabilmesi gerekmektedir. Türkiye’de özellikle sendikalar, borsalar, odalar ve meslek kuruluşlarının büyük bir bölümü “baskı grubu” olarak nitelendirilmekte olup, yarı resmi devlet kurumu niteliğinde oldukları için STK olarak görülmemektedir. Aslında STK adı altında faaliyette bulunan bu kuruluşlara devlet müdahale edebilmektedir. Özellikle kamu hukukunun geçerli olduğu meslek kuruluşlarında devletin doğrudan bir denetimi sözkonusu olabilmektedir. Toplumsal ve ekonomik hayata, eğitime, kültüre, siyasal yaşama destek olmak amacıyla kurulan bazı vakıflar ise devlet tarafından kurulmaktadır. Batı toplumlarında ise Türkiye’dekinden tamamen farklı olarak STK’lar kamu hukukunun dışında ve sivil inisiyatif kullanabilen örgütlenmelerdir. Türkiye’de STK’ların büyük bir kısmı kamusal alan ile ilişki içindedir (Berber, 2000, s.132-133).

Bugün Türkiye’de 150 bine yakın STK’nın olduğu bilinmektedir. Bunların büyük bir kısmını ise, hemşeri dernekleri, meslek odaları ve vakıfların oluşturduğu görülmektedir. Sayısal verilere bakıldığında ise, 60 bin civarında hemşerilerin kurduğu birlikler, 5 bin civarında meslek odaları ve 3 bin civarında vakıflar ve diğerlerinden meydana gelmektedir (Akatay ve Harman, 2017, s. 249).

Sivil Toplum Kuruluşları devlet iktidarını ele geçirerek diğer gruplar üzerinde baskı kurmayı değil, devletin varlığını kabul ederek, devlete karşı eleştirel ve muhalif olmayı amaçlar. Türkiye’de bazı örgütlenmelerin sivil toplum örgütü olarak kabul edilmesine karşın, STK özellikleri taşımadığına ilişkin eleştiri yapılmaktadır. Örneğin; Türkiye’de yaygın bir kuruluş olan derneklerin, yasal ve fiili düzenlemelerini yaparken devletin vesayeti ve denetimi altında olması, sivil toplumun devletten bağımsız kuruluşlar olması düşüncesi ile çelişmektedir (Duman, 2010, s.366).

Ayrıca, üyelerinin çıkarlarını koruma amacını taşıyan TÜSİAD gibi kuruluşların siyasi partiler ya da iş çevreleriyle olan samimiyetleri nedeniyle bu kuruluşların Sivil toplum Kuruluşu tanımına ne derece uyduğu tartışma konusu olmuştur.

1.5.2. STK’ların Önem Kazanmasının Sebepleri

Sivil Toplum Kuruluşlarının varlığının siyasal sistem tarafından kabul görmesi ve yapacağı faaliyetlerin engellenmemesi demokratik ve çağdaş toplumlar için en önemli konulardan

birisidir. Sivil Toplum Kuruluşlarının önem kazanmasında birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Bunlar öncelikle;

1. Batı toplumlarında, temsili demokrasinin uygulanmasında birtakım zafiyetlerin yaşanması sonucunda, bu açığı kapatmak için STK'ların olması gerektiği düşüncesi ile sisteme meşruluk kazandırmak.
2. Siyasal partilerin ve devletin yerine getiremeyeceği bazı faaliyetleri STK'ların gerçekleştirebileceği düşüncesi.
3. Yönetişim anlayışı gereği, tüm kamuyu ilgilendiren bir kararın alınacak olması durumunda bu kararlardan etkilenecek tüm paydaşların karar süreçlerine katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu durumda merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin yanında STK'ların da alınan kararlarda söz sahibi olması gerekmektedir.
4. Yerindelik (Subsidiarity) ilkesi gereği, hizmetlerin sunulmasında halka en yakın yönetim birimlerinin aracılığıyla ve kaynaklarıyla gerçekleştirilmesinin benimsenmesi yerel ekseninde örgütlenen STK'ların da sisteme dahil olmasını kolaylaştırmıştır (Akbal, 2017, s.115).

Yönetişim kavramı “yönetim” kavramına göre çok daha kapsamlı bir kavramdır. Katılımcılığı, etkin ve yerinden idareyi, yönetenlerin ve yönetilenlerin birlikte karar vermelerini ifade eder. Yönetişim vatandaşların ve grupların çıkarlarının birleştiği, farklılıklar arasında ortak bir yol bulunduğu, hak ve sorumluluklarını hayata geçirdiği süreci kapsamaktadır Devlet, özel sektör ve sivil toplum yönetiminde etkin olan aktörlerden olup, herbirinin ayrı rolleri vardır. Bir toplumda iyi bir yönetişimin olduğunu gösteren bazı faktörler vardır. Bunlar, şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik ve verimlilik, çoğulculuk, hukuk devletinin varlığı ve halkçılık gibi faktörlerdir (Fidan, 2011, s.7).

1.5.3. STK'ların İşlevleri

Günümüzde birçok önemli işleve sahip STK'ların fonksiyonları, ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına göre ülkeden ülkeye ve toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Özellikle STK'lar çağdaş ve demokratik niteliklere sahip ülkelerde daha geniş bir alanda faaliyet gösterirken, karar vericiler üzerinde de etkileri daha fazladır (Yıldırım, 2004, s.74).

Kar amacı gütmeyen toplum yararına faaliyette bulunan ve kamuoyu oluşturan, devlet ile toplum arasında arabuluculuk yapan, vatandaşların menfaatlerini koruyan ve karar süreçlerine katılımını sağlayan STK'lar, toplumsal sorunları çözmek için çalışmaktadırlar (Yaprak ve Şenol, 2005, s. 420). STK'lar eğitim, sosyal yardımlar, adalet ve eşitliği sağlamak, bireylerin hak ve özgürlüklerini korumak, demokratik kurumların güçlenmesini sağlamak gibi önemli görevleri vardır.

Demokratik toplumlarda sivil toplum kuruluşlarının yerine getirdiği birçok işlev bulunmaktadır. Bunlar; siyasal, kültürel, bireysel ve toplumsal olarak dört grupta toplanmaktadır.

1.5.3.1.Siyasal İşlevler

Temsili demokrasi günümüzde bireylerin demokratik taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle toplumda oluşan bu boşluğu giderme ihtiyacı STK'ların işlevlerini artırmaktadır. Bu noktada STK'ların en önemli görevlerinden biri de, siyasal iktidar üzerinde bir baskı unsuru oluşturarak, adem-i merkeziyetçiliği ön plana çıkarmak ve merkezi otoritenin bireyler üzerindeki baskısını azaltarak siyasal iktidar karşısında güvence oluşturmaktır (Yıldırım, 2004, s. 75).

Türkiye'de 1990'lı yıllarda STK'ların işlevleri incelendiğinde siyasal açıdan aktif oldukları ve bireylerin lehine faaliyetlerde buldukları, özellikle bireylerin özgür hareket edebilmeleri için çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca bireylerin sosyo kültürel ve cinsel kimlik farklılıklarının karar vericiler tarafından tanınması ve yurttaş kimliğinin ön plana çıkarılması için de faaliyette buldukları görülmüştür. Toplumda yine vatandaşların lehine sosyal politikaların sürdürülmesine katkı sağlamışlardır. Merkezi devletin, sosyal yardımlar, eğitim, sağlık hizmetlerine ayırdığı kaynakların artırılmasına ve bu konuda yürütülecek politikaları etkilemeye çalışmışlardır. Küreselleşme ile ulus devletlerin kaynak üretiminde yetersiz kalması nedeniyle mevcut kaynaklarının büyük bir kısmını dış borçlarına ayırması ve sosyal harcamalara daha az kaynak ayırması, STK'ların bu konuda çözüm üretmeye yönelik küresel çapta faaliyetlerde bulunmalarını gerekli kılmıştır (Akatay ve Harman, 2014, s.93-94).

STK'lara gönüllü olarak üye olan vatandaşlar, siyasal katılma biçimi olarak sadece oy veren pasif vatandaşlardan farklı olarak, seçimlerin yapılmadığı zamanlarda da toplu dilekçe verme, eylemlere katılma, sivil itaatsizlik, protesto etme gibi faaliyetlerde siyasal karar alma mekanizmalarını etkilemeye çalışarak aktif vatandaş kimliğine bürünürler. Dolayısıyla devlet ile toplum arasında bir arabulucu görevi üstlenen STK'lar demokratik siyasal kültürün kazanılmasını sağlayan bir okul işlevini görüp, toplumun farklı kesimlerinin görüşlerinin yansıtılması ile çoğulcu ve demokratik yapının oluşmasına katkı sağlarlar (Akbal, 2017, s.117).

STK'lar siyasal karar vericilerin faaliyetlerini takip ederek toplumu bilgilendirirken aynı zamanda toplum tarafından istenmeyen bazı uygulamalar konusunda kamuoyu oluşturarak siyasal iktidar üzerinde baskı oluştururlar. Böylece bireylerin taleplerinin ve ihtiyaçlarının önemsenmesini sağlarlar. STK'lar kamuoyunu bilgilendirmek ve farkındalık yaratmak için bazı araçlar kullanmaktadırlar. Örneğin, kitap, dergi, broşür, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarıyla doğrudan ya da dergi ve gazetelere reklam vermek yoluyla da toplumu etkilemeyi sağlarlar. Toplumu bilinçlendirme noktasında özellikle sağlık, eğitim, sosyal güvence gibi konularda bu hizmetleri almanın bireylerin "hak"ları olduğu bilincinin aşılmasında ve bu hakların savunulmasında faaliyetler yapmaktadırlar (Yıldırım, 2004, s.84). Ayrıca dünyadaki bütün ülkelerin ortak sorunları haline gelen çevre sorunları, küresel salgın hastalıklar, nükleer silahlanma ve insan hakları gibi sosyo-politik sorunların çözülmesine ilişkin uluslararası alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ortaya çıkmıştır. Örneğin Greenpeace gibi uluslararası sivil toplum kuruluşları sorunların çözümüne

ilişkin devletleri harekete geçirerek alınacak kararlarda da etkili olmuşlardır (Akbal, 2017, s.118).

Demokratik toplumlarda STK'ların siyasal iktidarı etkilemek için kullanacakları en hızlı ve etkili yol siyasal partilere ulaşabilmesidir. STK'lar kendi talep ve amaçlarını iktidara kabul ettirmek için siyasal partiler ile ilişki içerisindedirler. Doğrudan ya da dolaylı olarak siyasal partilere baskı uygulayarak vatandaşların ya da kendilerinin çıkarları için bazı adayları gizlice desteklemektedirler (Yıldırım, 2004, s.83). STK'lar kendilerini ilgilendiren konularda bazı yasaların kabul edilmesi ya da reddedilmesi noktasında bazen milletvekilleri ile diyalog kurarak, bazen de ilgili komisyonları etkilemeye çalışarak ilgili sürecin her aşamasında karar süreçlerine katılmak istemektedirler. Ayrıca bu kuruluşlar, kendileri hakkında topladıkları bilgilerle, yaptıkları araştırmalarla ve yayın çalışmaları ile tasarıların hazırlanmasında ve bilgi sağlanmasında yasa yapıcılara önemli katkılar sağlarlar (Yıldırım, 2004, s.81). Örneğin TÜSİAD Ankara'da bir temsilcilik açarak, hem yasama faaliyetlerini etkileyecek hem de demokratik olarak katkı sağlayacaktır. TÜSİAD muhalefet ve iktidar partileri ile görüşerek, siyasal ve ekonomik istikrarın sağlanması, yargıda reform, siyasal partiler kanunu, seçim kanunu ve AB'ne üyelik süreci gibi konularda düşüncelerini dile getirmektedir. Dolayısıyla TÜSİAD, toplumsal ya da kendileri ile ilgili bir konuda gerekli bilgileri toplayarak, yasaların hazırlanmasında veya yapım aşamasında yasama organını etkilemekte ve katkı sağlamaktadır (Bilgici, 2010, s.63-64). STK'lar kamuoyu oluşturarak, yönetim üzerinde bir denetim mekanizması kurarlar.

STK'lar kendilerinin ya da bireylerin çıkarlarını korumak amacıyla, siyasal iktidardan istediklerini alabilmek için ikna yöntemini kullanarak, onları haklı olduklarına inandırmaya çalışırlar. Bu amaçla, birtakım somut deliller, nesnel veriler, araştırma raporları hazırlayarak ilgili makamlara sunarlar. Ayrıca birçok STK, mevcut sorunlar karşısında kamuoyunda farkındalık yaratmak ve bilgilendirmek amacıyla mitingler düzenlemektedirler. STK'lar çok yaygın olmamakla birlikte kitlesel düzeyde eylemler de organize etmektedirler (Aktan, Ay ve Çoban, 2007, s.14).

1.5.3.2. Kültürel İşlevler

Tüm dünyada küreselleşme ile birlikte toplumlar hızlı bir şekilde değişim ve dönüşüm sürecine girmişlerdir. Bu süreçte STK'ların birtakım kültürel faaliyetlerine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Özellikle toplumda çoğulcu bir yapının tesis edilmesi ve hoşgörü ortamının yaratılmasında STK'lar önemli bir rol üstlenmişlerdir (Kabasakal, 2008, s.36).

Kültürel açıdan gelişmiş olan STK'lar eğitim, sanat, spor ve edebiyat gibi birçok alanda hizmet veren kuruluşlardır. Çağdaş toplumlarda otoriter ya da totaliter rejimlerden farklı olarak kültür ve kültürel faaliyetler merkezi güç devlet tarafından organize edilen bir işlev değil, toplumsal hayatın içinde plansız bir şekilde kendiliğinden gelişmektedir. İşte bu noktada demokratik siyasal kültürün toplumda yer edinmesinde STK'ların önemi büyüktür. Kültürel

alandaki sivil toplumun yeterince gelişmediği ülkelerde ise, ortaya çıkan bu boşluğu devlet doldurmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda demokrasinin oluşması için gerekli olan kültürel yapı maalesef oluşmamaktadır. Kültürel yapılar demokrasilerin bazı temel yapı taşlarını oluşturur. Bunlar, farklılıklar, bireysellik, katılım ve otonomlaştırma (Çaha, 2017, s.61).

Hiç şüphesiz STK'ların en önemli misyonlarından birisi de çoğulcu bir toplum yapısının oluşmasına sağladıkları katkıdır. Günümüz toplumlarında oluşan bu heterojen yapı demokratik bir rejimin varlığı konusunda bireyleri umutlandırmıştır. Temsili demokrasiler aracılığıyla sadece oy çokluğuna dayanarak alınan kararlarla oluşan demokrasi tam anlamıyla bir demokrasi anlayışını yansıtmamaktadır. Bu durumda gerçek ve katılımcı bir demokrasi rejiminin toplumlarda işlerlik kazanmasında STK'lar en önemli unsurdur. Aynı şekilde toplumsal sorunların çözümünde ve bireylerin siyasal haklarını elde etmesinde de STK'lar olmazsa olmaz bir nitelik taşıyıcıdır (Aslan, 2010, s.370).

Çağdaş toplumlarda STK'lar insanları birbirlerinden bağımsız ve izole edilmiş varlıklar olarak kendi başlarına hareket etme davranışından çıkararak, grup içinde ve kitlesel olarak toplama görevini görürler. Çünkü grup içinde bireyler birbirlerini etkileyerek ve iletişim içinde olarak ilişkilerini geliştirir ve süreklilik kazandırır. Bu durumda STK'lar toplumlarda birbirlerine yabancılaşan insanları birbirlerine yakınlaştırmada aracı işlevi görürler. Sivil toplum kuruluşlarına gönüllü üyelik ile oluşacak grup kültürü ile birlikte hareket etme bilincinin aşılması ile katılımcı demokrasi kültürünün gelişmesi sağlanacaktır. Ayrıca çoğulculuk kültürünün toplumsal yapıya entegre edilmesi ile sivil toplum kuruluşlarının diğer kuruluşlara uyumlu ve işbirliği içinde çalışmasının da yolu açılmış olacaktır (Yıldırım, 2004, s.86-87).

1.5.3.3. Bireysel İşlevler

Sivil toplum kuruluşları içinde bireyler grup bilinci ile hareket ederek ve farklı roller üstlenerek işbölümü ile hareket ederler. Ayrıca grup içinde benlik duygularını ve kendilerine olan saygılarını da geliştirme imkanı bulurlar. Bireylerin tek başlarına sağlayamayacağı bilgiyi grup vasıtasıyla sağlamalarıyla birlikte gerçeklere ulaşma, güven içinde ve etkin olma duygularını da elde ederler. Böylece bireyler, kendi duyguları, değer ve algıları ile grup içinde elde ettikleri bilgileri kıyaslama ve doğruluğunu analiz etme imkanı bulurlar. Böylece karşılıklı etkileşim ile aidiyetlik ve biz duygusu gelişmeye başlar (Yıldırım, 2004, s.88).

STK'ların en önemli işlevlerinden biri de farklı çıkar gruplarını bir araya getirerek çıkarlarını savunmaktır. Böylece bireysel çıkarların toplamı büyük bir güce dönüşür. Çağdaş toplumlarda bireylerin güç kazanmasında yasal birtakım haklara sahip olmalarının yanı sıra, örgütlü gruplar içinde yer almalarının da etkisi büyüktür (Çaha, 2017, s.65). Sivil toplum örgütleri, çoğulcu ve katılımcı bir anlayışla yönetim tecrübesi edinmiş insanların yetişmesine de olanak sağlar. Bu durum, demokratikleşme için bireylerin gerekli olan kültürel alt yapıyı da kazanmasını sağlar (Talas, 2011, s.392).

STK'ların en önemli görevlerinden biri de bireylerin siyasal sistem içinde etkin olmalarını sağlamaktır. Bu sadece seçimlerde oy kullanma ile sınırlı olacak bir katılım değildir. Toplumun beklentileri, şikayetleri, talepleri merkezi idareye STK'lar aracılığıyla iletilir. Siyasal sistem bu talepler ve beklentiler doğrultusunda kendini yenileme fırsatı elde eder (Çaha, 2017, s.67).

1.5.3.4. Toplumsal İşlevler

Çoğulcu toplum yapısının oluşturulmasında etkin bir güce sahip olan STK'lar, aynı zamanda farklı toplumsal grupların fikirlerini toplumsal tartışma alanına taşıyarak demokratik siyasal kültürün oluşmasında da etkili olurlar. STK'lar sosyo-ekonomik açıdan toplumda söz sahibi olamayan bireylerin ve grupların toplumla bütünleşmesini sağlarlar. Ayrıca devletin ve mevcut pazar ekonomisinin baskılarına karşı bir tampon görevi üstlenerek bu tür baskıların engellenmesini sağlayarak, toplumsal dayanışmayı artırır (Akbal, 2017, s.118). Sivil toplum kuruluşları, ekonomik açıdan bazı avantajları elde ettiklerinde, faaliyet alanlarının yerel düzeyde kalkınmasında bu avantajları kullanarak, ulusal ve toplumsal kalkınmaya da destek olurlar.

STK'lar, toplumun değişik çıkarlar, talepler ve değerler ekseninde farklılaşmasına katkıda bulunarak, siyasal sistem içinde toplumdaki farklı grupların sesini duyurabilmesini sağlar. Çeşitli siyasal partiler, kuruluşlar, örgütlenmeler ancak çoğulcu toplum yapısına sahip toplumlarda gelişebilmektedir. Demokratik kültürün oluşmasında farklılıklar temel oluşturmaktadır. Farklılaşma kültürüne sahip olmayan toplumlarda demokrasinin gelişmesinden bahsetmek pek mümkün görülmemektedir (Çaha, 2017, s.65).

1.6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sınıflandırılması

Günümüzde sivil toplum kuruluşları meydana gelme biçimleri, amaçları, faaliyet alanları ve özellikleri gibi çok çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılmaktadır. En yaygın şekli ile kuruluş amacına göre ve yasalara göre sınıflandırma yapılmaktadır. Bu sınıflamayı şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- Meslek kuruluşları (esnaf kuruluşları, meslek odaları, sendikalar)
- Ekonomik alanda çalışmalar yapan STK'lar (TÜSİAD, MÜSİAD....v.b)
- Geleneksel özelliklere sahip STK'lar (tarikatlara, cemaatler)
- İnsan hakları ve hürriyetleri alanında faaliyet gösteren STK'lar (İHD)
- Çevreci STK'lar (Doğal Hayatı Koruma Derneği, TEMA v.b.)
- Toplumda farkındalık yaratma ve bilgilendirme amacı taşıyan STK'lar
- Kadın ve çocuk haklarının savunulması için faaliyet gösteren STK'lar

- Uluslararası alanda faaliyet gösteren STK'lar olarak sınıflandırılabilir (Erol, 2007, s.339).

Zorunlu ya da ihtiyari bir şekilde yasalarla oluşturulan STK'lar, dört grupta incelenmektedir. İlk olarak, gönüllü bir biçimde yasa ile kurulan siyasi partiler. İkinci olarak, temsil ettikleri toplumsal grupların sosyo-ekonomik menfaatlerini savunmak için kanunlar temelinde kurulan kuruluşlar, üçüncü olarak kanunlarla kurulması gerekmeyen temsil ettikleri toplumsal grupların haklarını ve çıkarlarını koruma hedefiyle oluşan işçi sendikaları vb. kuruluşlardır. Son olarak, kanunlarla kurulması zorunlu olmadığı halde kanunlarla kurulan, insan hakları, kadın sorunları, çevre, eğitim, sağlık, demokrasi gibi konulara ilişkin çalışmalar yapan vakıf ve dernek gibi kuruluşlardır (Yıldırım, 2004, s.42).

1.7. STK'ların Örgütlenme Şekilleri

STK'ların örgütlenme biçimleri üç kısımda incelenebilir. Bunlar, gönüllü olarak, kamu kurumu şeklinde ve diğer örgütlenme grupları şeklindedir.

1.7.1. Gönüllü Olarak Oluşan Örgütlenmeler

Günümüzde gönüllü olarak örgütlenen gruplar arasında, dernekler, vakıflar ve diğer gönüllü gruplar yer almaktadır. Faaliyetlerini genellikle dernek ve vakıf adı altında yürüten sivil toplum kuruluşları, sosyal alanda toplum için faydalı çalışmalar yaparlar.

1.7.1.1 Dernekler

Dernek sözcüğü anlam olarak toplantı, belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere kurulan topluluk anlamına gelmektedir. Bugün kullandığımız anlamda ise, cemiyet veya kulüp anlamı taşımaktadır. Bu örgütlenmeler kar amacı gütmeyen oluşan topluluklar olarak kentleşmenin ve sanayileşmenin yalnızlaştırdığı halkın, benzer görüşleri paylaşarak ve ortak bir amaç altında birleşerek oluşturdukları örgütlenmelerdir. Dernekler yardım, dayanışma ve kültürel öğelerin ön plana çıktığı organizasyonlardır. Dernekler, bireylerin tek olarak gerçekleştiremeyecekleri amaçlarını gerçekleştirmek için örgütlenmeleri gerektiği düşüncesinden doğmuştur (Yıldırım, 2004, s.125). Dernek çatısı altında bir araya gelen insanlar varlıklarını sürdürebilmek, haklarını korumak ve hedeflerine ulaşmayı amaçlarlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde dernekler demokratik sivil toplum kuruluşlarıdır.

Bir toplumda sivil toplumun ne ölçüde geliştiği mevcut dernek sayıları üzerinden hesaplanabilir. Bir ülkede derneklerin yaygınlaşmasını sağlayan pek çok faktör bulunmaktadır. Ekonomik fırsatlar, örgütlenebilme kültürü, hobilerdeki çeşitlilik, dayanışma ve birlik ruhu gibi unsurlar bu faktörler arasında sayılmaktadır (Çaha, 2017, s.131).

Toplumların modernleşmesi ile dernekleşme arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Modern toplumlarda çoğulcu ve katılımcı bir anlayışla, bireylerin yönetimde söz sahibi olabilmesi, verilecek kararları etkileyebilmesinin sağlanması gönüllü kuruluşların, Sivil toplum

kuruluşlarının etkisi ve gayreti ile gerçekleşebilmektedir. STK'lar siyasal karar alma mekanizmaları üzerinde bir baskı unsuru oluşturlar (Akbal, 2017, s.132).

Derneklere üye olma ve dernek kurma hakkı insanlara tanınmış olan en temel haklar arasındadır. Demokratik siyasal sistemlerde bu hak bir kamu özgürlüğüdür ve anayasalarda kişilerin temel hakları arasında yer almaktadır. Anayasaya göre herkes önceden izin almaksızın dernek kurabilir. Fakat genel ahlaka ve hukuka aykırı olarak dernek kurulamaz. Her derneğin bir tüzüğü vardır ve bu tüzük kapsamında işler yürütülür. Derneklere üye olan bireylerin eşit hakları vardır. Hiçbir birey zorla derneklere üye yapılamaz. Genel kurullarda her üyenin bir oy hakkı vardır ve bu oy bizzat bireyin kendisi tarafından kullanılır. Dernekler, hedefledikleri amaçlar doğrultusunda, uluslararası alanda faaliyet gösterebilir, işbirliğinde bulunabilir ve yurt dışında şube açabilirler (Yıldırım, 2004, s. 126).

1.7.1.2. Vakıflar

Kökünü İslam hukukuna dayanan Vakıf, toplumda hayır, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik eden dini ve toplumsal bir kurumdur. Vakıf sözcüğü kavramsal açıdan ele alındığında ise, bir malın ya da mülkün hayır işine bağışlanması, mevcut özel mülkiyet hakkından vazgeçilmesi olarak açıklanmaktadır. Türk Dil Kurumuna göre vakıf, "Herhangi bir hizmetin gelecekte de yapılması için belirli şartlara bağlı olarak ve resmi kanallarla bir topluluk veya kimse tarafından bağışlanan para veya mülk" şeklinde açıklanmaktadır. Vakıflar, bir kimse ya da topluluk faydası için bir mülkün kalıcı olarak bağışlanmasıdır (Akyıldız ve Abay, 2017, s. 143).

Vakıflar, yardımlaşma ve dayanışma temelinde örgütlenmiş kuruluşlardır. Vakıflar, insanların daha kaliteli bir yaşam sürmesi, toplumsal düzenin tesis edilmesi ve korunması için kurulmuşlardır. Vakıf yapmakta temel amaç, insanlığa hizmet etmektir. Vakıflar, gönüllülük temelinde kar amacı gütmeyen bireysel ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması için var olan sivil toplum kuruluşlarıdır (Erşahin, 2003, s. 323).

Modernleşme öncesi dönemde, özellikle Selçuklu ve Osmanlı devletlerinde vakıflar oldukça yaygınlık kazanmıştır. Osmanlı toplumunda "ön sivil" toplum kuruluşu olarak sayılabilecek üç tür örgütlenmeden söz edilebilir. Bunlar; vakıflar, esnaf kuruluşları ve tarikatlardır. Merkezi idare bu üç grubu da her zaman denetim altında tutmuştur. 1924 yılında Cumhuriyet ilan edildikten sonra Evkaf Nezareti kaldırılmış ve onun yerine "Vakıflar Genel Müdürlüğü" kurulmuştur (Akbal, 2017, s.130-131).

1.7.2. Kamu Kurumu Niteliğindeki Örgütlenmeler

Bu örgütlenmeler, hukuki yapıları, faaliyetleri, yasalarla kurulmaları, işlevleri itibarıyla diğer STK'lardan farklıdır. Bunlar; sendikalar, konfederasyonlar, meslek odaları, sanayi ve ticaret odaları, borsa vb. yapılanmalardır.

1.7.2.1. Sendikalar

Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan sanayi toplumu, sendikal hareketlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle bu dönemde üretimin fabrikalarda etkin bir şekilde yapılmasıyla, emekçi olarak tanımlanan grup tarım sektöründen ziyade sanayi sektöründe yer almaya başlamıştır. Sanayi sektöründeki kötü çalışma şartları, çalışanların sosyal güvencesinin olmaması, ucuz işgücü ve çalışma saatleri gibi sebeplerden dolayı işçi sınıfı örgütlenerek haklarını arama yoluna gitmeye başlamıştır. Avrupa’da ortaya çıkan bu sendikal hareket sadece emekçilerin yaşam ve çalışma şartlarını iyileştirmeyi sağlayan bir hareket değil, aynı zamanda sosyalist devrimin önemli bir parçası haline gelmiştir. İnsan hakları temelinde ise “ikinci kuşak haklar” arasında yer alan sağlık, eğitim, güvenlik gibi haklar sendikal faaliyetlerin etkisiyle kazanılmıştır (Çaha, 2017, s.119).

Sendikal faaliyetlerin dünyadaki gelişim sürecine bakıldığında, her toplumda farklı gelişim süreci izlediği görülmüştür. Bu farklılıkların ortaya çıkmasında sosyo-kültürel etkiler ve tarihsel şartlar etkili olmuştur. Sendikacılık hareketlerinde Avrupa ve Amerikan modeli temel alınmıştır. Avrupa’da sınıfsal ve ideolojik temelde gelişim gösteren sendikacılık, Amerika’da ise, Avrupa’daki anlayıştan farklı olarak işçilerin yaşam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi temelinde örgütlenmiş kısa soluklu oluşan sendikalar etkili olmuştur. Türkiye’de daha çok Avrupa tarzında bir sendikal hareket gelişim izlemiştir (Çaha, 2017, s.120).

Türkiye’de sendikalar ilk kez 1909’da yürürlüğe giren Dernekler Yasası ile kurulmuştur. 1924 Anayasasında sendikalaşma hakkına yer verilirken, 1925 yılında Takrir-i Sükun Kanunu ile verilen bu hak geri alınmıştır. Özellikle 1933-1938 arası dönemde sendikalaşma ve grev hakkının kullanımına ilişkin kesin yasaklar uygulanmıştır. Çok partili hayata geçilmesi ile birlikte ise, 1947 yılında sendikalaşma yasağı kaldırılmış fakat siyaset ve grev yasağı ile sendika üst kurulu oluşturma yasağı kaldırılmamıştır. 1952 yılına gelindiğinde ise, ilk kez sendikal birlik olan TÜRK-İŞ kurulmuştur (Akbal, 2017, s.134).

1960 Anayasasının yaratmış olduğu bireyci ve özgür hava ile birlikte, tüm çalışan insanlara sendika, grev ve toplu sözleşme yapma hakkı tanındı. 1967 yılında DİSK kuruldu. Fakat 1971 yılına geldiği mevcut özgür hava bozulmuş ve yapılan anayasa değişikliği ile kamu çalışanlarının sendikalaşması yasaklanmıştır. 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası, TÜRK-İŞ ve HAK-İŞ dışında tüm sendikal faaliyet gösteren yapılar kapatılmıştır. Ayrıca Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun olmayan pek çok hüküm uygulanmış, grev hakkı kısıtlanarak birçok kişiye siyaset yasağı getirilmiştir. 1988-1995 yılları arasında ise birtakım yasal değişiklikler yapılarak bazı kısıtlamalar kaldırılmıştır (Alkan, 2000, s.59).

Günümüzde ise sendikalar, büyük sermayelere sahip olmaları, üye sayılarının fazla olması, toplu sözleşme ve grev haklarıyla toplum hayatında belirleyici bir rol oynayan örgütlenmelerdendir. Örneğin, Türk Eğitim Sen, Öğretim Elemanları Sendikası, Türk Sağlık Sen, Eğitim-Birsen vb. kuruluşlar bu örgütlenmeler içinde sayılmaktadır.

1.7.2.2. Meslek Kuruluşları ve Odalar

Meslek kuruluşları, belirli bir meslek grubuna dahil olan bireylerin ortak ihtiyaçlarını ve mevcut problemlerini çözmek, aynı zamanda mesleki çalışmalarını daha rahat yapabilmesini sağlamak için oluşturulan örgütlenmelerdir. Meslek kuruluşları kendi aralarında ve toplum ile olan ilişkilerinde güven ve dürüstlük temelinde, mesleki ahlak ve disiplin anlayışı ile çalışmalar yapan kuruluşlardır (Akatay ve Harman, 2017, s.72).

Türkiye’de meslek kuruluşları odalar ve dernekler şeklinde iki kısımda örgütlenmişlerdir. Bu iki grupta yer alan STK’lar sahip oldukları yetki ve sorumluluklar, gelirler, üyelik şartları ve devlet ile olan ilişkileri açısından birbirlerinden farklıdırlar. Örneğin, odaların kamu hukuku tüzel kişiliğine sahip olması nedeniyle, kamu hukukundan doğan hakları mevcuttur. Kanunlarla kurulurlar ve kamu yararını gözeterek kendi mesleki alanlarında gerekli denetim ve düzenlemeleri yapmakla görevlidirler. Odalara üyelik zorunlu iken, mesleki kuruluşlara üyelik gönüllüdür ve kayıt ücreti, harç gibi bazı gelir kaynakları vardır. Bir odaya üye olmanın ön şartı ise, bireyin o mesleği bizzat yapıyor olmasıdır. (Caniklioğlu, 2007, s.181-182). Bu kuruluşlar arasında Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği, Türk Tabipler Birliği, Türk Eczacılar Birliği vb. yer almaktadır. Meslek kuruluşları ve odalar, Türkiye’de STK’ların gelişmesinde büyük katkıları olan kuruluşlardır.

Odalar ise, sadece illerde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın kararı ile kurulabilmektedir. Odalar üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak, mesleklerinde gelişmelerini sağlamak, dürüstlük ve güven temelinde kendileri ve toplum ile olan ilişkilerini sağlamlaştırmak amacını taşıyan kamu kurumu niteliğine sahip kuruluşlardır. Örneğin, odalar arasında Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Ticaret ve Sanayi Odası vb. kuruluşlar sayılmaktadır (Özmutaf, 2007, s.63).

1.7.3. Diğer Örgütlenme Biçimleri

Bu grupta yer alan STK’lar içinde ekonomik temelde örgütlenme içinde yerel birlikler ve kooperatifler, spor kulüpleri, siyasi partiler yer almaktadır.

1.7.3.1. Yerel Birlik ve Kooperatifler

Kooperatiflere ilişkin 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda şu şekilde bir tanımlamaya yer verilmiştir. Tüzel kişiliğe sahip, ortaklarının ekonomik çıkarlarını ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla karşılıklı yardımı dayanışma ve kefalet yoluyla oluşturan değişir sermayeli kuruluşlardır. AB taslağı kapsamında bu grupta, köy, kasaba, belde ya da ilçe gibi küçük ölçekteki yerleşim bölgelerinde kurulan ekonomik ve toplumsal dayanışma sağlamak amacıyla kurulan kuruluşlardır. Örneğin, Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Fiskobirlik) gibi tarım üreticileri veya balıkçıların girişimleri neticesinde kurulan kooperatifler ve üretici birlikleri bu grupta yer alır. Üyelerin büyük bir kısmı birliğe etkin bir şekilde katılarak, harcadıkları emeğin daha iyi değerlendirilmesini amaçlamaktadırlar. (Akatay ve Harman, 2017, s.73-74).

Kooperatifler genellikle kar amacı doğrultusunda hareket eden kuruluşlar olmalarına rağmen, kooperatif tüzel kişiliği altında STK işlevi gören organizasyonlar da bulunmaktadır. Yerel

topluluklar da, toplum bilincinin artırılmasında ve farkındalık yaratmada etkili olurken, aynı zamanda yasama süreci ve karar almada da önemli bir görev üstlenirler (Güder, 2004, 13-14).

1.7.3.2. Siyasi Partiler

Siyasi Partiler, gönüllü olarak örgütlenme ve kar amacı gütmeyen oluşma açısından değerlendirildiğinde, STK'lar ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca siyasi partilere üyelik de zorunlu değildir. Ancak, siyasi partilerin amacı siyasi iktidarı etkilemek ve iktidara gelmektir. Dolayısıyla siyasi faaliyet dışında herhangi bir faaliyette bulunmazlar. Bu yönüyle ve denetimleri itibarıyla da STK'lardan ayrılmaktadırlar. İktidarda olan siyasi partiler ile iktidarda olmayan siyasi partilerin faaliyetleri birbirinden farklıdır. Bu sebeple bazı araştırmacılara göre siyasi partiler iktidarda olmadıkları dönemde işlevleri itibarıyla STK olarak değerlendirilebilirler. Barolar, tabipler ve mimar odaları gibi bazı kuruluşlar ise, bir mesleği icra edebilmek için üyeliğin zorunlu olması nedeniyle tam olarak gönüllü kuruluşlar arasında sayılmamaktadır (Akatay ve Harman, 2017, s.74).

Siyasi partilerin, sivil toplum kuruluşu olarak görülmesini engelleyen birçok sebep bulunmaktadır. Bu sebepler arasında, siyasi partilerin inandırıcılıkları konusundaki şüpheler, sermaye örgütlerinin siyasi partiler üzerindeki baskısı, bürokrasinin sivil kazanımları engelleyici bir üslup içinde olmaları ve medya kuruluşlarının kamuoyunun sesine kulak vermemesi sayılmaktadır (Torlak, 2004, s.58).

İnandırıcılık Krizi veya Problemi: Demokrasinin hakim olduğu gelişmekte olan yada gelişmiş olan ülkelerde propagandanın yanlış kullanılması nedeniyle inandırıcılık problemi her zaman var olmuştur. Özellikle iktidara gelmek isteyen siyasi partilerin propaganda yönetimini çok yoğun bir şekilde kullanmaları inandırıcılıklarına gölge düşürmektedir. Siyasi partilerin inandırıcılık sorunu yaşamalarındaki en büyük nedenler, halka verilen sözlerin tutulmamış olması, seçimlerden sonra grup çıkarlarının daha ön planda tutulması, bürokratik bazı engellemeler ve politikacıların halka güven vermemesi bu nedenler arasında sayılmaktadır (Torlak, 2004, s.58).

Sermaye Gruplarının Siyasi Örgütler Üzerindeki Baskıları: Dünyada hemen hemen bütün ülkelerde siyasi partiler iktidara gelebilmek için birtakım siyasal kampanyalar düzenlemek ve topluma kendilerini anlatmak durumundadırlar. Bunun için de parasal kaynağa ihtiyaçları vardır. Bu durumun yanı sıra, güçlenmek ve büyümek isteyen sermaye sahipleri de işlerini yürütebilmek için, hükümete yakın olmak istemektedirler. Sonuç olarak, sermaye sahipleri ile siyasi partilerin karşılıklı çıkarları doğrultusunda yürüttükleri bu ilişki toplumsal açıdan olumsuz gelişmektedir. Ayrıca, siyasi partiler sivil toplum kuruluşlarına değil de sermaye sahiplerine daha yakın duran gruplar haline gelmektedirler (Torlak, 2004, s.58).

Bürokratik Yapılanmanın Sivil Değerleri Engelleyici Üslup İçinde Olmaları: Günümüzde bürokrasi demokratik toplumlarda dahil olmak üzere, yanlış uygulanan ve ifade edilen bir yapılanma haline gelebilmektedir. Atamalarla belirli mevkilere gelen bireylerin atandıkları

görevleri yerine getirebilmek için yeterli niteliklere sahip olmaması da bu durumu destekler nitelikte bir ortam yaratmaktadır. Dolayısıyla, hükümetlerin ve bürokratların kendi durumlarını muhafaza etme telaşı, birtakım sivil değerlerin önüne geçebilmektedir. Bu da siyasal örgütlerin çıkarları doğrultusunda bürokratik yapılanmanın etkisi altında kalmasını sağlamaktadır (Torlak, 2004, s.58).

Medya Organlarının Kamuoyunun Sesi Olmaktan Uzaklaşması: Medya, toplum üzerinde büyük bir etkileme ve kamuoyu oluşturma gücüne sahiptir. Medyanın bu etkileme gücü, siyasi yapıların iktidara gelme noktasında sivil değerlerden uzaklaşması durumunda karşılıklı çıkarların gözetildiği bir duruma girmelerine neden olabilmektedir. Bu durum, medyanın toplumun beklentileri, talepleri, şikayetlerini siyasal iktidara iletmesini zorlaştırmaktadır (Torlak, 2004, s. 59).

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI/ÖRGÜTLERİ

2.1. Türkiye'de Sivil Toplum Kavramının Gelişimi

Türkiye'de sivil toplum kavramının kökeni, ortaya çıkması ve gelişmesi Batı toplumlarında gelişme şekline farklı bir seyir izlemiştir. Türkiye'de sivil toplumun gelişiminin neden Batı toplumlarından farklı bir seyir izlediğini anlayabilmek için ise, öncelikle Osmanlı devletindeki sivil toplum anlayışına bakmak gerekmektedir. Özellikle loncalar, millet sistemi, din kurumu ve ayanlar yani sivil toplum örgütü sayabileceğimiz yapılanmaların incelenmesi yararlı olacaktır.

2.1.1. Osmanlı Devletinde Sivil Toplum

Türkiye Devletinin tarihsel anlamda arka planını Osmanlı Devleti oluşturmaktadır. Cumhuriyet öncesi ile sonrası arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte, özellikle sosyo-kültürel değerler ve kurumlar açısından ele alındığında Türkiye'nin Osmanlı Devletinin devamı niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Cumhuriyet dönemindeki yapılanmayı anlayabilmek için, Osmanlı Devletini incelemek gerekir (Duman, 2010, s.367).

Osmanlı Devletinde merkezîyetçi ve bürokratik bir örgütlenme şekli mevcuttur. Dolayısıyla, Osmanlı devleti toplumsal ve siyasal açıdan incelendiğinde "patrimonyal bürokrasi" örgütlenme biçimine sahip olduğu görülmektedir (Mardin, 2010, s.208). Patrimonyal yönetim biçiminde tek irade ve egemen güç olan padişah, bu mutlak gücünü sağlamada askeri örgütlenmeden destek almaktadır. Bu askeri bürokratik örgütlenme, saray memurları, mülki memurlar ve ulema sınıfından oluşurken, yönetilenler grubunda yer alan "reaya" sınıfı ise vergi veren fakat yönetimde söz sahibi olamayan tüm müslim ve gayrimüslimlerin olduğu lonca esnafı, sarraf ve tüccarların içinde yer aldığı kentli reaya, köylü ve göçebelerden oluşmaktaydı. Bu durumdan yola çıkarak, Osmanlı Devlet yapısında yöneten ve yönetilenlerden oluşan keskin bir ayrım olduğunu ifade edebiliriz (Akpınar Gönenç, 2001, s.56).

Osmanlı Devletinde, Batı Avrupa'da olduğu gibi feodal bir sistem oluşmamıştır. Batı Avrupa'da feodal beyler ve aristokrat sınıfı, bağımsız bir şekilde örgütlenmiş dini bir hiyerarşi yani merkezi otoritenin dışında farklı güçlerin de olduğu bir sistem vardı. Osmanlı devletinde ise Avrupa'daki gibi sınıfsal bir ayrım olmadığı gibi, merkez ile halk arasındaki bağı sağlayacak sivil alanı temsil edecek aracı kurumlar bulunmamaktadır. Bu da yönetim ile halk arasında mesafeli bir yapılanmanın olduğunu gösterdiği gibi, merkezin otoritesini sınırlandıracak bir gücün olmadığını da göstermektedir. (Duman, 2010, s. 367). Böylelikle devletin karşısında tehdit unsuru oluşturabilecek herhangi bir gücün olması önlenmiştir.

Osmanlı Devletinde mülkiyet padişaha ait olup, toprağın kullanılması devletin belirlediği kurallar dahilinde gerçekleştiriliyordu. Reaya, toprak üzerinde mülkiyet sahibi olamadığı gibi, toprağı da kendi istediği şekilde kullanamıyordu. Toprağın denetimi ise tımar sistemi adı

verilen bir düzen içinde devlet adına orduda yer alan sipahilere verilmiştir. Bu durumda devlet, ekonomik alanda etkin bir denetime sahip olup, devletten ayrı bir ekonomik faaliyete izin vermemiştir. Devletin ekonomik sistemi de, özerk şehirleşmelere ve bazı ayrıcalıkları olan sosyal grupların oluşmasına izin vermemiştir (Yıldırım, 2012, s.127-128). Toplumsal sınıfların oluşmaması ile birlikte devletin karşısında bir sivil toplumun gelişmesi engellenmiştir.

Sivil toplumun gelişmesinin önündeki bir diğer engel de, Osmanlı imparatorluğunun modernleşme ve kalkınma süreçlerinde yaşadığı devletçi düşünce olmuştur. Devlet temel karar merci olurken, hak ve özgürlükler ekseninde ve devletten bağımsız bir faaliyetin oluşmasına imkan verilmemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde sivil toplum benzeri yapıların olduğu bilinmektedir. Bunlar, millet sistemi, loncalar, din kurumları olarak sayılabilir. Ayrıca, Tosun, bu örnekler ek olarak gerileme döneminde ayanları da eklemektedir. Sivil toplum olarak sayılabilecek bu yapılanmalar, merkezin denetimi altında kalarak özerk olamamışlardır (Tosun, 2001, s.208-209).

Osmanlı devleti, yapısı gereği farklı dinlere ve etnik gruplara sahip toplulukları kendi koruması altına alan bir devlet niteliğine sahipti. Osmanlı devletinin kendi himayesi altındaki toplulukları hoşgörü ve adalet anlayışı içinde, din ve mezhep ayırımı yapmadan yönetmesi "Millet Sistemi" kavramı ile açıklanmaktadır. Millet sisteminin temeli ise İslam Hukuku'na dayanmaktadır. Millet kavramı İslam dininde bir dine, mezhebe bağlı olan topluluk anlamını taşımaktadır (Eryılmaz, 1996, s.16). Millet sistemi çerisinde azınlıklar kendi dinlerini ve kültürlerini özgürce yaşama imkanı bulurken, aynı zamanda hiyerarşik bir düzen içinde örgütlenebilme hakkına da sahip olmuşlardır. Millet sistemi daha çok dini kimlik temelinde örgütlenmiştir. Ayrıca her dini grup özerk bir şekilde eğitim, din ve güvenlik gibi hizmetleri yapabilmek için kendi yapılanmalarını oluşturmuş ve yönetmişlerdir.

Millet Sistemi, bir açıdan devlete bağlı, aynı zamanda Osmanlı devletinde yaşayan azınlıklara özerk bir şekilde hukuki ve kültürel bir ortam sağlaması açısından sivil toplum yapılanmasına en çok benzeyen sistemdir. Azınlıklara tanınmış olan, kendilerine özgü eğitim kurumları kurabilme, kendi meclislerini oluşturabilme ve yargılama yetkilerinin olması özerklik açısından çok önemli adımlardır (Gönenç, 2001, s.90). Fakat, millet sisteminin başında olan kişinin devlet memurları gibi Padişah'a karşı sorumlu olması, siyaset yapamamaları ve vergilendirmeye ilişkin farklı bir rejime tabi olmaları bu yapılanmayı devlete bağlı hale getirmiştir (Duman, 2010, s.369).

Loncaların temeli, tasavvuf düşüncesinin hakim olduğu, tekke ve zaviyelerde şeyh ile mürit arasındaki ilişkiye benzeyen ve usta çırak ilişkisi temelinde örgütlenen ahilik teşkilatına dayanmaktadır. Ahilik, Anadolu'da esnaf ve sanatkarlar için kullanılan bir isim olup, kelime anlamı olarak "kardeşim" anlamına gelmektedir. Ahilik teşkilatı, özellikle 13. yy başlarından 20.yy başlarına kadar Anadolu'da köylerde ve kasabalardaki esnaf kuruluşları için vasıflı

elemen yetiştiren ve bu kurumların işleyişini düzenleyen en önemli kurum olarak bilinmekteydi. Ahilik teşkilatının kurulması ile esnaf ve sanatkarlar arasında oluşan yardımlaşma ve dayanışma ile yabancı tüccarlar karşısında birlikte rekabet edebilme gücü de oluşmuştur (Bayram, 2012, s.47). Ahilik teşkilatının en önemli ilkesi ise üyelerinin doğruluk ve dürüstlük içinde belirlenen kurallara uymasındır.

Daha sonraları loncalar, şehir merkezlerinde örgütlenerek esnaf birlikleri haline gelmiş olup, devlet ile esnaf arasında köprü vazifesi görerek, sivil toplum benzeri bir yapılanmaları oluşturmuşlardır (Keyman, 2006, s.154-155). Loncalar, ticaret alanlarının düzenlenmesine ilişkin süreçte toplumun isteklerinin tespit edilip devlete iletilmesinde bir sivil toplum görevi üstlenirken, başta loncaların liderlerinin devlet tarafından seçilmesi ve ticaretle ilgili olarak ürünlerin miktarı ve fiyatının devlet tarafından belirlenmesi loncaları sivil toplum yapısından uzaklaştırmaktadır (Mardin, 2008, s.29). Loncaların bir sivil toplum görevi üstlenip üstlenmediklerine ilişkin iki görüş bulunmaktadır. İlk görüşe göre, loncalar özerk olmayıp, devletin denetleme ve kontrol alanı içinde bulunmaktadır. Loncalar ile devlet yönetimi arasında dikey bir ilişki söz konusudur. Özellikle ekonomik anlamda birçok ticari faaliyetin devlet tarafından belirlenmesi bu özerkliğe gölge düşürmektedir. İkinci görüşe göre ise, loncalar Osmanlı devletinin denetim ve kontrol gücü karşısında özerk olmayı başarabilmiş ve merkezin dışında bir sivil alan oluşturmuştur (Erdoğan Tosun, 2001, s.210-212).

Çaha'ya göre ise, loncaların ekonomik yaşamı elinde bulundurma ve kontrol etme gücü açısından değerlendirildiğinde bir sivil toplum kuruluşu olduğunu kabul etmek mümkündür. Ancak merkezi yönetimin loncalar üzerindeki denetim ve kontrolü açısından değerlendirildiğinde özerk olduğunu kabul etmek pek mümkün olamamaktadır (Çaha, 2012, s.162).

Osmanlı devletinde vakıflar, hayırseverlik adına devlet dışında bir işlevi yerine getirirken bir yandan da sosyal adalet, sosyal refah, adaletli bir gelir dağılımı sağlayarak örgütlü bir sivil toplum örneği oluşturmuşlardır.

Osmanlı devletinde dini kurumlar, resmi ve halk düzeyinde olmak üzere iki şekilde örgütlenmiştir. İlki resmi düzeyde örgütlenmiş olan ve yargılama yetkisine sahip ulema sınıfından oluşan gruptur. Ulema sınıfı devlet çatısı altında örgütlenen, yönetenlerden oluşan, padişahın meşrutiyetini koruyan, dini yapılanmaları devletin kontrolü altında tutmayı amaç edinen bir sınıftır. Bu kontrolün sağlanması için ise gerektiğinde ağır yaptırımlar uygulamıştır. Dinin resmi örgütlenmesi, devlet otoritesine hizmet etmiştir (Dağcı ve Dal, 2014, s.42).

Çaha'ya göre din teşkilatı devlet üzerinde hiçbir zaman kontrol edici ve denetleyici bir baskı unsuru olmamış, tam tersi bir şekilde devleti destekleyen ve kontrolü altında olan bir anlayışa sahip olmuştur. Osmanlı devletindeki ikili hukuk istemi ise, din teşkilatına sivil toplum olma niteliği kazandıran bir unsur olmuştur. Bu yapılanma Şer-i Hukuk ve Örf-i Hukuk şeklindedir (Erdoğan Tosun, 2001, s.216-217).

Osmanlı Devletinde, kilise benzeri bir kurumsal yapılanma veya ruhban sınıfı gelişmemiştir. Dinin halk düzeyinde örgütlenme şekli olarak tarikatlar görülmektedir. Tarikatların potansiyel sivil toplum örgütü olarak görülüp görülmemesi tartışmalı bir konudur (Duman, 2010, s.370). Bazı yazarlara göre, tarikatlar devletten bağımsız örgütlenmeler olarak görülürken, bir kısım yazar da tarikatların ve tekkelerin devlete bağlı örgütlenmeler olduğunu ifade etmişlerdir (Tosun, 2001, s.218).

Doğru toplumlarında tarikatlar devlet ile toplum arasındaki büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Çünkü, dernekler, sendikalar, baskı grupları vb. yapılanmalar olmadığı için onların görevini tarikatlar üstlenmiştir. Tarikatlar işlevsel olarak, devlet ile toplum arasında bir köprü görevi görerek arabuluculuk yapmanın yanı sıra, toplumsallaştırıcı rolleri ile merkezi idare ile de bağlarını sıkı tutmaya çalışırlar. Tarikatlar sivil toplum özelliği taşısa da, tarikat içinde insanların özgürlükleri mevcut olmadığı gibi, tarikat liderinin görüşü önemsenmektedir (Tosun, 2001, s.219). Batıdaki sivil toplum örnekleri ile karşılaştırıldığında ise tarikatların bir sivil toplum özelliği taşımadığı görülmektedir. Özellikle tarikatlarda tarikat liderinin direktifleri doğrultusunda hareket edildiği için bireysel özgürlükler mevcut değildir.

Osmanlı devletinde sivil toplum unsuru olarak görülen yapılanmalardan biri de Ayanlar olmuştur. Özellikle tımar sisteminin dağılması ile birlikte merkezi idare dışında önemli bir güç olarak görülmüş, hatta merkezi idareye karşı bir tehdit unsuru olmuştur. II. Mahmut ise, devlet otoritesi karşısında böyle güçlü bir yapılanmanın varlığından rahatsız olarak ayanların varlığına son vermiştir (Çaha, 2012, 166-167).

Özetle, Osmanlı devletinde devlet ile toplum arasında bir köprü görevi üstlenen loncalar, millet sistemi, din teşkilatı ve ayanlar bir sivil toplum yapılanması olarak kabul edilmişlerdir. Fakat her ne kadar sivil toplum unsuru olarak kabul edilseler de işleyiş açısından devlete bağlı olan yapılanmalardır. Özellikle halkın devletin koyduğu kurallara uyma, vergi ödeme gibi görevlerini yerine getirmesini telkin etmişlerdir. Batı Avrupa'dan farklı olarak toplumun şekillenmesinde tabandan tavana doğru değil de, tavandan tabana doğru bir yapılanma mevcut olmuştur. Bu durum da sivil toplumun gelişmesinin önünde önemli bir engel oluşturmuştur.

2.1.2. Cumhuriyete Giden Aşamada Sivil Toplum

Osmanlı Devletinde ilk kez sivil topluma yönelik girişimlerin Tanzimat Döneminde başladığı söylenebilir. Bu dönemde anayasal bir sistem kurulmaya çalışılmış ve entelektüel bürokrat sınıfı oluşmuştur. Osmanlı'yı bu geri kalmışlıktan kurtarma fikri batılılaşma ve modernleşme ile sağlanmaya çalışılmış, entelektüel sınıf bürokratik siyasal gücün bir parçası haline gelmiştir. Bu elit sınıfsal yapılanmaya Cumhuriyet döneminde de rastlanmakta olup, sivil toplumun gelişmesini önleyici bir durum yaratılmıştır. Fakat bu dönemde toplumsal bir muhalefet oluşturan yapılanmalara da rastlanmaktadır. Örneğin modern okullar, dernekler, cemiyet veya siyasal parti biçimindeki yapılanmalar, sivil toplumun gelişmesi için zemin hazırlamıştır (Duman, 2010, s.371).

Bu değerlendirmeler sonucunda, sivil toplum kavramı ifade edilirken özel mülkiyete ve serbest ekonomiye dayanan bir oluşum tanımlanıyorsa Osmanlı Devletinde bu tarz bir yapılanma bulunmamaktadır. Fakat sivil toplum kavramında kastedilen olgu devletin dışında bağımsız gönüllü kuruluşlar ise, vakıflar, loncalar, dini kurumlar ve hatta tekkeler bile bu kuruluşlar içerisinde sayılabilir (Gülalp, 2002, s.287).

2.1.3. 1980 Öncesi Sivil Toplum

Cumhuriyet döneminin siyasal yapısının temelinde Kemalist rejim bulunmaktadır. Cumhuriyet rejimi anayasal bir temele dayandırılmakla birlikte, uygulamada otoriter bir yapıya sahiptir. Mustafa Kemal Atatürk, savaşlardan sonra kazanmış olduğu saygınlık ve benimsenme ile planlamış olduğu modernleşme ve ulus devleti oluşturma sürecinde bürokratik kadro ile birlikte birçok alanda radikal değişiklikler yapmıştır. Böylece iktidara karşı bir muhalefet oluşmamış ve tek parti yönetimini elinde tutmuştur (Ulaç, 2013, s.406)

Bu dönemde de Osmanlı Döneminde olduğu gibi merkezietçi ve elitist yapılanma devam etmiştir. İktidar da olan CHP'nin seçkin yapılanma biçimi Osmanlı dönemindeki yapıya benzer özellikler taşımaktadır. Yalnız, CHP'de Osmanlıda olduğu gibi seçkinler grubunda din adamları bulunmayıp, aydınlar bulunmaktadır. Aydınların amacı, modern bir ulus devleti yaratmaktır (Örs, 1996, s.136). Bu dönemde, modern anlamda bir sivil toplum yaratmak için gerekli şartların üst yönetim tarafından yapılan yasalar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Sivil toplumun özünü oluşturan özerk yapılanma gözardı edilmiştir. Bu durumda sivil toplumun oluşmasını sağlayan iç dinamiklerin dikkate alınmamış olması, bürokratik bir toplum yaratmış, toplum ile merkezi yönetim arasında köprü kurulamamıştır (Duman, 2010, s.371). Modernleşme hedefi ile yol alan Cumhuriyet rejimi, batının izinden giderek, toplumsal yapılaşmayı ona göre dizayn etmiştir. Dolayısıyla tek parti döneminde merkezden yapılan yasal düzenlemeler çerçevesinde toplumsal oluşum sağlanmıştır.

1946 yılından sonra çok partili hayata geçilmesi ile birlikte Türkiye'de sivil alanda gelişmelerin olduğu söylenebilir. Toplum ile devlet arasında bir bağ kurulmaya başlanmıştır. Tek parti döneminde yapılan yasal uygulamalarla birçok dernek, sendika, vakıf, partinin faaliyetleri baskılanmış, çok partili hayata geçilmesi ile birlikte bu kuruluşlar daha kolay seslerini duyurabilme imkanı bulmuştur. Oluşmaya başlayan bu çoğulcu yapı sayesinde sivil örgütlenmelerde artış gözlenmiştir (Ulaç, 2013, s.407).

1950-55 yılları arasında yani Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu ilk dönem, liberal bir yaklaşım içinde olmaları ve ekonomide serbest bir piyasa oluşturmaya çalışmaları demokratik bir ortam yaratmış, bu da sivil toplumun gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. Fakat 1955-60 yani iktidarın ikinci döneminde ise, ekonominin kötüye girmesi nedeniyle, daha önce uygulanan özgürlükçü ortam yerini yasalara bırakmıştır. DP iktidarı bu dönemde yeniden yürürlüğe koyduğu yasalar ile kendilerine muhalefet oluşturacak hiçbir güce izin vermemiştir. Bu sürecin sonunda 27 Mayıs'ta ordunun yönetime el koymasıyla DP iktidarı sona ermiştir.

Ardından gerçekleşen 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbeleri ile Türkiye’de sivil alana da önemli ölçüde müdahale edilmiştir (Duman, 2010, s.373). Özetle, 1950-80 yılları arasında sivil toplumu oluşturacak gelişmeler yaşansa da, sivil gruplar iktidarın karşısında fazla etkin olmamışlardır. Siyasal partilerin etkin olması, sosyal grupların etkinliklerini pasifize etmiştir. 1950-80 yılları arasında sivil toplumun gelişimi yönünde birtakım gelişmeler olsa da siyasal yaşamda sivil toplumdaki ziyade, siyasal partiler daha etkin olmuşlardır. Devlet tarafından atanan siyasal yöneticilerin etkinliği devam etmiştir (Çaha, 2016, s.230).

2.1.4. 1980 Sonrası Sivil Toplum

1980’li yıllarda dünyada yaşanan gelişmelerin de etkisiyle, sivil toplum olgusu tartışılan konuların başında gelmiştir. Özellikle bu kavramın önem kazanmasında Sovyet Bloku’nun çökmesi etkili olmuştur. Türkiye’de ise 12 Eylül darbesi ile birlikte toplumda meydana gelen baskı ortamı nedeniyle toplumda demokratikleşme için talepler artmış ve bu da sivil toplum hareketlerini artırmıştır.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları küreselleşmenin ve diğer ülkelerdeki gelişmelerin de etkisiyle, kadın hakları, insan hakları, dini haklar, sağlık sorunları gibi konularda kamuoyu oluşturmaya ve karar mekanizmalarını etkilemeye başlamışlardır. Özellikle çevre sorunlarının uluslararası arenada tartışılarak çözüm bulunmaya çalışılması, Türkiye’de de, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı (TEMA) gibi sivil toplum örgütlerinin oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca bu dönemde İnsan Hakları İhlallerine ilişkin de sivil toplum kuruluşları devlet üzerinde bir baskı oluşturmuştur (Duman, 2010, s.375).

1983 yılı seçimlerinden sonra, artık Türkiye’de bireycilik anlayışı gelişmeye başlamış ve bireyin devlet karşısında haklarını koruyacak uygulamaların getirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Özellikle katılımcı demokrasinin var olabilmesi için, sivil toplumun gerekliliği üzerinde durulmuştur (Tuncel, 2011, s.54-57). 1983 seçimlerinin galibi olan Anavatan Partisinin (ANAP) lideri Turgut Özal, devletçilik anlayışına yeni bir form kazandırarak, bireyin devlet için değil, devletin birey için var olduğunu vurgulamıştır (Sarıbay, 1996, s.111). Özal, liberalizm ve sivil toplum anlayışının toplumda benimsenmesinin savunucularından biri olmuştur ve devleti toplumun refah düzeyini arttırmak için bir araç olarak görmüştür. Bu durum toplum ile devlet arasındaki bağı güçlendirerek, toplumun devlete olan güvenini arttırmıştır (Çaha, 2016, s.234).

Özal döneminde devletçi anlayışın değişmesi, liberal ekonominin ön plana çıkması, yetki devri, belediyelere kaynak aktarılması gibi birçok uygulamaya yer verilmiş, bireysel özgürlüklere ayrıca önem verilmiştir (Çaha, 2012, s.234). Bu liberal politikaların artmasını destekler biçimde sivil toplum kuruluşları da artmıştır. 1990’lı yıllarda ise, uluslararası gelişmelere uyum sağlamanın sadece ekonomi ile değil aynı zamanda siyasal bütünleşme ile de gerçekleşmesi gerektiği bilinci doğmuştur.

Bu dönemde sivil toplum kuruluşları, homojen bir toplum yerine çoğulculuğun hakim olduğu bir toplum oluşturmaya çalışarak, demokratikleşme adına önemli bir adım atmışlardır. Devletin hakim olduğu devlet merkezli yaklaşım yerini toplum taleplerinin ön planda olduğu bir anlayışa bırakmış ve hesap verme ve sorma fikri gelişmiştir. Farklı etnik düşünce ve kimliklerden oluşan sivil toplum kuruluşlarının var olması demokratikleşmeye büyük katkı sağlamıştır (Duman, 2010, s.375).

Fakat 1980'lerden sonra sivil toplum konusunda önemli gelişmeler yaşanmış olsa da bu gelişmeler arzu edilen noktaya ulaşmamıştır. Türkiye'de bugün bile demokratikleşme noktasında bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Çaha'ya göre Türkiye'de sivil toplumun gelişmemesinin bazı sebepleri vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: İlk olarak mevcut Anayasanın temel ilkelerinde 1930' lu yılların CHP' sinin kurallarının ağırlığı görülmektedir. Bu da anayasayı demokratik ve özgürlükçü bir anayasa formundan uzaklaştırmaktadır. Halbuki Türkiye, Avrupa Birliğine uyum ve demokratikleşme hedefleri çerçevesinde gelişmeler gösteren bir ülke konumundadır. Bu nedenle, özellikle insan hakları konusunda anayasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. İkinci olarak, ordunun siyasal hayat içindeki gücü de sivil toplumun gelişmesini engellemiştir. Üçüncü olarak, serbest piyasanın hakim olacağı, tekelcilik anlayışından uzak yasal düzenlemelerin olmaması piyasa tabanlı bir sivil toplumun oluşmasını engellemektedir. Dördüncü ve son olarak, siyasal hayatta hakim olan siyasal partilerin kutuplaştırıcı söylemleri ve siyasal çıkarlar için girişmiş oldukları faaliyetler de sivil toplumun gelişmesini önlemiştir (Çaha, 1999: 82-83).

Türkiye'de özellikle 1990'lı yıllardan sonra askeri yönetimin eskiden olduğu kadar etkili olamaması sonucunda Avrupa'da olduğu gibi insan hakları, feminizm, bazı gençlik örgütlenmeleri, sendikal faaliyetler gibi pek çok alanda gelişmeler başlamıştır. Bu gelişmeler ışığında 1993 yılında özel radyo ve televizyon kanalları açılmaya başlamıştır. 1995 yılında yapılan anayasa değişikliği ile yaşanan bazı değişimler ile siyasal partiler, sendikalar ve derneklerin işbirliğini yasaklayan maddeler kaldırılmıştır. Bu kurumların etkinliğinin ve dayanışmasının artması sivil toplumun gelişmesine olumlu katkılar sağlamıştır (Özbudun, 1999, s.114).

2000'li yıllarda ise sayıca artan sivil toplum kurumları bir taraftan küreselleşmenin sonuçlarına odaklanırken diğer taraftan da uluslararası dayanışma ile Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin hızlanmasına katkı sağlamaktadır.

Habitat Konferansı'nın Türkiye'de ilk olarak 1996 yılında yapılması ile sivil toplum kuruluşlarının dünyadaki yerine dikkat çekilerek Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin etkinliği artırılmıştır. Ayrıca, 2011 yılında kabul edilen Kopenhag Kriterleri ve 2005 yılında üyelik müzakerelerinin başlaması da Avrupa Birliğine giriş sürecinde önemli reformların yapılmasında büyük katkı sağlamıştır. Bu dönemde yaşanan en önemli gelişmeler temel hak ve özgürlükler alanında olmuştur (STEP Türkiye Ülke Raporu, 2006).

Türkiye’de bu dönemde yaşanan reformların hızlandırılması amacıyla AB de gerekli destekleri sağlamıştır. Yasal çerçevede yapılan reformlar incelendiğinde Türk Medeni Kanunu’nda sivil toplum örgütleri ile ilgili genel hükümlerin yer aldığı, özel mevzuatların ise Dernekler ve Vakıflar kanunu aracılığıyla yapıldığı görülmektedir.

Sivil toplum örgütlerinin bazı faaliyetleri de bazı mevzuatlarla belirlenmiş olup, özellikle toplantı ve yürüyüş, yardım toplayabilme, vb. için kanunlar düzenlendiği ve hatta yönetmelik ve tebliğler ile de açıklıklar getirildiği görülmektedir.

Bu dönemde yaşanan en önemli değişiklik ise 2004 yılında Anayasa’nın 90. maddesi’nde yapılan değişiklik olmuştur. Uluslararası anlaşmalara uyum sağlayabilmek amacıyla yapılan bu anayasa değişikliği, bireylere temel hak ve özgürlüklere ilişkin bazı haklar sunmakla birlikte milletlerarası antlaşmaların Türk hukuk sistemindeki konumunu daha da netleştirmiştir. Bu değişiklik ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmaların yaşanabilecek bir çatışma durumunda kanunlardan üstün olduğu kabul edilmiştir. Bu hüküm ile önemli yasal reformlardan birisi gerçekleştirilmiştir. Fakat, yapılan bu düzenleme ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmaların Anayasa ile çatışması durumunda nasıl bir yol izleneceği durumu netliğe kavuşmamıştır. Ayrıca hangi antlaşmaların temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalar olduğu konusu belirsiz olmakla birlikte, yapılan bu değişikliğin antlaşmalarla birlikte insan hakları belgelerini de kapsayıp kapsamadığı konusu tartışmalı bir hale gelmiştir. (Bilir, 2005, s.78).

Türkiye’de “devlet-sivil toplum dengesinde bu dengenin devlet lehine bozulmuş olduğu söylenebilir. Ekonomik, kurumsal ve siyasi anlamda bir adem-i merkezîyetçi değişime ihtiyaç bulunmaktadır. Siyasetin yönünün belirlenmesinde, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin de sürece dahil edilmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için de, STK’ların hem nitelik hem de yapısal açıdan bu değişime hazır olmaları gerekmektedir (Alpay, 2003).

2.5. Türkiye’de STK’ların Durumu

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de STK’lar yapısal özellikleri, sundukları hizmetler, kapasiteleri, örgütlenme biçimleri bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Sivil Toplum araştırmacılarının özellikle üzerinde durdukları noktalar ise, çoğulculuk, katılım, gönüllülük, hoşgörü vb. unsurlardır.

Türkiye’de STK’lar içinde niceliksel açıdan bir gruplama yapıldığında dernekler ilk sırada yer alırken, vakıflar ikinci sırada ve çeşitli meslek grupları da üçüncü sırada yer almaktadır. Geçmiş dönemlerde ise cemiyetler ve kulüpler, daha yakın dönemlerde ise demokratik kitle grupları gibi tanımlamalar sivil alanda çalışmalarda bulunan bu örgütlenmeleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bu yapılanmalar genellikle gönüllülük esası, kamu yararı gözetme, vergi muafiyeti, üyelik aidatları gibi kriterler göz önünde bulundurularak bir sınıflamaya tabi tutulmuştur. Bugün ise bu kuruluşların tümü sivil toplum kuruluşu olarak tanımlanmaktadır.

Yapılan mevzuat düzenlemelerinde ise STK'ların dernek veya vakıf statüsünde kurularak kar amacı gütmemek koşuluyla faaliyet gösterebilecekleri yer almaktadır. Türkiye'de STK'lar, vakıfları, sendikaları, siyasi partileri, meslek örgütlerini, dernekleri, üniversiteleri, sanayi ve ticaret odalarını ve yurttaş girişimlerini de içine alan çok geniş bir organizasyondur (Karaarslan, 2006, s.1-3).

Uluslararası standartlara göre STK olarak kabul edilmeyen birçok kuruluş, Türkiye'deki standartlara göre STK olarak kabul edilmektedir. Bir kuruluş STK olarak kabul edilebilmesi için sivil inisiyatif kullanabilmeli ve devlet örgütlenmesinin dışında yer almalıdır. Türkiye'de mevcut olan sendikalar, odalar, borsalar ve diğer meslek kuruluşlarının büyük bir bölümü, yarı resmi devlet kurumu özelliğine sahiptir ve STK olarak değil de, "baskı grubu" olarak kabul edilmektedir. Devletin bu kuruluşlara müdahale etme gücü bulunmaktadır. Türkiye'de STK'lar kendi istekleri ile kurulmaktadır. Kamu hukukuna tabi olan meslek kuruluşlarında devlet denetimi direk olarak yapılmaktadır. Vakıflardan ise, eğitime, kültüre, sosyal ve siyasi yaşama katkı sağlayanlar devlet aracılığıyla kurulmaktadır. Batı ülkelerinde ise ülkemizdeki durumun tam tersi olarak STK'lar kamu hukuku dışında örgütlenmişlerdir (Berber, 2000, s.132-133).

Türkiye'de STK'ların durumu incelendiğinde henüz Batıdaki gibi tam bir gelişim gösterdiği söylenememektedir. Ancak son 20 yıldır büyük bir gelişme gösterdikleri görülmüştür. Türkiye'de özellikle son 10-15 yıl içinde kalite anlayışı sadece ürün boyutu ile sınırlı kalmamış, yönetim boyutuna doğru hızlı bir geçiş yaparak yönetim anlayışına doğru gidış görülmektedir. İş sektöründe de aynı şekilde kalite kavramı ürün boyutunun yanı sıra yönetimin kalitesini de içine almaktadır (Akbal, 2017, s.136).

Bugün Türkiye'de 4.547'si vakıf, 86.031'i dernek olmak üzere, 90.578 sivil toplum kuruluşu faaliyet göstermekte, bu rakamlara sendikalar, meslek odaları ve kooperatiflerin de eklenmesi durumunda bu sayının 150.000'i aştığı görülmektedir. Türkiye nüfusuna oranla STK sayısı ise oldukça düşüktür: ülke genelinde ortalama her 780 kişiye 1 STK düşmektedir.

Vakıf ve derneklerin %42'si ülkenin beş büyük kenti olan İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa'da bulunmaktadır. Bu oranlara bakıldığında ise, STK'ların daha çok büyük kentlerde organize oldukları, ülke geneline yayılmadıkları sonucu çıkmaktadır. (Kaynak: Sivil Toplum Endeksi Projesi, STEP, Erişim Adresi: <http://step.org.tr/default.asp?c=6&s=13&n=69>, Erişim Tarihi :Temmuz 2021)

2.5.1. STK'ların Devletle İlişkisi

Türkiye'de çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları, bazı yapısal ve kurumsallaşma problemleri ile karşı karşıyadır. Öncelikle bu sorunların aşılması gerekmektedir ve STK'lar bu sorunları çözebildikleri sürece başarılı olacaklardır. Devlet ise, barışçıl ve bireyci bir yaklaşım tarzı ile hukuk devletini koruma ve yaşatma amacını güden STK'ların önünü açarak etkin

faaliyetler yapmasını sağlamalıdır. Ayrıca, kuruluş içindeki yöneticilerin başarılı olmalarını sağlayacak sistemler kurularak, STK'ların hedeflerine yönelik faaliyet yapabilmelerinin de önü açılmalıdır. Sivil toplum kuruluşları yöneticilerinin eğitilmesine yönelik üniversitelerde bölümlerin açılmasıyla da, STK'ların faaliyetlerini yürütürken yaşadıkları planlama, organize etme, yönetsel bilgi ve beceri eksiklikleri giderilebilecektir (Akbal, 2017, s.138).

STK'lar kendi ihtiyaçlarını karşılamak için maddi kaynaklarını sağlamada genellikle "bağış" yolunu tercih ederek, başka kaynaklar bulma konusunda profesyonel bir çalışma içinde değillerdir. STK'ların alınan bağışların yanında kamu ve özel kuruluşlarca da desteklenmeleri gerekmektedir. Özellikle mesleki çalışmalarda bulunan STK'ların üretim ve hizmet faaliyetleri kapsamında kaynak sağlayabilmelerinin önündeki yasal engeller kaldırılmalıdır (Şentürk, 2015, s.297).

Sivil toplum kuruluşu üyelerinin toplumsal ve politik sürece katkıları sağlanarak, karar verme sürecine de hiçbir baskı altında kalmadan katılmalıdırlar. STK'ların fikirlerini özgürce her türlü iletişim kanalları ile kamuoyuna iletebilmeleri için yasal imkanlar sağlanmalıdır. Türkiye'deki STK'ların aralarındaki diyalog ve etkileşim ise beklenen düzeyde değildir. STK'lar iyi iletişim kurma, ortak projeler geliştirme ve üretme, etkili diyalog çabaları ile toplumsal sorunlarda ortak hareket ederek, güç birliğini sağlayabilirler (Akbal, 2017, s.139). STK'lar gerçekleştirdikleri faaliyetlerden toplumun haberdar olmasını sağlamak ve kuruluşun algısını olumlu anlamda değiştirmek için bazı çalışmalar yapmak durumundadırlar. Bu bütün STK'ların öncelikli sorumlulukları arasında yer almaktadır. Çünkü STK'lar görevleri gereği toplum faydasına çalışmalar yaparak ve büyük oranda katılım sağlayarak üst düzeyde verimlilik elde etmek istemektedirler.

STK'lar aslında bir "halkla ilişkiler" faaliyeti gerçekleştirmektedirler. Çünkü belirli hedef kitleleri veya kamuoyunu harekete geçirmek için düzenli ve planlı etkinlikler yaparlar.

Bireyler, bir sorun karşısında bir araya gelerek, sorunu analiz eder ve sonrasında hedef kitleye yönelik bazı etkinlikler yaparlar. Dolayısıyla STK'ların bizzat kendisi bir halkla ilişkiler faaliyetidir. Bu nedenle STK'ların halkla ilişkiler faaliyetlerini önemsememeleri ve hafife almaları birçok sorunun doğmasına neden olmaktadır. STK'ların hedefi demokratik birtakım yollarla toplumu bilinçlendirmek ve hareketlendirmektir. Bu bilinçlendirme ve harekete geçirme ise ancak halkla ilişkiler ile sağlanabilir. İletişim ne kadar dürüst ve sağlıklı olursa, kurumun imajı da o derece artacaktır (Biber, 2006, s.124).

2.5.2. Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişmesini Engelleyen Sebepler, Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de toplumsal sorunların çözümü noktasında en önemli kuruluş olarak STK'lara duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu nedenle, sayıları gittikçe artan ve insan kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasında önemli bir role sahip olan STK'ların varlığını kabul etmek artık bir zorunluluk olmuştur (Dinçer, 1998, s.387). Türkiye'de

günümüzde eğitimden sağlığa, insan haklarından çevre sorunlarına kadar birçok konunun çözüme kavuşturulmasında STK'ların faaliyetleri etkili olmuştur. Bu faaliyetlerin başarılı bir şekilde yapılabilmesi ise, kurumların doğru yönetilmeleri ile ilişkilidir. STK'ların mevcut kapasitelerinin ortaya çıkarılabilmesi için öncelikli olarak iyi bir şekilde kendilerini yönetebilmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. STK'larda gönüllüler ve profesyoneller ise, aktivitelerin gerçekleştirilmesinde önemli bir role sahiptir.

STK'larda mevcut olan örgütsel hafıza, kurum kültürü ve vizyon yeterli ölçüde değildir. STK üyelerinin tamamının kabul ettiği ve paylaştığı ortak belirlenen bir vizyon ve misyon bulunmamaktadır. Ayrıca STK'lar kendi yöneticilerinin nasıl özelliklere sahip olması gerektiği konusunda da bilgi sahibi değildirler. STK yöneticileri ise üyeler arasından bağlılık ve itaat etme ölçüsüne göre seçilmektedir. Kurucu liderlerin etkili olduğu STK'larda liderler faaliyetlerinin ve başarılarının düzenli bir şekilde devam edeceğine inansalar da kurumsal mekanizma henüz tam olarak oturmamıştır (Çetin, 2006, s.1).

STK'lar toplumun veya kamuoyunun desteğini çok güçlü bir şekilde hissedemedikleri için iktidar karşısında önemli bir güç olamamakta ve karar süreçlerinde etkin bir rol oynayamamaktadır. STK'lar karar vericiler ile halk veya üyelerinin büyük bir kısmı için onların faydasına olacak müzakereler yaparlar ve çözüm bulmaya çalışırlar. Fakat halkın büyük bir kısmının STK'ların yapmış olduğu bu çalışmalardan haberi olmamaktadır (Akbal, 2017, s. 142).

STK'larda gönüllü yönetimine ilişkin akılcı programların yeterli olmaması ve organizasyonda meydana gelen aksaklıklar da büyük bir sorun oluşturmaktadır. Bu sorunların aşılabilmesi için, modern yönetim tekniklerinden de faydalanmak gerekmektedir. Yönetimsel olarak sorunların çözülebilmesi için kurumsal yapılanma, kurum kimliğinin oluşturulması, hedeflerin belirlenmesi, iletişim ve işbirliği ile yönetim uygulamalarında etkili olmalarıyla mümkün olabilmektedir (Dinçer, 1998, s.452).

Bir STK'nın daha ilk aşamada, amaçları, misyonu, hedefleri ve vizyonu tanımlanmalı, yönetim politikası ve stratejileri belirlenerek, manifestosu hazırlanmalıdır. Bu unsurlar, örgütsel yapıyı, raporlama ve arşivleme gibi iç işleyişi belirleyecek, aynı zamanda da uzun dönem planlamalarında yol gösterici olacaktır. Böylece STK'ların uzun dönemde başarı sağlamalarının da yolu açılmış olacaktır.

STK'lar merkezi idare ile olan ilişkilerinde ayrıcalıklı olmaya çalışmaktadırlar. Böylece kendi üyelerinin menfaatlerini korumak için bir fırsat yakalayacaklarını düşünmektedirler. Oysaki, STK'ların yenilikçi düşünceler üretebilmek, kamuoyunda farkındalık yaratabilmek için asıl yapmaları gereken diğer STK'lar ve kamu kurumları arasında belirli kurallar içerisinde ilişkilerini sürdürmektir. Eğer STK'lar kural dışı birtakım ilişkiler içinde bulunurlarsa bu durum STK'ların kamuoyundaki güvenilirliğini sarsmanın yanı sıra STK'ların patronaj ilişkileri içinde bulunmalarına ve örgüt içindeki üyelerin motivasyonunun düşmesine sebep

olmaktadır. STK'ların kendi kapasitelerini artırıcı birtakım fırsatlar yaratması ve sorunların çözümüne yönelik esnek ve uygulanabilir uzun vadeli stratejik planlar hazırlamaları gerekmektedir (Akbal, 2017, s.143).

STK'ların en önemli problemlerinden birisi de kurumsallaşamamaktır. Bunun sonucu olarak da sürdürülebilirliklerini sağlayamamalarıdır. Eğer bir STK güçlü bir kurum kültürüne sahip ise, çalışanlar ve çalışma ortamı değişse de kurum varlığını korumaya devam eder. Kurum kültürünün geliştirilmesinde ise, yöneticiler önemli bir konuma sahiptir. STK'larda liderlerin veya yöneticilerin kurum kültürünün oluşmasını sağlamak için, bazı noktalara dikkat etmesi gerekmektedir. Bunlar, kriz durumlarında krizi başarılı bir şekilde yönetebilme, personel alımı ve seçiminde uygulanacak kriterler, uygulanması gereken yönetim şekilleri gibi noktalardır (Akdemir, 2006, s.332-334). Ayrıca yöneticiler vizyon sahibi olmalı, çalışanlarına güven vermeli, krizle başa çıkma konusunda tecrübeli olmalıdır.

STK'lar bazı zamanlarda hizmet görebilmek için parayı araç olarak değil de amaç olarak görmektedirler. Dolayısıyla para elde etmek için proje hazırlamaktadırlar. Bu durum STK'ların zamanla amaçlarından uzaklaştıklarının bir göstergesi olmuştur. STK'lar profesyonel bir bakış açısı ile sivil toplum yararına çalışmaktan geri kalmayarak parayı önemsemeyen kendi kimliklerini ve misyonlarını korumalıdır (Akbal, 2017, s. 144).

STK'larda mevcut sorunların çözümünde karar süreçlerine katılım konusunda sürekliliğin sağlanması önemli bir konudur. Bu nedenle her kuruluş, bir model oluşturmalı, kurum içi eğitim çalışmaları planlamalı ve gönüllü faaliyetleri için gruplar oluşturmalıdır. Ayrıca, araştırma-geliştirme projeleri ile bu gibi faaliyetler artırılmalıdır.

Son olarak, STK'ların hem diğer STK'larla, hem de diğer kuruluşlarla ilişkilerinde ortak birtakım değerleri paylaşmaları gerekmektedir. Bu ortak değerler şu şekilde özetlenebilir;

- Kâr amacı taşımamak
- Kişisel çıkarlar doğrultusunda hareket etmemek,
- Kuruluşun temel prensiplerini gönüllülük esasına dayandırmak,
- Fikirlerinde ve çalışmalarında bağımsız olmak,
- Herhangi bir siyasal gücün etkisinde kalarak hareket etmemek,
- İnsan, vatan ve doğa sevgisini taşımak.

STK'lar iş birliği ve ortak değerleri paylaşma konusunda oluşturdukları sistemi bozacak, sistemin verimliliğini engelleyecek ve iktidar mücadelesine yol açacak durumlardan kaçınmalıdırlar. Ayrıca, sağlıklı iletişim ile bilgi paylaşımı konusunda cömert olmalıdırlar (Yücebalkan ve Koç, 2004, s. 150).

2.6. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Sürecine Etkileri

Siyasal mekanizmalarda karar vericilerin kararlarına katılma faaliyeti sadece oy verme işlemi ve seçim faaliyetlerine katılma şeklinde değildir. Asıl yönetime katılma sivil toplum kuruluşlarının alınacak kararları etkilemesi ile olmaktadır. Bireyler birçok alanda STK'lar aracılığıyla örgütlenerek, karar süreçlerine katılmaya çalışmaktadırlar. Globalleşen dünyada güçlü iletişim imkanlarının gelişmesi ve STK'ların da etkisiyle, bireyler ulusal ve uluslararası kamuoyunda devletlerin, şirketlerin, kuruluşların kararlarını etkileyebilmektedir.

Devlet yönetimlerinin en önemli misyonu karar verme sürecini planlayabilmektir. Karar vermeyi daha etkin hale getirebilmek için yönetimin yapacağı planlamalar arasında dikkat edilmesi gereken nokta, seçenekleri mümkün olduğu kadar azaltmak ve pazarlık unsurunu etkin hale getirmektir. Karar vericilere müdahalede bulunmak isteyen sivil toplum kuruluşları pazarlık yaparak, muhatapları ile ortak noktalar yakalamaya çalışır (Ergun, 2004, s.122-123). STK'ların pazarlık aşamasına gelmesi belirli bir süreci gerektirmektedir. Öncelikle STK'ların birtakım faaliyetleri gerçekleştirmesi sağlandıktan sonra, siyasal sistemin de bu pazarlığa izin vermesi gerekmektedir.

2.6.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Sürecinde Çalışmalarına Etki Eden Faktörler

Sivil toplum kuruluşlarının karar alma sürecinde çalışmalarına etki eden bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden ilkinin, anayasal-kurumsal yapı oluşturmaktır. Bu doğrultuda, siyasal iktidarın ağırlık noktası neresi ise, etkileme ve baskı da orada artmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Türkiye'de baskı daha çok hükümetin yönetim mekanizması üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İkinci faktör olarak, STK'ların faaliyet alanlarını ve çalışma yöntemlerini belirleyici unsur olarak mevcut parti sisteminin etkin olmasıdır. İki partili yönetim sistemlerine göre çok partili sistemler baskı oluşturma ve etkileme açısından daha uygun bir ortam hazırlarlar. Fakat bu durumda sadece partilerin sayısı değil, aynı zamanda parti içi disiplinin sert veya yumuşak olması da önemlidir.

Üçüncü faktör olarak, siyasal kültür gelmektedir. Siyasal kültürün gelişmiş olduğu toplumlarda, demokratik sivil toplum örgütlerinin etkin olduğu görülmüştür. Liberal bir demokrasi temelinde oluşan siyasal kültürlerde yönetim geleneği katılımcı, uzlaşmacı, çoğulcu, ötekileştirmeden, sorunları şiddet kullanmadan çözebilen ve tüm vatandaşların benimsemiş olduğu bir yönetim yapısına dönüşmektedir. Bu ortam da STK'ların gelişmesine ve verimliliğinin artmasına uygun ortam hazırlamaktadır (Akbal, 2017, s.148).

Son olarak belirtmek gerekirse, STK'ların daha verimli faaliyetlerde bulunabilmeleri ve karar alma süreçlerine etkin katılabilmeleri için, kendi içlerinde de bazı şartları sağlamaları gerekmektedir. Bu şartlar şu şekilde sıralanabilir;

Üye Sayısı: Sivil toplum kuruluşlarının üye sayısı arttıkça, sahip olacağı güç de o ölçüde artacaktır. Bu doğrultuda işçi sendikaları ve konfederasyonlar oldukça fazla üyeye sahiptir. Siyasal iktidar ise, fazla üyeye sahip bir sendikayı karşısına almayı ve karar alma süreçlerine dahil etmemeyi düşünmez. Çünkü bu durum siyasal iktidarın binlerce oyu kaybetmesi anlamına gelmektedir (Akbal, 2017, s.149).

Mali kaynaklar: Sivil toplum kuruluşları mali açıdan güçlü oldukları takdirde bu güçle doğru orantılı olarak faaliyetleri de artacaktır. Örneğin işveren sendikalarının mali gücü fazla olmakla birlikte üye sayıları fazla değildir. Mali kaynaklarını ise en çok bağışlar ve üye aidatları oluşturmaktadır.

Örgütlenme şekilleri: Sivil toplum kuruluşlarının iyi örgütlenmesi, üyeleri arasında etkili bir iletişim ve dayanışmanın olması faaliyetlerinin verimliliğini artırmaktadır. Sürdürülebilir bir dayanışmanın var olması, tarafsız bir şekilde örgüt içi demokrasinin sağlanması ve iletişim kanallarının açık olması üyelerin örgüte bağlılığını ve motivasyonunu artırmaktadır. İyi bir örgütlenme, binlerce üyeyi kontrol altında tutmayı ve yönetebilme gücünü de sağlamaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal statüsü: Sivil toplum kuruluşlarının toplumda sağlamış olduğu imaj ve statü de gücünü belirleyen en önemli noktalardan birisidir. STK'lar toplumda ne kadar olumlu bir prestije sahip olurlarsa kamuoyunu etkileme gücü de o ölçüde artacaktır. Dolayısıyla alınacak siyasal kararlarda da söz sahibi olacaklardır.

2.6.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasal Kararları Etkileme Çalışmaları

Sivil toplum kuruluşları karar alma mekanizmalarını etkilemek için birçok yöntem kullanmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, STK'lar karar süreçlerinde etkili olabilmek için doğrudan veya dolaylı olarak yani kamuoyu aracılığıyla bu faaliyetleri yerine getirirler.

2.6.2.1. Doğrudan Etkileme Çalışmaları

Sivil toplum kuruluşları merkezi idare tarafından alınacak kararların kendi talepleri doğrultusunda olmasını isterler. Bu nedenle karar süreçleri üzerinde etkili olmaya çalışırlar. Doğrudan etkileme yönteminde, yürütülen çalışma ve çalışmanın amaçları açık bir şekilde ortaya konulur ve yapılır. Etkileme çabalarında en önemli iki organ hükümet ve meclistir. Bu organları etkileme çabaları arasında; ileri sürülen taleplerin haklı olduğuna ilişkin birtakım rapor ve belgelerin sunulması, sözlü açıklamalar yapmak üzere bu organlarla iletişime geçecek heyetler gönderilmesi gibi yöntemler sayılabilir. Fakat etkileme yöntemleri arasında en etkili olanı "kulisçilik" yani lobby faaliyetleridir.

Lobicilik, bir yasanın hazırlık aşaması, desteklenmesi ya da bu yasaya karşı çıkılması amacıyla siyasetçileri ikna etme çabalarından oluşmaktadır. Lobicilik, yapılan faaliyetler ile ilgili farkındalık oluşturmayı, milletvekilleri ve bazı bürokratlar ile yasal düzenlemelere ilişkin iletişim kurmayı, hükümeti bazı konularda bilgilendirmek ve eğitmek gibi faaliyetleri kapsamaktadır (Güder, 2004, s.186).

Lobicilik, yerel, ulusal ve uluslararası kurumları etkilemeyi hedeflemektedir. Lobicilik özellikle ABD’de baskı grupları, bireyler, kuruluşlar veya STK’lar tarafından kullanılan en etkin yöntemlerden birisidir. Lobi istenilen yönde değişim yaratmak için, gücü elinde bulunduran mekanizmalara baskı uygulamaktır. Örneğin Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) tüm devletleri, devletlerarası örgütleri, şirketleri ve devlet dışındaki diğer kuruluşları uluslararası hukuk kurallarına uymaları ve uluslararası insan hakları standartlarını hayata geçirmeleri için baskı uygulamaktadır (Aksakoğlu, 2006, s.6). Lobi çalışmalarında hedef kitleyi ikna edebilmek için, mevcut olan yasal düzenlemelere karşın alternatif olarak gerekçeleri ile birlikte yasa taslakları hazırlamak ve bu taslakları hem siyasal iktidara hem de kamuoyuna sunarak destek sağlamak kullanılabilir yöntemlerden biridir (Güder, 2004, s.187).

2.6.2.2. Dolaylı Etkileme Çalışmaları

Sivil toplum kuruluşları, karar vericiler üzerinde doğrudan etkileme çabalarında buldukları gibi aynı zamanda dolaylı etkileme çabalarında da bulunmaktadır. Dolaylı etkileme çabaları genellikle iki organa yönelik olmaktadır. Bunlar parlamenterler ve kamuoyudur. STK’lar dolaylı olarak gizli bir şekilde milletvekilleri ve siyasal partilere yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Partilere yapılan gizli para yardımları, meclis üyelerine ve kamu görevlilerine yönelik hediye, parasız seyahat, davet gibi çıkar sağlamak için yapılan girişimler veya onların yeniden seçilmesini engellemek gibi tehdit yöntemlerini kullanmaktadırlar (Kışlalı, 2010, s.303).

Demokratik rejimlerin en önemli faktörlerinden birisi kamuoyudur ve yönetenlerce göz önünde bulundurulmalıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde ise sivil toplum kuruluşları istedikleri yönde ve bu isteklerinin haklılığı konusunda kamuoyu oluşturmak için de dolaylı olarak siyasal iktidar üzerinde etkili olmaya çalışırlar (Göksu, 2003, s. 57)

STK’lar kamuoyunu kendi talepleri doğrultusunda etkilemek amacıyla ciddi bir şekilde propaganda çalışmaları yürütmektedirler. Kamuoyunu etkileme araçlarından en sık kullanılanı basın-yayın organlarıdır. Propaganda faaliyetlerinde STK’lar öncelikle kendi üyelerine yönelik çalışmalar yaparlar. Propaganda yoluyla üyelerini bilinçlendirmeyi ve ortak hedefler doğrultusunda bir araya getirmeyi hedeflerler. Üyelerine yönelik çıkarmış oldukları yayınlar ve bültenlerle kamuoyu oluştururlar. Özellikle makale, bildiri, afiş, broşür, ilan gibi araçlardan faydalanırlar. Bu noktada yazılı basın önemli bir unsurdur. Finansal açıdan güçlü olan bazı STK’ların kendisine ait basın organı olup, bu basın organlarını daha çok kendi üyelerini etkilemek için kullanmaktadırlar (Akbal, 2017, s.151). Üyeleri arasında birliği sağlayan STK’lar daha sonraki aşamada kamuoyuna yönelik propaganda çalışmaları yaparlar. Örneğin, gösteri yürüyüşleri yapmak, afiş asmak, basın toplantıları yapmak, köşe yazıları yazmak, basın ile iyi ilişkiler kurmak propaganda çalışmaları arasında sayılmaktadır.

Günümüzde ise bilginin paylaşılmasında ve geniş kitlelere ulaşmada internet büyük bir öneme sahiptir. İnternet sitesi olan bir STK, hedeflerini, proje ve faaliyetlerini, örgüt yapısını hedef

kitlelere tanıtılarak yeni üyeler kazanırken, biryandan da toplumla sağlıklı bir iletişim kurabilmektedir. Böylece hem kendilerine katkı sağlayacak, aynı zamanda ihtiyaçları olan finansal desteği de sağlamış olacaktırlar. Ayrıca yine internet yoluyla, yayınlarını ve mevcut olan ürünlerini tanıtabilecek ve üyelik aidatlarını da toplayabileceklerdir (Güder, 2004, s.106-107).

2.6.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kararları Etkileyebilme Çabaları, Baskı ve Yöntemler

Sivil toplum kuruluşları siyasal karar vericilerden talep ettikleri bazı kararların çıkarılmasını sağlamak ya da alınan kararlarda kendi yararlarına birtakım değişikliklerin yapılmasını sağlamak amacıyla baskı yöntemleri uygulamaktadırlar. Bu yöntemler ise, çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Bunlar;

İkna yöntemi: STK'ların öncelikle kullandıkları yöntem ikna yöntemidir. STK'lar üyelerinin çıkarları doğrultusunda taleplerinin haklılığı konusunda siyasal iktidarı etkileyerek ikna etmeye çalışırlar. Taleplerinde haklılıklarını ispatlayabilmek için ise, somut deliller toplayarak ve bu delilleri bilimsel araştırmalarla destekler biçimde raporlar hazırlayarak iktidarı ve kamuoyunu bilgilendirirler. Bu çalışmalar ile STK'lar güvenilir ve ciddi olduklarını da ispatlamaya çalışırlar.

Siyasi tehdit yöntemi: STK'lar bir başka baskı yöntemi olarak da "tehdit"i kullanmaktadırlar. STK'lar ikna yönteminde başarılı olamadıkları zaman tehdit yöntemine başvurmaktaadırlar. Buradaki tehdit kaba kuvvet tehdidi değil, oy ile yapılan bir tehdittir. STK'lar siyasi partilere ve milletvekillerine çeşitli yollarla ulaşarak, bir daha kendilerine oy vermeyeceklerini, vermek isteyen kişileri de oy vermemeleri konusunda ikna edecekleri tehdidinde bulunurlar. STK'lar bu konuda çok ciddi ve kararlı olduklarını göstermek için de imza toplayarak belgelerle kanıtlama yoluna giderler. Bu yöntemin bazı riskleri olsa da etkili bir yöntem olduğu söylenmektedir.

Maddi çıkar sağlama: STK'lar bunu iki şekilde yapmaktadırlar. İlk olarak, iktidarda olan siyasal partiye bağış olarak para ya da mal gibi birtakım yardımlar yaparak, partiyi kendi taraflarına çekmeye ve ekonomik açıdan STK'ya bağımlı hale getirmeye çalışırlar. İkinci olarak ise, parlamentoda yasa teklifleri görüşülürken parlamenterlere para, tatil, burs vb. teklifler sunarak çıkacak yasaların kendi lehlerine çıkmasını sağlamaktır.

Hükümet çalışmalarının engellenmesi: Özellikle kararların parlamentoda görüşüldüğü sırada STK'lar gösteri, boykot vb. çeşitli yollarla hem siyasileri hem de kamuoyunu etkilemeye çalışırlar. Bu yöntem etkili olmadığı takdirde ise durumu daha farklı bir noktaya getirerek, ekonomik ve siyasal birtakım sıkıntılar yaratabilirler. Ancak sakıncalı ve zor bir yöntem olması nedeniyle bu yöntemin uygulanması genellikle tercih edilmez.

Kitlesele Eylem: STK'ların karar süreçlerini etkilemede en son başvurdukları yöntemdir. Çünkü uygulanması zor ve sonuçları açısından en sakıncalı yöntemdir. Bu tür eylemler arasında genel

grev, kitlesel işçi sendikalarının organize ettiği eylemler sayılabilir. Her ne kadar uygulanması zor olsa da, hedefe yönelik iyi organize edilmiş bir eylemden istenilen sonuçlar alınabilir (Akbal, 2017, s. 154).

2.7. Sivil İtaatsizlik Kavramı ve Kapsamı

Günümüzde birçok tanımlaması yapılan sivil itaatsizlik kavramının temelleri Antik Yunana kadar gitmektedir. Kavramın düşünsel temellerinin oluşmasında ise, birçok önemli düşünürün katkıları olmuştur (Dağtaş, 2008, s.27). Sivil İtaatsizlik kavramı literatüre Henry David Thoreau tarafından kazandırılmıştır. Thoreau'nun eylemleri, siyasal düşünce arenasında büyük ilgi uyandırmıştır. Thoreau'nun yanı sıra Hindistan'da özgürlük hareketlerini başlatan Gandhi de sivil itaatsizliğin diğer önemli aktörlerinden birisidir.

İngilizce "civil disobedience" olarak ifade edilen kavram ilk kez 1849 yılında "Resistance of Civil Government" isimli çalışmada Thoreau tarafından kullanılmış olup, baskı karşısında pasif direnişi savunmaktadır (Thoreau, 2016, s.22). Thoreau, ABD'nin Meksika'ya savaş ilan etmesini ve güney bölgelerde devam eden kölelik sistemini protesto etmek için bir itaatsizlik eylemi olarak devlete vergi vermeyi reddetmiş ve hapse girmiştir. Ayrıca halkın hükümetlerin adaletsiz davranışlarına karşı direnmesi gerektiğini de ifade etmiştir. Thoreau, insan onurunu ve vicdanı hepsinden öte bireyin özerk olmasını büyük bir gereklilik olarak düşünmektedir.

Thoreau'ya göre, kanunlara karşı bir itaatsizlik gibi düşünülse de vatandaşların görevi haksızlıklar karşısında sessiz kalmamaktadır. Onun beklentisi yasaların bireyler üzerinde baskısının olmadığı kuralsız bir yaşamdır (Thoreau, 2016, s.75)

Thoreau'dan sonra Gandhi, sivil itaatsizlik kuramını ele alarak yeniden işlemiş şiddetsiz mücadele açısından kavramın şekillendirilmesinde büyük katkısı olmuştur. Gandhi, Thoreau'dan etkilenmiş olup, şiddeti dışlayan bir itaatsizlik felsefesi benimsemiştir. Gandhi, kitlesel eylemler açısından ele alındığında sivil itaatsizlik eylemlerinin en çok bilinen aktörlerinden biridir. Bu eylemlerden ilki tuz yasasının ihlalidir. Britanya sömürge devletinin Hintlilere tuz üretimini yasaklaması nedeniyle, Gandhi önderliğinde denize yürüyüş yapılması sivil itaatsizliğin bilinen en iyi örneklerinden biridir. İngilizler kendilerine büyük bir kazanç kapısı olan tuz yapımını tekelleştirerek yasaklamışlardır. Bu durumu protesto etmek için Gandhi, destekçileri ile birlikte deniz kıyısına giderek, buharlaşma yolu ile deniz suyundan tuz elde etmiştir. Böylece yasayı çiğneyerek sivil bir itaatsizlik eylemi gerçekleştirmiştir. Bu olaydan sonra tutuklanmış ve uzun süre hapiste kalmıştır. Gandhi, otuz yılı aşkın bir süre mücadele etmiş ve sivil itaatsizlik eylemleri nedeniyle pek çok kez hapse girip çıkmıştır.

Sivil itaatsizliğin birçok tanımlaması yapılmıştır. Sivil itaatsizlik yasaya aykırı bir şekilde, şiddete bağlı olmadan, bir kanunu ya da bir hükümet politikasını engellemeyi hedefleyen bir eylemdir (Ökçesiz, 2011, s.129). Sivil İtaatsizlik, yönetim biçiminin ya da yasaların değişmesini isteyen, açık, şiddet içermeyen ama aynı zamanda siyasi bir olgu olan yasalara bağlı olmayan bir eylemdir. Sivil itaatsizlik, kaba güce başvurulmadan ve kamuya açık bir şekilde yapılan

protesto eylemidir. Hukuk düzeni kurallarının tamamına uyulmasını etkilemeksizin, belirli kurallara bilerek karşı gelinmesini ve bu davranışın doğuracağı sonuçların da kabul edilmesini içerir ve barışçıl bir eylemdir (Ökçesiz, 2011, s.130).

Sivil İtaatsizlik aslında siyasi bir eylem olarak değerlendirilmektedir. Bireyler, kişisel ya da kitlesel olarak bir protesto eylemine katılabilir, açlık grevi yapabilir yani pasif bir direniş içinde bulunabilir. Sivil itaatsizlik şiddet unsuru içermeyen bir karşı çıkma durumu, bir siyasi ifade biçimi, hukuk devletinde ise birey olmanın bir göstergesidir (Bakır, 1993, s. 651).

Sivil toplum anlayışı ile sivil itaatsizlik anlayışının birbirleri ile yakın ilişkili olduğu görülmektedir. Sivil toplumun güçlenmesi ve hareket alanını genişletebilmesi için işlevsel olan demokratik bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Ancak bazı konularda görüşleri ifade etmenin kısıtlanması veya engellenmesi, hukuk devletinin sağlamış olduğu birtakım kazanımların gereği gibi yerine getirilmemesi, bazı toplumsal ve sivil itaatsizlik eylemlerinde gösteriyi yapan bireylerin maruz kaldıkları baskılar, gelişmekte olan birçok ülkede sivil toplumun gelişmesini ve ilerlemesini yavaşlatmakta ve hatta engellemektedir (Dağtaş, 2008, s.8).

Sivil toplumun gelişmiş olduğu yönetimlerde bireylerin haklarının korunduğunu ve bağımsız bir toplumsal alanın var olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin haklarının korunduğu ve özerk bir toplumsal alanın var olduğu sistemlerde sivil itaatsizlik eylemleri daha rahat gerçekleşme imkanı bulabilmektedir. Dolayısıyla bir toplumda başarılı olmuş bir sivil toplumun varlığı, o toplumda sivil itaatsizlik eylemlerinin yapılabilmesi için bir cesaret ortamı yaratmaktadır (Mutioğlu ve Gözcü, 2004, s. 62).

Sivil itaatsizlik, vatandaşlara karşı yapılan adaletsiz uygulamaların engellenmesi veya en aza indirgenmesi için haksızlıklar karşısında dik bir duruş ve toplumsal alanda da güçlü bir karşı koymayı meydana getirir. Türkiye’de ise sivil itaatsizliğin ne olduğu konusunda tam bir bilgiye sahip olunmamakla beraber, hangi eylemlerin sivil itaatsizlik kapsamına girdiği, sivil itaatsizlik ile neyin amaçlandığı ile ilgili kapsamlı bir veri çalışmasına ulaşmak zor olup, konuya ilişkin az sayıda kaynak bulunmaktadır (Coşar, 2014 , s.10).

Günümüzde baskıya karşı direnme hakkı iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Pasif ve aktif direnme. Pasif direnme, zora ve şiddete başvurmadan baskıya karşı direnme olarak adlandırılmaktadır. Sivil itaatsizliğin en temel yaklaşımının şiddetsizlik olgusu olması onu aktif direnme şekline uzaklaştırarak, pasif direnmeye yaklaştırmaktadır. Ökçesiz’e göre küçük çapta bir direnme hakkı olan sivil itaatsizlik bir haktır. Ona göre sivil itaatsizlik hukuk devleti idealini destekleyen ve temellendiren hukuk anlayışının doğal bir sonucudur (Ökçesiz, 1997, s.159).

2.7.1. Sivil İtaatsizliğin Unsurları ve Yöntemleri

Sivil İtaatsizlik kavramının unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

Yasaya aykırılık: Yasaya aykırılık kavramı ile ifade edilmek istenen bir hukuk kuralına kasten karşı gelmektir. Burada sivil itaatsizlik bazı kurallara karşı gelmek veya hukuki bir yasayı

yerine getirmemek şeklinde olabilmektedir. Burada sivil itaatsizlik dolaylı ya da doğrudan yapılabilir. Doğrudan sivil itaatsizlikte hukuk kurallarının getirdiği düzenlemelere uyulmayarak bir protesto eylemi ile karşı çıkmaktadır. Dolaylı sivil itaatsizlikte ise, hukuk kurallarının getirdiği düzenlemelere aykırı davranılmadan bir protesto eylemi yapılır. Gandhi'nin pasif direniş eylemi buna örnek verilebilir (Ökçesiz, 1994, s.114).

Şiddetsizlik: Sivil itaatsizliği diğer protesto yöntemlerinden ayıran en önemli özelliği şiddetsizliktir. Fakat eylemin içeriğinden kaynaklanan az bir miktar da olsa bir hareketlilik durumu varsa buradaki temel kriter, üçüncü kişilerin haklarının ve özgürlüklerinin engellenmemesidir. Dolayısıyla yapılacak eylemlerde üçüncü kişilerin haklarını korumak esas olmalıdır. Sivil itaatsizlik şiddet uygulayarak hedefe ulaşma yöntemi ile bir tezatlık oluşturmaktadır.

Kamuya açıklık: Sivil itaatsizlik eylemleri anayasal fakat yasadışı eylemler olması nedeniyle, eylemlerin gizliliğinin temel alınması gerekirken tam tersi bir şekilde açıkça gerçekleştirilen eylemlerdir. Eylemler gerçekleştirilmeden önce, eylem kararlarının hedeflerine göre zaman ve süreç konusunda nasıl bir yol izleneceği kamuoyu ile paylaşılmalıdır (Tanış, 2014, s.19).

Toplumdaki bireyler itaatsizliklerini güçlü kılmanın temelinde açıklık ilkesinin olduğunu görerek, eylemleri ne kadar güçlü ise o ölçüde meşru olacağını ve kamuoyundan olumsuz bir tepki almadan açık bir şekilde kamuoyunu harekete geçirebileceklerine inanacaklardır. Yapılacak eylemlerin bir çağrısı olarak görülen direnme olgusu, toplanma, bir arada bulunma durumu göz önüne alınarak, uygun bir iletişim ortamını sağlar nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla bir sivil itaatsizlik eylemi kamuoyuna açık ve kamuoyunca anlaşılır olmalıdır (Tanış, 2014, s.19).

Hukuk devleti fikrini temel alan siyasi ve ahlaki yönelme: Sivil itaatsizlik, mevcut hukuk sisteminin aksayan yönlerine karşı çıkmaktır. Fakat bu hukuk sisteminin tamamına yönelik bir karşı çıkış değildir. Sivil itaatsizlik, toplumsal-siyasal bir durum karşısında vicdani bir düşünce ile yasaya aykırı davranışı zorunlu kılmaktadır. Bu vicdani duygu ve düşünce süreci bireyi sivil itaatsizliğe iten süreçtir. Sivil itaatsizlik eylemi, ahlaki, adil veya meşru olmayan bir hukuk kuralını protesto etmek için uygulanacaksa, toplumun adalet duygusuna hitap edecek biçimde bireylerin bir arada tutularak kamuoyunun desteği alınarak yapılmalıdır (Tanış, 2014, s.24).

Karşı gelinen pozitif hukuk kuralının yaptırımına katılma ve katlanma tutumu: Burada hukuk ilkelerine uyma temel kural olmakla beraber, sivil itaatsizlik düzen içinde yapılmış olan özgün bir düzenlemeye karşı çıkma biçiminde ortaya çıkmaktadır. Hukuk kurallarının mevcut olduğu sistemin bütününe değil de sadece haksızlığı önleyecek olan eylemin ortak eylem olması kuralına uyularak, tekil haksızlıklar karşısında yapılacaktır (Tanış, 2014, s.20).

Protestoya konu olan uygulama, adil olmadığı ya da uygun olmadığı gerekçesi ile öncelikle sisteme şikâyet edilmektedir. Eylemi gerçekleştirenlerin eylem sonucunda uygulanacak

yaptırımlara katlanmasının sebebi muhataplardan beklenen ilgiyi görebilmektir. Özellikle Gandhi'nin bu durumu eylemlerini sempati ile beslemek için kullandığı da bilinmektedir (Ökçesiz, 1994, s.125).

Demokratik hukuk devletinde gerçekleştirilen sivil itaatsizlik yöntemlerinin ortak özelliği ise şiddet içermemesi ve barışçıl protesto gösterileri olmalarıdır. Bu yöntemler şu şekilde sıralanabilir; Oturma eylemi, imza toplama, greve çağrı, sınır geçme, ağaçların kesilmesini engelleme, barış kampları kurma, kira boykotu vb. eylemlerdir (Ökçesiz, 1994, 49).

2.8. Yerel Yönetimler Kavramı

Kamu hizmetlerinin sağlıklı, etkin ve verimli yürütülebilmesi için idare, merkezi ve mahalli idare olarak iki biçimde teşkilatlanmıştır. 1982 Anayasası "İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esasına dayanır" hükmü ile kamu hizmetlerinin vatandaşlara sağlanmasında yerinden yönetim, merkezi idareden ayrılmıştır. Türkiye'de yerinden yönetim kuruluşlarını Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Köyler oluşturmaktadır. Yerel yönetimler, kamu tüzel kişiliğine sahip, bağımsız otoriteler olmakla birlikte bazı konularda merkezi idarenin vesayet denetimine tabidirler. Merkezi idare ile yerinden yönetim birimleri arasında hiyerarşik denetim (ast-üst) bulunmamaktadır. Yerel yönetimler bağımsız organlar olmakla birlikte, merkezi idarenin belirlemiş olduğu bazı politikalara uymak durumundadırlar. Bu uyumu sağlamak için vesayet denetimine gerek duyulmuştur. Örneğin; Belediye başkanlarının İçişleri Bakanlığı tarafından görevlerinden uzaklaştırılması merkezi idarenin, yerel yönetimler üzerinde vesayet makamı olarak yapmış olduğu bir işlemdir (Karaman, 1998, s. 6-7).

Yerel yönetimler, devlet teşkilat yapısında merkezi yönetimin dışında yerel kamu hizmeti sağlayan birimlerdir. Yerel yönetimler, belirli bir bölgede yaşayan vatandaşlara hizmet sağlamak hedefiyle kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip olan kamu tüzel kişilikleridir. Yerel yönetim kuruluşları, anayasa ile kendilerine sağlanan yasal, mali ve teknik imkanlarla belirlenen hizmetleri gerçekleştirmeye çalışırlar. Halka yönelik yapılacak hizmetler, merkezi idare ve yerel yönetimler dışında bireyler, gönüllü kuruluşlar ve birtakım özel gruplar tarafından da yerine getirilmeye çalışılmaktadır (Çetin, 2009, s. 250). Yerel yönetimler, yerel halkın ekonomik, siyasal, sosyal yapısının gelişmesine katkı sağlamanın yanında, demokrasinin, demokrasi kültürünün topluma yerleştirilmesinde ve özellikle yönetimde etkin bir katılımın sağlanmasında önemli bir role sahiptir (Memişoğlu, 2015, s. 52).

Yerel yönetimler, demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olmaları ve kamusal hizmetlerin halka götürülmesinde en yakın birimler olması nedeniyle halkın yönetim süreçlerine katılımının ilk basamağını oluşturmaktadır. Merkezi idarece alınan kararların yerel ihtiyaçların karşılanmasında daima uygunluğu sözkonusu olamamaktadır. Bu durum yerel yönetimlerin bölgesel ihtiyaçların karşılanmasındaki önemini daha da artırmaktadır. Çünkü, yerel yönetimler merkezi yönetimlerle kıyaslandığında, kamusal hizmetlerdeki eksiklikleri

yerinde tespit edebilmekte ve daha isabetli kararlar alabilmektedir (Türkoğlu ve Bucaktepe, 2015, s. 323).

Yerel yönetimler, bölge halkına hiçbir siyasi ayırım yapmadan hizmet sağlamak için çalışan özerk ve ayrı bütçeye sahip kuruluşlardır. Ayrıca iktidar gücünün yerel yönetimlerde de etkin olmasını sağlayıp, demokratik özgürlüğü artırarak, iktidarın yerel düzeyde de bölüşümünü sağlamaktadır. Bu durum, siyasal gücün tekelleşmesini önleyerek bölge halkının korunmasını sağlamaktadır. Böylece yöresel halk siyasal anlamda da kendini ifade etme fırsatı bulacaktır. Yerel yönetimler, iktidarda kalabilmek için, bölge halkının müşterek ihtiyaçlarını karşılamada etkin olmalı, halkın isteklerine karşı duyarlı olmalıdır. Bu durum ise bölgenin gelişimine ve sosyal refahın sağlanmasına katkıda bulunacaktır (Yıldırım, 1993, s.33-35).

Kamu politikaları denildiği zaman ilk akla gelen tanım, toplumsal sorunların belirlenerek bu sorunlara çözüm yolları bulmaktır. Yerel kamu politikaları ise, yerel halkın sorunlarının tespit edilip çözümlenmesinde yerel yönetimlerce uygulanmaktadır. Özellikle yerel halkın taleplerinin en önemli kısımlarını oluşturan, konut, imar, çevre, spor, altyapı sosyal, kültürel vb. birçok alanlarda yerel politikalar oluşturmaktadırlar. Bu yerel politikaların oluşturulmasında iç ve dış paydaşlarında etkisi olmaktadır. Bu paydaşlardan bazıları hangi politikaların uygulanacağı konusunda doğrudan seçim yapma özelliğine sahip iken, diğerleri ise konumları nedeniyle bu seçimleri etkileme gücüne sahiptir.

1982 Anayasasının "İdarenin Kuruluşu" başlıklı düzenlemesi ile merkezi idareler ve mahalli idarelerin görevleri tanımlanmıştır. Buna göre yerel yönetimlerin görevleri şu şekilde tanımlanmıştır (Eryılmaz, 2009, s. 138-139):

1. Yerel yönetimler il, belediye ve köy halkının bölgesel ortak ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan kamu tüzel kişilikleridir.
2. Karar organları seçmenler tarafından, yapılan yerel seçimler ile belirlenmektedir
3. Yerel yönetimlerin teşkilat yapısı, görevleri ve yetkileri kanunla yerinden yönetim esaslarına göre düzenlenir
4. Yerel yönetim organlarını temsil eden yöneticiler toplum iradesine göre seçilmiş kişiler olduğu için bu yöneticilerin organlık sıfatını kaybetmeleri, bir sonraki seçimlerde yargı organlarının kararı doğrultusunda ya da halk tarafından olmaktadır. Bu konu hakkında yapılacak itirazlar ise yine yargı organlarının kararı doğrultusunda verilir.
5. Yerel yönetim organlarını temsil eden yöneticiler görevleriyle ilgili bir suç işledikleri zaman yargı organlarıncaya haklarında bir hükme varılıncaya kadar İçişleri Bakanlığınca geçici olarak görevden uzaklaştırılabilir
6. Yerel yönetimlerin karar organlarının olduğu seçimler beş yılda bir yapılmaktadır. Fakat genel seçimler ile yerel seçimler arasında bir yıldan az zaman kaldığı durumda genel seçimler ile birlikte yerel seçimlerde yapılır

7. Merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki idari vesayet denetimi anayasal bir ilke olan idarenin bütünlüğü ilkesini sağlamak ve kamu hizmetlerinin uyumlu bir biçimde yürütülmesini gerçekleştirmek için uygulanmaktadır.

8. Mahalli idareler, Cumhurbaşkanının izni ile kendi aralarında bazı birlikler oluşturabilirler.

9. Mahalli İdarelere görevleriyle ve nüfuslarıyla orantılı olarak gelir kaynakları sağlanır

10. Mahalli idarelerin mali konularda denetimi Sayıştay tarafından yapılmaktadır.

Yerel yönetimler, merkezi yönetimler ile kıyaslandığında birtakım faydaları ve sakıncaları bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Parlak ve Sobacı, 2012, s. 31-32).

Yerel Yönetimlerin Faydaları:

- Demokratik ilkelere daha uygundur
- Kırtasiyecilik ve bürokrasinin azaltılmasını sağlar
- Hizmetlerin, ihtiyaçlara uygun ve akılcı yürütülmesini sağlar

Yerel Yönetimlerin Zararları:

- Ülke bütünlüğünün ve milli birliğin bozulması durumu vardır
- Partizanca uygulamalara yol açabilir
- Mali denetim daha zordur
- Hizmetlerin tekelden yürütülmesi zorlaşmaktadır

2.8.1. Yerel Yönetimlerde Yerel Demokrasi Kavramı

Günümüzde hemen hemen bütün ülkelerde devletlerin yönetim yapısı ve kültürü değişiklik göstermekle birlikte, kamusal hizmetlerin yürütülmesinde merkezi ve yerel yönetim olmak üzere iki temel teşkilat yapısı bulunmaktadır. Yerel yönetimler demokrasinin beşiği olarak tanımlanmaktadır. Bunun sebebi, halka en yakın birimler olması ve doğrudan temsil ile halkın karar süreçlerine katılımının daha yüksek olmasındandır. Yerel yönetimler merkezi yönetime kıyasla daha küçük birimler olması sebebiyle demokratik uygulamaların hayata geçirilmesi daha kolay olmaktadır. Fakat büyük şehirlerde ölçek anlamında halkın yerel karar alma sürecine katılması küçük beldelere göre daha zordur. Avrupa ülkelerinde demokratik yönetimin temel koşulu güçlü yerel yönetimlerin var olmasından kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimler, bir toplumda demokrasi anlayışının gelişmesinde ve uygulanmasında büyük katkı sağlayan birimlerdir (Kayan, 2019, s. 41). Merkezi yönetimlere kıyasla yerel yönetimler,

kamusal hizmetler açısından yerel ihtiyaçların belirlenmesinde mevcut eksiklikleri görerek, yerinde ve rasyonel kararlar alabilmektedirler.

Yerel demokrasinin geliştirilebilmesi için en önemli unsur yerel halkın kararlara doğrudan veya dolaylı olarak katkı sağlamasıdır. Halk tarafından sağlanacak bu katkının derecesi, yerel demokrasinin ne ölçüde gelişeceğini göstergesini oluşturmaktadır. Yani halk katılımında ne kadar fazla katkı sağlarsa, demokrasi de o ölçüde gelişecektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, karar vericilerin seçimle iş başına gelmesi, halkın karar alma süreçlerinde etkin rol oynaması, mali açıdan özerk bir yapının oluşturulması ve bağımsız karar alabilen yapıların oluşturulması yerel demokrasinin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin, merkezi idareye göre bir başka üstünlük noktası ise, yerel seçimler sonrasında oluşan yerel meclisler ile yerel halk arasında bölgesel ve toplumsal yakınlığın sağlandığı yönetim yapısı olmasıdır.

Ayrıca halk katılımı, çoğulculuk, seçmene hesap verme gibi demokrasinin temellerini oluşturan ilkelerin yerel yönetimlerde uygulanması daha kolaydır. Bu temel ilkelerin başında sayılan yerel yönetimlerdeki halk katılımı, ulusal düzeydeki katılım ile kıyaslandığında hem daha fazla hem de doğrudan uygulanabilme imkanı sağlamaktadır. (Özer, 2000, s.35)

Bir ülkede tam olarak demokrasinin varlığından söz edebilmek için öncelikle yerel anlamda demokrasinin ne ölçüde geliştiğine bakmak gerekmektedir. Yerel demokrasi sağlandıktan sonra ulusal demokrasinin tesis edilmesi mümkün olabilmektedir. Böylece demokratik kültürün gelişmesi, yerel yönetimlerin halkın siyasi bilincini ve sorumluluk duygusunu artırması ile sağlanabilecektir. Yerel yöneticilerin görevlerini yaparken, halka yakınlıkları, halkın düşüncelerine önem vermeleri ve alınacak kararlarda halkı da sürece dahil edebilmesi demokratik bir yönetimin göstergelerini oluşturmaktadır (Erdoğan, 2011, s. 18).

Yerel demokrasi, toplumların ortak ihtiyaçlarını gidermek ve kendilerine iyi bir gelecek sağlamak için uzlaşma içerisinde çözüm yolları geliştirmesi yöntemidir. Yerel demokrasinin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, demokrasiyi içselleştirmeleri ve demokratik mekanizmalar konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Gerçek bir demokrasinin var olması ancak tabandan tavana doğru bir katılım ile sağlanabilmektedir (Yıldırım, 1993, s.90). Yerel yönetimler, halkın kendi kendini yönetmesine imkân tanınması, halkın karar ve denetim mekanizmalarını harekete geçirebilme olanakları nedeniyle demokrasinin temel unsuru olarak görülmektedir.

Yerel demokrasinin varlığını gösteren en önemli göstergelerden birisi seçimler olmakla birlikte, sadece seçimler aracılığıyla halkın iradesini göstermesi yeterli olmamaktadır. Katılım mekanizmalarının işlerlik kazanması, yerel yöneticilerin demokrasiyi benimseyerek bir yaşam biçimi olarak görmesi gerekmektedir (Akman, 2017, s.1.). Ayrıca aşağıda yer alan demokrasi ilkelerinin benimsenerek, bu ilkelere göre hareket edilmesi gerekmektedir (Çelik, Çelik ve Usta, 2008, 90-93).

- Sosyal adalet ilkesi
- Açıklık İlkesi
- Tarafsızlık ilkesi
- Etkinlik ve verimlilik ilkesi
- Demokratik davranış ilkesi

Bir toplumda yerel demokrasinin oluşmasında bazı temel kurallar bulunmaktadır. Birinci kural olarak, merkezîyetçi yapıdan uzak bir şekilde yerel yöneticilerin karar alabilmeleri ve aldıkları kararları uygulayabilmeleridir. İkinci kural olarak, halk tarafından seçilen yöneticilerin, seçmen kitleleri, meclis delegeleri, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar arasında iletişimi ve işbirliğini sağlamalarıdır. Üçüncü kural olarak ise, yerel yöneticilerin sahip oldukları yetkiler ve halka karşı sorumlulukları konusunda halkı bilgilendirmeli ve halkı ilgilendiren kararların alınması noktasında mümkün olduğu kadar halkın da alınacak kararlara katılmalarının sağlanmasıdır (Kestellioğlu, 2011, s.124).

Yerel demokrasi kavramı yerel özerklik kavramı yerine de kullanılabilen bir kavram olup, aktif bir yönetim anlayışı çerçevesinde demokratik değerlerin ön planda tutulduğu, toplumun demokratik açıdan özgürleşmesini sağlayan değerler bütünüdür (Görmez ve Altınışık, 2011, s. 37). Yerel özerklik, yerel halkın ihtiyaçlarını kendi yetkili organları aracılığıyla ve kendi imkanları ile karşılayabilmesini ifade eder. Ayrıca, yerel özerklik ile yerel yönetimlerin yetkileri artırılarak, merkezi yönetimin baskısından ve müdahalesinden uzak tutulması sağlanmaktadır (Öner, 2006, s.11).

2.8.2. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Dünyadaki ve avrupadaki yeni gelişmeler, Yerel yönetimlerin, Avrupa bütünleşmesi ekseninde kamu hizmetlerinin sağlanması noktasında görev ve sorumluluklarının artmasında ve kararlara katılımında büyük etken olmuştur. 1970’li yıllardan itibaren, küreselleşme ve yerelleşme kavramlarının dünya ekonomileri üzerinde aynı anda ve belirgin bir şekilde etkili olmaya başlamaları, Avrupa da dahil olmak üzere pek çok ülkede yerel yönetimlerin gelişmesinde büyük katkı sağlamıştır.

1985 yılına gelindiğinde ise, Rio de Janerio’da düzenlenen Dünya Kongresi’nde yerel yönetimlerin nasıl bir yapıda olduğu, denetim işlemlerinin nasıl yapılacağı ve bu yapının nasıl korunacağına ilişkin temel ilkelerin ortaya konulduğu “Yerel Yönetimler Evrensel Bildirgesi” kabul edilmiştir. 1988 yılına gelindiğinde ise “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (AYYÖŞ)” ile de yerel yönetimlerin görevleri, merkezi yönetim karşısındaki pozisyonu ve önemi ile özerkliğinin korunması konuları tanımlanmıştır.

Yerel yönetimlerin güçlü bir konuma getirilmesi, özerkliklerinin korunması, demokratik ve yerinden yönetim esasına dayanan güçlü bir Avrupa’nın kurulması gerektiği görüşünden

hareketle Avrupa Konseyi, Yerel Yönetimler Özerklik Şartını kabul etmiştir. Avrupa Konseyi, yerel özerkliği temel alan birtakım kuruluşların oluşturulmasını önemsemiş ve bu konuda AB üyesi ülkelere de önerilerde bulunmuştur. Avrupa Birliğinin kuruluş hedefleri arasında kalkınmayı sağlayacak güçlü bir ortalık kurmak, bazı ortak değerler belirlemek ve bu değerler temelinde kurumsal yapılanmalar oluşturmaktır. Bunun sağlanabilmesi için de yerel yönetimlerin özerkliği konusunun içselleştirilerek benimsenmesidir (Çevikbaş, 2012, s.33).

Yerel yönetimlerin aralarında güçlü bir birlik kurabilmeleri, diğer ülkelerin yerel yönetimleriyle işbirliğine dayanan bir yönetim anlayışının tesis edilmesi, gelir elde etme potansiyellerinin artırılması ve böylece özerk bir yapıya kavuşmaları şartın öncelikli ilkeleri arasında yer almaktadır.

Özerklik şartını benimsemiş ve kabul etmiş olan ülkeler yapacakları yasal birtakım anayasal düzenlemelerde yerel özerkliği sağlamakla sorumlu tutulmuştur. Bu yasal düzenlemelerin yapılmasının asıl sebebi ise, yerel yönetimlerin merkezi idare karşısındaki konumunu güçlendirmektir. Özerklik şartı yerel yönetimlerin kendi içyapılarını düzenleyebilmeleri, mali kaynaklara sahip olmaları ve seçimle iş başına gelen organlardan oluşmasını zorunlu kılan birtakım hükümler getirmiştir (Akçadağ, 2011, s.1; Karakılçık, 2015, s. 47).

Avrupa yerel yönetimler özerklik şartının temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Karakılçık, 2015, s.49).

- Yerel yönetimler temelde anayasa ve yasalarla meydana gelir
- Merkeze ait olmayan bazı konularda yerel yönetimler yetkili kabul edilir
- Kamu hizmetleri vatandaşlara en yakın birimlerce yerine getirilir
- Yerel yönetimlere tanınan yetkiler yasal zorunluluklar dışında sınırlanamaz

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartına Avrupa Birliği açısından bakıldığında, yerel yönetimlerin anayasası gibi görülmektedir. Bu amaçla Şart, yerel yönetimlerin üye ülkeler arasında yapılandırılmasının nasıl olacağını, ülkelerin birbirleri ile iletişim ve koordinasyonu nasıl sağlayabileceğini, yerel yöneticilerin görev ve sorumlulukları ile yetkilerini nasıl kullanması gerektiğini belirlemiştir. Yine Şart'a göre yerel yönetimlerin yeterli mali kaynaklara sahip olması, özerkliğin temel ögesini oluşturmaktadır.

Yerel yönetimlere tüzel bir kişilik kazandıran Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı 21.11.1988 tarihinde bazı maddelerine çekince konulmakla beraber Türk hükümeti tarafından imzalanmıştır. Sonrasında 1991 yılında yasalaşmış ve 1993 yılında da yürürlüğe girmiştir. (Cebe, 2007, s.60).

2.8.3. Katılım

Demokrasinin tesis edilmesinde öne çıkan ve gelişmiş ülkelerde önemi artan bir kavram olarak katılım; karar süreçlerinde yer alma ve demokratikleşmenin önemli bir olgusu olarak görülmektedir. Demokrasi anlayışının benimsenmesi ve demokratik işleyişin işlerlik kazanması ile birlikte hizmetlerin sunumunda sorumluluğun alt birimlere aktarılması ve paylaşılması durumu ortaya çıkmıştır (Öner, 2000, s.4).

Katılım kavramını dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlamak mümkündür. Dar anlamda katılım, seçmenlerin seçimlerde oy kullanarak yöneticileri seçmesi ve böylece yönetime katılmasıdır. Geniş anlamda katılım ise, yönetim organlarının belirlenmesinde, kararların alınmasında, uygulanmasında ve denetiminde sürece dahil olmayı ifade eder.

Katılım kavramı denildiğinde sadece seçimlerde oy kullanmak düşünülmemelidir. Bir sonuca ulaşım, ulaşılmadığına bakılmaksızın bireylerin karar alma aşamalarını etkileyen davranışların bütünü katılım olarak tanımlanmalıdır (Eren ve Kılıç, 2008, s.42).

Günümüz yönetim anlayışının temelinde ise yönetişim kavramı yatmaktadır. Katılım kavramı ile doğrudan ilişkili olan yönetişim kavramı, kullanıldığı alan ve duruma göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Yönetişim kavramının yerel düzeyde kullanımı yerel yönetişim olarak kabul edilir. Yerel yönetişim ise, yerel yöneticiler ile bölge halkı arasındaki işbirliğini güçlendirerek, karar alma sürecinde birlikte hareket etmeyi sağlayacak bir özellik sunmaktadır. Bu anlayışta çoğulculuk, hesap verebilirlik, açıklık, verimlilik, etkinlik gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu durum yönetimin sorumluluğunun devletten sivil topluma doğru yönelmesini, sivil toplumun da sorumluluk almasını gerektirmektedir. Yönetişim kavramı, demokratik şeffaf bir yönetim şeklini ifade eden bir unsurdur (Eroğlu, 2006, s. 200).

Katılım kavramının amaçları sıralandığında beş amacın öne çıktığı görülmektedir. İlk amaç olarak yerel yöneticilerin karar alırken halkın istekleri ve taleplerinin öncelikle dikkate alınmasıdır. Böylece yerel halkın karar alma sürecine katılımı sağlanarak, siyasi sistemdeki farklılaşması ve yabancılaşmasının önüne geçilmiş olacaktır. Ne kadar çok birey katılım sürecine dahil olursa, çoğulcu yaklaşım içerisinde alınan kararların toplumda kabul görmesi ve uygulanması kolay olur. Bu açıdan değerlendirildiğinde bireylerinde da fazla sorumluluk alarak denetim noktasında da etkin olmalarını ve devletle bütünleşmelerini sağlar (Çukurçayır,2002, s.41). Ayrıca, yerel yöneticilerin aldıkları kararların sorgulanabildiği ve eleştirildiği bir tartışma ortamının olması gerekmektedir.

İkinci amaç ise, her bir bireyin bilgisi ve görüşlerinin yerelde alınacak kararlara eklenmesidir. Böylece karar alma sürecinde yaşanabilecek kararsızlık azaltılabilecek ve olabildiği ölçüde herkesin görüşlerine ulaşılmış olacaktır.

Üçüncü amaç ise, katılım sürecinde adaletin ve şeffaflığın uygulanması ile, siyasal otoritelere seslerini duyuramayan grupların da süreçte yer alması sağlanır. Böylece demokrasi ve siyasal kültür düzeyinin yükselmesi ile yerel demokrasi de güçlenmiş olur. Yerel demokrasinin

güçlenmesi ile de insan hakları gibi değerlerin de toplumda önem kazanması sağlanacaktır (Keleş, 1993, s. 20-22).

Yerel yönetimlerce alınan kamusal kararların meşru görülmesinin artırılmasını sağlamak da dördüncü amacı oluşturmaktadır.

Beşinci olarak da sorunların daha hızlı ve etkin bir şekilde çözüme kavuşabilmesi amacıyla katılım sürecinin özellikle kamu personelleri için zorunluluk olarak kabul edilmesidir. Böylece kamu personelinin karar alma süreçlerinde kamusal çözüm geliştirilebilmesi için yasal zemin oluşturmuş olacaktır.

Katılım bireylere ve yöneticilere birçok faydalar sağlamaktadır. Bunları şu şekilde sayabiliriz; (Akay, 2016, s.4).

- Katılım, sorunların ortaklaşa çözülmesini sağlarken, güvene dayalı toplumsal uyumu arttırmaktadır
- Katılımcı demokrasi yoluyla karar alındığı için kararlar kamuoyu tarafından kolayca benimsenir ve uygulanabilir. Böylece bilgilendirilmiş bir kamuoyu sağlanır
- Bireylerin iletişimini artırarak farklı gruplar arasında empatinin gelişmesini ve iş birliğini artırır
- Karar alıcıların duyarlı ve hesap verilebilir hale gelmesini sağlar
- Bireylerin görüş ve sorunlarını yakından öğrenme imkânı sağlar.

2.8.4. Yerel Katılım

Yerel katılım, o bölgenin vatandaşlarının sunulacak yerel hizmetlerin belirlenmesine, karar alma süreçlerine ve alınan bu kararların uygulanma süreçlerine etki etmelerini sağlayan bir vatandaşlık faaliyetidir. Katılım, vatandaşların yerel düzeyde ihtiyaçlarının giderilmesinde ve yerel hizmetlerin sağlanmasında söz sahibi olmalarını sağlar (İzci, 2014, s.25). Yerel katılım sadece yerel yöneticilerin seçimle işbaşına gelmelerinden ibaret değildir; halkın yönetime ve karar süreçlerine doğrudan katılabilmesi demektir. Yerel halkın karar süreçlerine katılımlarının derecesi ve kararların alınmasındaki katkısı yerel demokrasinin sağlanmasındaki en önemli faktörü oluşturmaktadır (Okur ve Çakıcı, 2011, s.6).

Yerel yönetimlerde halkın karar süreçlerine katılımı konusuna yapılan uluslararası antlaşmalarda yer verilerek, yerel demokrasinin gelişmesindeki olumlu katkısına da ayrıca önem verilmiştir. Özellikle Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda ve insan hakları ile ilgili birçok uluslararası belgelerde, vatandaşların kendileri ile ilgili alınacak kararlardan haberdar edilmesi ve kamusal etkinliklere katılma haklarının olduğu açıkça ifade edilmiştir (Önder, 2013, s.315).

2.8.5. Yerel Katılım Yolları

Ülkemizde yerel yönetimlerde etkin bir katılım sağlamak için birçok yöntem kullanılmaktadır. Katılım yöntemlerini geleneksel ve yeni katılım yöntemleri olarak iki gruba ayırabiliriz (Yaman ve Küçükşen, 2018, s.250).

2.8.5.1. Geleneksel Katılım Yolları

Yerel Seçimler: Yerel yöneticilerin belirlenmesi için 5 yılda bir yapılan, o yöre halkının oy kullandığı seçimlerdir. Belediyelerin, İl özel idarelerinin ve köylerin karar organları bu seçimler aracılığıyla belirlenir. Seçimler yoluyla halk karar organlarının seçilmesi sürecine katılmış olur. Halk siyasal partilerin kendilerine sağlamış oldukları hizmetleri değerlendirerek, oy vererek ya da oy vermeyerek karar alma aşamasına dahil olurlar. Yerel seçimler en yaygın katılım yöntemlerinden biridir (Yaman ve Küçükşen, 2018, s.251).

Halk Oylaması (Yerel Referandum): Doğrudan demokrasinin en önemli araçlarından biri olan referandum, meclis tarafından onaylanan kanunların halkın çoğunluğu tarafından kabul edilmesi ile yürürlüğe konulmasını sağlayan bir oylamadır (Gözler, 2017, s.2).

Daha çok eski dönemlerde uygulama alanı bulan doğrudan demokrasinin, günümüz şartlarında uygulanmasının zor hatta imkânsız olduğu düşünülse de bölgesel kararların alınmasında, uygulanmasında ve bölgesel ihtiyaçların belirlenmesinde doğrudan demokrasinin çok önemli bir araç olduğu kaçınılmazdır. Ayrıca bölge halkının karar süreçlerine katılması ile beraber aktif ve katılımcı bir birey haline getiren ve bireyi sorumluluk hissetmeye iten bir katılım yöntemidir (Görün, 2006, s.167).

2.8.5.2. Yeni Katılım Yolları

Son yıllarda geleneksel katılım yollarının halkın karar süreçlerine katılımında yeterli olmadığı görüşü hakim olmuştur. Bu nedenle, bu problemleri gidermek amacıyla daha demokratik bir ortam sağlamak için yeni katılım yolları geliştirilmiştir. 2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de yerel yönetimler alanında önemli reformlara gidilmiş, özellikle demokrasiyi ve katılımı güçlendirici yönde 5216 sayılı Büyükşehir Belediye kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu düzenlemelerine yer verilmiştir (Yaman ve Küçükşen, 2018, s.252).

Halk Toplantıları ve Halk Günleri: Yerel yöneticilerin bir taraftan halkı bilgilendirmek diğer taraftan da onların görüşlerini ve sorunlarını öğrenmek amacıyla düzenledikleri geleneksel bir toplantı türüdür. Bu toplantılar sayesinde yerel yöneticiler ile halk arasında doğrudan iletişim kurularak sorunların çözüme kavuşturulmasında hızlıca sonuç elde edilmektedir. Bu tür halk toplantıları ile yerel demokrasinin gelişmesi ve yapılan hizmetlerin etkinliğinin artırılması sağlanabilmektedir. (Görün, 2006. s. 167-168).

Belediyelerin en fazla faydalandığı katılım metodu halk günü etkinlikleridir. Türkiye’de çok sayıda belediyede halk günü uygulamasına yer verilmektedir. Belediye başkanları ile beraber belediyenin diğer yetkilileri de halk günlerine katılarak halk ile doğrudan kurdukları iletişim

ile bireylerin sorunlarına çözüm üretmektedirler. Bu toplantılar hem yerel yöneticiler hem de halk için önemli toplantılardır. Çünkü yerel yöneticiler hiçbir aracıya gerek duymaksızın halka direk ulaşma imkanı bulurlar. Fakat bu toplantılarda alınan kararlar yerel yönetimler için bağlayıcı kararlar olmayıp, tavsiye niteliğindeki kararlardır. Genellikle yerel yöneticiler bu kararları dikkate alırlar. Ayrıca, yerel yöneticiler ile birey arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasında bu toplantıların katkısı büyüktür.

Halk günleri ile benzerlik gösteren diğer bir toplantı türü de muhtar toplantıdır. Mahalle ile ilgili problemleri bilen muhtarlar aracılığıyla belediye başkanına konuya ilişkin bilgi verilmesi problemlerin çözümü noktasında önemli bir işlev görmektedir. Bir diğer katılım yolu da yurttaş kurullarıdır. Özellikle dezavantajlı grupta yer alan yardıma veya bakıma muhtaç kişiler, yoksullar, kadınlar, engelliler ile yabancı uyruklu kişileri karar alma süreçlerine dahil etme amacıyla meydana getirilirler. Ayrıca bu kurulların, yöneticileri etkileyebilme kapasiteleri de oldukça yüksektir (DPT, 2001, s.118-119).

Meclis Toplantılarına Katılım: Meclis toplantılarına halkın katılımlarının sağlanması ile bireyler sorunlarını ve taleplerini meclislere aktarabileceklerdir. Böylece hem sağlıklı bilgi akışı sağlanacak hem de sorunların doğrudan mecliste dile getirilmesi fırsatı yaratılacaktır.

Yerel yönetimlerin karar organını oluşturan belediye meclisleri, her ayın ilk haftasında toplanır. Bu toplantılara katılan halk, talep ve şikayetlerini doğrudan meclise ve başkana iletme fırsatı bulur. Böylece sorunların çözümlenmesinde büyük fayda sağlanır. Meclis toplantılarına hemşehriler ve sivil toplum kuruluşları gibi toplumun değişik kesimlerinden dinleyici sıfatıyla katılım sağlanabilmektedir. (Görün, 2006, s.168).

Enformasyon Kanalları: İnternet ve bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi yerel yönetimler ile halk arasında karşılıklı bilgi akışının gelişmesini sağlayarak, bireyin yaşamını kolaylaştırmıştır. Kişisel başvurular, dilekçe ve bilgi iletişim teknolojileri halkın yerel yöneticilerle iletişime geçme ve problemlerinin çözümlenmesinde önemli katılım araçlarıdır. Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte e-devlet, e-belediyecilik gibi hizmetler halka sunulmaya başlamış, sosyal medyanın etkin kullanılması ile birlikte sorunların ortaya konulması ve çözümlenmesi sağlanmıştır. Bu yöntemlerin kullanılmasıyla, katılımcı ve demokratik bir yerel yönetim anlayışı oluşturulmuştur (Yaman ve Küçükşen, 2018, s.253-254).

Kamuoyu Yoklamaları ve Araştırmaları:

Yerel yöneticiler 5393 sayılı Belediye Kanunundan aldığı yetki ile yerel halkın görüş, dilek, memnuniyet, şikayet, vb. durumlarını belirlemek, sınıflandırmak ve karar alma sürecinde kullanmak amacıyla araştırma, anket, kamuoyu yoklaması vb. araçları kullanabilir(5393 sayılı Belediye Kanunu, 15. Md.)

Yukarıda maddeler halinde açıklanan katılım yöntemleri, hem halkın karar alma süreçlerine katılımını sağladığı gibi aynı zamanda da sorun ve dileklerinin takipçisi olma imkânı sağlamaktadır. (DPT, 2001, s.119-120).

2.8.6. Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri

2.8.6.1. Yerel Gündem 21

Katılım kavramının Türkiye’de yerel ve ulusal anlamda çok köklü bir geçmişi yoktur. 1950’lerden sonra demokrasi ve katılım gibi kavramlar önem kazanmaya başlamış olsa da yeterli gelişmeyi sağlayamamıştır. Özellikle 1970 ve 1980 yıllarında yaşanmış olan askeri müdahaleler örgütlenme özgürlüğünü engelleyerek, katılımın toplumda yerleşmesine engel olmuştur. Bu gelişmelere rağmen katılıma ilişkin Türkiye’de kent meclisleri, halk danış, beyaz masa, Yerel Gündem 21 gibi çeşitli isimler altında faaliyetler sürdürülmüş, fakat bahsedilen sebepler nedeniyle bu uygulamalar tam olarak hukuki temellere oturtulamamış ve istenilen verim elde edilememiştir (Beyazıt, 2006, s. 25).

Kalkınma ve çevre duyarlılığı arasındaki ilişkiyi güçlendirmek adına BM zirvesi 1992 yılında gerçekleştirilmiştir. Rio de Janeiro ev sahipliğinde yapılan bu zirvede Dünya Çevre ve Kalkınma konferansında sürdürülebilir kalkınma konusu ana tema olarak öne çıkmıştır. Tüm dünyada “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramının yaşama uygulanabilmesi için hazırlanan bir eylem planıdır (Adıgüzel ve Güneş, 2005, s.213). Gündem 21’in hedefleri arasında öne çıkan iki unsur bulunmaktadır. İlki, yeni yüzyılın tehditleri olarak görülen çevre ve kalkınma konularının ele alınması, diğer konu ise günümüz önemli sorunlarına çözüm bulma amacıdır.

Yerel Gündem 21 Kavramı, BM tarafından İstanbul’da düzenlenmiş olan Habitat II Konferansında ele alınmıştır. Bu konferansın ana gündemini “herkese yeterli konut sağlanması” ve “kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmeyi sağlamak” amaçları oluşturmuştur. Bu temel konular çerçevesinde yerel gündem 21 şekillendirilmiştir (Ökmen ve Görmez, 2009, s.5). Yerel Gündem 21’in amaçladığı ve yerel yönetimlerin desteği ile çözümlenebilecek bazı konu başlıkları şu şekildedir:

- Karar alma sürecinde yerel yönetimden destek almak,
- Alternatif projeler ile kentsel yaşamı özendirici ve kolaylaştırıcı tedbirler almak,
- Yeni projeler ortaya çıkarmak ve bunlar için de finansman kaynakları temin etmek,
- Demokratikleşmeye yönelik projeler yapmak ve yaygınlaştırmak,
- Yerel yönetimin tüm organları arasında eşgüdümü sağlamak ve iş akışlarını kolaylaştırmak,
- Daha iyi kentsel bir yaşam oluşturacak tedbirleri almak,
- Kentsel sorunlara duyarlı ve farkındalığı artırılmış bireylerin sayısını artırmak,

- Yerel sorunların çözümünde sivil toplum olarak çözüm önerileri sağlamak şeklinde sınıflandırılabilir.

Yerel Gündem 21, yerel yönetimler ile halk arasındaki etkili iletişimin sağlanması konusunda en önemli modellerden biri olup, yerel halkın ihtiyacı olan tüm hizmetlerin sağlanmasında bütün kurum ve kuruluşların üzerine düşen sorumluluğu almaları gerektiğini öngören bir belgedir. Bu model özellikle karar alma süreçlerinde kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının etkin bir rol oynaması yükümlülüğünü gerektirmektedir. Yerel Gündem 21'in amacı ise, muhtarlıklar, STK'lar ve kamu kuruluşlarını harekete geçirerek, karar süreçlerine halkın da etkin bir şekilde katılmasını sağlamaktır (Yıldırım, 2014, s.84-85). Başlangıçta gönüllü bir girişim özelliğine sahip olan Yerel Gündem 21, 5393 sayılı Belediye Kanunu ile yasal olarak zorunlu hale gelmiştir.

5393 sayılı Kanun ile Kent konseyleri yasal bir zemine oturtulmadan önce, ülkemizde "Kent Danışma Meclisi", "Şehir Meclisi", "Kent Platformu" gibi farklı uygulamalar bulunmaktaydı. Yerel Gündem 21 modeli ülkemizde ilk kez 1996 yılında, HABİTAT II ile Bursa, İzmir, Adapazarı, Tekirdağ, Edirne, Antalya, Diyarbakır, Adana, Trabzon, Afyonkarahisar, Van, Eskişehir illerinde oluşturulmuştur.

Türkiye'de Yerel Gündem 21, yerel iktidarın gücünü korumaya ve arttırmaya yönelik farklı bir hiyerarşik yapılanma modeli yaratmıştır. Bu modelde katı olmayan yumuşak bir hiyerarşi ile STK'lar ve bireyler kendi istekleri ile bir araya gelerek işbirliği içinde bulunurlar. Fiziki kaynaklar ve imkanlar ise daha çok yerel iktidarın elinde bulunmaktadır (Güneş ve Beyazıt, 2012, s.12).

Yerel Gündem 21 modeli açısından en önemli kavramlardan biri "sürdürülebilir kalkınma" kavramıdır. Fakat Türkiye'de YG21'lerin sürdürülebilirlikleri konusunda tartışmalar vardır. Bilhassa yerel seçimler sonrasında değişen yerel iktidar ile birlikte Genel Sekreterler de değişmektedir. Bu durumda sürdürülebilirlik Belediye Başkanlarının inisiyatifleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. YG21'lerin Türkiye'de sürdürülebilirliklerinin yerel iktidara bağlı olması, uluslararası, ulusal ve yerel örgütlerin ortak bir gelecek için sürdürülebilir kalkınmayı devam ettirebilmeleri için bir kimlik karmaşasını da beraberinde getirmektedir. Belediye Başkanlarının inisiyatif gücü alınan kararları ve uygulamaları etkileyecek niteliktedir (Güneş ve Beyazıt, 2012, s.13).

Yönetişim kavramı ise, Yerel Gündem 21 modeli ile büyük önem kazanmıştır. Özellikle yerel yönetimlerin gelişmesi ve değişmesinde Yerel Gündem 21 uygulamalarının etkisi büyüktür. Yerel Gündem 21, dernek ve vakıfları, sendikaları, meslek odalarını, basın yayın kuruluşlarını, özel sektör kuruluşlarını sürece katarak, iyi bir paydaşlık ilişkisi içerisinde faaliyetlerin yürütülmesini öngörmektedir. Ayrıca kadınların toplumsal hayatta daha etkin olmalarını sağlayarak, karar süreçlerine katılımda aktif rol oynamalarını hedeflemektedir. Gençleri ise,

bugünün karar ortakları olarak gören, çocuklar, engelliler ve yaşlılara yönelik fırsat eşitliği sağlayacak projeler üreten bir uygulamadır (Emrealp, 2005, s.39).

2.8.6.2. Kent Konseyleri

Kent Konseylerinin yasal altyapısı incelendiğinde temelde öncelikle 2005 yılındaki Belediye Kanununa ve sonra da 2006 yılındaki Kent Konseyi Yönetmeliğine dayalı olarak kurulduğu görülmektedir (2005 yılı 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2006 yılı 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği). Yerel yönetimlerin seçmenlerin oyları ile iş başına gelen organlarının faaliyetlerine halkın da katılmasını ve gerektiğinde denetlenmesi amacıyla Kent Konseylerinin kurulması gerekli görülmüştür. Kent Konseylerinin yapılandırılmasına ilişkin konu Yerel Gündem 21 de ele alınmış, konseyin işlevsel ve sürdürülebilir olabilmesi için mutlaka bir yasaya tabi olması ihtiyacı doğmuştur. Yerel Gündem 21 ile Kent Konseylerinin temeli atılmış, Belediye Kanunu ile yasal bir zemine oturtulmuş ve uygulanmaya başlamıştır (Soygüzel, 2006, s.33). Böylece Kent Konseyleri hem bir standart uygulama haline dönüştürülmüş hem de yerel demokrasinin uygulanabildiği ve demokratikleşmenin sağlandığı bir yapıya kavuşması sağlanmıştır.

Kent Konseyi'nin yasal olarak temelini oluşturan 5393 sayılı Belediye Kanununun 76. Maddesine göre Kent Konseyi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlandığı, kentin vizyonunun geliştirildiği, sosyal fayda sağlamak adına faaliyetlerin yürütüldüğü, katılım ve yönetim kavramının esas alındığı, hemşericilik olgusunun yerleştiği, hesap sorma ve hesap vermenin etkin kılındığı ve yerinden yönetim prensiplerinin uygulandığı bir oluşumdur.

Belediyeler ise, kentin tüm paydaşlarının yani üniversitelerin, noterlerin, siyasi partilerin, mahalle muhtarlarının, sendikaların, sivil toplum örgütlerinin, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra kentin diğer paydaşlarının katılımıyla oluşan konseylerin çalışmalarının verimli ve etkili yürütülebilmesi için destek ve katkı sağlar.

Kent konseyi toplantıları oldukça önemlidir. Çünkü bu toplantıda alınan kararlar belediye meclisinin ilk toplantısında yönetmeliğe göre gündeme alınır ve değerlendirilir. *(Bu Yönetmelik hükümlerini (Değişik ibare:RG-23/5/2019-30782) Çevre ve Şehircilik Bakanı yürütür)*. Kent Konseyi, kentteki tüm paydaşların katılımıyla ortaklık anlayışıyla ve hemşericilik bilinci ile hareket ederek, kentin sorunlarının çözümlenmesinde, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında çözümlerin ortaya konulduğu ve uzlaşmanın temel alındığı demokratik yapılanmalardır (Kaypak, 2013, s.185).

Türkiye'de merkeziyetçi yönetim anlayışına rağmen Kent Konseylerinin varlığı ile yönetim tarzında değişiklik yapılarak yeni bir işlevsellik kazandırılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Kent Konseylerinin kurulmasının temel amacı yerel yönetişime güç kazandırmak olarak tanımlanabilir. Bu işlevi yerine getirirken bir yandan sivil toplum kuruluşlarının yerel karar alma süreçlerine katılım sağlanarak işlevselliği artırılmakta, diğer yandan da yerel hizmet projelerinde söz sahibi olmaları sağlanarak yerel yönetişime güç

kazandırılmaktadır (Kar, 2007, s.50-51). Kent konseylerinin kentten kente çalışma usulleri ve yapıları farklılık gösterse de, genel bir tanımlama yapılmak istediğinde kentteki tüm paydaşları içerecek “ortak bir akıl” oluşturulması şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında kent konseyleri yerel yönetim ile sivil toplum kuruluşlarını aynı paydada bir araya getiren bir platform özelliği göstermektedir (Göktürk, 2009, s.1).

Kent Konseyleri, ilin tüm paydaşlarını bir noktada buluşturmaktadır. Dolayısıyla çok geniş bir kitleyi kapsamaktadır. Sendikalardan siyasi partilere, yerel yöneticilerden özel ve kamu kurumlarına, meslek odalarından üniversitelere kadar birçok organ bu oluşumda sesini duyurma fırsatı bulur. Genel olarak, merkezi yönetim ve belediye temsilcileri kent konseylerinin yaklaşık olarak 1/3’ünü oluştururken, 2/3 lük kısmını ise STK temsilcileri oluşturmaktadır. Kendi tüzüklerini hazırlayarak, bunlara uygun bir şekilde faaliyet göstermektedirler. Birçok ilde yerel yöneticiler, kent konseylerinde alınan kararları desteklemek amacıyla kendi meclis gündemlerine taşıyarak görüşmekte ve bu tavsiye kararların uygulanabilmesi için olumlu bir yaklaşım içinde bulunmaktadır (Emrealp, 2005, s.65).

Kent Konseyi Yönetmeliğinde 2009 yılında yapılan değişiklikle, Kent konseyinin oluşması, organları ve mali yapısına ilişkin bazı maddeler eklenmiştir. Bu doğrultuda Kent Konseyi, yerel yönetim seçimleri yapıldıktan üç ay sonra belediye olan bölgelerde kurulur ve katılım hedefi başta olmak üzere, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla planlar ve projeler yaparak, sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunur. YG-21 modeli kapsamında Konseylerin temel prensipleri; kentini sahiplenme, aktif katılım ve çözümde işbirliğidir. Kent Konseyleri, çoğulcu bir yaklaşımla çok paydaşlı ve çok ortaklı bir yönetim şeklinin uygulanmasını hedeflemektedir (Ercan, 2000,s.1)

Kent Konseyi Yönetmeliği’nde Konseyin organları, oluşumu ve organların çalışma usullerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Kent konseyi başkanı, genel kurul, yürütme kurulu, meclisler ve çalışma grupları kent konseyinin organlarını oluşturmaktadır. *Genel Kurul*; Konseyin en yetkili organı olup, Ocak ve Eylül aylarında yılda en az iki kez üyelerin salt çoğunluğuyla toplanır. *Yürütme Kurulu*; genel kurul tarafından ilk dönem için iki, ikinci dönem için üç yıl görev yapmak üzere seçilen, gençlik ve kadın meclis başkanlarının da bulunduğu en az 7 kişiden oluşmaktadır. Yürütme kurulu genel kurul toplantılarının gündemini belirleyip, alınan kararların belediye meclisinde görüşülmesini sağlar ve kent konseyi organları arasında koordinasyonu sağlar. Kent Konseyi Başkanı; Kent Konseyi’nin ilk toplantısında Genel kurul tarafından üyeler arasından seçilir. Genel Kurula başkanlık eder. Yürütme Kurulu’nun görev süresi ile başkanın görev süresi aynıdır. İzin, hastalık veya herhangi bir nedenle görevde bulunamadığı zamanlarda, yürütme kurulunun en yaşlı üyesi vekâlet eder. Meclis ve Çalışma Grupları; Genel kurulca oluşturularak, çalışma usul ve esasları belirlenir. Konseyin görev alanına giren konularda faaliyetler yürütürler ve çalışmalar yaparlar. Yapılan ve yapılacak

faaliyetler Kent Konseyi'nin yürütme kurulu toplantısında değerlendirmeye alınır (Kaypak, 2013, s.187).

Günümüzde ise yapılan bütün düzenlemelere rağmen kent konseylerinin yerel katılım açısından gerekli yapıya tam olarak kavuşmadığı söylenebilir. Diğer yandan, yasa ile kurulmuş olan bir kent konseyi yapılanmasının yerel demokrasinin tesis edilebilmesi için kendisinden beklenenleri karşılayabilmesi için söz konusu yasa da kent konseylerinin oluşumu ve kararlarının bağlayıcılığı ile ilgili daha açık ifadelerin yer alması gerekmektedir. Fakat mevcut olan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda bulunan hüküm ve çıkarılan kent konseyi yönetmeliği, yerel temsil ve yerel demokrasiye ilişkin çok ciddi anlamda bir katkı sağlayamamaktadır. Ayrıca gönüllülük temelinde oluşturulan kent konseylerinin yeterince demokratik bir ortam sağlayamaması, kent konseyi toplantılarında alınan kararların belediye meclisinde sadece "değerlendirme" ye tabi tutulacak olması ve değerlendirmenin yapıp yapılmadığına ilişkin kent konseylerine bir görev verilmemesi ve kent konseyi kararlarının değerlendirilmesinin belediye meclisinin görevleri arasında sayılmaması kent konseyi yapılanmasının işlevselliği konusunda tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Kent Konseyi toplantılarında tartışılan konuların bölge halkının talepleri doğrultusunda oluşturması ve çözüm önerilerinin de yine halk tarafından ortaya atılması gerekirken, çözümler yerel halk tarafından değil, yönetimi temsilen konseyde bulunan yerel karar vericiler tarafından ortaya atılmakta ve onların istekleri doğrultusunda şekillenmektedir.

Kent konseyleri ile ilgili en çok tartışılan konulardan birisi de yetki problemi. Kent konseyinde alınan kararların belediye meclislerine nasıl aktarılacağı kısmı net değildir. Belediye meclisi alınan kararları dikkate almayabilir. Bununla ilgili herhangi bir denetim ve yaptırım gücü yoktur. Kent konseylerinin yaptırım gücü olduğu takdirde güçlü ve etkin bir kurum olarak varlığını sürdürecektir. Ayrıca yönetimde sadece örgütlü toplulukların değil, bireylerin de katılımın ve denetiminin olduğu yönetimci bir anlayış benimsenmelidir. Özellikle kadınların ve gençlerin STK'lar aracılığıyla kent konseylerinde aktif katılımının sağlanması gerekmektedir. Kadın ve gençlik meclisleri konseyin en etkin oluşumlarıdır. Gerçek anlamda katılımın sağlanabilmesi için, kadınların ve gençlerin fikirlerine ihtiyaç bulunmaktadır.

Kent konseylerinin kendilerine ait bütçelerinin olmaması onları belediyeye bağımlı bir hale getirmektedir. Ayrıca alınan kararların da bağlayıcı olmaması katılımcılık açısından kent konseylerinin işlevselliğine gölge düşürmektedir. Özellikle bütçe problemi yaşayan bazı belediyeler açısından kent konseylerine bir bütçe ayırmak zorunda olmaları bu belediyeler açısından bir yük olarak görülmektedir. Mali açıdan bu bağımlılık, kent konseylerinin bağımsız hareket etmesini engellemektedir. Kent konseylerinin belediyeye olan bu bağımlılığı nedeniyle kimi zaman kent konseyleri baskın siyasi görüşlerin dile getirildiği bir platforma dönüşmektedir. Öyle ki, belediye başkanlarının kendilerini kent konseyi başkanı seçtiği bazı kentler de bulunmaktadır (Keleş vd., 2020, s.181-182)

2.8.7. Katılım'da Kent Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisinin Rolü

Sivil toplum örgütlerinin ve kentin diğer paydaşlarının katılımıyla oluşan Kent konseyleri yerel yönetimlerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kent konseyleri, yerel yöneticilerin çalışmalarını izleyerek, raporlar hazırlayarak ve bu raporları kamuoyu ile paylaşarak, kamuoyunun bilgilenmesini ve konunun tartışılmasını sağlayarak sürece katkıda bulunurlar (Görün, 2006, s.168)

Yerel yönetimlerde hizmetlerin sağlanmasında çok yönlü ve çok ortaklı yönetim anlayışı çerçevesinde kamu yönetimi eylem planında sürdürülebilir kalkınma, yönetim ve yerinden yönetim konularında, STK'ların karar alma süreçlerine katılımının sağlanması ve ortak bir anlayış içinde sorunlara çözüm bulunması anlayışı öngörülmüştür (Erder, 2006, s.5). Bu doğrultuda kamu yönetiminde yapılan çalışmalara hız verilmiş ve STK'ların karar süreçlerinde etkin olabilmeleri için yasal değişiklikler yapılmıştır. Özellikle belediyeçilik sisteminde son yıllarda yapılan düzenlemeler STK'ların karar süreçlerine aktif katılımına ilişkindir. Bu düzenlemelerden en önemlilerinden biri olan kent konseylerinin amacı sivil özerkliğin kent yönetiminde etkin olabilmesidir. Yerel yönetimlerin daha fazla söz sahibi olabilmesi ve daha iyi hizmet gerçekleştirebilmesi için, STK'ların ve vatandaşların katılımcılık bilinci ile yönetim faaliyetlerini desteklemesi ve sahiplenmesi gerekmektedir (Binici, 2010, s.1)

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun Kent Konseyleri ile Gönüllü Katılıma ilişkin 76. ve 77. maddeleri kentteki mevcut örgütlü grupların katılımlarını ön planda tutmaktadır. YG-21 çalışmalarının ise, STK'ların yerel yönetim faaliyetlerinde etkin olmasında büyük payı olmuştur. Kent Konseyleri, STK'lar ile yerel yönetimleri bir araya getiren birleştirici bir rolü olan önemli yapılanmalardır. Kent konseylerinde STK'ların aktif bir şekilde var olması yerel sorunların çözülmesinde büyük kolaylık sağlayacaktır. 5393 sayılı yasa ile yeni bir form verilen Kent Konseyleri, yasaların da sağladığı güç ile birlikte kendi bölgelerinde halkın ve çeşitli grupların katıldığı ve onların düşüncelerinin yönetime iletildiği örgütlenmeler şekline bürünmüştür. Kent konseylerinin aracılığıyla yerel yönetimler, çeşitli meslek kuruluşları, sendikalar, dernekler, kooperatifler ve diğer gönüllü kuruluşlarla ilişkilerini ortaklaşa ve daha kolay gerçekleştirebileceklerdir. STK'lar da yerel yönetimlerin hizmetlerine büyük katkı sağlamaktadırlar. Örneğin, bilgisayar yazılım programlarının yapılması, yapılacak kamu projelerinde danışmanlık, çevre koruma çalışmaları bunlardan bazılarıdır (Zengin, 1999, s.13).

Kent konseyi, kentin geleceği ile ilgili kararların verilmesinde kentteki tüm paydaşların bu kararlarda söz sahibi olabilmesi açısından demokratik bir zemin hazırlar. Kentin gelişmesine ve kalkınmasına katkıda bulunacak olan bireylerden ve örgütlenmelerden faydalanmak konsey için bir avantaj oluşturmaktadır. Kent konseyleri, toplumun her kesimine açık olan, herkesin katılabileceği ve kentin çıkarları için çalışmalar yapabileceği oluşumlardır. Özellikle

gençlik ve kadın meclislerinin etkin olduğu Kent konseylerinde kadın ve gençlerin fikirleri doğrultusunda katılımcılık üst düzeyde sağlanmaktadır (Hazır, 2010, s.358).

Kent konseyinin en tartışmalı konularından biri yetki sorunudur. Kent konseyinde alınan kararların belediye meclisine nasıl ve ne şekilde yansıtacağı tam olarak net değildir. Konsey kararları bağlayıcı olmayıp, tavsiye niteliğindedir. Özellikle kararların uygulanması aşamasında Kent konseyine bir yaptırım yetkisi verildiği takdirde, belediye ve valilik kurumu gibi güçlü bir kurum olarak varlığını sürdürecektir (Keskin, 2007, s.1).

Günümüzde Kent konseylerinin bilinirliklerinin az olduğu, kurumsal kimliklerini ortaya koyarken birtakım sıkıntılar yaşadıkları ve belediyelerin bir birimi gibi algılandıkları görülmektedir. Kent konseylerinde katılım fazla değildir. Konseyin en önemli organlarından biri olan yürütme kurulunda, karar ve uygulama aşamalarında daha çok merkezi yönetimin temsilcilerinin olduğu, STK'lar ve vatandaşların yeterli oranda yer almadığı görülmüştür. STK'lar daha çok çalışma gruplarında aktif faaliyet yürütmektedirler. Sadece kent konseyi içinde değil, kent konseyleri arasında da işbirliği ve bilgi paylaşımı için çalışmalar yapılmalıdır (Emrealp, 2005, s.67)

2.8.8. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimlerin İlişkileri

Yerel Yönetimler sivil toplum temeline dayanan yapılanmalardır. Bunun nedeni, yerel yönetimlerin programlarının, yerel siyasal süreçler, seçmenler ve siyasal gruplar tarafından belirlenmesidir. Batıda yönetim anlayışında bir yerel yönetim birimi olan belediyeler, o bölgede yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını gidermek için kurulan bir yapılanma olmaktan ziyade, merkezi yönetim karşısında sivil toplum anlayışını sürdüren yapılanmalardır.

Yerel yönetimlerin güçlü bir sivil toplum kuruluşu olarak görülmelerine rağmen, merkeziyetçi yapının hâkim olmasıyla birlikte, daha çok yönetsel bir birim olma özellikleri ön planda tutulmaktadır. Bu durumda siyasal karar alma mekanizmalarına halkın sesini duyurabilecek ve onlara baskı uygulayabilecek bazı oluşumlara ihtiyaç duyulmaktadır. Demokratik toplumların gelişmesi ise, yönetimin müdahalede bulunmadığı ve gerektiğinde yönetime karşı çıkabilecek organizasyonların varlığı ile mümkündür. Sivil toplum kuruluşları ise bu noktadaki açığı kapatacak en önemli kuruluşlardır (Kaypak, 2013, s.184).

STK'lar merkezi idare üzerinde bir denetim mekanizması kurarak, yurttaşları örgütlü bir şekilde organize ederek, yönetim üzerinde sistemli ve devamlı bir etki sağlayabilirler. Yerel yönetimlerin STK'lar ile ilişkilerinin iyi olması, faaliyetlerini daha rahat yapabilmelerini sağlarken, yöresel ihtiyaçların karşılanmasında da gerektiğinde STK'lardan destek alabilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Yerel yönetimler özerk olan bir idari yapılanma türüne sahip olup, faaliyetleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bununla birlikte yerel yönetimlerin kamusal bir kurum mu yoksa sivil alanın içinde yer alan bir örgütlenme mi olduğu tartışmaları da devam etmektedir. Bu

tartışmanın yönünü belirlemede özerklik derecesi etkili olmaktadır. Bir bakış açısına göre Yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşu olarak görülmemesi gereği öne çıkmaktadır. Bunun nedeni ise kamusal bir otoritenin parçası olduğu için yerel yönetimleri sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmenin mümkün olmaması gösterilmiştir (Parlak ve Ökmen, 2016, s.49). Fakat yerel yönetimleri sivil toplum kuruluşu gibi gören fikirler de bulunmaktadır.

Keleş ise aşağıdaki nedenlerden dolayı yerel yönetimlerin STK olarak kabul edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Keleş, 1993, s.326-329).

- Türkiye’de yerel yönetimler Tanzimattan sonra Batılılaşma hareketleri ile ortaya çıkmıştır. Bu durumda yerel yönetimlerin geçmişe dayanan toplumsal bir tabanı bulunmamaktadır.
- Türkiye’de kapitalizm geç olduğu için, burjuvazi de devlet aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Burjuvazinin bu geç yapılması yerel yönetimlerin sivil toplum olarak gelişmesine engel olmuştur.
- Yerel yönetimlerin siyasal toplumun bir parçası olarak görülmelerinin sebebi, kamu tüzel kişiliğine sahip olmaları ve kamu yönetimin bir parçası olmalarıdır.
- Türkiye’de yerel yönetimler tam anlamıyla özerk olmadığı için STK olarak kabul edilmezler.

STK’ların yerel yönetimler ile sürekli bir iş birliği ve iletişim içinde olmaları gerekmektedir. Çünkü, STK’lar yerel halkın ihtiyaçlarının belirlenmesi, şikayetlerinin ve taleplerinin yerel yöneticilere iletilmesinde önemli bir role sahiptir. Yerel demokrasinin oluşması ise, demokratik bir yerel yönetim anlayışının var olmasına bağlıdır (Tekeli, 2003, s.10).

Günümüzde bireysel katılıma ilişkin bazı sorunlar yaşanmakta olup, örgütlenme biçimdeki katılım daha önemli hale gelmiştir. Bu durumda STK’lar baskı grubu olarak faaliyet gösterme, karar alma süreçlerini etkileme ve katılımcı demokrasi geliştirme konusunda etkin bir rol oynamaktadır (Okutan, 2008, s.94).

STK’lar ve yerel yönetimler birbirini destekleyen iki önemli organdır. Birinin güçsüz olması diğerinin de güçsüz olmasına neden olmaktadır. Yerel yönetimler STK’lar ile birlikte iş birliği içinde hareket ettikleri takdirde demokratik ve ekonomik açıdan güçlü organlar haline gelecektir (Kaypak, 2012, s.44).

3. BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN YEREL DEMOKRASİ SÜRECİNE KATILIMI: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Çorum Hakkında Bilgi

Çorum ili coğrafi konumu itibariyle İç Anadolu Bölgesini Karadeniz Bölgesine bağlayan ana yol üzerinde bulunan, 2020 adrese dayalı nüfus sayımı verilerine göre toplam 530.126 kişinin yaşadığı bir şehirdir. Çorum, Cumhuriyetin ilanı sonrasında 20 Nisan 1924 tarihinde ilk kez kent olarak kabul edilmiştir. Çorum toprakları geçmişten bugüne birçok kültüre ve yerleşim birimine ev sahipliği yapmıştır. Çorum gerek merkezi konumda bulunması, gerekse sahip olduğu coğrafi özellikler nedeniyle her dönem dikkat çekmeyi başaran kentlerden biri olmuştur. (www.corum.bel.tr, ET:15.01.2022)

Günümüzden yaklaşık 7000 yıl öncesine ait kültürel mirasların bulunduğu Çorum'da, Hititlerin ilk başkenti olarak kabul edilen Hattuşa bulunmaktadır. Hattuşa, UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan önemli bir bölgedir. Hitit uygarlığı, Mısır uygarlığı kadar zengin bir geçmişe sahip bir uygarlık olup, yapılan arkeolojik kazılarda Boğazköy, Alacahöyük gibi bölgelerde birçok tarihi eser ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, Ortaköy ilçesinde bulunan Şapinuva ören yerinde devam eden kazı çalışmalarında birçok yazılı belgeye ulaşılmıştır. Ayrıca Çorum, sanayi ve ticaret yönünden bölgede gelişmiş bir konumda bulunmaktadır. (<https://corum.ktb.gov.tr/TR-58670/genel-bilgiler.html>, ET:15.01.2022)

3.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, Çorum'da faaliyet gösteren STK'ların, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde ne derecede etkin olabildikleri, diğer bir ifadeyle yerel demokrasi sürecine ne ölçüde katılabildiklerini ortaya koymak ve elde edilen analiz sonuçlarına göre tavsiyeler ve önerilerde bulunmaktır. Çalışmanın kapsamını ise Çorum'da faaliyet gösteren STK'lar oluşturmaktadır. Mevcut durumları ve il bazında karar alma süreçlerindeki etkinlikleri bu kapsamda analiz edilecektir. Böylece STK'ların karar alma süreçlerindeki etkisi ile katılımcı demokrasi ve ekonomik reformların uygulanabilmesinde STK'ların arabuluculuk rolünün ne ölçüde önemli olduğu ortaya konulacaktır.

3.3. Yöntem ve Araştırma Modeli

Bu çalışma kapsamında STK'ların yerel demokrasi süreçlerine katılım durumları ve bu konudaki görüşlerini tespit edebilmek için nicel araştırma yöntemlerinden biri olan Anket Tekniği kullanılmıştır. Anket tekniği, evreni temsil edebilecek örneklem kişilerine soru yönelmek suretiyle sistematik veri toplama aracıdır. Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan anket tekniği ile daha önceden belirlenen hipotezler test edilmeye çalışılmaktadır. Uygulamada görüş ya da tutumları tespit edebilmek için çoktan seçmeli soruların yanı sıra, sınıflandırma

soruları, sıralama soruları, açık uçlu sorular ve tutum ölçeklerinin tercih edildiği görülmektedir. Bu amaçla çalışmamıza konu olan STK'ların yerel demokrasi süreçlerine katılım süreçlerine katkılarını belirleyebilmek amacıyla demografik bilgilerin yanı sıra likert tipi 5'li tutum ölçeği kullanılmıştır.

Likert ölçeği, ankete katılanların görüşlerini tespit edebilmek amacıyla önceden sınırlandırılmış kapalı uçlu bir test ölçeğidir. Elde edilecek sonuçların matematiksel işlemlerde de kullanımını kolaylaştırmak amacıyla genellikle tek sayılardan oluşan seçenek demeti tercih edilmektedir. Uygulayanın kurguladığı hipotezlere göre ağırlıkları ordinal sıralı olarak belirlenebilmektedir. Bu amaçla çalışmamızda kullandığımız 5'li Likert tipi tutum ölçeği aşağıda yer almaktadır (Bayat, 2014, s.20-24).

Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
5	4	3	2	1

Anket sorularının belirlenmesinde ise literatür çalışması yapılarak, hipotez testlerine uygun soru formu oluşturulmuştur.

Anket sorularından elde edilen tüm cevaplar sınıflama değişkeni olarak tasnif edilirken, diğer taraftan da bu sayısal değerler matematiksel analizlerde kolaylık sağlamaktadır. Örneğin bir duruma verilen cevapların ortalaması o durum hakkında karar vermeyi kolaylaştırabilmektedir. Ayrıca verilen cevaplarda minimum değer ile maksimum değer ve standart sapma değeri de analiz edilebilmektedir. Standart sapma değeri de verilen cevapların ortalamadan ne kadar sapma gösterdiği anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle standart sapma değeri yüksek olan bir cevapta ankete katılanların değişik cevaplarda yığılma gösterdiği anlamına gelmektedir. Durumun tam tersi hallerde ise, soruya yakın cevaplar verilmesi durumunda da o sorunun standart sapma değeri küçük bir değer almakta ve ankete katılanların çoğunlukla yakın fikirlerde olduğu değer yargısına ulaşılabilir.

3.4. Verilerin Analiz Edilmesi ve Yorumlanması

Ankete katılanların bir bütün olarak verdikleri cevaplar dikkate alınabildiği gibi, demografik değişkenler ile birlikte alt gruplandırma yapılarak farklı kategorilerde verilen cevabın değişip değişmediği de incelenebilmektedir. Bu amaçla çalışmamızda verilen cevaplar birbirlerinden bağımsız olarak dikkate alınmış ve demografik bilgiler ile sınıflandırılması yapılarak analiz edilmiştir.

Aşağıda belirtilen hipotez testlerini analiz edebilmek amacıyla çeşitli testler yapılmıştır. Demografik değişkenler ile verilen cevaplar arasından ortalamaların farklı olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla kullanılan testler parametrik ve parametrik olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır. Çalışmamızda parametrik testlerden Bağımsız Örneklem t Testi (Independent

Sample t Test), parametrik olmayan durumlarda da Mann Whitney U Testi tercih edilmiştir. Ayrıca bağımlı değişken olarak dikkate alınan demografik bilgiler değişkeninin ikiden fazla cevap seçeneği oluşmuş ise gruplar arası karşılaştırma için de Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Çalışmada tüm analizler, literatürde en çok tercih edilen istatistik programı olan SPSS (Statistical Program for Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir.

3.5. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Çorum'da aktif halde bulunan, dernek, vakıf, sendika, meslek odaları ve diğer sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. STK'ların listesi Çorum Valiliği resmi web sitesinden elde edilmiş olup, aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3.1. Çorum'da Faaliyette Bulunan Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşu	Listelendiği Yer	Sayısı
MESLEKİ KURULUŞLAR VE EN FAZLA ÜYEYE SAHİP BASIN KURULUŞLARI VE SENDİKALAR	Protokol	45
KAMU YARARINA ÇALIŞAN DERNEK İLE BAKANLAR KURULUNCA VERGİ MUAFİYETİ TANINAN VAKIFLAR	Protokol	23
BİREYSEL ÖĞRETİ VE TOPLUMSAL GELİŞİM DERNEKLERİ	Dernekler	7
ÇEVRE DOĞAL HAYAT HAYVANLARI KORUMA DERNEKLERİ	Dernekler	8
DIŞ TÜRKLER İLE DAYANIŞMA DERNEKLERİ	Dernekler	1
DÜŞÜNCE TEMELLİ DERNEKLER	Dernekler	2
EĞİTİM ARAŞTIRMA DERNEKLERİ	Dernekler	10
ENGELLİ DERNEKLERİ	Dernekler	9
GIDA, TARIM ve HAYVANCILIK ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	Dernekler	3
HAK VE SAVUNUCULUK DERNEKLERİ	Dernekler	3
İNSANİ YARDIM DERNEKLERİ	Dernekler	17
KAMU KURUMLARI ve PERSONELİNİ DESTEKLEYEN DERNEKLER	Dernekler	1
Sivil Toplum Kuruluşu	Listelendiği Yer	Sayısı
KÜLTÜR, SANAT ve TURİZM DERNEKLERİ	Dernekler	24

MESLEKİ ve DAYANIŞMA DERNEKLERİ	Dernekler	64
SAĞLIK ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN DERNEKLER	Dernekler	10
SPOR ve SPOR İLE İLGİLİ DERNEKLERİ	Dernekler	17
ŞEHİT YAKINI VE GAZİ DERNEKLERİ	Dernekler	1
TOPLUMSAL DEĞERLERİ YAŞATMA DERNEKLERİ	Dernekler	9
YAŞLI ve ÇOCUKLARA YÖNELİK DERNEKLER	Dernekler	1
	TOPLAM	255

Tablo 3.1'de de görüldüğü üzere, Çorum'da toplam 255 sivil toplum kuruluşu faaliyette bulunmaktadır. Toplam sayı içerisindeki Dernekler, Vakıflar ve Protokol olarak sınıflandırılmaları dikkate alındığında derneklerin oldukça fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu oranın yaklaşık % 73' e denk geldiği görüldüğünde Derneklerin Çorum ilinde Sivil Toplum Kuruluşları açısından önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Örneklem

Bu çalışmada aktif sivil toplum kuruluşlarının dışında faaliyeti durmuş, durdurulmuş, iletişim bilgileri eksik ya da bilgilerine ulaşılamamış sivil toplum kuruluşları araştırma evreninin dışında tutulmuştur.

Araştırma evreninin tamamına ulaşılma maliyeti ve süresi dikkate alındığında bilimsel yöntemler aracılığı ile evrenden örneklem alınma yöntemi tercih edilmiştir. Yukarıdaki Tablo 3.1'de belirtilen 255 adet Sivil Toplum Kuruluşunu temsil etmek üzere Örneklem büyüklüğü aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır.

$$\text{Sample size} = \frac{\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2}}{1 + \left(\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2 N} \right)}$$

N = popülasyon boyutu, e = Hata payı (ondalık biçiminde yüzde) ve z = z değerini temsil etmektedir. Z değeri, belirli bir oranın ortalamadan uzaklığını gösteren standart sapmaların sayısıdır. Araştırmamızda evreni temsil etmek için % 95 Güven Aralığı ve % 10 Hata Payı ile **70 adet Sivil Toplum Kuruluşuna** ulaşılması örneklem büyüklüğü için yeterli olmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşlarına ulaşabilmek amacıyla Tesadüfi Örneklem yöntemiyle seçilen Sivil Toplum Kuruluşları araştırmanın örneklem büyüklüğünü oluşturmuştur. Araştırmanın

yapıldığı günlerde Covid19 Salgını ve sokağa çıkma kısıtlaması ile mesafe kuralları gözetilecek, örneklem olarak seçilen STK'lara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, iletişim bilgileri aracılığıyla aranarak randevu alınmış, kabul edenler ile de Anket tekniği ile uygulama yapılmıştır. Ayrıca yüz yüze görüşme talebini kabul etmeyen ya da STK adresinde bulunmayanlar için de telefon aracılığıyla ulaşılmış ve anket soruları yöneltilerek verdikleri cevaplar kayda alınmıştır.

3.7. Anket Uygulamasının Geçerlik ve Güvenirlik Testleri

Anket uygulamalarından geçerlik ve güvenilirlik, çalışmanın sonuçlarına ve genellemelere ulaşabilmek için büyük önem arz etmektedir. Ankette geçerlik kavramı, ölçülmek istenen ya da amaçlanan durumun gerçekten ölçüp ölçmediği anlaşılmaktadır. Güvenirlik ise yapılan ölçümün kararlılığını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle de defalarca tekrarlanması ile aynı ölçüm değerline ulaşip ulaşmadığının tespiti anlamına gelmektedir. (Büyüköztürk, 2005, s.120-122).

Anket uygulamasının geçerlik ve güvenilirlik testleri açısından da örneklem büyüklüğünün üzerinde STK'ya ulaşılmıştır. Bu amaçla anket sorularında yer alan 5'li likert tipi tutum ölçeklerine verilen cevaplar bir bütün olarak değerlendirildiğinde anketin güvenirliliği SPSS Programı ile Reliability test ve Cronbach Alpha değeri ile test edilmiş ve sonucu aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 3.2. Anket Sorularının Güvenirlik Test Sonucu

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,858	30

Ankette yer alan tutum ölçeği sorularına verilen cevaplar açısından güvenirliliği Cronbach Alpha değeri ile ölçülmüştür. Elde edilen sonuç % 85,5 olarak tespit edilmiş olup, 0,80 – 1 arasındaki ölçek değerlerinin Yüksek Derecede Güvenilir olduğundan, anket sorularında yer alan 5'li likert tipi tutum ölçeklerinin yüksek güvenirlilikte olduğu söylenebilir.

Tablo 3.3. Anket Sorularının F Testi Sonuçları

ANOVA with Tukey's Test for Nonadditivity

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
Between People	358,897	105	3,418		
Değeri People Between Items	979,651	29	33,781	69,657	,000
Residual Nonadditivity	43,740 ^a	1	43,740	92,914	,000
Balance	1432,976	3044	,471		
Toplam	1476,716	3045	,485		
Toplam	2456,367	3074	,799		
Toplam	2815,264	3179	,886		

Grand Mean = 3,13

a. Tukey's estimate of power to which observations must be raised to achieve additivity = 2,970.

Ölçeği oluşturan sorular arasında benzerlik F testi ile test edilmiş ve bu amaçla uygulanan Tukey's testi sonucuna göre Anlamlılık değeri Sig. < 0,05 olduğundan, her bir sorunun birbirinden farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre de birbirini tekrar etmeyen sorulardan oluşan bir ölçek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.4. Anket Sorularının Ortalamalarının Benzersizliği Testi

Hotelling's T-Squared Test

Hotelling's T-Squared	F	df1	df2	Sig
2980,845	75,378	29	77	,000

Ayrıca tutum ölçeğindeki sorulara verilen cevapların ortalamalarının farklı olup olmadığını ölçmek amacıyla da Hotelling's T² testi yapılmıştır. Bu aşamada sorulara verilen cevapların ortalamalarının aynı olması, ankete verilen cevapların geçerliğini etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle ankete verilen cevapların belli seçeneklerde yığılması, cevapların tesadüfi olarak işaretlendiği anlamına gelir ki bu durum kabul edilemez bir sonuçtur. Yapılan analiz

sonucunda cevapların ortalamalarının birbirinden farklı olduğu ve ankete verilen cevapların farklılık gösterdiği anlaşılmıştır.

Ankete katılanların tutarlılığını da ölçmek için Interclass Correlation Coefficient skorları da aşağıdaki tabloda analiz edilmiştir.

Tablo 3.5. Ankete Katılanların Tutarlılığı Testi

Intraclass Correlation Coefficient

	Intraclass Correlation ^a	F Test with True Value 0			
		Value	df1	df2	Sig
Single Measures	,168 ^b	7,048	105	3045	,000
Average Measures	,858 ^c	7,048	105	3045	,000

Tablo 3.5'e göre elde edilen anlamlılık Sig. < 0,05 olduğu için ankete katılan STK'ların verdikleri cevaplar ile tutarlı oldukları istatistiki olarak anlaşılmıştır.

3.8. Anket Uygulaması ve Frekans Tabloları

Çalışmanın anket uygulamasında STK'lara yöneltilen sorular anket içerisinde gruplar haline getirilmiştir. Bu amaçla 3 gruba ayrılan soru formu ile ilk olarak demografik bilgilerin toplanması amaçlanmıştır. Demografik bilgiler arasında, ankete katılanların hangi sivil toplum kuruluşu kapsamında oldukları, faaliyet alanları, sivil toplum kuruluşundaki görevleri ve sivil toplum kuruluşundaki çalışma durumları da incelenmiştir. Bunların yanı sıra, anketin yapıldığı kişinin cinsiyeti, hangi yaşta olduğu, eğitim durumu, mesleği ve kaç yıldır Çorum'da yaşadıkları sorulmuş ve bu veriler de toplanmıştır.

Anketin ikinci bölümünde ise toplam 30 adet sorudan oluşan bir soru formu hazırlanmıştır. Bu bölümde ankete katılanlara yöneltilen sorularda sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerin karar süreçlerine katılım konusundaki genel bilgi düzeyleri, farkındalıkları, yerel yönetim karar süreçlerine katılım konusundaki tutumları ve kent konseyi hakkında bilgileri ile karar alma süreçleri Likert Tipi 5'li ölçek ile ölçülmeye çalışılmıştır. Ankete katılanlara yöneltilen bu gruptaki sorularda belirtilen durumlara katılıp katılmadıkları 1'den 5'e kadar verilen tutum ölçekleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anketin üçüncü bölümünde ise 2 temel soru yer almaktadır. Anket uygulamasının yapıldığı yıl ve önceki yılda süregelen Covid 19 pandemisi nedeniyle ankete katılanların verebilecekleri

cevabı netleştirmek adına bu bölümdeki soruları cevaplarırken önceki yılları da dikkate alarak cevap vermeleri istenmiştir. Böylece pandemi nedeniyle verebilecekleri olumsuz yanıtları en aza indirmek amacıyla daha önceki yıllarda da bu kapsamda yerel yönetimlerin karar süreçlerine katılıp katılmadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümdeki ilk soruda STK olarak yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma taleplerini yerel yönetimlere iletip iletmedikleri sorulmuştur. Bu soruya verebilecekleri Evet ya da Hayır cevabına göre de yönlendirmeli alt sorular yöneltmiştir. Bu aşamada Evet ya da Hayır cevabını veren sivil toplum kuruluşunun bu cevabının nedeni seçenekler ile sorulmuş ve her iki durum için de tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümün diğer sorusu da “Geçtiğimiz yıllarda Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun konusunda herhangi bir öneride buldunuz mu?” şeklindedir. Burada amaç, STK’ların karşılaştıkları yerel sorunlar karşısında Çorum Kent Konseyinin STK’ların görüşlerini önemseyip önemsemediklerini veya ne ölçüde çözüp çözemediklerini ortaya koyabilmektir.

Anket uygulamasının kapsam ve sınırlılık kısmında bahsedilen uygulama aşamasında da örneklem büyüklüğünden daha fazla gözleme ulaşılmış ve toplam 107 adet anket verisi elde edilmiştir.

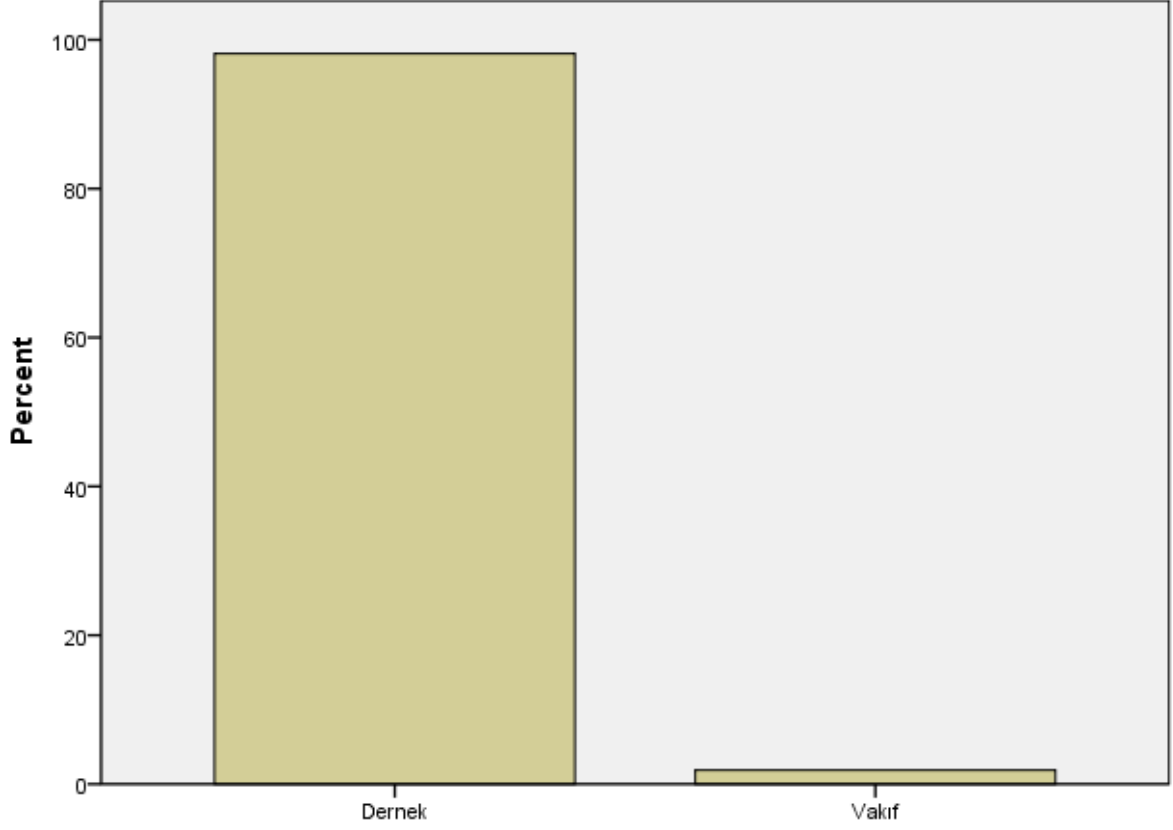
Bu aşamada anket verilerinin yukarıda bahsedilen güvenilirlik ve geçerlik aşamalarından sonra tüm verilerin tanımlayıcı istatistikleri analiz edilmiştir. Bu amaçla hazırlanan frekans dağılımları ve grafikleri bölümler itibarıyla aşağıda belirtilmiştir.

Anketin demografik bilgilerine ait frekans dağılımları ve ilgili grafikleri aşağıda açıklanmıştır.

1. Mensubu olduğunuz STK’nın türü aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Dernek	105	98,1	98,1	98,1
Vakıf	2	1,9	1,9	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

1. Mensubu olduğunuz STK'nın türü aşağıdakilerden hangisidir?

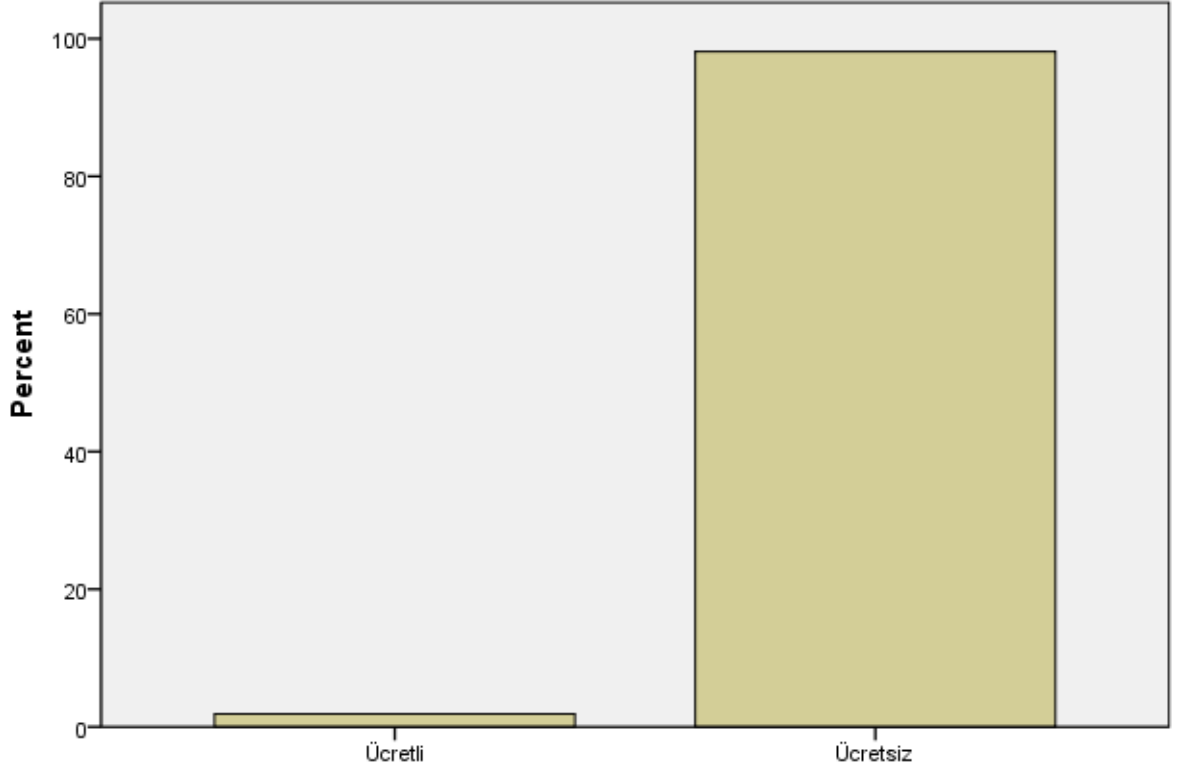
1. Mensubu olduğunuz STK'nın türü aşağıdakilerden hangisidir?

Ankete katılanların toplam sayısı 107 adet olup, verilerin yaklaşık % 98'i Dernek ve yaklaşık % 2'si de Vakıf statüsünde faaliyet göstermektedir.

2. Mensubu olduğunuz STK'da çalışma/bulunma durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Ücretli	2	1,9	1,9	1,9
Ücretsiz	105	98,1	98,1	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

2. Mensubu olduğunuz STK'da çalışma/bulunma durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

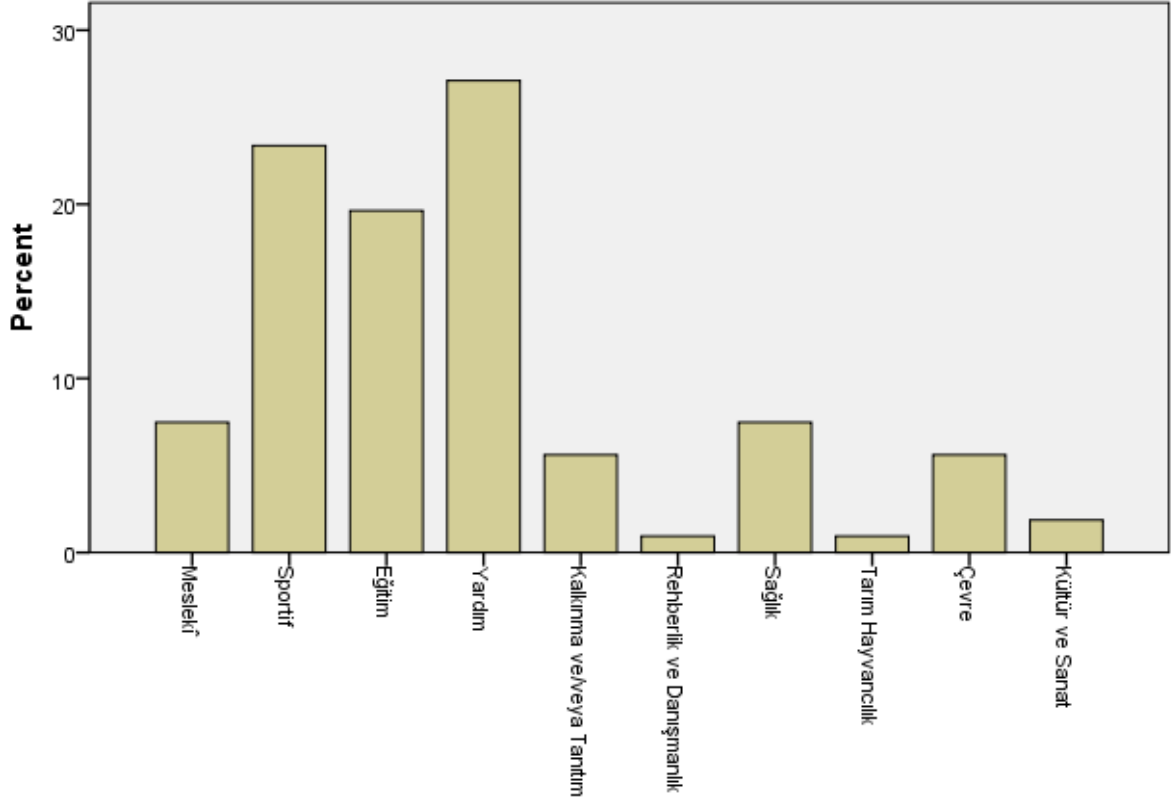
2. Mensubu olduğunuz STK'da çalışma/bulunma durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

Ankete katılanların STK'larda çalışma durumu sorulduğunda ise ankete cevap verenlerin % 98'i ücretsiz olarak görev alırken yaklaşık % 2'si de ücretli olarak çalıştıklarını ifade etmiştir.

3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Meslekî	8	7,5	7,5	7,5
Sportif	25	23,4	23,4	30,8
Eğitim	21	19,6	19,6	50,5
Yardım	29	27,1	27,1	77,6
Kalkınma ve/veya Tanıtım	6	5,6	5,6	83,2
Rehberlik ve Danışmanlık	1	,9	,9	84,1
Sağlık	8	7,5	7,5	91,6
Tarım Hayvancılık	1	,9	,9	92,5
Çevre	6	5,6	5,6	98,1
Kültür ve Sanat	2	1,9	1,9	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?

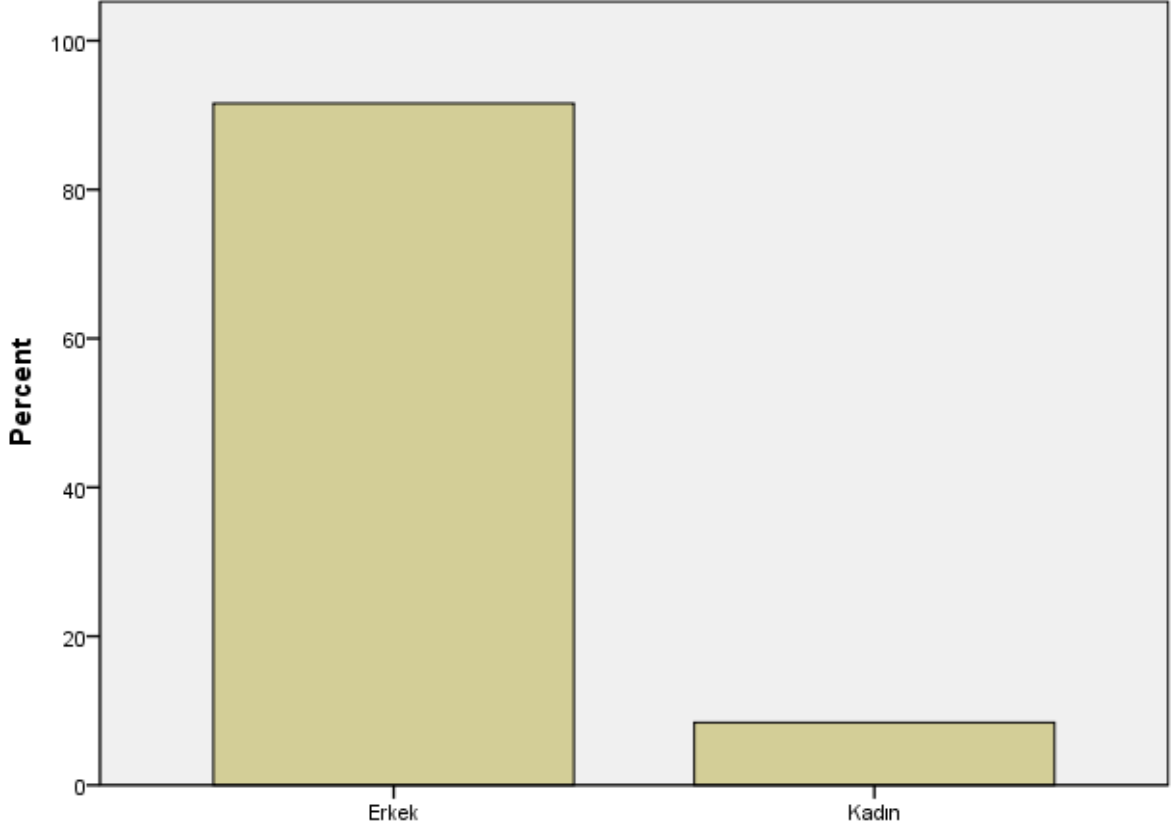
3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?

Ankete katılan STK'ların faaliyet alanları sorulduğunda ise yaklaşık % 27'si Yardım amaçlı STK'lar, % 23'ü Sportif STK'lar, % 19'u Eğitim amaçlı STK'lar, % 7,5'i Mesleki ya da Sağlık amaçlı STK'lardan oluştuğu görülmüştür. Diğer faaliyet alanlarında ise sırasıyla Çevre, Kalkınma ve Tanıtım, Kültür Sanat, Tarım hayvancılık ile Rehberlik ve Danışmanlık gelmektedir.

4. Cinsiyetiniz nedir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Erkek	98	91,6	91,6	91,6
Kadın	9	8,4	8,4	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

4. Cinsiyetiniz nedir?

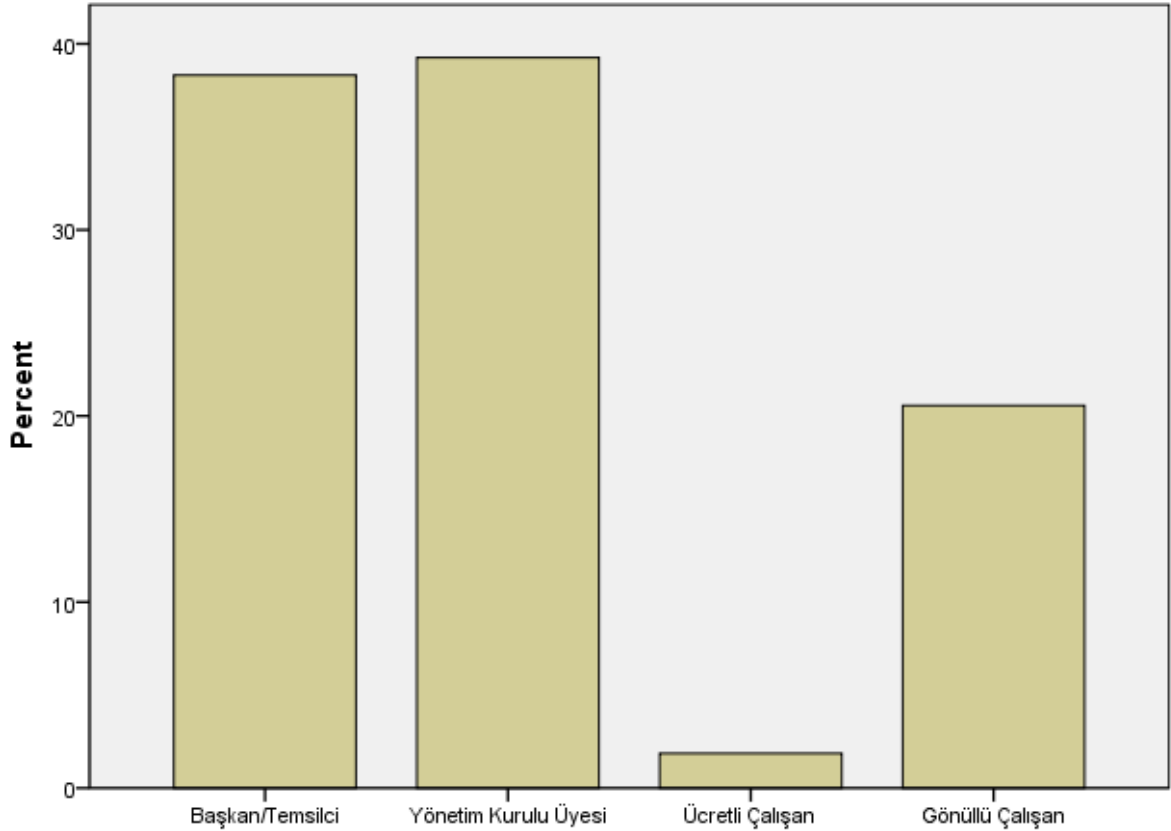
4. Cinsiyetiniz nedir?

Ankete cevap veren katılımcıların cinsiyetleri sorulduğunda ise, katılımcıların yaklaşık % 92'si Erkek ve % 8'i de Kadın cinsiyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

5. Mensubu olduğunuz STK'daki Göreviniz aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Başkan/Temsilci	41	38,3	38,3	38,3
Yönetim Kurulu Üyesi	42	39,3	39,3	77,6
Ücretli Çalışan	2	1,9	1,9	79,4
Gönüllü Çalışan	22	20,6	20,6	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

5. Mensubu olduğunuz STK'daki Göreviniz aşağıdakilerden hangisidir?

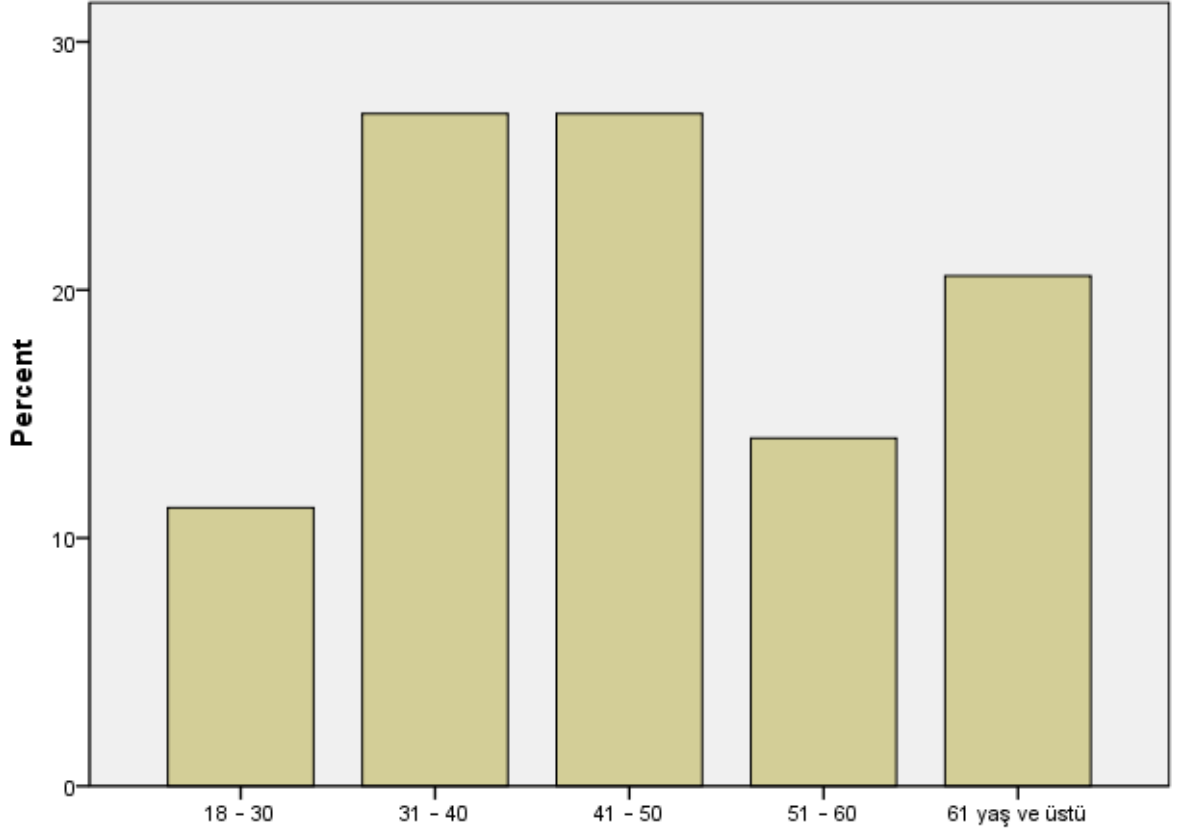
5. Mensubu olduğunuz STK'daki Göreviniz aşağıdakilerden hangisidir?

Ankete katılanların STK'daki görevleri de anket ile sorulmuş ve yaklaşık %39'unun Yönetim Kurulu Üyesi olduğu, yaklaşık % 38'inin Başkan ya da yasal temsilcisi olduğu, yaklaşık % 20'sinin gönüllü çalışanlar olduğu ve geriye kalan yaklaşık %2 oranında da ücretli çalışan olduğu tespit edilmiştir.

6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap 18 - 30	12	11,2	11,2	11,2
31 - 40	29	27,1	27,1	38,3
41 - 50	29	27,1	27,1	65,4
51 - 60	15	14,0	14,0	79,4
61 yaş ve üstü	22	20,6	20,6	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?

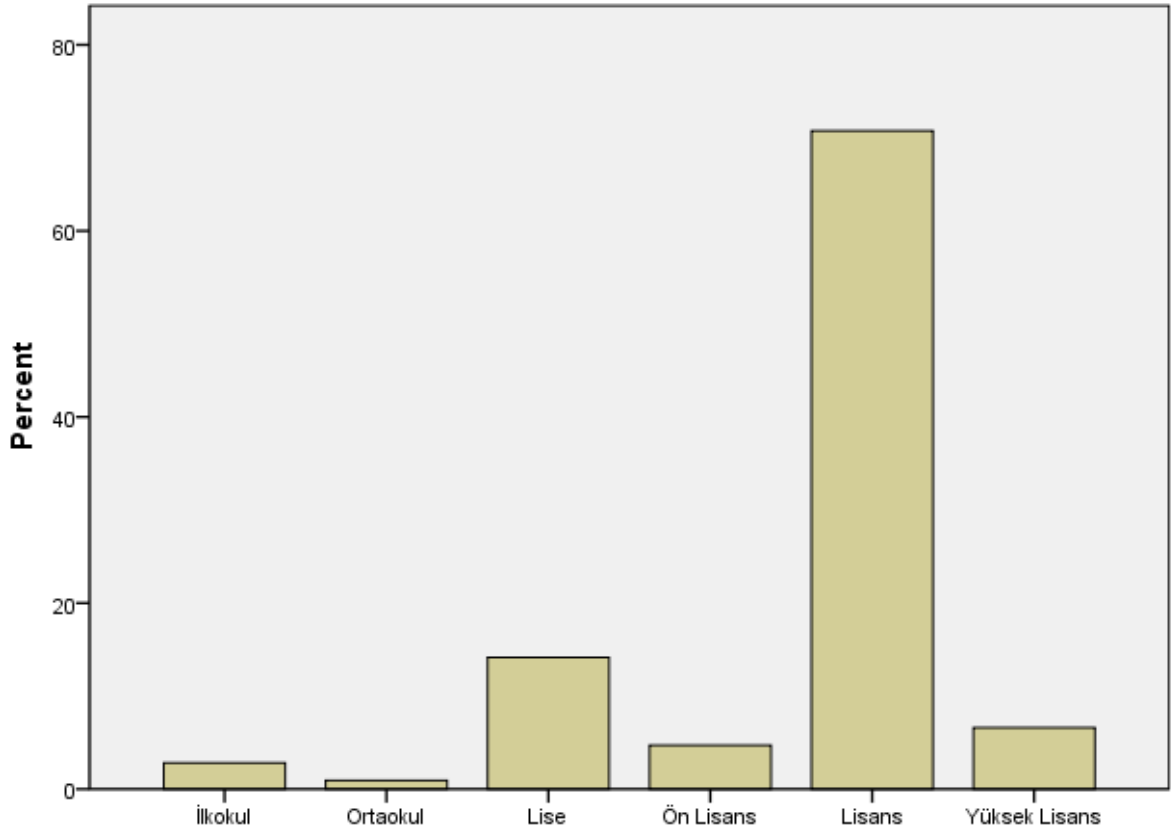
6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?

Ankete katılanların yaş aralıkları sorulduğu soruya verilen cevaplarda, katılımcıların yaklaşık % 27'sinin 31 - 40 ya da 41 - 50 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılanların yaklaşık %21'i 61 yaş ve üstü grupta olduğu, yaklaşık % 14'ünün 51 - 60 yaş arasında olduğu ve yaklaşık % 11'inin de 18 - 30 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap	İlkokul	3	2,8	2,8	2,8
	Ortaokul	1	,9	,9	3,8
	Lise	15	14,0	14,2	17,9
	Ön Lisans	5	4,7	4,7	22,6
	Lisans	75	70,1	70,8	93,4
	Yüksek Lisans	7	6,5	6,6	100,0
	Toplam	106	99,1	100,0	
Boş	Cevap	1	,9		
Toplam		107	100,0		

7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

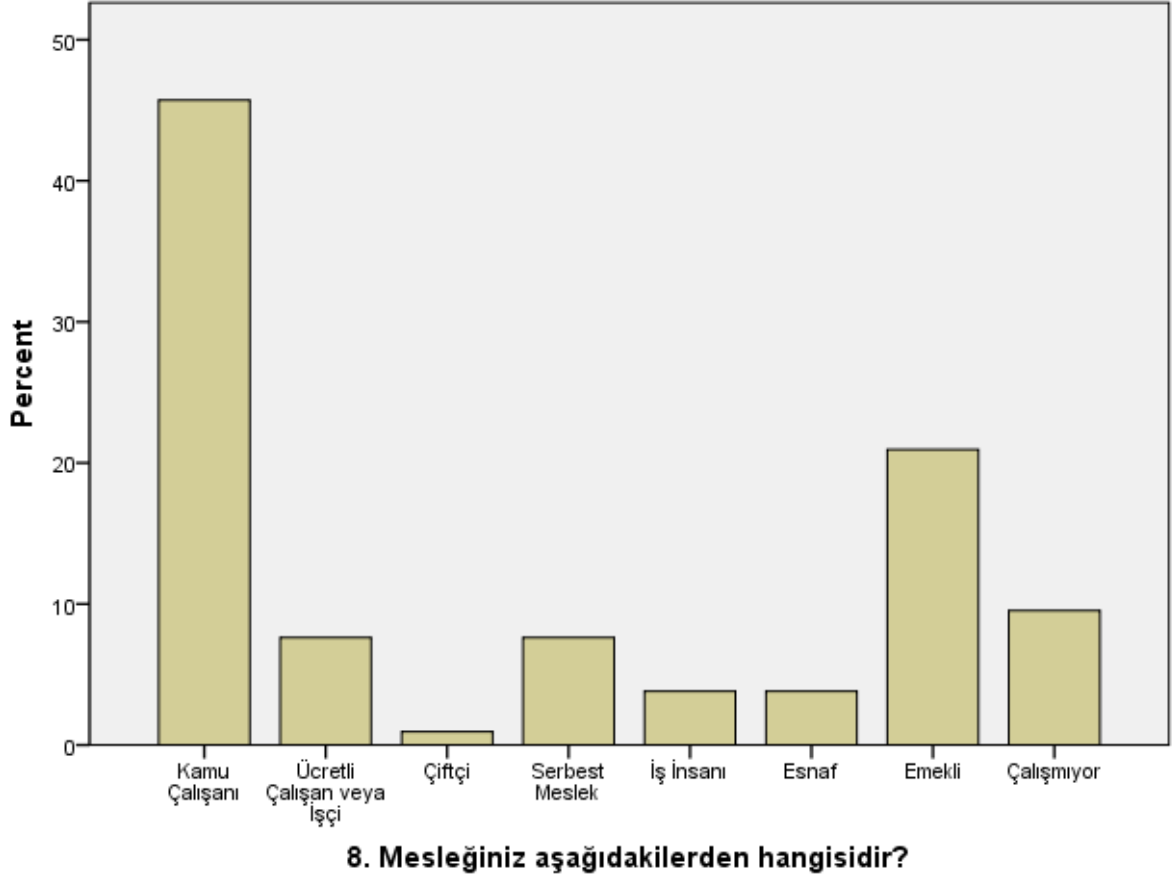
7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

Ankete katılanların eğitim durumu da sorulmuş olup elde edilen cevaplar arasında, yaklaşık % 70 oranında Lisans mezunu olduğu ve sonrasındaki en yüksek oran olarak da yaklaşık % 14 ile Lise mezunlarının yer aldığı görülmektedir.

8. Mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap	Kamu Çalışanı	48	44,9	45,7	45,7
	Ücretli Çalışan veya İşçi	8	7,5	7,6	53,3
	Çiftçi	1	,9	1,0	54,3
	Serbest Meslek	8	7,5	7,6	61,9
	İş İnsanı	4	3,7	3,8	65,7
	Esnaf	4	3,7	3,8	69,5
	Emekli	22	20,6	21,0	90,5
	Çalışmıyor	10	9,3	9,5	100,0
	Toplam	105	98,1	100,0	
Boş	Cevap	2	1,9		
Toplam		107	100,0		

8. Mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir?

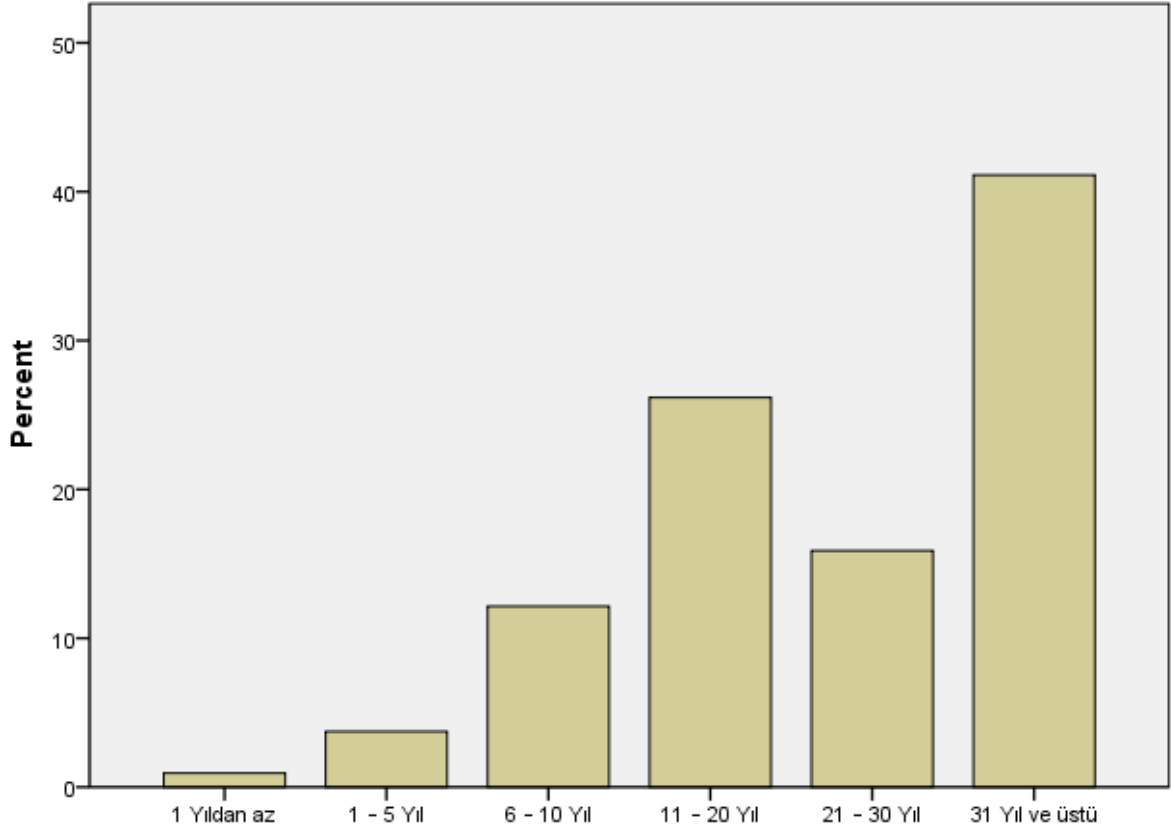

Ankete katılanların meslekleri sorulduğunda elde edilen cevaplar arasında, yaklaşık % 45 ile en büyük oran olarak Kamu Çalışanı oldukları tespit edilmiştir. Sonraki en yüksek oran olarak da yaklaşık % 21 ile emekliler gelmektedir. Ankete katılan 2 kişinin de bu soruya cevap vermediği görülmüştür.

9. Kaç Yıldır Çorum'da Yaşıyorsunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap 1 Yıldan az	1	,9	,9	,9
1 - 5 Yıl	4	3,7	3,7	4,7
6 - 10 Yıl	13	12,1	12,1	16,8
11 - 20 Yıl	28	26,2	26,2	43,0
21 - 30 Yıl	17	15,9	15,9	58,9
31 Yıl ve üstü	44	41,1	41,1	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

9. Kaç Yıldır Çorum'da Yaşıyorsunuz?

9. Kaç Yıldır Çorum'da Yaşıyorsunuz?

Ankete katılanların kaç yıldır Çorum'da ikamet ettiği sorusunda ise, yaklaşık % 41'i 31 yıl ve üstü cevabını vermişlerdir. En yüksek diğer seçenek ise yaklaşık % 26 ile 11-20 yıl arası olarak ifade edilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde ise 30 adet soruya verilen tutum ölçeği cevaplarına ilişkin frekans dağılımları ve ortalama değerleri aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 3.6. Tanımlayıcı İstatistikler

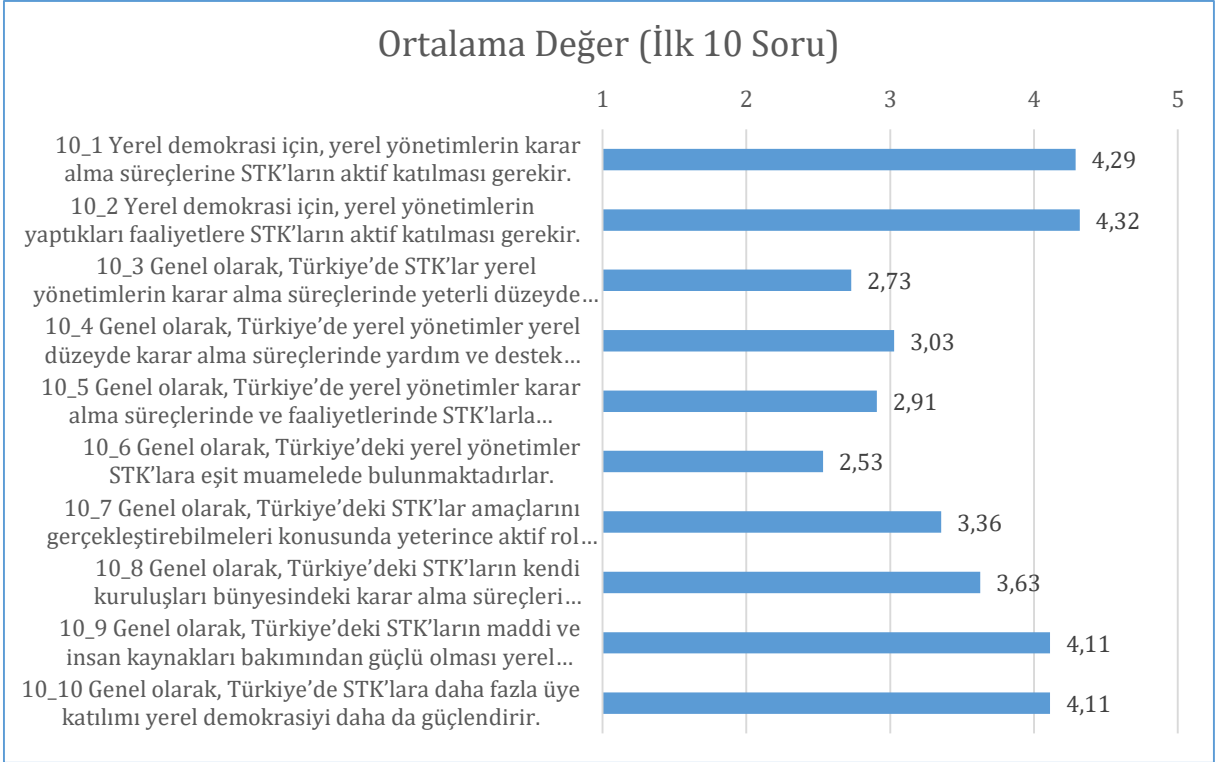
	Anket Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılması gerekir.	107	2	5	4,29	,514
10_2 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin yaptıkları faaliyetlere STK'ların aktif katılması gerekir.	107	2	5	4,32	,525
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	107	2	5	2,73	,831
10_4 Genel olarak, Türkiye'de yerel yönetimler yerel düzeyde karar alma süreçlerinde yardım ve destek almak amacıyla STK'lara başvurmaktadır.	107	2	4	3,03	,895
10_5 Genel olarak, Türkiye'de yerel yönetimler karar alma süreçlerinde ve faaliyetlerinde STK'larla işbirliğine gitmektedirler.	107	2	4	2,91	,721
10_6 Genel olarak, Türkiye'deki yerel yönetimler STK'lara eşit muamelede bulunmaktadır.	107	1	5	2,53	,925
10_7 Genel olarak, Türkiye'deki STK'lar amaçlarını gerçekleştirebilmeleri konusunda yeterince aktif rol oynamaktadırlar.	107	1	5	3,36	,756

	Anket Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
10_8 Genel olarak, Türkiye'deki STK'ların kendi kuruluşları bünyesindeki karar alma süreçleri demokratik, şeffaf ve katılıma açık bir şekilde işlemektedir.	107	2	5	3,63	,622
10_9 Genel olarak, Türkiye'deki STK'ların maddi ve insan kaynakları bakımından güçlü olması yerel demokrasiyi daha da güçlendirir.	107	2	5	4,11	,462
10_10 Genel olarak, Türkiye'de STK'lara daha fazla üye katılımı yerel demokrasiyi daha da güçlendirir.	107	1	5	4,11	,588
10_11 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar gönüllü ve aktif üye sayılarını artırmaya yönelik yeterli düzeyde çalışma yapmaktadırlar.	107	1	5	2,86	,874
10_12 Türkiye'de STK'ların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde etkin bir şekilde yer alabilmeleri için mevcut yasalar yeterlidir.	107	2	4	2,67	,724
10_13 STK'ların yerel yönetimlerin aldığı kararlara doğrudan katılımı için, yerel yönetimlerin karar organlarında STK'lara doğal kontenjan ayrılmalıdır.	107	3	5	4,02	,388
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	107	2	4	2,63	,707
10_15 Çorum'da yerel yönetimler aldığı kararlarda STK'larla işbirliği içerisinde bulunmaktadırlar.	107	2	4	2,75	,802

	Anket Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
10_16 Çorum'da yerel yönetimler yaptığı faaliyetlerde STK'larla işbirliği içerisinde bulunmaktadırlar.	107	2	4	2,95	,873
10_17 Çorum'da STK'lar amaçlarını gerçekleştirebilmeleri konusunda yerel yönetimlerin karar süreçlerinde yeterince aktif rol oynamaktadırlar.	107	1	5	3,14	,806
10_18 Çorum'da yerel yönetimlerin karar alma süreçleri şeffaf ve demokratik bir şekilde yürütülmektedir.	106	2	5	3,24	,811
10_19 Çorum'da STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine aktif katılım konusunda isteklidirler.	107	1	5	3,47	,805
10_20 Çorum'da yerel yönetimler karar alma süreçlerinde STK'ların aktif katılımı konusunda isteklidirler.	107	2	4	3,04	,788
10_21 Mensubu olduğum STK yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine yeterli düzeyde katılmaktadır.	107	1	5	2,64	,838
10_22 Mensubu olduğum STK yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde etkili olabilmek için düzenli toplantılar yapmaktadır.	107	2	4	3,06	,811
10_23 Mensubu olduğum STK gönüllü ve aktif üye sayısını artırmaya yönelik yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.	107	2	5	3,22	,904
10_24 Mensubu olduğum STK yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde ortak faaliyetlerde bulunmaktadır.	107	1	4	3,01	,937

	Anket Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
10_25 Çorum Kent Konseyi hakkında yeterince bilgim var.	106	1	4	2,99	,961
10_26 Çorum Kent Konseyinin faaliyetlerini takip ediyorum.	107	1	4	2,29	,740
10_27 Çorum Kent Konseyinin herhangi bir etkinliğine katıldım.	107	1	5	2,23	,796
10_28 Çorum Kent Konseyinin çalışmalarını genel olarak başarılı buluyorum.	107	1	5	2,94	,725
10_29 Yerel demokrasi için Çorum Kent Konseyinin yaptığı çalışmaları başarılı buluyorum.	107	1	5	2,97	,720
10_30 Çorum'da yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımını sağlama konusunda Çorum Kent Konseyini başarılı buluyorum.	107	1	5	2,82	,750

Bu bölümdeki sorulara verilen cevaplarda Likert tipi 5'li ölçekten yararlanılmıştır. Ankete katılanlara sunulan durumlar karşısında aşağıda sınıflandırılan değerler üzerinden cevap vermeleri beklenmiştir.

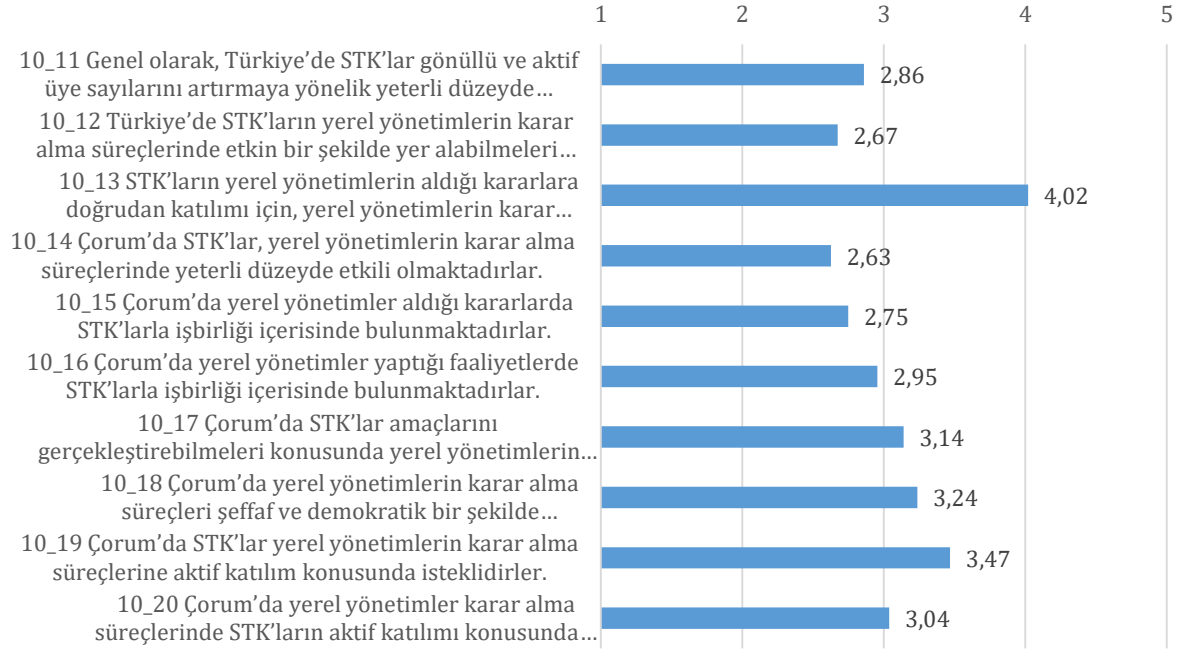

İlk 10 soruya verilen cevapların ortalaması grafik üzerinde görülmektedir. Verilen cevapların ortalama değerlerinin 5'e yakın olması durumu, ankete cevap verenlerin ilgili durum ile ilgili cevaplarının "Katılıyorum" ya da "Tamamen Katılıyorum" şeklinde yoğunlaştığı anlamına gelmektedir.

İlk 10 soruda verilen cevaplar incelendiğinde 4,32 değeri ile en yüksek ortalama değerine sahip olan "Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin yaptıkları faaliyetlere STK'ların aktif katılımı gerekir" sorusuna verilen cevapların çoğunlukla 4 ya da 5 seçeneklerinde yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla ankete katılanlar bu soruya katılıyorum ya da kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir.

Bu gruptaki en düşük değer olarak da 2,53 ortalama ile "Genel olarak, Türkiye'deki yerel yönetimler STK'lara eşit muamelede bulunmaktadır" sorusuna verilen cevapların katılmıyorum ve kararsızım seçenekleri arasında olduğu anlaşılmaktadır.

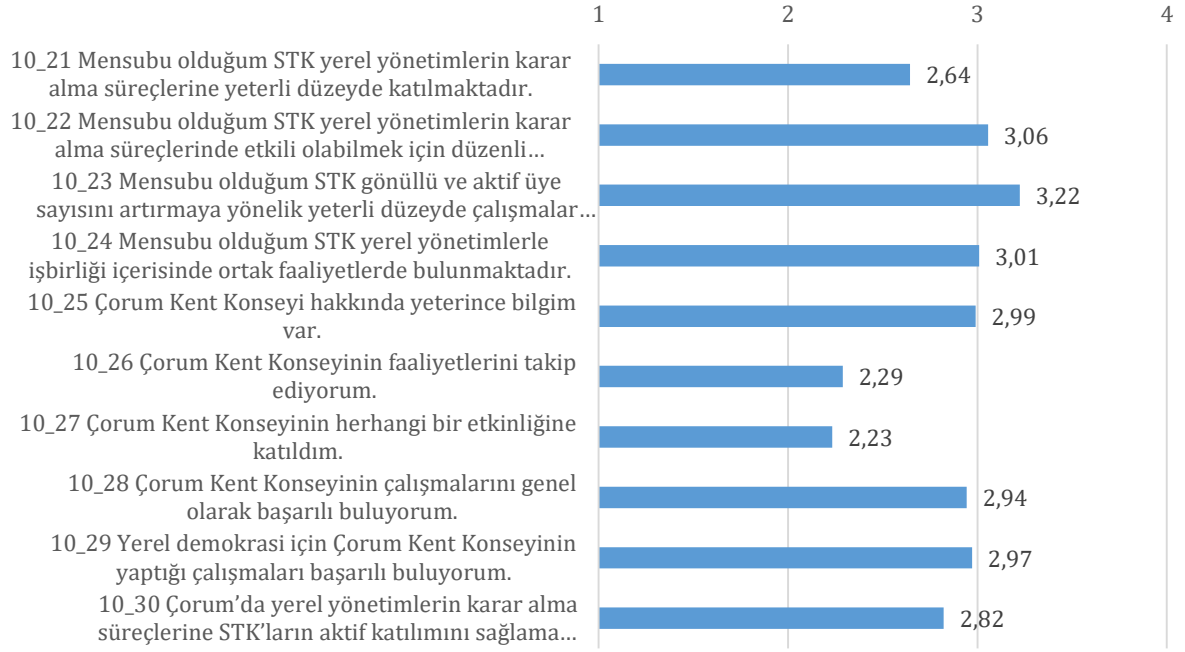
Ortalama Değer (İkinci 10 Soru)

Tutum ölçeklerinden ikinci grup sorularda da en yüksek ve en düşük ortalama değerleri incelendiğinde 4,02 değeri ile “STK’ların yerel yönetimlerin aldığı kararlara doğrudan katılımı için, yerel yönetimlerin karar organlarında STK’lara doğal kontenjan ayrılmalıdır.” Seçeneğinde oluşmuştur. Ankete katılanlar çoğunlukla bu duruma katılıyorum cevabı vermişlerdir.

En düşük değer olarak da 2,63 değeri ile “Çorum’da STK’lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.” Durumu olmuştur. Ankete katılanlar bu durum için çoğunlukla katılmıyorum ve kararsızım seçeneğini işaretlemişlerdir.

Ortalama Değer (Üçüncü 10 Soru)

Tutum ölçeklerinin son grubunda ise, en yüksek ortalama değer olan 3,22 ile “Mensubu olduğum STK gönüllü ve aktif üye sayısını artırmaya yönelik yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.” Durumunda oluşmuştur. Ankete katılanlar çoğunlukla kararsızım ve katılıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir.

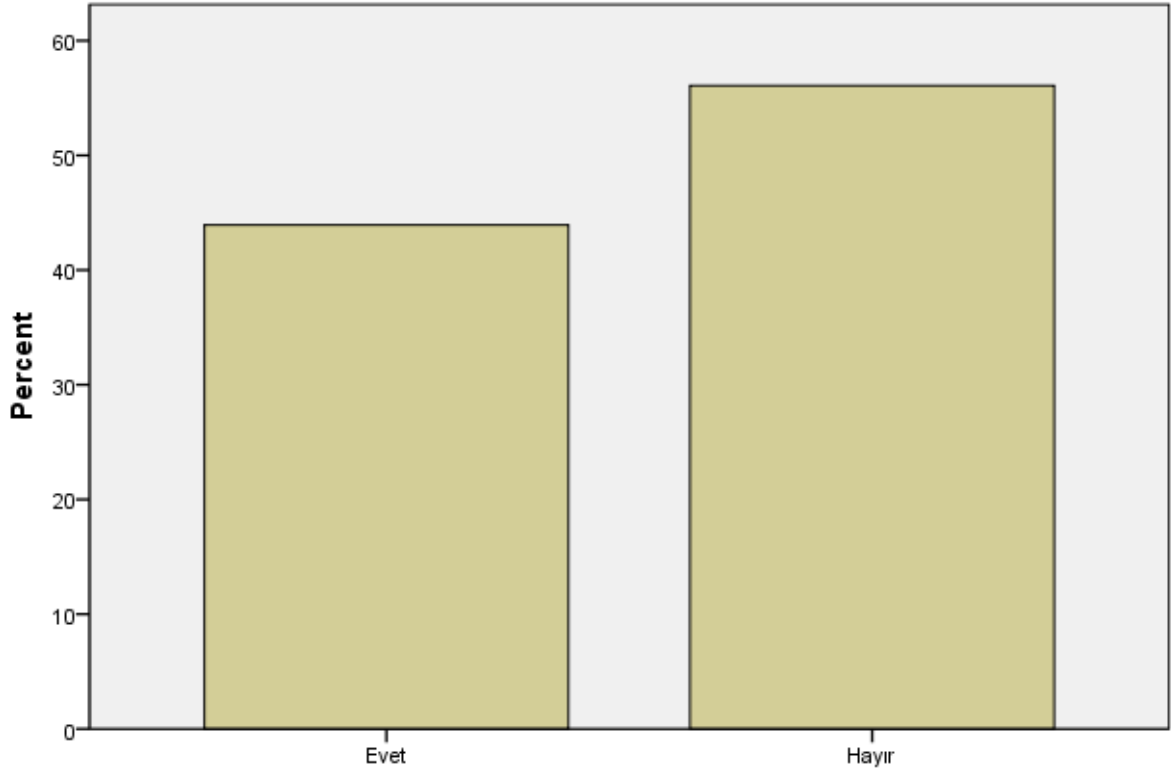
Bu gruptaki en düşük değer olarak 2,23 ile “Çorum Kent Konseyinin herhangi bir etkinliğine katıldım.” durumundaki cevaplar olmuştur. Bu durum sorusunda da ankete katılanlar çoğunlukla katılmıyorum ve kararsızım seçeneğini işaretlemişlerdir.

Anket uygulamasının üçüncü grup soruları ise ankete katılan sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma taleplerini yerel yönetime iletip iletmedikleri, ilettikleri durumunda nasıl bir sonuç aldıkları sorulmuştur. Taleplerini iletmeyenlerin ise neden iletmedikleri sorulmuştur. Ayrıca bu grup sorular arasında Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun konusunda herhangi bir öneride bulunup bulunmadıkları sorulmuştur. Verilen cevaba göre de ne olduğu ya da neden öneride bulunmadıkları dile getirilmiştir. Bu amaçla elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanmaktadır.

11. Mensubu olduğunuz STK olarak yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma talebinizi yerel yönetimlere ilettiniz mi?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Evet	47	43,9	43,9	43,9
Hayır	60	56,1	56,1	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

11. Mensubu olduğunuz STK olarak yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma talebinizi yerel yönetimlere ilettiniz mi?

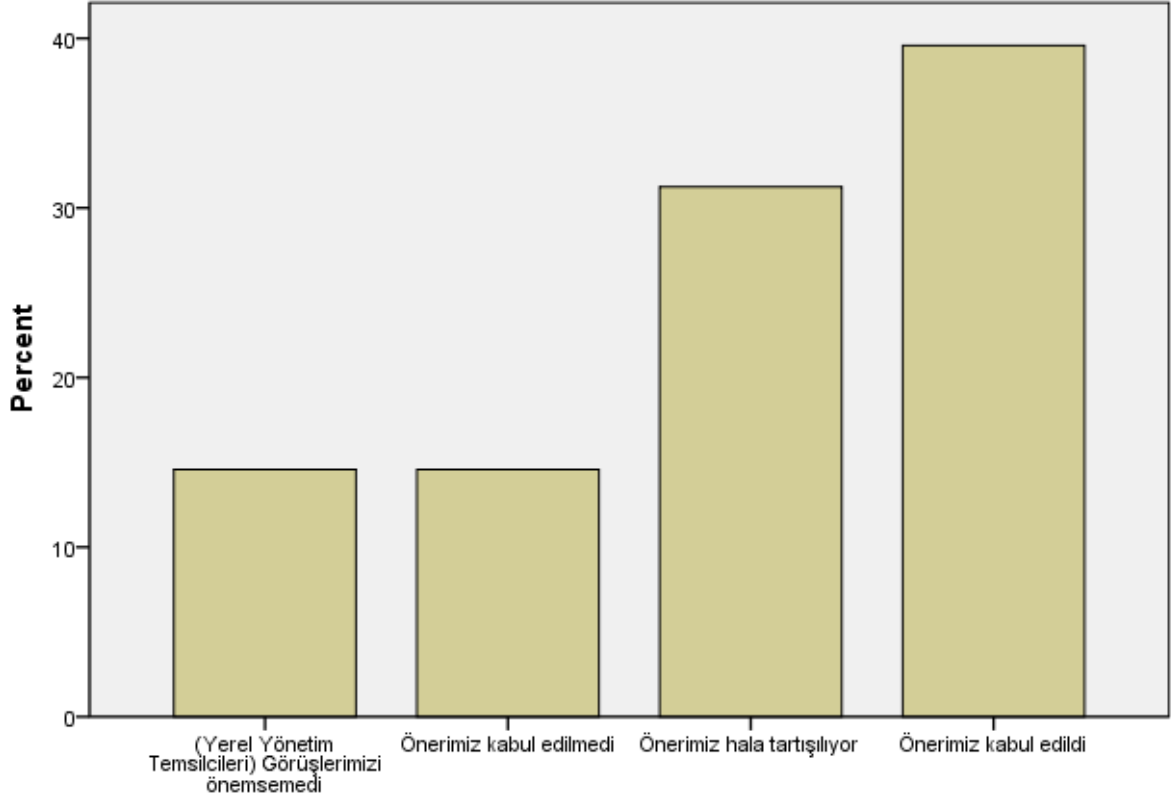
11. Mensubu olduğunuz STK olarak yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma talebinizi yerel yönetimlere ilettiniz mi?

Ankete verilen cevaplar arasında STK olarak yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma talebinizi yerel yönetimlere iletip iletmedikleri sorulduğunda yaklaşık % 56'sı Hayır cevabını vermiştir. Evet cevabını verenlerin oranı ise yaklaşık % 44 olarak tespit edilmiştir.

11. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız “EVET” ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap (Yerel Yönetim Temsilcileri) Görüşlerimizi önemsemedi	7	6,5	14,6	14,6
Önerimiz kabul edilmedi	7	6,5	14,6	29,2
Önerimiz hala tartışılıyor	15	14,0	31,3	60,4
Önerimiz kabul edildi	19	17,8	39,6	100,0
Toplam	48	44,9	100,0	
Boş Cevap	59	55,1		
Toplam	107	100,0		

11. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız “EVET” ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

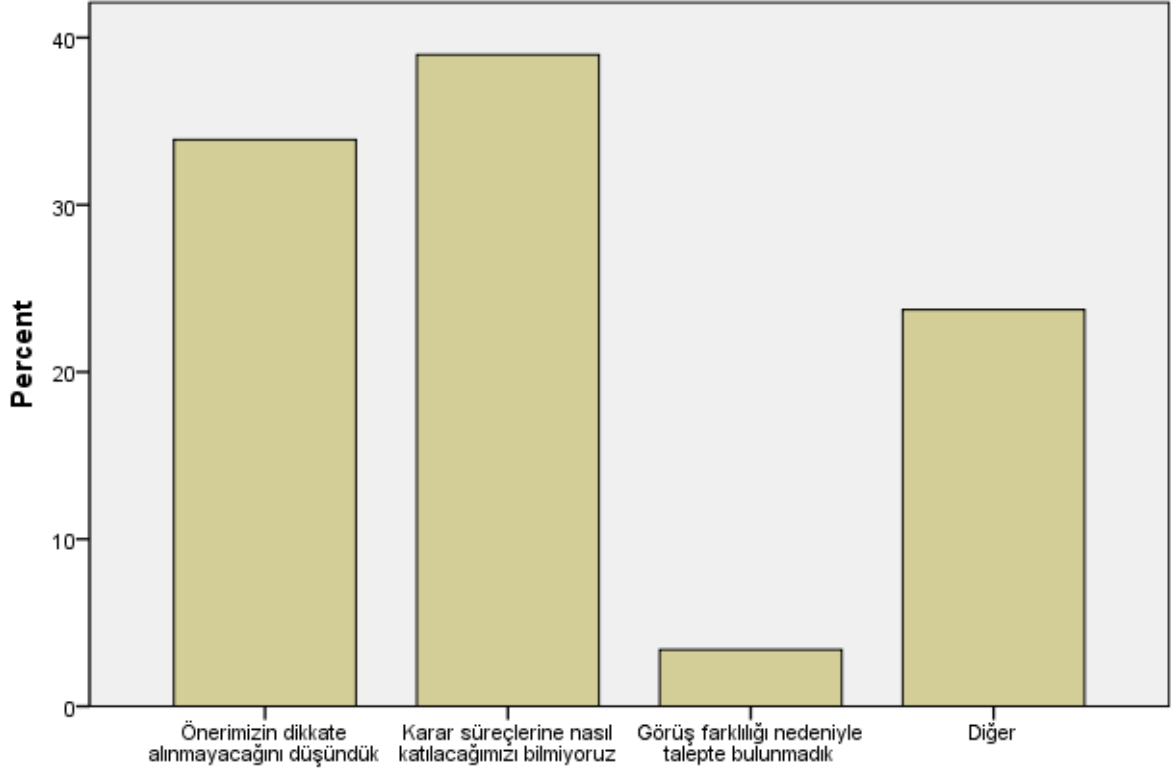
11. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız “EVET” ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

Yukarıdaki 11. Soruya Evet cevabını verenlerin bu talepleri ile ilgili durum sorulduğunda ise yaklaşık % 40 ile önerilerinin kabul edildiği, yaklaşık % 31'i de önerilerinin hala tartışıldığını, yaklaşık % 15'inin de önerilerinin kabul edilmediğini ya da yerel yönetim temsilcilerinin görüşlerini önemsemediğini ifade etmişlerdir. Bu sorunun boş bırakılması durumu da beklenen bir sonuçtur. İki cevaptan birisine yönelecek katılımcıların diğer seçeneği boş bırakması beklenen bir durum olup analiz dışında tutulmuştur.

11. (b) Yukarıdaki soruya cevabımız “HAYIR” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap				
Önerimizin dikkate alınmayacağını düşündük	20	18,7	33,9	33,9
Karar süreçlerine nasıl katılacağımızı bilmiyoruz	23	21,5	39,0	72,9
Görüş farklılığı nedeniyle talepte bulunmadık	2	1,9	3,4	76,3
Diğer	14	13,1	23,7	100,0
Toplam	59	55,1	100,0	
Boş Cevap	48	44,9		
Toplam	107	100,0		

11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız “HAYIR” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

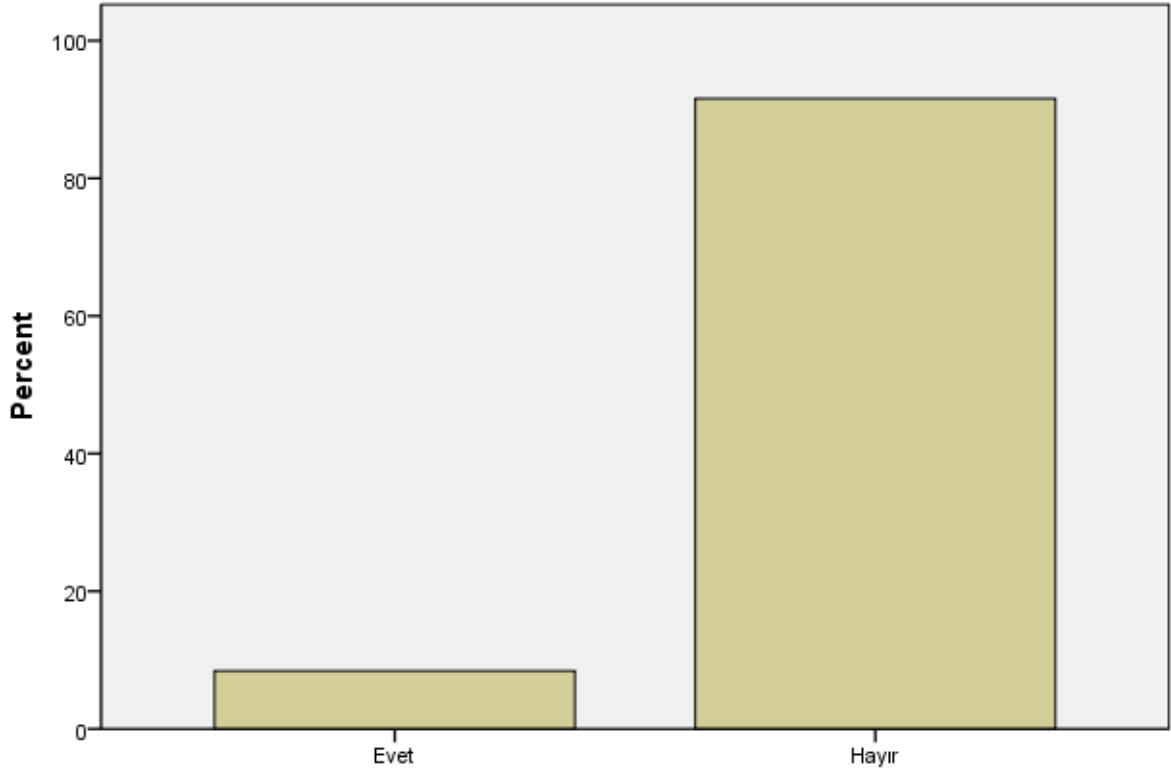
11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız “HAYIR” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

10. soruya Hayır cevabını veren katılımcıların neden yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yer almadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde ise yaklaşık % 39'unun karar süreçlerine nasıl katılacaklarını bilmedikleri ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların yaklaşık % 34'ü önerilerinin dikkate alınmayacağını düşündüklerini dile getirmişlerdir. Açıklama yapmadan sadece diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların oranı yaklaşık % 27 ve görüş farklılığı nedeniyle talepte bulunmayanlar da yaklaşık % 3 düzeyinde olmaktadır.

12. Geçtiğimiz yıllarda Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun konusunda herhangi bir öneride bulundunuz mu?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap Evet	9	8,4	8,4	8,4
Hayır	98	91,6	91,6	100,0
Toplam	107	100,0	100,0	

12. Geçtiğimiz yıllarda Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun konusunda herhangi bir öneride bulundunuz mu?

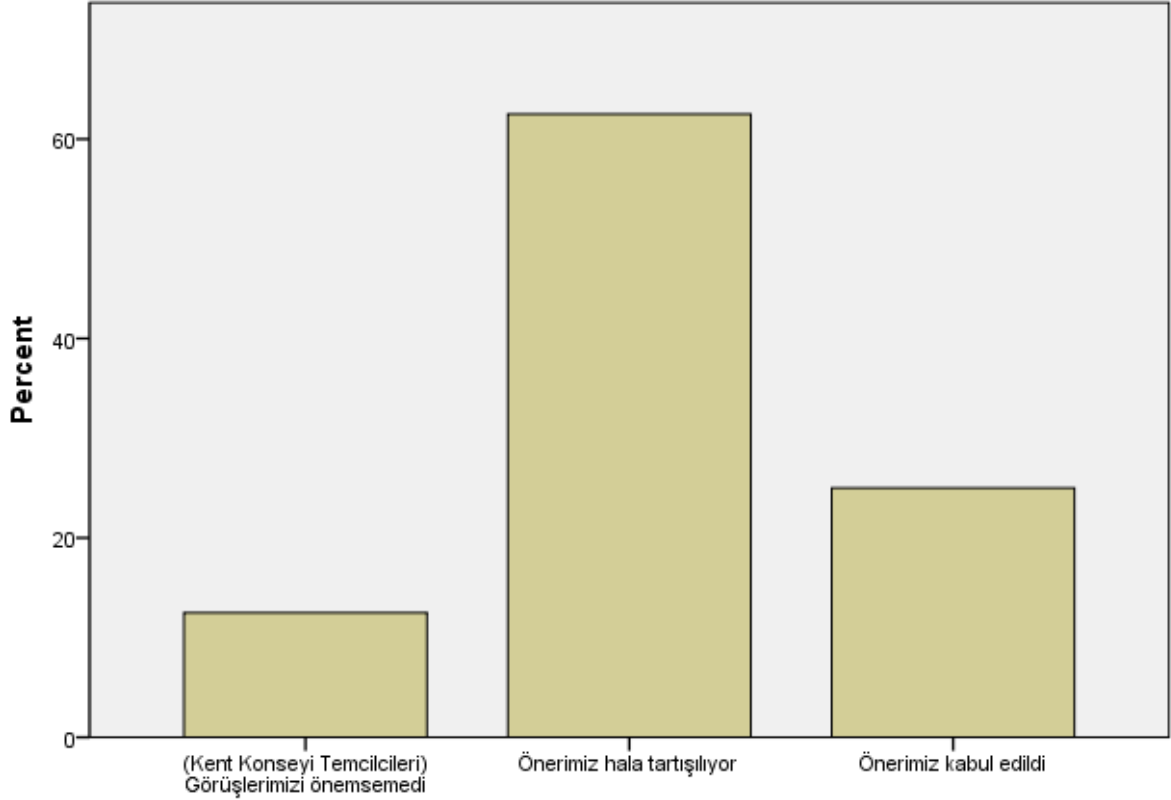
12. Geçtiğimiz yıllarda Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun konusunda herhangi bir öneride bulundunuz mu?

Anketin son sorusu olarak da geçen yıllarda Çorum kent konseyine yerel bir sorun ile ilgili herhangi bir öneride bulunup bulunmadıkları sorulmuş ve yaklaşık % 92 ile oldukça yüksek bir oranda soruya Hayır cevabı verdikleri anlaşılmıştır.

12. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız “EVET” ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap (Kent Konseyi Temsilcileri) Görüşlerimizi önemsemedi	1	,9	12,5	12,5
Önerimiz hala tartışılıyor	5	4,7	62,5	75,0
Önerimiz kabul edildi	2	1,9	25,0	100,0
Toplam	8	7,5	100,0	
Boş Cevap	99	92,5		
Toplam	107	100,0		

12. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız “EVET” ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

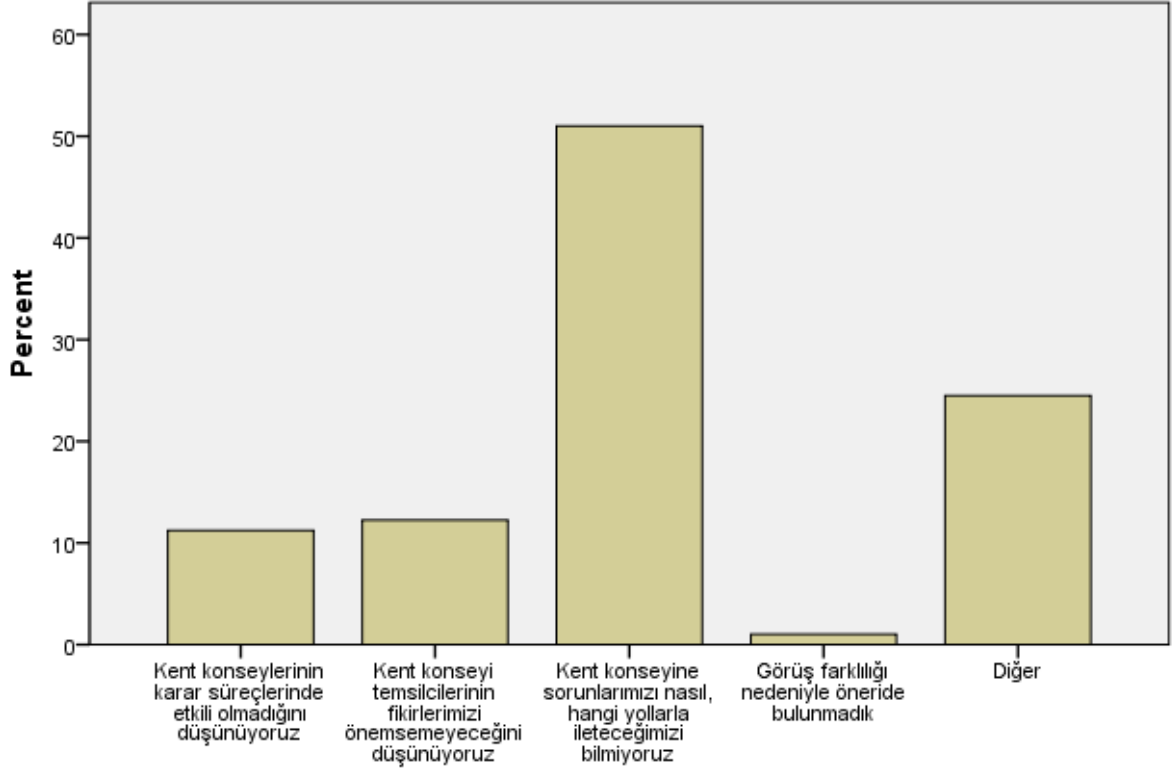
12. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız “EVET” ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

12. Soruya Evet cevabı veren yaklaşık % 8 oranındaki katılımcıların neticede, yaklaşık % 63'ünde görüşlerinin tartışılmaya devam ettiğini, yaklaşık % 25'inin önerilerinin kabul edildiğini ve yaklaşık % 13'ünün de kent konseyi temsilcilerinin görüşlerini önemsemediğini belirtmişlerdir.

12. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız “HAYIR” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Cevap	Kent konseylerinin karar süreçlerinde etkili olmadığını düşünüyoruz	11	10,3	11,2	11,2
	Kent konseyi temsilcilerinin fikirlerimizi önemsemeyeceğini düşünüyoruz	12	11,2	12,2	23,5
	Kent konseyine sorunlarımızı nasıl, hangi yollarla iletteceğimizi bilmiyoruz	50	46,7	51,0	74,5
	Görüş farklılığı nedeniyle öneride bulunmadık	1	,9	1,0	75,5
	Diğer	24	22,4	24,5	100,0
	Toplam	98	91,6	100,0	
Boş	Cevap	9	8,4		
Toplam		107	100,0		

12. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız “HAYIR” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

12. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız “HAYIR” ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

12. Soruya % 92 oranında Hayır cevabı verenlerin nedenleri incelendiğinde ise, yaklaşık % 51'inin Kent konseyine sorunlarını nasıl ya da hangi yollarla ileteceklerini bilmediklerini, yaklaşık % 25'inin Diğer cevabını işaretlediğini, yaklaşık % 12'sinin Kent konseyi temsilcilerinin fikirlerini önemsemeyeceğini düşündüklerini ve kalan yaklaşık % 11'inin de Kent konseylerinin karar süreçlerinde etkili olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların sadece yaklaşık % 1'i de Görüş farklılığı nedeniyle öneride bulunmadıklarını ifade etmişlerdir.

Anket çalışmamızın en önemli sonuçlarından birisi, sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetim karar süreçlerine neden katılmadıklarının tespit edilebilmesi olacaktır. Bu amaçla ankete verilen cevaplarda özellikle 11 ve 12. Soruya Hayır cevabını veren STK'ların hangileri olduğu ve verdikleri cevapların istatistiki açıdan anlamlı farklılığa neden olup olmadığı da incelenmiş ve analiz sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

Hayır Cevabının Analizi

	Anket Sonuçları					
	Cevap		Boş Cevap		Toplam	
	N	Yüzde	N	Yüzde	N	Yüzde
11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir? * 3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?	59	55,1%	48	44,9%	107	100,0%
12. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir? * 3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?	98	91,6%	9	8,4%	107	100,0%

11. (b) ve STK Faaliyet Alanı		Değer	Anlamlılık (Sig.)
Nominal değer analizi	Phi	,663	,356
	Cramer's V	,383	,356
Geçerli Cevapların Sayısı		59	

12. (b) ve STK Faaliyet Alanı		Değer	Anlamlılık (Sig.)
Nominal değer analizi	Phi	,626	,200
	Cramer's V	,313	,200
Geçerli Cevapların Sayısı		98	

11. ve 12. Sorulara verilen Hayır cevaplarının detayları ile STK temel faaliyet alanı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Cramer V'sü ile analiz edilmiştir. Sınıflama ölçeği kullanılan bu değişkenler arasındaki ilişkinin hesaplanmasında ve aynı zamanda da ANOVA analizinde değişkenler arasındaki etki büyüklüğünde tercih edilen bir test olmaktadır. Elde edilen istatistiki sonuçlara göre 11 ve 12. Sorularda Hayır cevabının alt bileşenleri ile STK temel faaliyet alanları arasından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. Diğer bir ifadeyle

Ankete katılanların verdikleri Hayır cevabının, STK faaliyet alanı açısından bir önemi olmadığı anlaşılmıştır. Her bir STK için aynı kaygı ve olumsuzluk ortaya çıkmakta ve hayır cevabının nedeninin STK faaliyet alanı ile ilişkisi olmadığı görülmüştür.

			3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?								Toplam		
			Meslekî	Sportif	Eğitim	Yardım	Kalkınma ve/veya Tanıtım	Rehberlik ve Danışmanlık	Sağlık	Çevre		Kültür ve Sanat	
11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	Önerimizin dikkate alınmayacağını düşündük	Frekans % Değeri 11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	3 15,0%	6 30,0%	2 10,0%	4 20,0%	0 ,0%	1 5,0%	1 5,0%	2 10,0%	1 5,0%	20 100,0%	
	Karar süreçlerine nasıl katılacağımızı bilmiyoruz	Frekans % Değeri 11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	1 4,3%	7 30,4%	8 34,8%	5 21,7%	1 4,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 4,3%	23 100,0%	
	Görüş farklılığı nedeniyle talepte bulunmadık	Frekans % Değeri 11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	1 50,0%	1 50,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 100,0%
	Diğer	Frekans % Değeri 11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	1 7,1%	5 35,7%	0 ,0%	4 28,6%	0 ,0%	0 ,0%	3 21,4%	1 7,1%	0 ,0%	14 100,0%	
Toplam	Frekans % Değeri 11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	6 10,2%	19 32,2%	10 16,9%	13 22,0%	1 1,7%	1 1,7%	4 6,8%	3 5,1%	2 3,4%	59 100,0%		

			3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?									Toplam
			Meslekî	Sportif	Eğitim	Yardım	Kalkınma ve/veya Tanıtım	Sağlık	Tarım Hayvancılık	Çevre	Kültür ve Sanat	
12. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?	Kent konseylerinin karar süreçlerinde etkili olmadığını düşünüyoruz	Frekans % Değeri	1 9,1%	4 36,4%	2 18,2%	2 18,2%	1 9,1%	1 9,1%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	11 100,0%
	Kent konseyi temsilcilerinin fikirlerimizi önemsemeyeceğini düşünüyoruz	Frekans % Değeri	1 8,3%	2 16,7%	1 8,3%	4 33,3%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	3 25,0%	1 8,3%	12 100,0%
	Kent konseyine sorunlarımızı nasıl, hangi yollarla iletteceğimizi bilmiyoruz	Frekans % Değeri	3 6,0%	12 24,0%	15 30,0%	13 26,0%	5 10,0%	1 2,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 2,0%	50 100,0%
	Görüş farklılığı nedeniyle öneride bulunmadık	Frekans % Değeri	0 ,0%	1 100,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 100,0%
	Diğer	Frekans % Değeri	2 8,3%	5 20,8%	2 8,3%	7 29,2%	0 ,0%	4 16,7%	1 4,2%	3 12,5%	0 ,0%	24 100,0%
Toplam	Frekans % Değeri	7 7,1%	24 24,5%	20 20,4%	26 26,5%	6 6,1%	6 6,1%	1 1,0%	6 6,1%	2 2,0%	98 100,0%	

3.8. Hipotez Testleri Bulguları

Çalışmamızda elde edilen anket verilerinin dağılımı Kolmogorov Simirnov Testi ve Shapiro-Wilk Testi ile incelenmiş olup, cevapların Normallik Sınaması yapılmıştır. Cevapların normal dağılım göstermesi durumunda parametrik testler dikkate alınırken, normal dağılıma uymayan değişkenler için parametrik olmayan testlerin yapılması gerekmektedir.

Tests of Normality				
	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	Stat.	Sig.	Stat.	Sig.
1. Mensubu olduğunuz STK'nın türü aşağıdakilerden hangisidir?				
2. Mensubu olduğunuz STK'da çalışma/bulunma durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?				
3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?				
4. Cinsiyetiniz nedir?				
5. Mensubu olduğunuz STK'daki Göreviniz aşağıdakilerden hangisidir?	,330	,079	,993	,972
6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?				
7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?				
8. Mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir?				
9. Kaç Yıldır Çorum'da yaşıyorsunuz?				

Normallik sınavına göre Shapiro-Wilk ve Kolmogorov Smirnov testi sonuçlarına göre Sig. > 0,05 olduğu için değişkenlerin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Analizde parametrik testlerin uygulanması gerekmektedir.

Hipotez 1

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'da çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık yoktur.

H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'da çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	,171	1	,171	,645	,424
	Within Groups	27,848	105	,265		
	Total	28,019	106			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	,150	1	,150	,215	,644
	Within Groups	72,990	105	,695		
	Total	73,140	106			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	1,556	1	1,556	3,174	,078
	Within Groups	51,490	105	,490		
	Total	53,047	106			

Hipotez 1'e göre Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarında, ankete katılan STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecinde STK'da çalışma durumuna göre (ücretli ya da ücretsiz çalışma durumu) istatistiki açıdan anlamlı farklılığa neden olmadığı (Sig. > 0,05) tespit edilmiştir.

Hipotez 2

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'nın temel faaliyet alanına göre anlamlı bir farklılık yoktur.

H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'nın temel faaliyet alanına göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	2,744	9	,305	1,170	,323
	Within Groups	25,275	97	,261		
	Total	28,019	106			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	3,393	9	,377	,524	,854
	Within Groups	69,747	97	,719		
	Total	73,140	106			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	3,804	9	,423	,833	,588
	Within Groups	49,243	97	,508		
	Total	53,047	106			

Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, ankete katılan STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecinde temel faaliyet alanlarının istatistiki açıdan anlamlı farklılığa neden olmadığı (Sig. > 0,05) tespit edilmiştir.

Hipotez 3

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık vardır.

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılması gerekir.	Equal variances assumed	,006	,939	-,265	105	,792
	Equal variances not assumed			-,273	9,645	,791
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Equal variances assumed	1,437	,233	,234	105	,815
	Equal variances not assumed			,271	10,216	,791
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Equal variances assumed	7,712	,006	-,670	105	,504
	Equal variances not assumed			-1,007	12,428	,333

Hipotez 3 için cinsiyet faktörünün istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığı ortalamaların karşılaştırılması amacıyla Bağımsız Örneklem t Testi ile hesaplanmış ve elde edilen bulgulara göre STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecinde cinsiyetin önemli bir farklılık oluşturmadığı elde edilmiş ve H₀ kabul edilerek H_a reddedilmiştir.

Hipotez 4

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'daki görevlerine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'daki görevlerine göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	1,902	3	,634	2,501	,064
	Within Groups	26,117	103	,254		
	Total	28,019	106			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	3,520	3	1,173	1,736	,164
	Within Groups	69,620	103	,676		
	Total	73,140	106			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	3,229	3	1,076	2,226	,090
	Within Groups	49,817	103	,484		
	Total	53,047	106			

Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, ankete katılan STK'larda görev yapan Başkan/Temsilci, Yönetim Kurulu Üyesi, Ücretli Çalışan ya da Gönüllü Çalışanların yerel demokrasi için karar alma süreçlerine ilişkin verdikleri cevap açısından istatistiki açıdan anlamlı farklılık olmadığı (Sig. > 0,05) görülmüştür. Bu nedenle H₀ hipotezi kabul edilmiş ve H_a reddedilmiştir.

Hipotez 5

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'daki çalışanın yaşına göre anlamlı bir farklılık yoktur.

H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'daki çalışanın yaşına göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	2,646	4	,662	2,659	,037***
	Within Groups	25,373	102	,249		
	Total	28,019	106			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	3,954	4	,988	1,457	,221
	Within Groups	69,187	102	,678		
	Total	73,140	106			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	6,404	4	1,601	3,501	,010***
	Within Groups	46,643	102	,457		
	Total	53,047	106			

Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, STK'daki çalışanın yaşına göre yerel demokrasi için karar alma süreçlerine aktif katılımı ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar açısından istatistiksel açıdan 10_1 ve 10_14. Sorularında anlamlı farklılık olduğu (Sig. < 0,05) görülmüştür. Bu farklılığın hangi yaş grubundaki katılımcılar açısından farklılık gösterdiğini tespit edebilmek için Post Hoc testlerinden Scheffe testi ile aşağıdaki tabloda tespit edilmiştir.

Multiple Comparisons						
Scheffe						
Dependent Variable	(I) 6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?	(J) 6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	18 – 30	31 – 40	-,310	,171	,514	
		41 – 50	-,483	,171	,102	
		51 – 60	-,333	,193	,564	
		61 yaş ve üstü	-,136	,179	,965	
	31 – 40	18 – 30	,310	,171	,514	
		41 – 50	-,172	,131	,784	
		51 – 60	-,023	,159	1,000	
		61 yaş ve üstü	,174	,141	,822	
	41 – 50	18 – 30	,483	,171	,102	
		31 – 40	,172	,131	,784	
		51 – 60	,149	,159	,926	
		61 yaş ve üstü	,346	,141	,205	
	51 – 60	18 – 30	,333	,193	,564	
		31 – 40	,023	,159	1,000	
		41 – 50	-,149	,159	,926	

			61 yaş ve üstü	,197	,167	,845
		61 yaş ve üstü	18 – 30	,136	,179	,965
			31 – 40	-,174	,141	,822
			41 – 50	-,346	,141	,205
			51 – 60	-,197	,167	,845

Dependent Variable	(I) 6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?	(J) 6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	18 – 30	31 – 40	,316	,232	,762
		41 – 50	,006	,232	1,000
		51 – 60	-,033	,262	1,000
		61 yaş ve üstü	,606	,243	,191
	31 – 40	18 – 30	-,316	,232	,762
		41 – 50	-,310	,178	,551
		51 – 60	-,349	,215	,621
		61 yaş ve üstü	,290	,191	,681
	41 – 50	18 – 30	-,006	,232	1,000
		31 – 40	,310	,178	,551
		51 – 60	-,039	,215	1,000
		61 yaş ve üstü	,600	,191	,050
	51 – 60	18 – 30	,033	,262	1,000
		31 – 40	,349	,215	,621
		41 – 50	,039	,215	1,000
		61 yaş ve üstü	,639	,226	,101
61 yaş ve üstü	18 – 30	-,606	,243	,191	
	31 – 40	-,290	,191	,681	
	41 – 50	-,600	,191	,050	
	51 – 60	-,639	,226	,101	

“10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir” başlıklı soruda 18-30 yaş arasındaki katılımcılar ile 41-50 yaş arasındaki katılımcıların verdikleri cevaplar arasında % 10 Sig. düzeyinde farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca “10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır” başlıklı soruda 41-50 Yaş aralığındaki katılımcılar ile 61 Yaş ve üstü katılımcıların cevapları arasında % 5 Sig. düzeyinde farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda Ha hipotezi kabul edilmektedir.

Hipotez 6

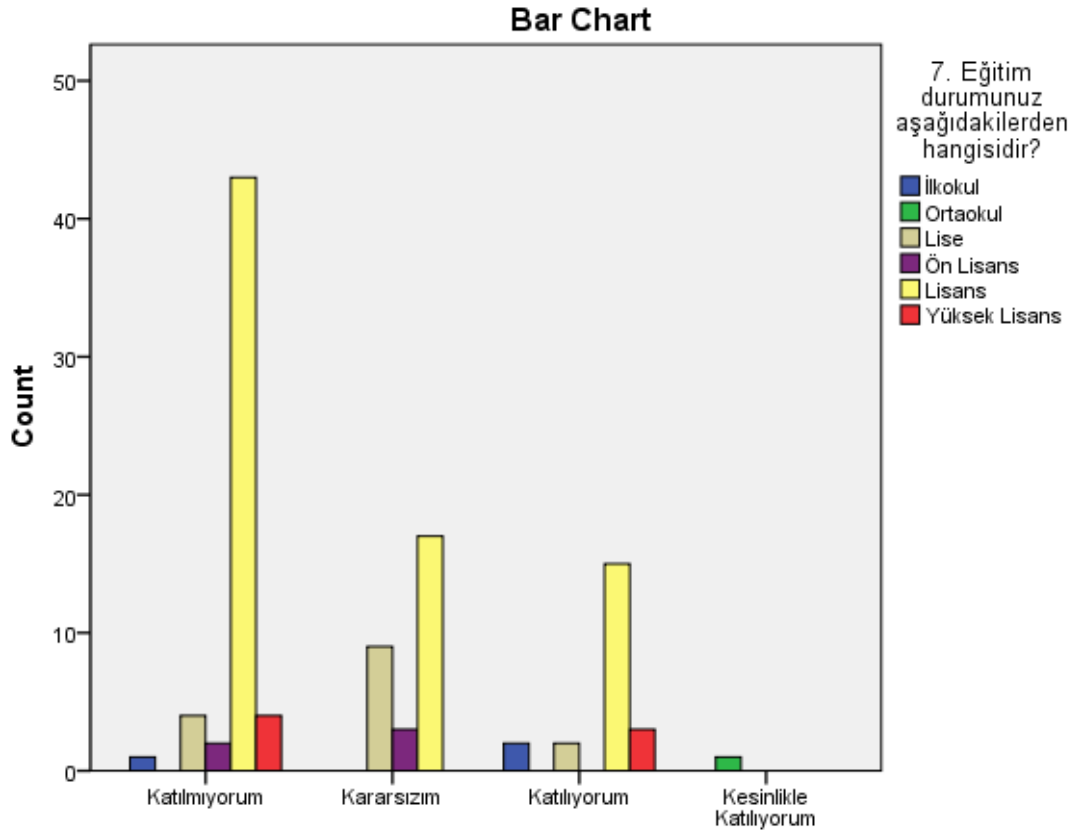
H0: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'daki çalışanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

Ha: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'daki çalışanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	2,668	5	,534	2,148	,066
	Within Groups	24,842	100	,248		
	Total	27,509	105			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	7,506	5	1,501	2,345	,047***
	Within Groups	64,004	100	,640		
	Total	71,509	105			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	6,350	5	1,270	2,743	,023***
	Within Groups	46,301	100	,463		
	Total	52,651	105			

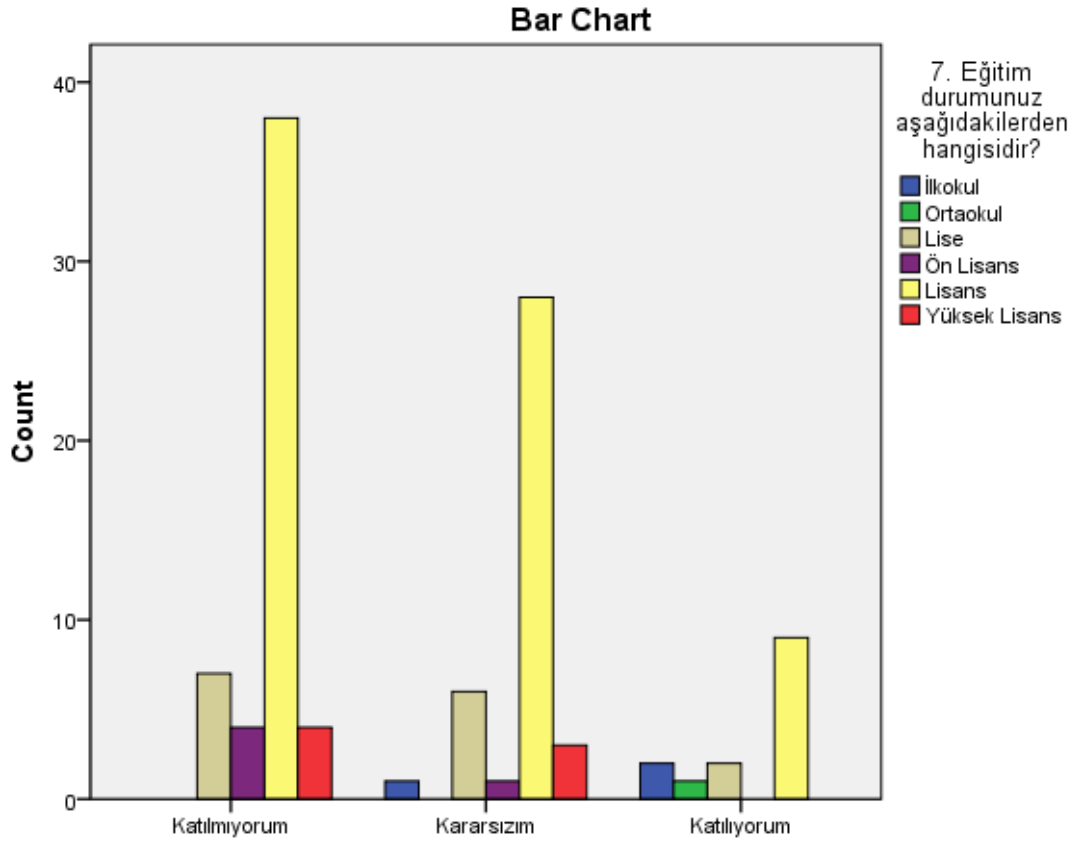
Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, STK'daki çalışanın eğitim düzeylerine göre yerel demokrasi için karar alma süreçlerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar açısından istatistiki açıdan 10_3 ve 10_14. Sorularda anlamlı farklılık olduğu (Sig. < 0,05) görülmüştür. Belirtilen sorular için Ha hipotezi kabul edilerek H0 reddedilmektedir. Farklılıkların hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığı da aşağıdaki CrossTabs sonuçlarında gösterilmiştir.

Crosstab								
Count								
		7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?						Total
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Katılmıyorum	1	0	4	2	43	4	54
	Kararsızım	0	0	9	3	17	0	29
	Katılıyorum	2	0	2	0	15	3	22
	Kesinlikle Katılıyorum	0	1	0	0	0	0	1
Total		3	1	15	5	75	7	106

10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzey...

Crosstab								
Count								
		7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?						Total
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Katılmıyorum	0	0	7	4	38	4	53
	Kararsızım	1	0	6	1	28	3	39
	Katılıyorum	2	1	2	0	9	0	14
Total		3	1	15	5	75	7	106

10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.

Her iki cevap dağılımında da Lisans mezunlarının fazla olduğu görülmekte olup, farklılığın bu mezunlar ile diğer eğitim düzeyleri arasında olduğu düşünülmektedir. Bu sonuca Katılmıyorum ve Kararsızım seçeneklerinin dağılımının da etkili olduğu görülmektedir. Sonuç olarak bu sorularda Ha kabul edilmektedir.

Hipotez 7

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'dakilerin mesleğine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

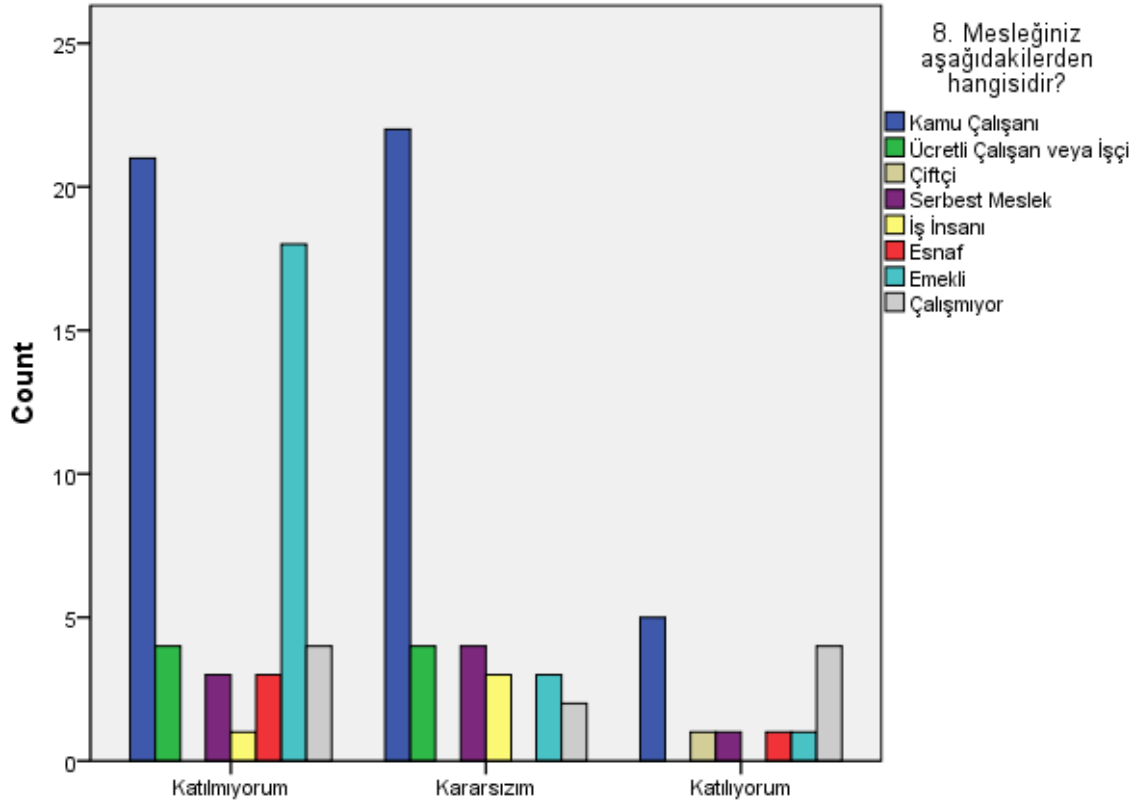
H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'dakilerin mesleğine göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	2,565	7	,366	1,406	,212
	Within Groups	25,283	97	,261		
	Total	27,848	104			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	9,487	7	1,355	2,070	,054
	Within Groups	63,503	97	,655		
	Total	72,990	104			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	7,210	7	1,030	2,282	,034***
	Within Groups	43,780	97	,451		
	Total	50,990	104			

Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, STK'daki çalışanın mesleğine göre yerel demokrasi için karar alma süreçlerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar açısından istatistiki açıdan 10_14. Soruda anlamlı farklılık olduğu (Sig. < 0,05) görülmüştür. Belirtilen soru için H_a hipotezi kabul edilerek H₀ reddedilmektedir. Farklılıkların hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığı da aşağıdaki CrossTabs sonuçlarında gösterilmiştir.

10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır. * 8.										
Mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir? Crosstabulation										
Count		8. Mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir?								Total
		Kamu Çalışanı	Ücretli Çalışan veya işçi	Çiftçi	Serbest Meslek	İş İnsanı	Esnaf	Emekli	Çalışmıyor	
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Katılmıyorum	21	4	0	3	1	3	18	4	54
	Kararsızım	22	4	0	4	3	0	3	2	38
	Katılıyorum	5	0	1	1	0	1	1	4	13
Total		48	8	1	8	4	4	22	10	105

Bar Chart

10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.

Yapılan analizlere göre Kamu çalışanlarının ve emeklilerin "10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır." Başlıklı soruya verdikleri cevapların Katılmıyorum ve Kararsızım seçeneklerini verdikleri görülmüş olup, diğer katılanların mesleklerinden farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Hipotez 8

H₀: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'dakilerin Çorum'da yaşama yılına göre anlamlı bir farklılık yoktur.

H_a: Çorumdaki STK'ların yerel demokrasiye katılım sürecindeki rolüne ilişkin görüşlerinde STK'dakilerin Çorum'da yaşama yılına göre anlamlı bir farklılık vardır.

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10_1 Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.	Between Groups	2,276	5	,455	1,786	,122
	Within Groups	25,743	101	,255		
	Total	28,019	106			
10_3 Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	7,694	5	1,539	2,375	,044**
	Within Groups	65,447	101	,648		
	Total	73,140	106			
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Between Groups	6,664	5	1,333	2,902	,017**
	Within Groups	46,382	101	,459		
	Total	53,047	106			

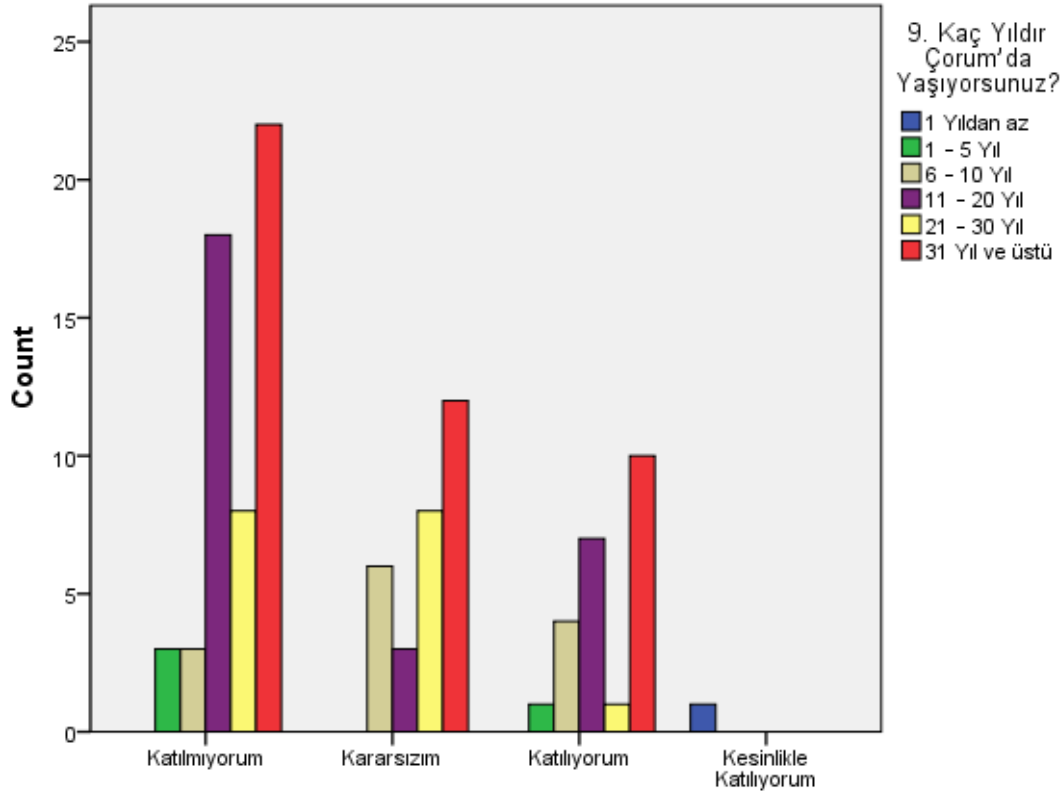
Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, STK'daki çalışanın Çorum'da yaşama yılına göre yerel demokrasi için karar alma süreçlerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar açısından istatistiki açıdan 10_3 ve 10_14. Sorularda anlamlı farklılık olduğu (Sig. < 0,05) görülmüştür. Belirtilen sorularda H_a hipotezi kabul edilerek H₀ reddedilmektedir. Farklılıkların hangi yıl seviyesinden düzeyinden kaynaklandığı da aşağıdaki CrossTabs sonuçlarında gösterilmiştir.

10_3 Genel olarak, Türkiye’de STK’lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır. * 9. Kaç Yıldır Çorum’da Yaşıyorsunuz? Crosstabulation

Count

		9. Kaç Yıldır Çorum’da Yaşıyorsunuz?						Total
		1 Yıldan az	1 – 5 Yıl	6 – 10 Yıl	11 – 20 Yıl	21 – 30 Yıl	31 Yıl ve üstü	
10_3 Genel olarak, Türkiye’de STK’lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Katılmıyorum	0	3	3	18	8	22	54
	Kararsızım	0	0	6	3	8	12	29
	Katılıyorum	0	1	4	7	1	10	23
	Kesinlikle Katılıyorum	1	0	0	0	0	0	1
Total		1	4	13	28	17	44	107

Bar Chart

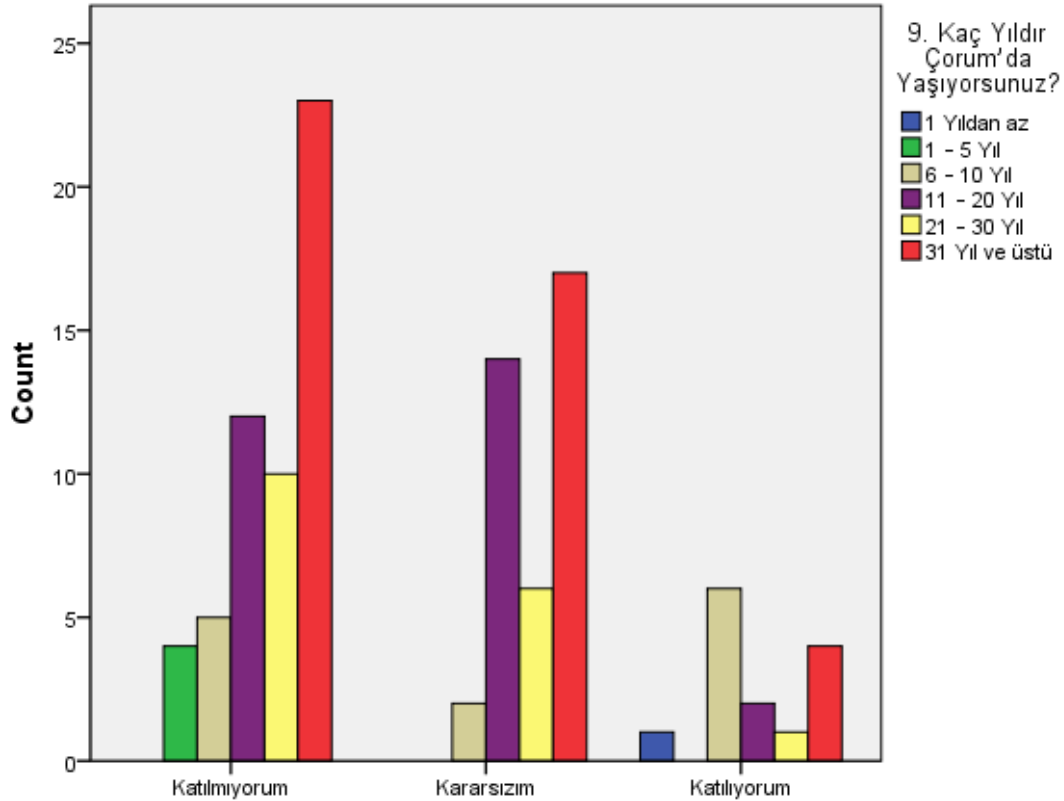
10_3 Genel olarak, Türkiye’de STK’lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.

10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır. *

9. Kaç Yıldır Çorum'da Yaşıyorsunuz? Crosstabulation

Count		9. Kaç Yıldır Çorum'da Yaşıyorsunuz?						Total
		1 Yıllan az	1 - 5 Yıl	6 - 10 Yıl	11 - 20 Yıl	21 - 30 Yıl	31 Yıl ve üstü	
10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.	Katılmıyorum	0	4	5	12	10	23	54
	Kararsızım	0	0	2	14	6	17	39
	Katılıyorum	1	0	6	2	1	4	14
Total		1	4	13	28	17	44	107

Bar Chart

10_14 Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.

Her iki soru grubunda da 31 yıl ve daha fazla süredir Çorum'da yaşayanların "Katılmıyorum" seçeneğini çoğunlukla işaretledikleri görülmektedir. Bu durumda yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmadıklarını belirttikleri anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sivil toplum kavramı antik Yunandan bugüne kadar birçok düşünürün üzerinde çalıştığı, araştırdığı ve yeni anlamlar kazandırdığı önemli bir kavramdır. Sivil sözcüğü kelime anlamı olarak halktan olan ve resmi olmayan bireyler olarak ifade edilmektedir. Kent yaşamının canlanması, sanayi devrimi, yeni keşifler ve burjuva sınıfının güç kazanması bu kuruluşların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle kentlerde meydana gelen siyasal değişimin etkisiyle hak ve özgürlük ortamının doğması bireylerin bir araya gelerek örgütlenerek haklarını elde etmek için mücadele etme gerekliliğini doğurmuş, bu durum sivil toplum kuruluşlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Kentlerdeki çağdaş yaşama seviyesinin artması ve özgür düşüncenin gelişmesi sonucunda taleplerinin yerine getirilmesini isteyen bireyler, gönüllü olarak sendika, vakıf, dernek gibi kuruluşlar temelinde örgütlenerek amaç ve isteklerini gerçekleştirme yoluna gitmişlerdir.

Günümüzde yerel yönetimler yerel hizmetlerin halka etkin bir şekilde sunulmasında en önemli organı oluşturmaktadır. Yerel yönetimler bu hizmetleri merkezi yönetimin denetim ve gözetimi altında sağlamaktadır. Fakat yerel yönetimlerin özerk kuruluşlar olması onlara rahat hareket etme imkanı da tanımaktadır. Gerçek manada yerel seviyede demokrasi gerçekleşmeden ulusal seviyede demokratik bir yönetimin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu durumda demokrasinin tabandan başlayarak en üst kademelere kadar yayılması gerekmektedir. Demokratik rejimin sağlıklı işleminde, halkın sorumluluk duygusunun ve siyasal bilincinin geliştirilmesinde yerel yönetimler önemli bir görev üstlenmektedirler. Ayrıca demokrasinin temel unsurlarından olan halk kararlara katılımı, çoğulculuk ve seçmene karşı hesap verme yükümlülüğü gibi unsurların yerel yönetimlerde işlerlik kazanması daha kolay olmaktadır. Yerel yönetimlerde yönetim sürecine halkın katılımı ulusal düzeydeki katılımdan daha fazla ve doğrudandır. Demokratik bir yönetim şeklinin oluşturulabilmesi için yerel yönetimlerin olduğu kadar STK'ların da varlığına ihtiyaç bulunmaktadır. STK'lar, idare üzerinde baskı oluşturarak idareyi etkilemekte ve halkın çıkarları doğrultusunda bir denetim sistemi meydana getirmektedirler. Bu durum yöneticilerin alacağı kararlarda halkın da söz sahibi olması anlamına gelmektedir.

Gönüllülük temelinde örgütlenen STK'lar, birey ile idare arasında bir sarkaç görevi üstlenmektedirler. Bu amaçla, 5393 sayılı Belediye Kanununda yerel yönetimlerle sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşim ve işbirliğinin ilerletilmesi ve sürdürülmesi ile kentsel kalkınma ve gelişmenin daha kolay sağlanması amacıyla *kent konseylerine* ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Belediye yönetimlerinin ise, katılımcı ve demokratik bir yaklaşım çerçevesinde kurumsallaşması gerekmektedir. STK'ların işlerlik kazanabilmesi ve üstlenecekleri görevleri tam anlamıyla yapabilmeleri için gerekli hukuksal ve örgütsel altyapının da oluşturulması gerekmektedir.

Belediyeler, kent konseylerini belediyenin bir organ gibi görüp, kent konseyleri üzerinde baskı kurmamalıdır. Belediye idaresi, STK'lar ve kent konseyleri aracılığıyla doğru kararlar alırken, bir yandan da kararların uygulanması aşamasında gerekli desteği almış olurlar. Bu durum halkın da STK'lar aracılığıyla kent konseylerine katılımını sağlar.

Merkezi yönetimler ile kıyaslandığında yerel yönetimler, halka en yakın birimler olması sebebiyle onların talep ve şikayetleri konusunda daha fazla bilgi sahibidirler. Yerel yöneticilerin sivil örgütlenmeler ile sağlıklı bir iletişim ve işbirliği içerisinde bulunması, kaliteli ve etkin hizmet sunma

açısından önemli bir gelişme olacaktır. Bireylerin STK'lara üye olması, karar süreçlerine aktif katılımın en etkili yollarından birini oluşturmaktadır. Demokratik siyasetin temellerinden birini oluşturan STK'lara yerel yönetimlerin bazı imkan ve fırsatları sağlamasıyla STK'lar karar süreçlerinde daha etkin bir şekilde yer alacaklardır. Yerel yönetimler ve STK'lar demokrasinin temel taşları olarak toplumun katılımcı, çoğulcu ve demokratik bir yapıya ulaşmasını ancak aralarında kuracakları işbirliği ile sağlayabilirler. Yerel yönetimlerin STK'ların gücüne, STK'ların da yerel yönetimlerin desteğine ihtiyacı bulunmaktadır.

Yerel demokrasinin gerçekleştirilebilmesi ve yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine ve yaptıkları faaliyetlere halkın etkin katılımı ancak STK'lar aracılığıyla mümkün gözükmektedir. STK'ların menfaat sağlamaktan ziyade paydaş ve üretken olan, konuşan ve tartışan, problemler karşısında çözüm üreten ve gerektiğinde müdahale eden, proje ve fikir üreten bir yapıda olmaları gerektiğini düşündüğümüzde şüphesiz istenilen noktaya gelmeleri uzun bir zaman alacaktır. Türkiye'de STK'ların yerel karar alma süreçlerine aktif katılımının olduğunu söyleyebilmek, yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, maalesef zordur.

Literatürde daha önce bu konuda yapılmış olan çalışmalara benzer şekilde bu çalışmada da STK'ların genel kanaatleri Türkiye'de Yerel yönetimlerin STK'lara eşit muamelede bulunmadıkları doğrultusundadır. STK'ların karar alma süreçlerine katılımı düşünülüyorsa öncelikle bu algının değiştirilmeye çalışılması gerekmektedir. Yerel katılım ancak maddi ve insanî kaynaklar bakımından güçlü olan STK'ların sayılarının artırılması ile mümkün gözükmektedir. Bu nedenle STK'ların ekonomik imkanlarını geliştirerek, nicelik ve nitelik bakımından üye profillerini güçlendirmeleri gerekmektedir.

Uygulama Kısımına Ait Sonuçlar

Çorum'da faaliyet gösteren STK'ların karar alma süreçlerindeki etkilerinin incelenmesi amacıyla 107 adet STK yöneticileri ve çalışanları ile yapılan Anketlerden elde edilen cevaplar incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

STK'ların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılımı noktasında cevaplarına katıldıkları hususlar incelendiğinde, STK'ların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde daha aktif görev alabilmeleri ile yerel demokrasinin gerçekleşmesi mümkün görülmektedir. Yerel yönetimlerin de alacakları her kararda STK'ların görüşlerine önem vermesi, onların önerilerini dikkate alması da yerel demokrasinin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Yerel demokrasinin sağlanabilmesi için ise öncelikle STK'ların insan kaynakları ve maddi açısından güçlü olması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin karar organlarında STK'lara da kontenjan ayrılması ve STK'ların üye sayılarını artırması katılımcı demokrasi için elzem görülmektedir.

STK'ların yerel yönetim karar alma süreçlerine katılımı noktasında kararsız kaldıkları hususlar değerlendirildiğinde ise, genel anlamda Türkiye'de STK'ların karar alma süreçlerine katılım konusunda net bilgiler veremedikleri görülmüştür. Ayrıca, yerel yönetimlerin STK'lar ile yapılan faaliyetlerde, STK'ların gönüllü ve aktif üye sayılarını artırmaya yönelik çalışmalarda, yeterli düzeyde işbirliği içerisinde bulunma konusunda da net bilgiler veremedikleri görülmüştür. Çorum Kent Konseyi ve çalışmaları hakkında ise yeterli bilgilerinin olmadığı kanısına varılmıştır.

Dolayısıyla Çorum Kent Konseyinin çalışmalarının başarısı konusunda da bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır.

STK'ların yerel yönetim karar alma süreçlerine katılımı noktasında sorulan sorulardan elde edilen genel durumlar incelendiğinde ise, ortalama olarak cevap verenlerin katılmadıkları hususlar incelendiğinde, yerel yönetimlerin STK'lara eşit muamelede bulunmadıkları, bazı STK'lara ayrıcalıklar tanındığı, katılım konusunda mevcut yasaların yeterli olmadığı mutlaka yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Mensubu oldukları STK'ların da aktif olarak karar alma süreçlerinde yer alamadığı görüşüne varılmıştır. Çorum Kent Konseyinin bilinirliği ve faaliyetleri konusunda bilgilerinin olmadığı ve dolayısıyla Konsey etkinliklerine katılmadıkları anlaşılmıştır.

Ankette STK'ların yerel düzeyde karar alma süreçlerine katılım konusunda taleplerini yerel yönetimlere iletip iletmedikleri ve bunun nasıl sonuçlandığı analiz edilmiş ve sonuçlar incelendiğinde, ankete katılanların yarısından fazlasının yerel düzeyde karar alma süreçlerinde var olma taleplerini yerel yöneticilere iletmedikleri, iletenlerin ise bu önerilerinin bir kısmının kabul edildiğini, bir kısmının ise hala tartışıldığı anlaşılmıştır. Yine ankete katılan STK'ların bir kısmının da önerilerinin kabul edilmediği ya da taleplerinin hiçbir şekilde dikkate alınmadığı da verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu STK'ların karar alma süreçlerinde var olma taleplerini yerel yöneticilere neden iletmedikleri sorulduğunda ise, karar süreçlerine nasıl katılacakları konusunda bilgi sahibi olmadıkları, nasıl bir yol izleyeceklerini bilmediklerini ve bunu bilen bir kısmının ise önerilerinin dikkate alınmayacağı düşüncesi ile taleplerini iletmedikleri kanısına varılmıştır.

Ankette STK'ların geçmiş yıllarda bir sorun karşısında Çorum Kent Konseyine herhangi bir öneride bulunup bulunmadığı ve bunun nasıl sonuçlandığı analiz edilmiş ve sonuçlar incelendiğinde, STK'ların büyük çoğunluğunun geçmiş yıllarda Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun karşısında herhangi bir öneride bulunmadığı anlaşılmıştır. Bunun nedeni araştırıldığında ise, ankete katılanların yarısından fazlasının bu sorunlarını nasıl iletceklerini bilmedikleri için iletmediği anlaşılmıştır. Geriye kalan kısım ise kendi fikirlerinin önemsenmeyeceği düşüncesi ile öneride bulunmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca bu kısımdaki STK'ların Kent Konseylerinin etkinliği konusunda olumsuz bir takım düşüncelere sahip oldukları için, diğer bir ifadeyle Kent Konseylerini etkisiz bir yapılanma olarak gördükleri için öneride bulunmadıkları anlaşılmıştır.

Elde edilen anket ve analiz sonuçları ile yapılan değerlendirmelere göre;

Çorum'daki STK'ların yerel yönetimlerle her zaman işbirliği içerisinde olmaya istekli oldukları, yerel yönetimlerin karar alma ve yönetim süreçlerinin aşamalarında yer almak istedikleri anlaşılmıştır. Özellikle katılımcı demokrasinin gelişmesinde Türkiye'deki STK'ların gelişmesi için maddi ve insan kaynakları bakımından güçlü olması ve üye katılım sayısının artırılması yerel demokrasiyi daha da güçlendirecektir.

Yerel yönetimler tarafından bazı STK'lara karşı ayırıcı ve kayırmacı bir politika izlenmesi diğer STK'ların katılım konusunda motivasyonlarını düşürerek, fikirlerinin önemsenmeyeceği düşüncesi ile etkinliğini minimize etmektedir. Ayrıca, STK'ların serbestçe faaliyet yürütebilmesi

ve verimliliğinin artırılabilmesi için mutlaka merkezin baskısından uzak olması gerekmektedir. Dolayısıyla siyasal etkilerden uzak, toplum çıkarlarına yönelik faaliyetler artabilecektir.

Çorum Kent Konseyi ve çalışmaları hakkında ise, Çorum'daki STK'ların yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. Bu amaçla, mutlaka Çorum Kent Konseyi'nin bilinirliğini ve faaliyetlerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Böylece Çorum Kent Konseyi'nin bilinirliği artırılarak, STK'ların aktif bir şekilde kent konseyine katılımı sağlanacaktır. Bu da STK'ların karşılaştıkları sorunların çözümünde yerel yöneticilere ulaşmada büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Çorum Kent Konseyi ve STK'ların işbirliği içerisinde faaliyet yürütmeleri neticesinde halk katılımının sağlanması ile yerel demokrasinin gelişmesi anlamında önemli bir adım atılmış olacaktır.

Tavsiye ve Öneriler

STK'ların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine aktif katılımı önemsedikleri ortadadır. Bunun için merkezi hükümetin yapması gerekenler;

Yasal mevzuatı gözden geçirerek STK'ların yerel karar alma süreçlerine etkin katılımını sağlayacak öneriler geliştirmelidir.

Proje bazlı desteklerle STK'ların ekonomik ve insan kaynakları bakımından güçlenmesine yönelik önlemler alınmalıdır.

Gerek yerel yönetimlerin üst düzey yöneticileri ve gerekse STK yöneticilerine yönelik karar alma süreçlerinde katılımı artırmak düşüncesiyle ayrı ayrı ya da birlikte eğitim seminerlerine ağırlık vererek, bu konunun farkındalığını artırmalıdır.

STK'ların merkezi yönetime karşı yabancılaşmasının önüne geçmek amacıyla, ulusal ölçüde işbirliği ve iletişimi güçlendirerek, kamuoyunun da çeşitli araçlarla yapılan faaliyetlerden haberdar edilmesi gerekmektedir.

Yerel Yönetimler bakımından tavsiyeler,

STK'ları karar alma süreçlerine katılımları bakımından cesaretlendirmelidirler.

Yerel yönetimlerin STK'lara eşit muamelede bulunmadığı algısını bertaraf etmek için tüm STK'larla işbirliğine hazır olduklarını göstermelidirler.

STK'ların maddi ve insan kaynağı bakımından güçlenmelerine destek olmalıdırlar.

STK'larla düzenli bir şekilde bir araya gelerek onlarla görüş alış verişinde bulunabilecekleri zeminler oluşturmalarıdır.

Tüm STK'ların Konseylerde temsil edilmesini sağlayacak önlemler almalıdırlar.

Yerel düzeyde STK ve çalışanlarına yönelik birlikte ya da ayrı ayrı olmak üzere seminer, çalıştay benzeri katılımı artırıcı farkındalık ve motivasyon eğitimlerine ağırlık vermeliyimler.

STK'lar bakımından tavsiyeler

STK'lar öncelikle kendi içyapılarında demokratik katılım yollarını kullanarak üyelerinin karar alma süreçlerine katılımını teşvik etmelidirler.

STK'ların mali ve insan kaynakları bakımından güçlendirmek için samimi gayretlerini ortaya koymalıdır.

STK'ların bir misyonu olmalı, kurumları için vizyon oluşturabilmeli ve çalışanlarına güven vererek örgüt kültürünün oluşmasını sağlamalıdır.

Öncelikle mevcut yasaları iyi tetkik ederek mevcut katılım yollarını tespit edip bunları aktif kullanmalıdırlar.

Kent Konseyi yönetimlerinde aktif bulunmakla yetinmemeli, Konseyin etkinlikleri bu yöne kanalize etmesine gayret göstermelidirler.

Üyelerine yeni kamu yönetimi anlayışı doğrultusunda eğitimler aldırarak yerel karar alma süreçlerine bilinçli katılımlarını artırmalıdır. Ayrıca, üyelerin bilgi ve becerilerine göre sorumluluklar aldırarak, kendi çalışma potansiyellerini kullanabilme fırsatı verilmelidir.

STK'lar amaçları doğrultusunda katılıma yönelik çeşitli modeller oluşturmalı ve araştırma-geliştirme faaliyetlerine hız kazandırmalıdır.

STK'ların gönüllük yönetimine ilişkin problemleri belirleyerek acilen çözüme kavuşturması gerekmektedir. Bunun için öncelikle gönüllü tabanı zenginleştirilerek, mevcut gönüllülerin motivasyonlarını artırmaya yönelik hizmet içi eğitimler, seminerler, konferanslar vb. faaliyetleri sıklıkla yapmalıdırlar. Kamu kuruluşları, özel sektör kuruluşları, üniversiteler vb. kuruluşlarla işbirliği içinde olarak, gönüllü katılımı artırmaya yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapmalıdırlar.

STK'lar, hedef kitleye yönelik dergi, gazete, kataloglar, broşürler vb. çeşitli yayınlar ve tanıtım malzemeleri hazırlayarak kamuoyunda bir farkındalık oluşturmalıdırlar. Böylece katılıma dikkat çekilerek üye sayılarının artırılmasına katkı sağlarlar.

STK'ların kendi internet sitesinin olması ve internet ortamında aktif bir şekilde var olmaları ile, örgüt yapılarını, proje ve çalışmalarını, misyon ve vizyonlarını geniş hedef kitlelerine iletebilecek, yeni üyeler kazanacak ve toplum ile sağlıklı bir iletişim kurmalarını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akal, C. B. (1990). *Sivil Toplumun Tanrısı*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Akatay A. ve Harman S. (2014), *Sivil Toplum Kuruluşları, Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Akatay A. ve Harman S. (2017), *Sivil Toplum Kuruluşları, Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Akay, H. (2016). Yerel Yönetimlerde Katılımcı Mekanizmalar ve Süreçler Projesi, Türkiye Avrupa Vakfı, 4, İstanbul.
- Akbal, İ. (2017). *Sivil toplum*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Akdemir, A., Marangoz M., Temel M., Burcu S. ve S. (2006). "Türkiye'de Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerinin Sürdürülebilirliği'nin Kurumsallaşma Bağlamında Değerlendirilmesi" III. Uluslararası STK'lar Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi, Çanakale.
- Akpınar G. A. (2001). Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi, Erişim Tarihi: 26.01.202, <https://stratejikoperasyon.files.wordpress.com>
- Aksakoğlu, Y. (2006). STK'lar İçin Savunuculuk Rehberi, Ankara: STGM.
- Aksoy, H. (1994). *Devlet ve Demokrasi*, Ankara : Yön Yayıncılık.
- Aktan, C.C, Ay, H. ve Çoban, H. (2007). *Siyasal karar alma sürecinde çıkar grupları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Alkan, Ö. (2000). "*Sivil Toplum Kurumlarının Hukuksal Çerçevesi*", *Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Alpay, Ş. (2003). Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum Dengesi Yeniden Kurulmalı, *Sivil Toplum*, Der., Y. Fincancı, İstanbul: TÜSES Yayınları.
- Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev. Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arnhart, L. (2005). *Siyasi Düşünce Tarihi*, Çev. A. Kemal Bayram, Ankara: Adres Yayınları.
- Arslan, O. (2001). *Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Arslanel, M.N. (2017). *Türkiye'de Demokrasi Sürecinde Sivil Toplumun Gelişimi*, İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum ve Demokrasi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 15(12), 370.
- Bakır, Ç. (1993). Sivil İtaatsizlik Olgusunun Değerlendirilmesi, *Argumentum Dergisi*, 3-4(36-41), 361.
- Bayat, B. (2014). Uygulamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Ölçme, Ölçekler ve "Likert" Ölçek Kurma Tekniği, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 1-24.
- Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(13). s. 2-13.
- Bayram Y. (2006). *Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum ve Kamuoyu*, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21.

- Belge, M. (2001). "Sivil Toplum Örgütleri", *Merhaba Sivil Toplum*, Ankara: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınları.
- Berber, Ş. (2000). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türk Eğitim Sistemi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 4.
- Beyazıt, E. (2006). *Yerel Demokrasi ve Katılım Yerel Gündem 21 Uygulamaları Sürecinde Hatay ve Yerel Katılım Sorunu*. (Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Biber A (2006). *Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Biber, A. (2009). Türkiye’de Sivil Alanın Darlığının Tarihsel Nedenleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3). 27-42.
- Bilir, F. (2005). Anayasanın 90. Maddesinde Yapılan Değişiklik Çerçevesinde Milletlerarası Antlaşmaların İç Hukuktaki Yeri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 77-107.
- Binici, Necati (2010), <http://www.gazetegercek.com/9-ilin-kent-konseyyoneticileri-gaziantepbulustu>, Erişim Tarihi: 10.03.2021
- Bulut, Y. (1998). *1982 Anayasası Çerçevesinde Türkiye’de Siyasal Katılım*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem yayıncılık,
- Canikoğlu, Dikmen, M. (2007). *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Cebe, M. S. (2007). *Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Kapsamında Belediye Yasası Ve Büyükşehir Belediye Yasası*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Coşar, Y. (2014). *Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik* (Dördüncü Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın*, Konya: Vadi yayınları.
- Çaha, Ö. (1997). 1980 Sonrası Türkiye’de Sivil Toplum Arayışları, *Yeni Türkiye Sivil Toplum Özel Sayısı*, 18, 28-29
- Çaha, Ö. (1999). *İslam, Sivil Toplum ve Piyasa Ekonomisi*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Çaha, Ö. (2007). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, İstanbul: Plato Yayınevi.
- Çaha, Ö. (2016). *Sivil Toplum ve Devlet*, Ankara: Orion Kitabevi
- Çelik F., Çelik V., ve Usta S. (2008). Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlişkisi, *Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 88-93.
- Çetin M, (2006). Sivil Toplum Kuruluşlarında Liderin Başarıya Etkisi ve Kurumsallaşma, Erişim Tarihi: 31.03.2021, <https://www.sistemyon.com.tr/tr/eserlerimiz/makalelerimiz/95-sivil-toplum-kuruluslarinda-liderin-basariya-etkisi-ve-kurumsallasma>
- Çetin, S. (2009). Yerel Yönetim Birimi Olarak Türkiye’de İl Özel İdareleri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 249-258.
- Çevikbaş, R. (2012). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, *Türk İdare Dergisi*, 475, 33-62.

- Çiğdem, A. (1993). *Aydınlanma Felsefesi*, İstanbul: Ağaç yayınları.
- Çukurçayır, A. M. (2002). *Siyasal Katılma Ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dağtaş, E. (2008). *Türkiye’de Sivil İtaatsizlik, Toplumsal Hareketler ve Basın* (Birinci Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dinçer, Ö. (1998). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Doğan, İ. (2002). *Özgürlükçü ve Totaliter Geleneğinde Sivil Toplum*, İstanbul: Alfa yayınları.
- Doğan, İ. (2015). *Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler*, Ankara: Astana Yayınları.
- DPT (2001). *8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Duman, F. (2007). *Sivil Toplum*, Editör: Türköne, Mümtaz’er, Siyaset, 7. Baskı, Ankara: Lotus Yayınevi.
- Duman, F. (2010). *Sivil Toplum*, Editör: Mümtazer Türköne. Ankara: Lotus Yayınları.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*, UNDP-IULA İstanbul: EMME Yayını,2. Baskı.
- Ercan, H. (2000). Türkiye’de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1).
- Erder, S. (2006). Dosya: Kentleri “Paylaşmak?” Mimarlık, Sayı:327, Ocak/Şubat.
- Erdoğan T. G., Tepeciklioğlu E. (2011). *Sivil Toplum ve Baskı Gurupları*, Editör: Halis Çetin, Siyaset Bilimi, Ankara: Orion Kitapları.
- Erdoğan T. G., ve Tepeciklioğlu E. (2011), *Sivil Toplum ve Baskı Gurupları*, Siyaset Bilimi (Ed. Halis Çetin), Ankara: Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M. (1999). *Anayasal Demokrasi*, 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, Ümran (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel yönetimlerin Karar Alma Sürecindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, V. ve Kılıç, S. (2008).Yönetim-Yönetişim İlişkileri Bağlamında Yurttaşların Yerel Yönetime Katılımı ve Niğde İli Uygulaması, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1).
- Eroğlu, T. (2006), Sivil Toplum Kuruluşları Bilgi Toplumun Neresinde? *Yönetim Bilimler Dergisi*, 4, 198-217.
- Erol, M. (2007). “ *Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) Vakıflar ve Vakıflarda Muhasebe Kayıt Sistemi*”, Erişim Tarihi: 19.03.2021, <http://iibfdergi.kmu.edu.tr/PDF/18.pdf>
- Erşahin, S. (2003). “Vakıf Düşüncesini Doğuran Dinamikler Üzerine”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2, s.322-335.
- Eryılmaz, B. (1996). *Osmanlı Devletinde Gayri Tebaanın Yönetimi*, Risale Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
- Fidan, Y. (2011). Yönetimden Yönetişime: Kavramsal Bir Bakış, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, Mart, Bursa
- Göksu, T. ve Bilgiç, V. (2003). “Baskı Gurupları ve Karar Alma Mekanizmalarına Etkileri”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.36, S:2, s.51-66

- Göktürk, A. (2009). Bugün Geline Yerde Kent Konseyleri ve Yerel Gündem, *Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını*, 6-16.
- Görmez, K., Altınışik H. (2011). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri", E. Keskin (Editör), Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, (ss. 31-51), Bursa: Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınları.
- Görün, M. (2006). Yerel Demokrasi ve Katılım: İzmir, Konya ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 167-168.
- Gözler, K. (2017). Referandum Mu, Plebisit Mi? Erişim Tarihi: 07.07.2021, <http://www.anayasa.gen.tr>
- Gözübüyük T. M. (2010). Tarihsel Süreçte Sivil Toplum, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 89-105.
- Güder, N. (2004) *Sivil Toplumunun El Kitabı*, Erişim Tarihi: 24.03.2021 <http://preparecenter.org/siviltoplum-cunonelkitabı.pdf>
- Gümüş, A. T. (2014). Demokraside Sivil Toplum ve Devlet-Sivil Toplum İlişkisinde Karşılaşabilecek Sorunlar, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVIII(3-4), 529-572.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*, Çev. Mithat Sancar ve Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hakyemez, Y. Ş. (2011). Anayasal Demokrasi Açısından Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, Editörler: Atilla Yayla, Bircan Şahin, *Liberal Düşünce Topluluğu Dergisi*.
- Hazır, H. (1994). *Anayasa Hukuku*, Konya: Literatür Yayınları.
- Hazır, Sezai (2010), 1.Kent Konseyleri Bölgesel Kapasite Geliştirme ve Eğitim Toplantısı 11-12 Şubat 2010 Trabzon, Erişim Tarihi: 24.03.2021, <http://www.kentkonseyleri.net/>
- Hira, İ. ve Şan, M. K. (2007). Türkiye'de Sosyo-Politik Sistem ve Sivil Toplum Arayışları, *Dönüşüm Sürecindeki Türkiye Aktörler, Alanlar, Sorunlar*, Ed: Davut Dursun ve Diğ. İstanbul: Alfa Yayınları.
- İlter, O. (2009), Sosyal Yardım Alanında SYDV ve STK İş birliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara: SYDGM Yayınları.
- İzci, İ. (2014). Katılımcı Yerel Yönetim: Genel Bir Bakış. (Der. İnan İzci), *Katılımcı Yerel Yönetim*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Kabasakal, M. (2008), *Sivil Toplum ve Demokrasi Denetçi Yeterlilik Tezi*, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Kalaycıoğlu, E. (1997). Sivil Toplum ve Neopatrımonyal Siyaset, *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam*, Ankara: Vadi Yayıncılık,
- Kar, B. (2007), Kent Konseyleri ve Katılımcı Demokrasi, *Yerel Siyaset Dergisi*, 21, 50-51.
- Karaarslan E, Yorgan A, Civeleklioğlu, B ve İkiz, F. (2006). Sivil Toplum Kuruluşları İletişim Platformu, Erişim Tarihi: 26.03.2021 https://www.researchgate.net/publication/323613269_Sivil_Toplum_-_Kuruluslar_Iletisim_Platformu,
- Karakılçık, Y. (2015). Yerel Yönetimler, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kayan, A. (2019). Kentli Hakları, Ed. Ö. Sezer ve A. Kayan, *Kent Tartışmaları ve Yeni Yaklaşımlar*, 25-50, Ankara: Orion Kitabevi.

- Kaypak, Ş. (2012). Devletten yerel yönetime değişim sürecinde sivil toplumun yeni yüzü. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1)
- Kaypak, Ş. (2013). Kent konseyleri ve sivil toplum kuruluşları ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1).
- Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum*, İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Keleş, R. (1993). Kentsel Katılım Nedir? Ne Değildir? , Kent Ve Siyaset Üzerine Yazılar, IULA-EMME, Ankara: Kent Basımevi.
- Keleş, R., Erbay, Y., Görmez, K. (2020). Türkiye’de ve Avrupa’da Yerel Temsil ve Katılım, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kentel, F. (1991). Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair, *Birikim Dergisi*.
- Keskin Bedrettin (2007). Yeni Yerel Yönetim Anlayışı ve Yerel Yönetişim, *Sivil Toplum Dergisi*, 4(17-18).
- Kestellioğlu, G. (2011). “Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği” E. Keskin (Editör), Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, (ss. 52-74), Bursa: Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yayınları Dizisi-1.
- Kışlalı, A.T. (2010). Siyaset Bilimi, İmge Yayınları, Ankara
- Kutlu, Ö., Usta, S. (2005). AB Yolundaki Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlete Güven Tesisindeki Rolü Çanakkale, *II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Eşitlik Bildiriler Kitabı*,
- Küçükşen, M. ve Yaman, M. (2018). Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi Açısından Yerel Katılımın İncelenmesi, *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 55(250-256).
- Mardin, Ş. (1991). *Sivil Toplum, Türkiye’de Toplum ve Siyaset, Makaleler 1, 2*. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992). *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Memişoğlu, D. (2015). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Değişim ve Dönüşümü”, M. Becek (Editör), İdari ve Mali Açından Türkiye’de Yerel Yönetimler, (ss. 51-66), Antalya: BEKAD Yayınları.
- Mutioğlu, H. ve Gözcü, F. (2004). Küreselleşme Gerçeği/Sivil Toplum Miti, *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi* (4-6 Haziran), Çanakkale On sekiz Mart üniversitesi Basımevi.
- Okur, F. ve Çakıcı, A.B. (2011). Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme ve Yerel Demokrasi, *Akademik Bakış Dergisi*, 11, 1-12.
- Okutan, E. (2008). Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İş birliği: İngiltere Örneği, *Sayıştay Dergisi*, 71, 91-107
- Onbaşı, F. (2005). *Sivil Toplum*. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık.
- Ökçesiz, H. (1994). *Sivil İtaatsizlik*, İstanbul: Alfa Yayınları, İstanbul.
- Ökçesiz, H. (1997). Sivil İtaatsizlik Hakkı, *Yeni Türkiye Dergisi*, Kasım-Aralık.
- Ökçesiz, H. (2011). *Sivil İtaatsizlik* (Dördüncü Baskı). İstanbul: Legal Kitabevi.
- Ökmen M. ve Görmez K. (2009). Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, 5-6, İstanbul: Beta Yayını.

- Önder, Ö. (2013). Yerelleşme ve Yerel Demokrasinin Güçlendirilmesi Bağlamında Yerel Katılım, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 8(18), 326-342.
- Öner, Ş. (2006). Yeni Mevzuat Çerçevesinde Türkiye’de Belediye Yönetimi, Nobel Yayınları, Ankara: Nobel Basımevi.
- Örs, B. (1996). *Türkiye’de Askeri Müdahaleler: Bir Açıklama Modeli*, İstanbul: Der Yayınları.
- Özbek, S. (2000). *İdeoloji Kuramları*, İstanbul: Bulut Yayınları.
- Özbudun, E. (1999). Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon, Ed. Elisabeth Özdalga, Sune Persson, *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özdemir S., Başel H., Şenocak H. (2009), Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Artan Önemi ve Üsküdar da Faaliyet Gösteren Bazı STK’lar Üzerinde Bir Araştırma, *Sosyal Siyaset Konferansları* 56. Kitap, Ed.: Süleyman Demir, İstanbul Üniversitesi Yayını, No:4836,
- Özer, M. (2000). Yerel Demokrasi, Demokratik Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi Kavramlarının Analizi, *Türk İdare Dergisi*, 426.
- Özmutaf, N. M. (2007), *Sivil Toplum Kuruluşlarının Misyonlarını Gerçekleştirmede İnsan Kaynaklarının Rolünün Gönüllü Yönetimi Yaklaşımları Bağlamında İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parlak, B. ve Sobacı Z. (2012). *Ulusal ve Küresel Perspektifte Kamu Yönetimi Teori ve Pratik*. Bursa: MKM Yayınları.
- Parlak, B., Ökmen, M. (2016). *Türkiye’de ve Dünyada Yerel Yönetimler Teori ve Uygulama*, Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Sarıbay, A. Y. (1994). Sivil Toplum-Devlet İlişkisi veya Demokrasinin Etiği, *Birikim*, Sayı 59.
- Sarıbay, A. Y. (1996). *Siyasal Sosyoloji*, , Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Soygüzel, H. (2006). Yerinden Yönetimde Yeni Bir Boyut: Kent Konseyleri, *Birlik Dergisi*, MBB Birliği Yayını, 5(3), 32 - 33.
- STEP, (2006). Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu 2005. Erişim Tarihi : 16.11.2020, <http://www.step.org.tr/images/UserFiles/Image/dokumanlar/STEPsonYanRaporlar/STEP%20Bolgesel%20Duzeyde%20Sivil%20Toplum%20Degerlendirmesi.pdf>
- Şenel, A. (2002). *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 10. Basım.
- Şentürk, M. (2015). Türkiye’de Kamunun ve STK’ların Sosyal Yardım Uygulamaları: Yeni Eğilimler ve İhtiyaçlar. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(28).
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmalar Dergisi*, (29), 387-401.
- Tanış, A.K. (2014). *Yazılı Basında Sivil İtaatsizlik “Gezi Parkı Örneği”*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Tekeli, İ. (2003). “Siyasal Toplum ile Sivil Toplum Arasında Yerini Belirlemede Olan Yerel Yönetimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12(2), 5-15.
- Thoreau, H. D. (2016). *Sivil İtaatsizlik*, (Çev. Turan, C.), İstanbul: Say Yayınları.

Toprak K., Z.(1998). *Yerel Yönetimler*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Torlak, Ö. (2004). Politik Örgütlerin Sivil Toplum Etkileri Politik Pazarlamada Makyavelist Eğilimler ile Sivil (Pazar Odaklı) Değerlerin Çatışması, *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 2(6-7), 58.

Tosun, G. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Tumay, M., Okatan, F. (2015). Alexis De Tocqueville'e Göre Sivil Toplum. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(3), 321-340.

Tuncel, G. (2011). *Sivil Toplum ve Devlet*, İstanbul: Bilsam Yayınları.

Türkoğlu, İ. ve Bucaktepe, A. (2015). Yerel Yönetimlerin Mali Özerkliği ve Avrupa Birliği Ülke Uygulamalarından Örnekler, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 319-336.

Ulaş, V. (2013). Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi, *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 399-418.

Üşür, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni. Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, Ankara: İmge Kitabevi.

Walzer, M. (1992). Sivil Toplum Düşüncesi: Toplumsal Yapılanmaya Doğru Bir Adım. *Birikim Yayınları*, 37.

Yıldırım, A. (2014). Türkiye'de Yerel Yönetişimin Uygulanabilirliği ve Yerel Gündem 21 Örneği Üzerinden Bir İnceleme, *Anemon Muş Alparlan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 84-85.

Yıldırım, İ. (2004). Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, S. (1993). *Yerel Yönetim ve Demokrasi*, İstanbul: Kent Basımevi.

Yıldırım, Y. (2012). *Şerif Mardin'in Işığında Türkiye'de Sivil Toplum ve Modernleşme*, İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Yiğit, Mehmet (2005), Küresel eşitsizliği Gidermede Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkinlikleri, *II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı: Küresel Eşitlik*, Çanakkale, 15-16 Ekim 2005.

Yücebalkan, B. ve Koç, O. (2004). STK'larda İyi Yönetişim ve Akut Örneği, *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılım Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları*, Çanakkale.

Zengin, E. (1999), Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım, *Türk İdare Dergisi*, 422.

Ağ Erişim Sayfaları:

Çorum Belediyesi, Erişim Tarihi : 05.01.2022 www.corum.bel.tr,

Çorum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Erişim Tarihi:15.01.2022, <https://corum.ktb.gov.tr/TR-58670/genel-bilgiler.html>

Ek-1: Etik Belgesi

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

07/06/2021

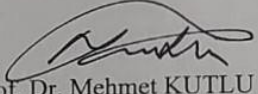
Sayı : 2021-151

Konu: Başvuru Değerlendirme Sonucu

Sayın Prof. Dr. Fatih DUMAN

Etik Kurulumuza yapmış olduğunuz başvurunuzla ilgili kurul kararımız ve ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet KUTLU
Başkan

Başvuru Numarası	2021-103
Sorumlu Araştırmacı	Prof. Dr. Fatih DUMAN
Araştırma Başlığı	Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Yönetimlerin Karar Alma Süreçlerine Katılımı ; Çorum İli Örneği
Toplantı Tarihi	02.06.2021
Karar Numarası	2021-69

- Araştırma başvurunuz etik açıdan uygun bulunmuştur.
- Araştırmaya Kurum İzni/İzinleri alındıktan sonra başlanması uygun bulunmuştur.
- Başvurunun, ekte belirtilen düzeltmelerin yapılması halinde tekrar değerlendirilmesine karar verilmiştir.
- Araştırma projesi etik açıdan uygun olmadığından başvurunun reddine karar verilmiştir.

Ek-2: Anket Soruları

Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Yönetimlerin Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Çorum İli Örneği

Bu anket, yukarıda başlığı verilen Lisansüstü tez çalışmasında kullanmak üzere yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler gizli tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Anlayışınız ve paylaşımınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Fatih DUMAN

Öğr. Gör. Gülistan BAŞCI

ANKET SORULARI

1. Mensubu olduğunuz STK'nın türü aşağıdakilerden hangisidir?

	Dernek
	Sendika
	Meslek kuruluşu
	Vakıf

2. Mensubu olduğunuz STK'da çalışma/bulunma durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

	Ücretli
	Ücretsiz

3. Mensubu olduğunuz STK'nın temel faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisidir?

	Meslekî
	Sportif
	Eğitim
	Yardım
	Kalkınma ve/veya Tanıtım
	STK'lara Destek
	Rehberlik ve Danışmanlık
	Sağlık
	Tarım Hayvancılık
	Çevre
	Bilgi Teknolojileri
	Diğer ()

4. Cinsiyetiniz nedir?

	Erkek
	Kadın

5. Mensubu olduğunuz STK'daki Göreviniz aşağıdakilerden hangisidir?

	Başkan/Temsilci
	Yönetim Kurulu Üyesi
	Ücretli Çalışan
	Gönüllü Çalışan

6. Yaşınız aşağıdaki aralıklardan hangisi ile temsil edilmektedir?

	18 – 30
	31 – 40
	41 – 50
	51 – 60
	61 Yaş ve üstü

7. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

	Okur Yazar
	İlkokul
	Ortaokul
	Lise
	Ön Lisans
	Lisans
	Yüksek Lisans
	Doktora

8. Mesleğiniz aşağıdakilerden hangisidir?

	Kamu Çalışanı
	Ücretli Çalışan veya İşçi
	Çiftçi
	Serbest Meslek
	İş İnsanı
	Esnaf
	Emekli
	Çalışmıyor

9. Kaç yıldır Çorum'da Yaşıyorsunuz?

	1 Yıdan az
	1 – 5 Yıl
	6 – 10 Yıl
	11 – 20 Yıl
	21 – 30 Yıl
	31 Yıl ve üstü

10. Ankete katılanların karar alma süreçlerine ilişkin görüşleri

S. No		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımı gerekir.					
2	Yerel demokrasi için, yerel yönetimlerin yaptıkları faaliyetlere STK'ların aktif katılımı gerekir.					
3	Genel olarak, Türkiye'de STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.					
4	Genel olarak, Türkiye'de yerel yönetimler yerel düzeyde karar alma süreçlerinde yardım ve destek almak amacıyla STK'lara başvurumaktadırlar.					
5	Genel olarak, Türkiye'de yerel yönetimler karar alma süreçlerinde ve faaliyetlerinde STK'larla işbirliğine gitmektedirler.					
6	Genel olarak, Türkiye'deki yerel yönetimler STK'lara eşit muamelede bulunmaktadır.					
7	Genel olarak, Türkiye'deki STK'lar amaçlarını gerçekleştirebilmeleri konusunda yeterince aktif rol oynamaktadırlar.					
8	Genel olarak, Türkiye'deki STK'ların kendi kuruluşları bünyesindeki karar alma süreçleri demokratik, şeffaf ve katılıma açık bir şekilde işlemektedir.					
9	Genel olarak, Türkiye'deki STK'ların maddi ve insan kaynakları bakımından güçlü olması yerel demokrasiyi daha da güçlendirir.					
10	Genel olarak, Türkiye'de STK'lara daha fazla üye katılımı yerel demokrasiyi daha da güçlendirir.					
11	Genel olarak, Türkiye'de STK'lar gönüllü ve aktif üye sayılarını artırmaya yönelik yeterli düzeyde çalışma yapmaktadırlar.					
12	Türkiye'de STK'ların yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde etkin bir şekilde yer alabilmeleri için mevcut yasalar yeterlidir.					
13	STK'ların yerel yönetimlerin aldığı kararlara doğrudan katılımı için, yerel yönetimlerin karar organlarında STK'lara doğal kontenjan ayrılmalıdır.					
14	Çorum'da STK'lar, yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde yeterli düzeyde etkili olmaktadır.					

S. No		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
15	Çorum'da yerel yönetimler aldığı kararlarda STK'larla işbirliği içerisinde bulunmaktadırlar.					
16	Çorum'da yerel yönetimler yaptığı faaliyetlerde STK'larla işbirliği içerisinde bulunmaktadırlar.					
17	Çorum'da STK'lar amaçlarını gerçekleştirebilmeleri konusunda yerel yönetimlerin karar süreçlerinde yeterince aktif rol oynamaktadırlar.					
18	Çorum'da yerel yönetimlerin karar alma süreçleri şeffaf ve demokratik bir şekilde yürütülmektedir.					
19	Çorum'da STK'lar yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine aktif katılım konusunda isteklidirler.					
20	Çorum'da yerel yönetimler karar alma süreçlerinde STK'ların aktif katılımı konusunda isteklidirler.					
21	Mensubu olduğum STK yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine yeterli düzeyde katılmaktadır.					
22	Mensubu olduğum STK yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde etkili olabilmek için düzenli toplantılar yapmaktadır.					
23	Mensubu olduğum STK gönüllü ve aktif üye sayısını artırmaya yönelik yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.					
24	Mensubu olduğum STK yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde ortak faaliyetlerde bulunmaktadır.					
25	Çorum Kent Konseyi hakkında yeterince bilgim var.					
26	Çorum Kent Konseyinin faaliyetlerini takip ediyorum.					
27	Çorum Kent Konseyinin herhangi bir etkinliğine katıldım.					
28	Çorum Kent Konseyinin çalışmalarını genel olarak başarılı buluyorum.					
29	Yerel demokrasi için Çorum Kent Konseyinin yaptığı çalışmaları başarılı buluyorum.					
30	Çorum'da yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine STK'ların aktif katılımını sağlama konusunda Çorum Kent Konseyini başarılı buluyorum.					

11. Mensubu olduğunuz STK olarak yerel düzeyde karar alma sürecinde yer alma talebinizi yerel yönetimlere ilettiniz mi?

☐	Evet
☐	Hayır

(Soru 11'e Evet Diyenler 11 (a), Hayır diyenler ise 11 (b)'yi Cevaplamalıdır)

11. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız "EVET" ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

☐	(Yerel Yönetim Temsilcileri) Görüşlerimizi önemsemedi
☐	Önerimiz kabul edilmedi
☐	Önerimiz hala tartışılıyor
☐	Önerimiz kabul edildi

11. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

☐	Önerimizin dikkate alınmayacağını düşündük
☐	Karar süreçlerine nasıl katılacağımızı bilmiyoruz
☐	Görüş farklılığı nedeniyle talepte bulunmadık
☐	Diğer ()

12. Geçtiğimiz yıllarda Çorum Kent Konseyine yerel bir sorun konusunda herhangi bir öneride bulundunuz mu?

☐	Evet
☐	Hayır

(Soru 12'ye Evet Diyenler 12 (a), Hayır diyenler ise 12 (b)'yi Cevaplamalıdır)

12. (a) Yukarıdaki soruya cevabınız "EVET" ise önerinizin neticesi ne olmuştur?

☐	(Kent Konseyi Temsilcileri) Görüşlerimizi önemsemedi
☐	Önerimiz kabul edilmedi
☐	Önerimiz hala tartışılıyor
☐	Önerimiz kabul edildi

12. (b) Yukarıdaki soruya cevabınız "HAYIR" ise nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

☐	Kent konseylerinin karar süreçlerinde etkili olmadığını düşünüyoruz
☐	Kent konseyi temsilcilerinin fikirlerimizi önemsemeyeceğini düşünüyoruz
☐	Kent konseyine sorunlarımızı nasıl, hangi yollarla ileteceğimizi bilmiyoruz
☐	Görüş farklılığı nedeniyle öneride bulunmadık
☐	Diğer ()

13. Bunların dışında belirtmek istediğiniz hususlar varsa lütfen aşağıya yazınız

.....

.....

.....

.....

.....